X 21 365

PHILIP WARNER

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ TITKOS ERŐI

Gold Book

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
PHILIP WARNER: SECRET FORCES OF WORLD WAR II
PEN & SWORD, MILITARY

Copyright © Philip Warner 1985, 1987
Copyright © Philip Warner Estate, 2004
All rights reserved

Fordította: Bally István
Szaklektor: Párizs Andrea
Szerkesztette: Békési József

Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani, információs rendszerben tárolni
vagy a kiadóval történt előzetes megállapodás nélkül bármely formában, bármely módon sugározni

X 24365

ISBN 963 425 081 5

Magyarországon kiadja a Gold Book Kft.
Felelős kiadó a kft. vezetője

Nyomdai munkálatok: Kinizsi Nyomda Kft., Debrecen
Felelős vezető: Bördős János ügyvezető igazgató

Tartalomjegyzék

Előszó 6
Köszönetnyilvánítás 8
Az 1939–1945 közötti főbb események és kapcsolatuk a titkos erőkkel 9

1. Bevezető 11
2. Egy megalapozott koncepció 22
3. A légideszantos erőfeszítés 49
4. Szárazföldi támadás 77
5. A tudás keresői 130
6. Az SOE 172
7. Nyereségek... és veszteségek 192
8. A távol-keleti hadszíntér 203
9. Bonyodalmak Keleten 222
10. A többi érdekelt fél 232

Szójegyzék 242
Ajánlott irodalom 244
Név- és tárgymutató 247

Térképek
D-nap, 1944. június 6. 60
Norvégia és a Lofoten-szigetek 85
A St. Nazaire-i rajtaütés, 1942. március 28. 91
A Dieppe elleni rajtaütés, 1942. augusztus 18–19. 95
A különleges hadviselési erő 1942-es bevetései 102
Popski magánhadseregének sivatagi mozgása 113
Dél-Jugoszlávia 125
Délkelet-Ázsia 204

Előszó

A II. világháború óta eltelt évtizedek alatt meglepő felfedezések sora látott napvilágot, ám számos titokra azóta sem derült fény, vagy ha igen, akkor a titkos információkat csak töredékes formában tárták a nagyközönség elé. Mindennek az lett az eredménye, hogy visszatekintve, a II. világháború egy hatalmas dzsungelnek tűnik, amely számos, egymástól független hadművelet szövevényéből állt.

Ennek a könyvnek az a célja, hogy rámutasson a II. világháború titkos erőire, bemutassa, hogy ezek miként fonódtak össze, és milyen hatást gyakoroltak a háború egészére. A könyv egy megdöbbentő történetet mond el.

A téma olyan szerteágazó, hogy a szerző nem tudott mindennel olyan mélységben foglalkozni, mint szeretett volna. Azonban bizonyos mintaértékű incidenseket részletekbe menően írt le.

Néhány olvasót bizonyára meg fog lepni, milyen szinten rivalizáltak egymással a különböző minisztériumok, sőt az egyes fegyvernemek is. A „belső" ügyosztályok zöme – mint pl. az SOE, az SIS, az MI_5 stb. – finoman szólva is folyton versengett egymással; a fegyveres erők hivatásos tagjai gyanakodva figyelték a „háború időtartamára" korlátozott sorozásokat; az ortodox gondolkozásúak igencsak nehezteltek a „furákra", vagyis az SAS-re, az LRDG-re, az ejtőernyős- és a kommandóalakulatokra. A politikusokat – Churchill kivételével – mindenki valóságos „csapás"-nak tartotta, pedig azokban az időkben Beaverbrook, Crossman és Dalton politizálásáról a nagyközönség nem is tudott, csak a közeli kollégáik. A civilek – akik szinte csak a barátaikkal és családtagjaikkal kommunikáltak – külön fajt alkottak. A legtöbbjüknek jól fizető állása volt valamelyik gyárban, és még ha nem is lehetett az életüket valami kényelmesnek vagy biztonságosnak nevezni, akkor sem cseréltek volna egy tengerésszel, aki egy rombolón élt, vagy egy katonával, aki dzsungelben vagy sivatagban tengődött, vagy egy repülőgép légiszemélyzete tagjával. Egyetlen dolog mégis összetartotta őket: jobban gyűlölték az ellenséget, mint amennyire nehezteltek honfitársaikra és szövetségeseikre azért, mert olyan privilégiumokat élvezhettek, amelyeket mások nem, és azért, mert azt tették, amit tettek.

Azután, hogy a háború 1945-ben végre véget ért, a legtöbb ember szerette volna elfeledni a magányt, a frusztrációt, a félelmet, a győzelmeket, a katasztrófákat, a jó és a rossz híreket. De ahogy a háború okozta sebek lassan begyógyultak, kezdtek más szemmel visszatekinteni a történtekre. Hamarosan világossá vált, hogy a harc hat éve alatt más is zajlott a színfalak mögött, mint

azt a legtöbben sejtették. Rendkívüli dolgok derültek ki, bár a részleteket néha nem könnyű megérteni. Ennek a könyvnek az a célja, hogy ezen részletek közül néhányat kézzelfoghatóbbá tegyen.

Köszönetnyilvánítás

Nagyon sok segítséget és bátorítást kaptam már akkor is, amikor elkezdtem az anyaggyűjtést e könyv megírásához. Különösen hálás vagyok azoknak a könyvtárosoknak és segítőiknek, akik rengeteget vesződtek azért, hogy felkutassanak sötét dolgokról árulkodó könyveket és dokumentumokat. Külön szeretnék köszönetet mondani Mr. John Huntnak és Mr. M. H. Wrightnak, a sandhursti Royal Military Academy (Királyi Katonai Akadémia) dolgozóinak, és Mr. John Andrewsnak, a Védelmi Minisztérium tisztviselőjének. Aki ilyen jellegű könyvet ír, az hálával tartozik a Public Record Office (Brit Országos Levéltár), a Staff College (Vezérkari Főiskola), a National Army Museum (Nemzeti Katonai Múzeum) és az Imperial War Museum (Brit Birodalmi Hadimúzeum) és a hihetetlenül sok, brit és külföldi hadtörténeti múzeum segítőkész munkatársainak.

Néhányan azok közül, akik különösen sokat segítettek: Mr. F. W. E. Appleyard, M. H. Broadway alezredes, R. L. T. Burges vezérőrnagy (CBE[1], DSO[2]), R. Folkes százados, Mr. C. D'O. Gowan, Mr. G. H. Haddow, Mr. R. J. Holmes (MBE[3]), Mr. R. E. M. Hughes (MC[4]), Mr. W. G. Jenkins (DSO), D. L. Lloyd-Owen vezérőrnagy (CB[5], DSO, OBE, MC), Miss H. March-Phillips, Mr. M. Mueggeridge, Mr. J. A. Nasmyth, C. L. D. Newell őrnagy (OBE), Mr. C. Nicholson, R. P. D. F. Painter alezredes, R. C. Pringle őrnagy, Mr. G. F. N. Reddaway (CBE), J. Scott professzor, G. A. Shepperd alezredes (OBE), dr. G. Screech, dr. J. S. Sweetman, P. Worrall alezredes (OBE) és P. Young dandártábornok (DSO, MC).

A könyvben szereplő illusztrációkért és az azok felhasználásához szükséges engedélyek megszerzéséért köszönetet szeretnék mondani a következőknek: Mr. Brian Johnson, Mrs. F. Spencer-Chapman, Mrs. Jasper Maskelyne, Mr. Leo Cooper, Mr. Peter Calvocoressi, Amerikai Egyesült Államok Hadserege, Amerikai Egyesült Államok Haditengerészete, a Birodalmi Hadimúzeum, Jonathan Cape Ltd. és William Kimber Ltd. Mindent megtettem azért, hogy a szerzői jogdíjak birtokosait felkutassam. Amennyiben figyelmetlenségből valakit kifelejtettem, megkérem a jogdíj birtokosát, hogy legyen szíves, és vegye fel velem a kapcsolatot.

[1] *Commander of the Order of the British Empire:* kb. a Brit Birodalmi Rend Kommendátora – *a ford.*
[2] *Distinguished Service Order:* kb. Kiváló Szolgálatért Érdemrend – *a ford.*
[3] *Member of the Order of the British Empire:* kb. a Brit Birodalmi Rend tagja – *a ford.*
[4] *Military Cross:* Hadi Érdemkereszt – *a ford.*
[5] *Companion of the Order of the Bath:* a Bath Rend tagja – *a ford.*

Az 1939–1945 közötti főbb események és a titkos erőkkel való kapcsolatuk

1939. A Molotov–Ribbentrop-paktum
A németek megszállják Lengyelországot (szeptember). Nagy-Britannia és Franciaország hadat üzen Németországnak, de Lengyelországnak nem tudnak segítséget nyújtani. Nyugaton nincsenek hadmozdulatok, csak az óceánon.
A Szovjetunió és Németország felosztja Lengyelországot.
A Szovjetunió megtámadja Finnországot.

1940. április–június. Németország lerohanja Norvégiát, Dániát, Belgiumot, Luxemburgot és Hollandiát. A szövetséges hatalmak vereséget szenvednek Franciaországban, amely Dunkerque-hez vezet. Franciaország megadja magát. Nagy-Britannia egyedül harcol. Churchill kiadja a parancsot: „Perzseljék fel Európát!"
Az ejtőernyősezredek és a kommandók, valamint az SOE felállítása.
Az USA megkezdi az OSS szervezését, melynek feladata a külföldön folytatott titkos akciók végrehajtása, de továbbra is semleges marad.
Az első kommandós rajtaütések a La Manche csatorna túlpartján.
Az olaszok megszállják Egyiptomot.

1941. Németország megtámadja a Szovjetuniót (június).
Japán légitámadást intéz Pearl Harbor (december), majd Malájföld, Kelet-India és Burma ellen.
Az USA hadat üzen a Róma–Berlin–Tokió-tengelynek.
Olaszország súlyos vereséget szenved a Közel-Keleten, de Rommeltől erősítést kap.
Németország elfoglalja Görögországot, Jugoszláviát és Krétát.
A brit kommandóalakulatok rajtaütést hajtanak végre a Lofoten-szigeteken és Vaagsón.

1942. Rommel kelepcébe kerül a Közel-Keleten, és visszavonulásra kényszerül.
Az 1. hadsereg partra száll Észak-Afrikában (Fáklya). Az Egyesült Államok rohamcsapatai akcióba lépnek.

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED

Létrejön az SAS, és együttműködésbe kezd az LRDG-vel. Popski magánhadserege megkezdi működését. Az OSS Észak-Afrikában tevékenykedik. Az SOE folytatja a hadműveleti tevékenységeit. Dieppe lerohanása.

1943. A németek vereséget szenvednek az oroszoktól Sztálingrádnál.
Az olasz és német csapatok megsemmisítő vereséget szenvednek Észak-Afrikában.
Az SAS Olaszországban, az LRDG és az SBS a görög szigeteken és Jugoszláviában tevékenykedik.

1944. Az amerikai csapatok előrenyomulnak a csendes-óceáni szigetek mentén, és kezdenek felülkerekedni a japán erőkön.
A szövetséges erők partra szállnak Franciaországban, és keresztülmasíroznak Európán. Az arnhemi csata. A japánok visszavonulnak Burmából, ahol az SOE és az OSS mér rájuk csapást.
Az OSS, az SOE és a BAAG Kínában hajt végre akciókat.
Német ellentámadási kísérlet az Ardennekben.

1945. Az amerikaiak közelednek Japánhoz. Meghal Roosevelt elnök (április).
A japánok vereséget szenvednek a britektől Burmában.
Megkezdődik a szovjet csapatok előretörése. Az oroszok elérik Berlint.
Németország és Olaszország leteszi a fegyvert.
A japánok ellen folytatott háború augusztus 15-ig tart.

1. Bevezető

A II. világháború egyik érdekes sajátossága, hogy időtartama alatt meglepően nagy számban jöttek létre nem konvencionális katonai alakulatok. A korábbi háborúkban a harc jórészt a hagyományos hadseregek és haditengerészetek között zajlott, amelyek mérete nagy volt, s amelyek hadmozdulatait előre ki lehetett számítani. Természetesen a II. világháború során ezek a hagyományos haderők számtalan alkalommal csaptak össze: Oroszországban hatalmas hadseregek kerültek a hó fogságába, a D-napon óriási expedíciós erő szállt partra, a Csendes-óceánon roppant flották mérték össze erejüket, a légiarmadák pedig ezernyi bombatámadást hajtottak végre különböző célpontok ellen. Elképesztően sok fegyveres harcolt a sivatagokban, az őserdőkben, Olaszországban és Franciaországban. E masszív haderők nélkül a háborút nem lehetett volna megnyerni.

Azonban azt is nyugodtan ki lehet jelenteni, hogy ha bizonyos nem konvencionális alakulatok nem léteztek volna, a hagyományos, nagy haderők talán nem boldogultak volna ilyen jól, és talán kevésbé lettek volna sikeresek. Csak most, több mint negyven évvel a II. világháború után lehet a háborút annak teljességében áttekinteni. Az arról szóló hivatalos és nem hivatalos történelmi írások majd mindegyike még azelőtt készült, hogy a nagyközönség előtt elismerték volna az Ultra nevű rendszer létezését, amelynek segítségével a szövetségesek képesek voltak feltörni a németek összes katonai kódját. Ma már tudunk egyet s mást a „Varázslat"-ról is, amelynek köszönhetően az amerikaiak feltörték a japánok bizonyos, a csendes-óceáni térségben használt kódjait. Azonban úgy tűnik, mindig lesznek olyan sötét sarkok, amelyekbe soha nem juthat el a fény. Számos dokumentumot semmisítettek meg, mondván, hogy azok nyilvánosságra hozatala „nem szolgálná a közérdeket" – bármit jelentsen is ez. Hivatalosan minden katonai akcióról jelentést kellett volna írni, ezek azonban gyakran soha nem készültek el, egyszerűen azért, mert az akcióban résztvevők meghaltak, vagy mert azonnal újabb feladatot kaptak, és nem maradt idejük papírra vetni a történteket, csupán szóban ismertették az eseményeket. Az ott szolgálók elbeszéléseiből és naplóiból azonban sok érdekes dolog derült ki. Időről időre megjelennek hivatalos jelentések, máskor csak tájékoztatást kapunk, hogy bizonyos dokumentumok még néhány évig nem kerülhetnek a nagyközönség elé. Lehet, hogy maradnak fehér foltok, amelyek talán sohasem tűnnek el, de ma már így is korrekt képet alkothatunk a II. világháborúban bevetett konvencionális és nem konvencionális erők időnként összefonódó tevékenységeiről.

A választ a kérdésre – miért volt szükség ilyen nagyszámú különleges és titkos egységre – az 1940-es év sötét napjainak történéseiben találjuk meg. A II. világháború akkor kezdődött, amikor Hitler német csapatai 1939. szeptember 1-jén betörtek Lengyelországba, s amire reagálva Nagy-Britannia és Franciaország hadat üzent Németországnak. Mégis a nyugati vezetők úgy érezték, Hitler csak blöfföl, és hogy lenyűgözőnek tűnő erőfitogtatása igen komoly belső gyengeségeket rejt. Úgy vélték, ha a két ország csapatai mozgósításával megmutatja, hogy mit gondol Hitlerről, a német agresszor rájön, mekkora hibát követ el, és szégyenteljesen visszavonul. Azonban voltak a nyugatiak között néhányan, akik látták Hitler csapatait, s nem értettek egyet a vezetőkkel, de az újonnan felállított Gazdasági Hadviselési Minisztérium meg volt róla győződve, hogy a németek nem rendelkeznek elegendő mennyiségű nyersanyaggal, és azt jósolta, hogy Hitler tíz hónapnál tovább semmiképpen sem fogja bírni.

A tény, hogy a minisztérium becslése messze járt az igazságtól, nem sokat változtatott a helyzeten. Hitler alig nyolc hónappal később felpörgette az eseményeket, s előbb lerohanta Norvégiát és Dániát, majd Belgium, Hollandia és Franciaország következett. Ezekben az országokban a szövetséges hadseregek súlyos vereséget szenvedtek, a katonákat pedig vagy elfogták, vagy megalázó módon megfutamították a németek. 1940 júliusára Hitler és a csapatai uralták egész Európát Norvégia északi csücskétől Franciaország déli partjaiig. Olaszországot a szövetségese, Mussolini vezette. Az elkövetkező évben (1941 júniusáig) a német szövetségesek lerohanták Romániát, Bulgáriát, Jugoszláviát, Görögországot és Krétát. Mindezek mellett német csapatok harcoltak Észak-Afrikában olasz egységek oldalán a britek ellen. Európa gyakorlatilag elveszett. Hamarosan a Távol-Kelet is hasonló sorsra jutott, azonban a legnagyobb sokkot, ami végül a különleges és titkos haderők létrejöttéhez vezetett, az 1940 tavaszán elszenvedett vereségsorozat jelentette.

1940 derekára bele kellett törődni a szomorú igazságba, hogy a brit hadsereg megsemmisült, és hogy egy újabb hadsereg felállítása és az európai kontinensre szállításához szükséges megfelelő típusú és számú repülőgép gyártása túlságosan sok időbe kerülne. A probléma lényege az volt, hogy akkora haderőt kellett felállítani, amely képes megfutamítani a legyőzhetetlennek tűnő német hadsereget, amelynek, ha nem becsülte volna le annyira az ellenséget, akár arra is lett volna ideje, hogy erődítményeket építsen.

Azonban a szövetségesek tarsolyában olyan tervek is lapultak, amelyeket viszonylag rövid idő alatt meg lehetett valósítani. Az egyik terv lényege az volt, hogy létrehoznak néhány kis létszámú csoportot, amit beszivárogtathatnak az ellenség vonalai mögé, hogy hírszerzői és szabotőrtevékenységet végezzen. A másik terv nagyobb egységek kiállításáról szólt, amelyek a tenger felől, illetve a levegőből mérhettek csapást az ellenségre. Az előbbiből lett az SOE (Különleges Műveletek Szervezete), amelynek minden szövetséges országnál megvolt a maga megfelelője, utóbbiból pedig az ejtőernyős és kommandóalakulatok nőttek ki.

Eleinte ezeket a „különleges alakulatokat" igyekeztek a legnagyobb titokban tartani. Háborúban természetesen mindent titokban kell tartani, s jóllehet úgy tűnik, a II. világháború néhány hadititkáról szinte mindenki tudott, bizonyos információkat hétpecsétes titokként őriztek. Hamarosan az olyan alakulatok is, amelyek létezését szükségtelen lett volna letagadni (ilyen volt például a Phantom), titokzatossá váltak, akár akarták, akár nem. A világ számára Nagy-Britannia helyzete szánalmasnak tűnhetett. A németeknek már csak egy kevés idő kellett ahhoz, hogy a repülőgépeik és a hadseregeik átkeljenek a La Manche csatornán, és behódolásra kényszerítsék a makacs angolokat. Amerika számára, amely a kongresszus által megújított semlegességi törvénynek eleget téve nem bonyolódott bele az európai történésekbe, így festett a hadszíntér. A németek hasonlóképpen vélekedtek. Mussolini káprázatosnak tartotta a kialakult helyzetet, és remélte, hogy a győzelmekből neki is csurran-cseppen valami, feltehetően Észak-Afrikában.

Bár csak kis létszámban, de természetesen már ebben az időben is léteztek különleges hadviselési erők, amelyek közül némelyek új felszerelésekkel próbálkoztak, míg mások hagyományos eszközöket vetettek be újszerű módon. Így az ejtőernyő, amellyel célba juttatták az embereket, újdonságnak számított, míg a szabotőr egységekkel csak újra feltalálták a régi módszert, melynek lényege, hogy néhány eltökélt ember is nagy kárt tud tenni nagyobb ellenséges erőkben, ha bejutva az ellenséges vonalak mögé, álcázófelszerelések segítségével és néhány fortélyos megoldással elérik az adott, létfontosságú célpontot. Ilyen megoldásokról már a bibliai időkből is rendelkezünk feljegyzésekkel. A középkori várvédők és várostromlók szintén meglepő taktikákat eszeltek ki. Az egyik skót várat például úgy sikerült a támadóknak bevenni, hogy a katonák birkák hasára kapaszkodtak, még mielőtt a nyájat behajtották volna a vár belső udvarába. A különleges hadviselési egységek kitalálói tudták, hogy a régmúlt idők vakmerő és zseniális taktikáit érdemes ötvözni a modern kor technikai vívmányaival.

Az egyes országok az újfajta hadviselési módoktól remélték, hogy sikerül meglepni az ellenséget. A hadviselésben roppant nagy értéke van a meglepetésnek, éppen ez indokolta a szigorú titkolózást, ami számos korai egység létrejöttekor volt tapasztalható. Az ejtőernyős katonákat nem igazán lehetett titokban tartani, mivel a repülőgépekből kiugró és a földre ereszkedő férfiakat és esetenként nőket meglehetősen sokan láthatták. Azonban az ejtőernyősök

érkezésekor bevetett fegyvertípusokat és harcászatukat már hétpecsétes titokként őrizték.

Az ejtőernyős-hadviselés kitalálója nem német vagy orosz volt, ahogy azt a legtöbben gondolják. Egy amerikai tiszt, bizonyos Billy Mitchell ezredes nevéhez fűződik. 1918-ban, amikor a németek és a szövetségesek végtelennek tűnő lövészárkokból lőtték egymást, Mitchellnek ragyogó ötlete támadt: egy kis, amerikai katonákból álló ejtőernyős-haderőt kellene ledobni a német vonalak mögé. Elkészültek a tervek, az akció megvalósítását azonban az amerikai vezérkari főnök, Pershing tábornok megvétózta, mondván, hogy kivitelezhetetlen. A döntésében nem igazán volt kivetnivaló, hiszen az ejtőernyős-hadviseléshez az egyébként is minimális erőforrásokból kellett volna áldozni, ráadásul az egész terv olyan elképzelésen alapult, amit idő hiányában igazából senki sem tudott végiggondolni, s így félő volt, hogy az ötletesnek tűnő terv végül egy igen drága katasztrófába torkollik. A háborúnak vége lett, és az elképzelést már nem tudták egy későbbi, megfelelőbbnek vélt időben kipróbálni.

Ennek ellenére megszületett egy érdekes, új hadviselés gondolata, amelyről bizonyosra vették, hogy előbb-utóbb valaki ki fogja próbálni. Olaszország vállalta el a pionír szerepét. Kezdettől fogva világos volt, hogy ez az újszerű hadviselés könnyű repülőgépeket, esetleg vitorlázó repülőgépeket fog igényelni, de számos tényező szólt az ejtőernyősök mellett. Nem kellett hozzá különleges repülőgép, az ejtőernyősöket éjszaka is be lehetett vetni, amikor a repülőgépek képtelenek lettek volna leszállni, nem igényelt speciális leszállópályát, és titokban lehetett végezni. Egy ejtőernyős észrevétlenül földet érhetett, eláshatta az ejtőernyőjét, és nyomtalanul eltűnhetett; a vitorlázó és könnyű repülőgépekkel már több volt a gond.

Az olaszok első katonai jellegű ejtőernyős ugrására 1927-ben került sor, Milánó közelében. A gyakorlat sikerére csak Guidoni tábornok halála vetett árnyékot, akinek ejtőernyője nem nyílt ki. Az olaszok azonban folytatták a teszteket, és az elkövetkező tíz évben kiképzett, bármikor bevethető ejtőernyős-zászlóaljakat állítottak ki. De egyetlen zászlóaljat sem vetettek be a II. világháború alatt; az összes kiképzett ejtőernyős gyalogosként harcolt.

A katonai ejtőernyőzés korai stádiumában a résztvevő országok roppant büszkék voltak arra, hogy belevágtak ebbe az újdonságba, és gyakran hívtak vendégeket a bemutatóikra. Wavell tábornok is részt vett egy hasonló bemutatón, Oroszországban, 1936-ban. Németország nem képezhetett ki ejtőernyősöket, mert 1935-ig a versailles-i szerződés értelmében nem lehettek katonai repülőgépei. Mégis, jóval azelőtt, hogy Hitler megszegte volna a szerződést, a németek már tisztában voltak az új hadviselési módban rejlő lehetőségekkel.

Ráadásul a birtokukban volt 500 polgári repülőgép, amelyet könnyedén fel lehetett használni katonai célokra is. Ezek a híres Junkers 52-esek voltak.

1937 áprilisában a katonai hírszerzés tudomására jutott, hogy a németek rendelkeznek egy teljes ejtőernyősezreddel, s hamarosan az is kiderült, hogy az ezred felállítója és kiképzője egy bizonyos Student tábornok. Student vadászpilótaként szolgált az I. világháborúban, és amikor ismét magára öltötte a Luftwaffe mundérját, minden eszközt a rendelkezésére bocsátottak, hogy kidolgozza a német légideszantos hadviselés alapjait. Néhány hónappal azután, hogy megkapta a feladatot, hogy hozzon létre egy légi szállítású hadsereget, Student felállított egy teljes ejtőernyős-hadosztályt, egy vitorlázórepülő-ezredet és egy légi szállítású hadsereget. A többi ország tisztában volt azzal, hogy min dolgoztak a németek, akik azonban nem voltak annyira naivak, hogy elmondják, miként akarják bevetni ezeket az alakulatokat. Azonban hamarosan, 1940-ben, amikor német ejtőernyősök és vitorlázó repülők elfoglalták Hollandia stratégiai pontjait, demonstrálták, hogy mire képes az új haderő. Hogy megvédjék létfontosságú hídjaikat a Meuse folyón és az Albert-csatornán, a belgák bevehetetlen erődöt építettek Eben Emaelnél. A szövetségesek nem tudtak ugyan róla, de a németek az Eben Emael-erőd pontos, életnagyságú másolatán gyakorolták annak elfoglalását. A „bevehetetlen" erőd csekély harminchat óra alatt elesett. És nem ez a sebezhető célpont volt az egyetlen a háború során, amelyet légi szállítású egységek leptek meg. Az ejtőernyősök képesek voltak egyedül is csatákat nyerni, amit jól demonstráltak az 1941 májusában történtek, amikor is ejtőernyősök elfoglalták Krétát. Az eredeti német terv nem erről szólt, de a tengeri haderőt, amellyel a légi szállítású csapatok akcióját akarták támogatni, brit hajók elsüllyesztették. A német ejtőernyősök kénytelenek voltak egyedül, minden segítség nélkül megvívni a harcot Krétáért. Az ejtőernyősök győztek, de olyan súlyos veszteség árán, hogy a németek, akik elégedettek voltak ugyan az eredménnyel, nem kívántak még egyszer élni ezzel a manőverrel. Az 1944-es arnhemi csata után a szövetségesek is erre az álláspontra helyezkedtek.

Ami Nagy-Britanniát és a szövetségeseket illette, nem volt mentségük, amiért felkészületlenül érte őket a német ejtőernyős-alakulatok támadása, hiszen tudták, mire számíthatnak. De az elgondolás, hogy az ejtőernyő nem jó másra, kizárólag arra, hogy az ember kiugorjon vele egy bajba került repülőgépből, szemmel láthatóan annyira mélyen gyökeredzett a britek gondolkozásmódjában, hogy a német és orosz katonai kísérletek sem tudták megrendíteni őket ebbéli hitükben. Még a haladó szellemű Wavell érdeklődését sem keltette fel ez az új hadviselési mód, pedig határozottan lenyűgözte az oroszok 1936-os bemutatója, amikor is 1500, könnyűfegyverzettel ellátott katonát dobtak le. A brit hadvezetés úgy vélte, hogy az ejtőernyősök túlságosan

sebezhetőek, és ezért háború idején semmiképpen sem lehet hatékonyan bevetni őket. Kell-e jobb célpont egy ejtőernyősnél, aki mindenki szeme láttára, szépen, lassan ereszkedik alá az égből?

Az 1940-es Blitzkrieg[6] megkezdése után ezt az álláspontot felváltotta egy másik, mely szerint az égből leereszkedő ejtőernyős szinte legyőzhetetlen. Felülről látja az ellenséget, akit automata fegyverével bármikor semlegesíteni tud, s ha kell, a túlélőket is el tudja pusztítani egy kézigránáttal. Az 1940 után elterjedt ejtőernyős-legendák elképesztő dolgokat állítottak: az egyik helyen apácának öltözött ejtőernyősöket dobtak ki egy repülőgépből; másutt óriási számban értek földet ejtőernyősök, akik mérgezett csokoládét szórtak szét mindenütt, hogy a gyerekek összeszedjék és megegyék. Az égből érkező ellenségre szürkületkor és pirkadatkor lehetett számítani, ezért 1940 végére a reguláris és irreguláris fegyveres erők ezekben az időpontokban kénytelenek voltak harckészültségben állni. A katonák keskeny lövészárkokba vonultak, az eget kémlelték, és tűzparancsra vártak. Az angol önkéntesek viszont, akik közül sokan olyan eszközökkel voltak felfegyverezve, mint Harold népfelkelői az 1066-os normannok elleni, hastingsi csatában, úgy vélték, hogy semmivel sem lehet jobban elvenni egy német ejtőernyős kedvét a harctól, mint egy vasvillával, ami a hátsójából mered ki. Sajnos – vagy talán szerencsére – ez utóbbi elméletet a gyakorlatban soha nem próbálták ki, mert a Junkers 52-esek soha nem dobták le rakományukat brit földre.

Ennek ellenére, miután a németek demonstrálták ezen újszerű hadviselési módszer hatékonyságát, Nagy-Britanniában semmi sem állhatott az ejtőernyősök útjába. Már nem tartották az ejtőernyős-hadviselés ötletét kivitelezhetetlennek, sőt az ejtőernyősök lettek a nap hősei. Azonnal nekiláttak kidolgozni, hogy hányféleképpen lehet bevetni az ejtőernyős-alakulatokat. Néhány elképzelés meglehetősen vadra sikeredett; ezeket soha nem valósították meg. Azonban két ötlet használhatónak bizonyult. Az egyik lényege az volt, hogy légi úton szállítanak ezredeket vagy hadosztályokat a harctérre, a másiké pedig az, hogy kis szabotőr egységeket juttatnak az ellenséges vonalak mögé titokban.

Az első ötlet vizsgálatakor azonnal rájöttek, hogy van egy nagy bökkenő. Egy modern hadsereg nem harcolhat kizárólag gyalogsággal, de ha ez lehetséges is lenne, a gyalogosok ijesztően nagy mennyiségű hadianyag-utánpótlást igényelnének. Ugyanakkor az 1940-ben hadrendben álló repülőgépek nem tudtak nagyobb rakománnyal megbirkózni, sőt már a kisebb rakományokkal is gyakran adódtak problémák. A nagyobb teherbírású repülőgépeket és a könnyebben szállítható tüzérségi lövegeket csak a háború kitörése után pár évvel állították rendszerbe. A kezdeti problémát az jelentette, hogy a Blenheim bombázó, amelyet 1939–40-ben univerzális repülőgépként használtak, kevesebb mint fél tonna hordképességgel rendelkezett, a 25 fontos, szabvány tüzérségi ágyú viszont 1,75 tonna tömegű volt.

[6] Villámháború – *a ford.*

Az angolok, Churchill noszogatására, gyorsan nekiláttak a katonai ejtőernyőzés honosításának. Az első ejtőernyős-iskola a Manchesterhez közeli Ringway Központi Ejtőernyős-iskolában, 1940. június 21-én kezdte működését. A Manchester Corporation tulajdonában lévő Ringway eredetileg polgári repülőtérként funkcionált. Az iskola heterogén intézményként indult. A brit Királyi Légierőt bízták meg a kiképzéssel, de a hadseregnek kellett a részleteket kidolgozni. A két haderőnem közötti együttműködést megkoronázandó, az első egység, amely elvégezte az iskolát, az egyik kommandóalakulatból érkezett.

Az ejtőernyős-kiképzésre érkező, a 2. kommandónál szolgáló férfiak eredetileg azért jelentkeztek az új kommandóalakulatokhoz, mert azt gondolták, hogy az eredeti tervek szerint kisméretű, gyors hajókkal fognak az ellenség által megszállt területeken partra szállni, és ott az ellenségre a lehető legnagyobb csapást mérni, majd sietve távozni. Az ilyen akciókat „ölj és fuss" típusú rajtaütésnek nevezték, de az elképzelés túlságosan nyersnek bizonyult, és ezért finomítani kellett rajta. A kommandóalakulatok létrehozása annak a Dudley Clarke alezredesnek az elgondolása volt, akinek számos, a háború megnyeréséhez szükséges ötletet köszönhetnek a britek. Clarke alezredes Sir John Dill, a brit vezérkar főnöke helyetteseként szolgált a II. világháborúban. Azt tervezte, hogy a brit Királyi Tengerészgyalogság és a hadsereg soraiból toboroz 500 önkéntest, hogy belőlük hozza létre a tíz kommandóegységet. A legtöbb alakulatnál eleinte meglehetősen zokon vették, hogy le kell mondaniuk a legmerészebb harcosaikról, hogy valami új, még kipróbálatlan egységben szolgálhassanak, de aztán segítőkésznek bizonyultak.

Természetesen Ringway körül nem minden ment simán. A brit Királyi Légierő (RAF) minden erejét lekötötte Nagy-Britannia légterének védelme, ráadásul a német repülőgépek száma egyre nőtt, miután a közeli francia partokról is fel tudtak már szállni. Ráadásul hiába képezték ki a légikommandósokat, mert a szállításukra felkínált repülőgépek alkalmatlannak bizonyultak, így feleslegesen tették volna kockára a kommandósok és a hajózószemélyzet életét. Már a kiképzésükhöz is csak hat darab elavult Whitley bombázót tudtak beszerezni. Ezeket még át is kellett alakítani, és egy ideig azt sem tudták eldönteni, miként hagyják el az ejtőernyősök a repülőgépet – az ajtón vagy pedig egy, a repülőgép padlóján vágott lyukon át. Mindkét alternatíva esetében felmerültek problémák. Azzal érveltek, ha az ejtőernyős az ajtón át hagyja el a gépet, az ernyő esetleg beleakadhat a repülőgép függőleges vezérsíkjába,

ha viszont a padlóba vágott lyukon át, jó esélye van rá, hogy alaposan beveri az orrát a padló peremébe. Ez utóbbira mondták azt a kommandósok, hogy „megnyomta a csengőt", meg hogy „megcsókolta a Whitley". Az iskola szerencsésnek mondhatta magát, mert első parancsnoka a hadsereg egykori alezredese, az I. világháború egyik tehetséges vadászpilótája lett, aki korábban megkapta a Kiváló Szolgálatért Érdemrendet és a Hadi Érdemkeresztet, és akit L. Strange repülőtisztként újra besoroztak. Senkit sem lepett meg, hogy villámgyorsan elő is léptették repülő alezredessé. Ringway parancsnokává L. G. Harvey repülő ezredest nevezték ki. A brit ejtőernyősök mielőbbi kiképzését égetően fontosnak tartották, mivel a korábbi hónapokban elért sikereiket a németek elsősorban az ejtőernyős-alakulatoknak köszönhették. És valóban, roppant hasznosnak bizonyultak, de nem annyira, mint a német páncéloshadosztályok, amelyek döntő szerepet játszottak az ütközetekben.

A német ejtőernyősök és vitorlázó repülőgépek sikereit rémülten figyelő brit kormány elrendelte minden olyan földterületet védelmét, ahol a ledobott német ejtőernyősök harcoló alakulattá fejlődhettek volna fel. 1940-ben, Nagy-Britanniában minden nyílt területet meg kellett védeni a *Fallschirmjäger*ek (ejtőernyősök) ellen. A nyílt terület alatt értették a szigetország összes parkját és sportpályáját is. Így például Aldershotban – ahová a németeknek nagy valószínűség szerint eszük ágában nem lett volna ejtőernyősöket ledobni – minden sportpályát lezártak, majd teletűzdelték egymástól egyenlő távolságra elhelyezett, kihegyezett karókkal és betontömbökkel. Az vitatható, hogy ennek bármilyen hatása lett volna a német katonai tervezésre, mindenesetre az Aldershotban kiképzett katonák ezreitől tagadták meg vele a lehetőséget, hogy egy kis futballozással, krikettel vagy gyeplabdázással üssék el az időt. A háború későbbi szakaszában a fixen rögzített akadályokat mozgatható akadályokra cserélték, illetve nem is alkalmazták.

A Ringwayen viszonylag sikeresen folyt a felkészülés, bár az elavult, átalakított repülőgépek megnehezítették a munkát, s a kiképzők sem dolgoztak még ennyi emberrel, viszont a hadsereg fizikai erőnléti kiképzéséről érkezett katonák lelkesen segítettek mindenben. De aztán az egyik kiképzés alatt álló ernyője nem nyílt ki, és szörnyethalt. A halálos balesetet az ejtőernyő-bekötő zsinór okozta, amely automatikusan nyitotta az ernyőt. Ennek a zsinórnak köszönhetően az ejtőernyősöknek nem kellett maguknak nyitni az ernyőt a kioldózsinór segítségével. Néhány héten belül újabb két baleset történt, amelyek közül az egyik halállal végződött. Az ejtőernyőzéshez erős idegzetre volt szükség, és nem csak azért, mert ugrás közben az ember fejében mindig megfordult, vajon ki fog-e nyílni az ernyő. Az önkéntesek mindegyike bátor, elszánt ember volt, de – amíg az ejtőernyőzés gyermekbetegségeit nem küszöbölték ki – még nekik is alaposan össze kellett szedniük magukat. Sajnos,

amikor a Ringway végre megoldotta az összes felmerülő problémát, a kiképzők által szerzett tapasztalatokat nem terjesztették el olyan széles körben, mint kellett volna.

Miközben folyt az ejtőernyősök kiképzése, mélyreható kutatás kezdődött annak érdekében, hogy kifejlesszék az ejtőernyős-hadviseléshez szükséges felszereléseket. A kutatást a széles látókörű John Rock alezredes vezette, aki sajnálatos módon életét vesztette egy vitorlázórepülőgép-balesetben, 1942-ben. Elképesztően nagyszámú felszerelést fejlesztettek ki, s a munka során igyekeztek arra építeni, amit az orosz, német és olasz ejtőernyősök felszereléséről meg lehetett tudni. A fejlesztők nem álltak meg az alapvető felszereléseknél, mint például a sisak, a zubbony, a bakancs, a kesztyű, a fegyverek és az oldalzsákok. Néhány, ebben a stádiumban átvett felszerelésről kiderült, hogy nem praktikus vagy szükségtelen, ezeket később mellőzték. Ezek között volt a gázálarc és bizonyos védőfelszerelések is, de meglepően sok olyan dolgot fejlesztettek ki ekkor, amit végül hosszabb időre rendszeresítettek is. A Denison overall, a könnyű, álcamintás öltözet kiállta az idő próbáját. A fegyverek eleinte nagyok és nehezek voltak (mint a „Tommy", hivatalos nevén a Thompson géppisztoly), de ezeket később könnyebb és halálosabb fegyverekre cserélték.

1940 novemberében az új ejtőernyős- és vitorlázórepülő-századok „kommandó" elnevezését II. különleges légi szolgálati zászlóalj névre változtatták. Később ez a névhasználat meglehetősen nagy zűrzavart okozott, ugyanis amikor David Stirling hadnagy 1941. július 1-jén életre hívta a Különleges Légi Szolgálatot, annak a különleges légi szolgálati dandár, „L" különítmény nevet adta. Csakhogy abban az időben még egyáltalán nem létezett a különleges légi szolgálati dandár, és a Különleges Légi Szolgálat (SAS), amely az „ezred" nevet használta, az elkövetkező három esztendőben, létszámban alig volt nagyobb egy századnál.

Az élet iróniája, hogy az első rajtaütéseket, amelyekre később Stirling Különleges Légi Szolgálata specializálódott, a II. különleges légi szolgálati zászlóalj hajtotta végre. Ez a tény sok zavart kelthet azok körében, akik nincsenek tisztában a mai Különleges Légi Szolgálat (SAS) történetével. A rajtaütés célja a traginói vízvezeték volt az Appenninek déli részén. Ez a vízvezeték kétmillió embert látott el vízzel abban a térségben, amely magában foglalta a kulcsfontosságú Tarantó, Brindizi és Bari katonai és haditengerészeti bázisokat. A terv kitalálói úgy vélték, ha ezt a nehéz célpontot sikerül elérni és megsemmisíteni, akkor az olaszok kénytelenek lesznek megjavítani, és addig sem tudnak teljes erővel a harcra összpontosítani. A hegyvidékes környezet miatt hagyományos bombázással nem lehetett volna a vízvezetéket megsemmisíteni.

A rajtaütés nem hozta meg ugyan a várt sikert, de hasznos tapasztalatnak bizonyult. 1941. február 10-én harmincöt brit ejtőernyős, aki mellesleg kommandóskiképzést is kapott, hat Whitley bombázó fedélzetén felszállt a brit Királyi Légierő mildenhalli bázisáról, Suffolkból. Egy század ejtőernyőst egy célpontra vagy egy célpont közelébe ledobni egyáltalán nem egyszerű, Apulia esetében viszont jó néhány embert a célponttól igen messze dobtak le; volt, aki a szomszédos völgyben landolt. Ennek ellenére elég sokan értek földet a kijelölt helyen, és a közel 400 kg robbanóanyag segítségével jókora lyukat robbantottak a vízvezetéken. A terv úgy szólt, hogy a feladat elvégzését követően az ejtőernyősöknek a partra kell menniük, ügyelve, nehogy felfedezzék őket. Ha öt napon belül elérik a partot, felveszi őket egy tengeralattjáró, ami a Sele folyó torkolatánál fog várni rájuk. Az ejtőernyősök közül senki sem érte el a partot. Mindenkit elfogtak, bár később néhányuknak sikerült megszökni.

A rajtaütésben résztvevő ejtőernyősök között volt T. A. G. Pritchard őrnagy, a nehézsúlyú ökölvívó is, akit a neve kezdőbetűi miatt mindenki csak „Tag"-nek hívott, s akit soha nem lehetett látni a monoklija nélkül, amit hosszú, fekete szalagon hordott. A Királyi Walesi Tengerészgyalogság tagjaként még egy fekete bársony szalagjelvényt is viselt (amely az ezrede történetének egyik epizódját jelképezte). Anthony Deane-Drummond hadnagy, a Királyi Híradósok hivatásos tisztje is tagja volt a rajtaütést végrehajtó csapatnak. Deane-Drummond még számos hajmeresztő kalandban és szökésben vett részt a háború későbbi szakaszában. Egy alkalommal – és ez legalább akkora hőstett volt, mint a többi – tizenhárom napon keresztül állt egy szekrényben, amikor a németek megszállták a házat, amelyben menedéket talált Arnhemben. A csapat talán legbátrabb és legszerencsétlenebb tagja azonban Fortunato Picchi volt, a Savoy Hotel negyvenkét éves étteremigazgatója. Picchit az utolsó percben helyezték át a csapathoz, hogy tolmácsként segítse az ejtőernyősöket, pedig addig a napig mindössze egyetlenegyszer ugrott ejtőernyővel. Miután az olaszok elfogták, rájöttek, hogy kicsoda, és árulásért főbe lőtték. A tény, hogy Nagy-Britanniában élt már húsz éve, és megkapta az állampolgárságot is, egy kicsit sem érdekelte fogvatartóit, akik ragaszkodtak azon álláspontjukhoz, hogy Picchi egy hitvány, hazaáruló olasz. A későbbi események fényében, és tudva azt, hogy 1941-ben hány brit áruló tevékenykedett meglehetősen magas posztokon, az ember nem tud nem gondolni arra, hogy az akció helyét és a résztvevők nevét jó előre kiszivárogtatták az olaszoknak. A szovjetek ebben az időben együttműködtek a németekkel és az olaszokkal, és Philby, Blunt és Maclean minden olyan információt átadott az oroszoknak, amiről úgy vélték, hogy a segítségükre lehet.

A Whitleyket, amelyeket eredetileg azért állítottak szolgálatba, mert nem rendelkeztek más használható repülőgéptípussal, mostanra kikiáltották a legalkalmasabb típusnak. A brit légideszantosokról viszont nem alakult ki ilyen jó vélemény. A legtöbb ezredparancsnok helytelenítette a módszert, amellyel a toborzók megkörnyékezték a legjobb tisztjeiket, altisztjeiket és katonáikat, és rávették őket arra, hogy önként jelentkezzenek egy kétes értékű kiképzésre. A katonai vezetés egyes, magas beosztásban szolgáló tisztjei, akik egyébként is szkeptikusan fogadták az új módszereket, hajlottak rá, hogy igazat adjanak nekik. A légideszantosok szerencséjére Churchill elutasított minden tiltakozást – ami rendszerint úgy történt, hogy egyszerűen elnapolta a döntést, kikerülve ezzel a közvetlen konfrontációt. Az élet iróniája, hogy a németek Krétán aratott pirruszi győzelme volt az, ami megteremtette a brit légideszantegységek bővítéséhez szükséges atmoszférát. A győzelem 6000 német katona életébe került; a sebesültek száma a halottakét is meghaladta, ráadásul odaveszett 170 csapatszállító repülőgép is. Kréta stratégiai pozíciója aligha indokolhatott ekkora veszteséget. Ezt követően maga Hitler adta ki az utasítást, hogy a német légideszantegységeket ebben a formában többé nem vethetik be, és nem is tették. Nem férhet hozzá kétség, hogy a Führernek elmondták a besúgói, menynyire megdöbbent Student, amikor a tudomására jutott, hányan vesztek oda az elit alakulatából. Student a Krétán elszenvedett, hihetetlen német veszteséget jórészt annak tulajdonította, hogy a szövetségeseknek sikerült még 1940-ben ellopni Hollandiában egy hadműveleti dokumentumot. Ez a terv felvázolta a németek általános taktikáit, így egy évvel később felbecsülhetetlen értékű útmutatónak bizonyult Kréta brit védői számára. Studentnek azonban alkalma nyílt bosszút állni a német ejtőernyős-hadsereg élén, amely jelentős ellenállást tanúsított a szövetségesekkel szemben Arnhemnél. Ezúttal neki sikerült megszereznie az Arnhem elleni légideszanttámadás terveit. Egy, a németek által megszállott területen földre kényszerített vitorlázó repülőgépben bukkantak rá. Pedig egy ilyen fontos dokumentumot soha nem lett volna szabad olyan helyre vinni, ahol csak csekély esély is van rá, hogy az ellenség kezébe kerül.

De térjünk vissza Krétához! Miközben a németek úgy vélekedtek, hogy a sziget elleni támadás katasztrofális véget ért, s az ilyen típusú akciókra nem kerülhet sor a jövőben, a brit hadvezetőség arra a következtetésre jutott, hogy a légideszant a jövő hadviselésének egyik kulcsfontosságú eleme lesz – mint ahogy az be is bizonyosodott a D-napon. Amint Kréta elvesztésén túltették magukat, a vezérkari főnökök levelet kaptak Churchilltől, amelyet követően a vezérkari főnökség jóváhagyta két ejtőernyősdandár felállítását és egy vitorlázó haderő létrehozását. Utóbbi esetében két vitorlás „igásló" gyártására adtak utasítást. Ezek egyike volt a Horsa, amely huszonöt embert vagy három tonna rakományt tudott elszállítani, illetve a Hamilcar, amely negyven ember vagy hét tonna rakomány elszállítására volt képes. A Hamilcarral rendszerint nehéz felszereléseket szállítottak.

2. Egy megalapozott koncepció

Az 1. ejtőernyősdandárt a Derbyshire megyei Hardwickban hozta létre egy I. világháborús veterán, bizonyos R. N. Gale dandártábornok. Gale szentül hitte, hogy a jó katona jól is öltözködik; a megjelenése mindig kifogástalan volt. Némileg elütött a viselete az átlag katonáétól, ugyanis lovaglónadrágot és fényesre pucolt csizmát viselt a Denison overall alatt. Gale-t bőbeszédűsége miatt „Dumás"-nak nevezték el ugyan a háta mögött, de a legkeményebb bajtársai is felnéztek rá, mert a legkevésbé sem félt a veszélytől. Az egyik tisztje ezt mesélte róla: „Dumás az eligazításokat rendszerint útkereszteződésekben, vagy hasonló, rendkívül veszélyes helyeken tartotta. Amikor már riasztóan közel robbantak fel a tüzérségi lövedékek, az eligazítás résztvevői vágyakozva pillantottak a legközelebbi árok irányába, de Dumás mintha észre sem vette volna, hogy az egész társaságot pillanatokon belül ripityára lőhetik. Ilyenkor mindig lassan, nyugodtan adta az instrukcióit."

Ugyanebben az évben, októberben, F. A. M. Browning dandártábornokot a gránátosgárdától kinevezték az ejtőernyős- és légideszantegységek parancsnokává, s előléptették vezérőrnaggyá. Gárdistaként Browning „Öcsi", ahogy a társai hívták, mindenkitől megkövetelte, hogy mindig kifogástalan egyenruhában jelenjen meg, és mindig a maximumot teljesítse. Browningot kiváló parancsnoknak tartották, ráadásul a megjelenése sem volt akármilyen. Azt mondták róla, elmehetett volna színésznek, és biztosan filmsztár lett volna belőle, azt azonban később megkérdőjelezték, hogy valóban ő volt-e a legalkalmasabb ember az arnhemi deszanterők vezetésére. Browning mellesleg Daphne du Maurier-t, a regényírónőt vette feleségül.

A vitorlázórepülő-dandárt négy gyalogzászlóaljból és még számos kisebb egységből hozták létre, és G. F. Hopkinson dandártábornokra bízták. Hopkinson, vagy más néven „Hoppy" volt a „Phantom" (főhadiszállási összekötő ezred) egyik kitalálója. Ő is egyike volt azon rendkívüli embereknek, akik a háború miatt reflektorfénybe kerültek. Sajnos, a katonai karrierje nem sikerült túl hosszúra, egy orvlövész agyonlőtte nem sokkal azután, hogy végrehajtották a tarantói akciót, 1943-ban. 1940-ben Hopkinson rájött, ha egy egység megkapja a „titkos" minősítést, akkor sokkal értékesebb felszerelésekhez juthat, ráadásul nem kell furcsa kérdésekre sem válaszolnia. Olyan időszak volt ez, amikor az egész nemzet titkolózott, Hoppy pedig élt a kínálkozó lehetőséggel.

1941 végére a Ringway nagyszámú, válogatott ejtőernyős otthona lett. Még lengyel, norvég, francia és holland menekültek is jelentkeztek a kiképzésre. Legtöbben Lengyelországból érkeztek, és végül létre is hozták a független lengyel ejtőernyősdandárt. Azokon kívül, akik teljesen ortodox katonai alakulatok tagjaiként készültek ugrásokat végrehajtani, voltak jó néhányan, akikre egészen más jövő várt. Őket az SOE (Különleges Műveletek Szervezete) vette át. Magányos farkasokat faragtak ezekből a férfiakból és nőkből, akik gyakran egyedül ugrottak le megszállt területekre az éjszaka közepén, talán azért, hogy megerősítsék a helyi ellenálló csoportokat, vagy hogy önálló munkába kezdjenek. Kíváncsian és időnként gyanakvással figyelték a munkájukat, de bárki is tett fel kérdéseket az SOE munkáját illetően, soha nem kapott kielégítő választ.

Ebben a háborúban a katonai titoktartás igen fontos szerepet kapott. Az I. világháborúban jórészt csak a behajózások idejét titkosították, mást azonban nem, pedig a németek már akkor is hatékony kémhálózatot működtettek. 1940-ben azonban mindenkinek felhívták a figyelmét a titoktartás fontosságára. Az Információs Minisztérium számos figyelemfelkeltő plakátot adott ki, amelyeken olyan feliratok álltak, pl.: „A meggondolatlan beszéd életekbe kerül!" Más plakátokon vicces karikatúrák kaptak helyet, amelyeken Hitler és Göring hallgatózik egy bezárt szobában (ezzel akarták az emberek tudtára adni, hogy a falnak is füle van). A matrózok sapkáján már nem lehetett olvasni a hajójuk nevét, a katonák pedig egyszerűen egy ezred vagy hadtest tagjai voltak. Az emberek már nem szívesen beszéltek arról, hogy mondjuk egy gyárban dolgoznak, ahol tankokat gyártanak, mert tartottak tőle, a meggondolatlanul elejtett szó miatt egyszer még bombát dob a fejükre a Luftwaffe. Nem ugyanaz meggondolatlanul beszélni, sőt kérkedni mások titkaival, mint azt érezni, hogy a saját életünk is veszélybe kerülhet emiatt. 1940 második felétől kezdve az emberek gyanakodva és ellenségesen fogadták az idegeneket. Mindenki úgy érezte, a németek az éj sötétjében esetleg ledobtak egy ejtőernyőst, aki talán éppen ez az idegen, aki percekkel korábban, ékes angolsággal az iránt érdeklődött, mi ennek a városnak a neve, vagy hogy hol van az állomás, és hogyan lehet a leggyorsabban Londonba jutni. Az ejtőernyősveszélyre való tekintettel minden útjelző táblát leszereltek, a vasútállomások nevét letakarták, és az üzlettulajdonosokat is utasították, hogy tüntessenek el minden olyan utalást a boltjaikból, amelyek a város nevére utalhattak. Az emberek kényszert éreztek, hogy csak a saját dolgukkal törődjenek, és ne kérdezősködjenek. Azoknak, akik eltévedtek az útjelző és névtáblák hiánya miatt, ijesztő élményben volt részük. Amikor az amerikai csapatok megérkeztek Nagy-Britanniába 1942-ben, egészen elképedtek, hogy sehol nem találtak útjelzőket. És nem ők voltak az egyetlenek, akik dühítően kellemetlennek találták a táblák hiányát. Ennek ellenére azt meg kell adni, hogy egy idegen országba ledobott ejtőernyős számára a legnagyobb kihívás megtudni, hogy

hol ért földet. Amint ez az információ a birtokába kerül, már fel tudja venni a kapcsolatot a társaival. Nem sokat ér az iránytű és a térkép, ha az ember nem tudja, hogy hol van.

A németek sikerrel játszottak a britek idegeivel, felhasználva William Joyce rádióbemondót, akit harsogó, gúnyos, mégis artikulált beszéde miatt Lord How-how-nak neveztek. Noha sokan állították, hogy jól szórakoztak, amikor Lord How-how egy este közölte a rádióban, hogy Sheffield toronyórája öt percet késik, vagy hogy aznap éjjel le fogják bombázni Plymoutht vagy Norwichot, nem kevesen voltak azok, akik szentül hitték, Joyce kapcsolatban áll valamelyik hatékony német kémszervezettel. A német propagandaakciók nem bizonyultak sikeresnek, mivel hazugságokra építettek – többnyire a szövetségesek állítólagos veszteségeit taglalták. Ezzel szemben a BBC adásai hatásosak voltak, mert elmondták az igazat – illetve annak nagy részét –, akkor is, ha az igazság nem volt éppen szívderítő. A megfélemlítés azonban igen eredményes lehet harcászati szempontból, és ha jól végzik, akkor az ellenség olyan vállalkozásba kezdhet, amely teljesen szükségtelen, és ezáltal feleslegesen köti le a haderejét. A traginói vízvezeték elleni rajtaütéssel csak egy dolgot értek el – mivel a vízvezetéket rövid idő alatt megjavították –, mégpedig azt, hogy az olaszok ettől kezdve csapatokat rendeltek ki mindenféle valószínűtlen katonai célpont védelmére. Azonban ezeket a célpontokat soha nem érte támadás, mert soha senki nem is tervezett ellenük akciót.

Ahogy a háború kiteljesedett, az ejtőernyősök kiképzése egyre kifinomultabbá vált. Már a kiképzések megkezdésekor tisztában voltak a ténnyel, hogy az „ugrózóna" – így nevezték a helyet, ahol az ejtőernyősnek földet kellett érnie – gyakran nem ideális a landolásra, és esetleg akadályok is lehetnek a kijelölt terepen. Ezért ki kellett fejleszteni az irányítható ejtőernyőket, amelyekkel ki lehetett küszöbölni az ilyesfajta veszélyeket.

Miközben Nagy-Britannia az ejtőernyősdandárok felállításával volt elfoglalva, a Közel-Keleten egy sokkal kevésbé hagyományos egység volt születőben. Az új egység alapját az a kommandóalakulat képezte, amelyet még 1941 elején küldtek a Közel-Keletre azzal a céllal, hogy foglalja el Rodoszt, és ne engedje a szigetre a német erőket. A németek Jugoszláviában, Görögországban és Krétán elért sikereivel azonban szertefoszlottak a remények, és a Robert Laycock dandártábornok által vezetett egységet, amelyet a parancsnok után Lay-harccsoportnak neveztek el, feloszlatták. A Lay-harccsoportban, amely mintegy 2000 főből állt, számos bátor ember szolgált, például Jock Lewes, Lord Jellicoe, David Sutherland, Tom Langton és David Stirling.

David Stirling meglehetősen magas (195 cm) volt, és hadnagyként szolgált a skót gárdánál. A családja részt vett a skót történelem legkalandosabb

ütközeteiben, és róla is hamar kiderült, hogy nem híve az ortodox, hagyományos problémamegoldásnak. Éles eszű ember volt, aki ezúttal észrevette, hogy a németek észak-afrikai hadtápvonala mintegy százötven kilométerre nyúlik a sivatagon keresztül. Ez a kiterjedt mögöttes terület lőszerraktárakat, járműparkokat és – ami a legfontosabb – repülőgépeket és alkatrészeket rejtett. Olyan repülőgépek várakoztak ezen a területen, amelyek gyorsabban repültek a brit Királyi Légierő bármelyik repülőgépénél. Stirling számára egyértelműnek tűnt, ha ezeket a repülőgépeket nem lehet a levegőben lelőni, akkor még a földön kell megsemmisíteni. Az ötlet nem is volt olyan irreális, mint amilyennek első hallásra tűnik. A repülőterek gyakorlatilag lapos foltok voltak a sivatagban, körülöttük néhány kunyhóval, sátorral és javítóműhellyel. A németek úgy vélték, sikerült elég elszigetelt helyet találniuk a repülőtereiknek, amelynek megvédéséhez elegendőek lesznek az ott állomásozó repülőgépek és pár légvédelmi üteg.

Ráadásul a sivatagban sem a pilóták, sem a katonák nem viselték az előírt egyenruhát. Egy szál nadrág és egy sapka elegendő volt. Amíg az ember nem ment elég közel hozzájuk – vagy nem hallotta meg a beszédüket –, nem igazán lehetett különbséget tenni német, olasz, brit, ausztrál, új-zélandi, lengyel vagy francia között. Stirling arra a következtetésre jutott, hogy ez a mindkét fél által bevett szokás jó alapja lesz a tervének. Ha elég közel kerül a célhoz, és főleg, ha éjszaka, nem lesz túl nehéz elvegyülni a katonák között. Azt tervezte, hogy megközelíti a repülőteret, bombákat helyez el a repülőgépekben, aztán gyorsan kereket old az embereivel. Az érkezést ejtőernyővel, a távozást gyalog képzelte el, legalábbis addig a pontig, ahol már a sivatagi tereppel megbirkózni képes jármű várja őket. Az SAS (Különleges Légi Szolgálat) tehát egyfajta katonai terrorszervezetként kezdte meg működését. Elég ironikus, hogy a mai napig az SAS egyik legfontosabb feladata a városi terrorelhárítás.

Miután megszületett ez a kivitelezhető és roppant hasznosnak tűnő terv, Stirling a feletteseihez fordult engedélyért. A hadvezetőség akkor még nem tudta, mihez kezdjen a „munkanélkülivé" vált Lay-harccsoporttal. Valaki felvetette, hogy kommandós rajtaütésekben kellene bevetni őket az észak-afrikai partok mentén. Ehhez azonban szállítóeszközökre és a brit Királyi Haditengerészet együttműködésére lett volna szükség, a haditengerészet viszont túlságosan elfoglaltnak bizonyult ahhoz, hogy egyáltalán elgondolkodjon az együttműködés lehetőségén. Miután néhány bajtársával megvitatta egy légikommandós jellegű akció megvalósíthatóságát, Stirling megpróbált szerezni egy repülőgépet és néhány ejtőernyőt. Sikerült vételeznie egy elavult Vickers Valentia típusú csapatszállító repülőgépet, amely már 1934 óta teljesített szolgálatot. A Valentiák nem voltak alkalmasak ejtőernyősök ledobására, mivel nem szereltek beléjük ejtőernyő-bekötő zsinórt, s a repülőgép kialakí-

tása miatt tartani lehetett attól, hogy az ejtőernyő a kiugrás után beleakad a függőleges vezérsíkba. Az első ugráskor éppen Stirlinget érte ilyen baleset. A sérülései miatt két hónapot kórházban kellett töltenie, de a kényszerpihenő alatt még találékonyabbá és elszántabbá vált. Amint kiengedték a kórházból, engedélyt kapott Sir Claude Auchinleck tábornoktól, a főparancsnoktól, hogy hatvanhat főt átvezényeljenek hozzá a Lay-harccsoportból (közöttük hét tisztet), s megkezdje az emberek kiképzését az akcióra. Úgy tervezte, hogy az Auchinleck által 1941. november 18-ra ütemezett offenzíva előestéjén sikerül kivonni a forgalomból számos fontosnak ítélt, német repülőteret.

A kiképzés a legnagyobb titokban kezdődött meg Kabritban, a Csatorna-övezetben, azonban sokkal nehezebbnek bizonyult annál, amivel a kommandósoknak a korábbiakban meg kellett birkózniuk. Az ejtőernyőkre úgy tettek szert, hogy egyszerűen lerakodtak 50 ejtőernyőt egy szállítmányból, amit tévesen Indiába indítottak. A tény, hogy gyakorlatilag egyikük sem tudott az ejtőernyős ugrással kapcsolatos problémákról, senkit sem rettentett el. A dolog elég egyszerűnek látszott. Csak ki kellett ugrani a repülőgépből, elszámolni ötig, aztán megrántani egy zsinórt, ami kinyitotta az ernyőt. Sőt, akár ejtőernyő-bekötő zsinórt is rögzíthettek valamihez a géptörzs belsejében – az ülések lába megfelelőnek tűnt –, a zsinór pedig kinyitotta az ernyőt, ha a katona már eléggé eltávolodott a repülőgéptől. Végtére is a brit Királyi Légierő évek óta használta az ejtőernyőket vészhelyzet esetén a repülőgép elhagyására anélkül, hogy bármilyen kiképzést kaptak volna a pilóták...

Természetesen a dolog nem ment ilyen simán. Az ejtőernyő-bekötő zsinór mellett maradtak, amihez vételeztek egy alkalmasabb repülőgépet, egy Bombayt. Az első próbaugrás során azonban ismét baleset történt, két katona vesztette életét. A balesetet az okozta, hogy a kapcsok lefordultak a vezetőhuzalról, még mielőtt az ejtőernyők kinyíltak volna. Hasonló baleset történt a Ringwayen is, de Stirling csak sokkal később szerzett róla tudomást. Stirling és tiszttársai egy teljes napon át kísérleteztek új kapcsokkal – a földön –, majd másnap hajnalban Stirling elvégzett egy próbaugrást. Hajmeresztő próbálkozás volt, de sikeresen végződött.

Az ejtőernyőzés azonban csak egyetlen modulját képezte az SAS-kiképzésnek. Az SAS-nél szolgálókat önálló munkára és robbanóanyagok használatára is kiképezték. Az önálló munka alatt azt értették, hogy megtanították az embereknek, hogyan dolgozzanak egészen kicsi, általában négyfős csoportokban. Az SAS-nél szolgálóktól rendkívüli szívósságot követeltek meg, és valóban, az ott kiképzettek rendkívül szívósak is lettek. A katonáknak több mint százötven kilométert kellett gyalogolniuk a sivatagban, nappal elviselhetetlen forróságban, éjjel pedig dermesztő hidegben. Meg kellett tanulniuk, hogyan mozoghatnak ebben a barátságtalan környezetben minimális vízzel és élelemmel felszerelve úgy, hogy az ellenség ne vehesse észre őket. A feljegyzések szerint ezek az emberek már a kiképzés elején is hihetetlen kitartásról tettek tanúbizonyságot. Számukra hamarosan hétköznapivá vált az olyan terepen való létezés, ahol mások eltévedtek, megőrültek, kétségbeestek és meghaltak.

Stirling tudta, ha eljutnak a repülőtérig, nem érhetik be egyetlen repülőgép felrobbantásával. Az embereitől azt várta el, hogy az éj leple alatt lopakodjanak a célterületre, hangtalanul öljék meg az összes őrt, azután helyezzenek el robbanótölteteket a parkoló repülőgépeken, méghozzá úgy, ha egy felrobban, a többi is robbanjon vele együtt. Ehhez megfelelő robbanószerre és kifinomult gyújtószerkezetre volt szükség. A robbanóanyagokhoz Jock Lewes értett a legjobban. Addig kísérletezett, amíg meg nem találta a megfelelő elegyet: olaj, plasztikbomba és termit. Ez az elegy nemcsak robbant, de meg is gyújtotta a környezetében lévő anyagokat. Sajnos, Lewes nem sokkal később életét vesztette egy másik, Nufília melletti repülőtér ellen végrehajtott SAS-rajtaütés során.

Az első SAS-akció, amelyre november 17/18-a éjszakáján került sor, katasztrofális véget ért, ugyanis nem sokkal felszállás után szélvihar tört ki, amely elfújta az ejtőernyősöket, akik így nem a megfelelő helyen értek földet. A hatvan SAS-katonából mindössze huszonnégy tért vissza. A többiek mind odavesztek.

Egy ilyen kudarc bárkit eltántorított volna, de nem David Stirlinget. Stirling felvette a kapcsolatot az LRDG-vel (nagy hatósugarú sivatagi csoport), amellyel az SAS-t gyakran összekeverték.

Az LRDG folytatta azt a hagyományt, amelynek lényege az, hogy úgy tekintettek a sivatagra, mintha nyílt tenger lenne (50 000 évvel ezelőtt a Szahara helyén hatalmas tó terült el). Az I. világháborúban a brit önkéntes egységek a sivatagban harcoltak a németekből, törökökből és szenusszi arabokból álló csapatok ellen, amelyek Egyiptomot fenyegették. Eleinte az önkéntesek lovakat használtak járőrözésre, de később átálltak a Ford T modellre. Ezekkel védték a karavánokat és az életet jelentő oázisokat. Közben feltalálták a naptájolót, amelynek segítségével a sivatagban is lehetséges a tájékozódás, valamint a hűtőventilátort, ami megakadályozza, hogy az autók hűtőjében lévő víz felforrjon és elpárologjon. A sivatag felfedezését a két világháború között tovább folytatta az önkéntesek néhány bátor tagja, akik saját felelősségükre hatoltak egyre mélyebbre a sivatagba, gyakran nagy árat fizetve. Közöttük volt R. A. Bagnold, W. B. Kennedy-Shaw, G. Prendergast, P. Clayton és E. Mitford is. 1940 szeptemberében az LRDG-t új alakulatként bejegyezték, s ezzel egy időben megkezdték a felszerelések és a fegyverek kiutalását. Elsődleges feladata a felderítő és a híradós tevékenység lett. A mozgékonyságról másfél tonnás teherautók gondoskodtak, amelyeket géppuskákkal, páncéltörő

puskákkal és egy 37 mm-es Bofors páncéltörő fegyverrel láttak el. Az LRDG parancsnokai úgy vélték, a katonák a felderítés során könnyen bajba kerülhetnek, és képesnek kell lenniük megvédeni magukat.

1941 novemberére az LRDG alakulattá kovácsolódott, de mivel az elsődleges feladata a feltűnésmentes felderítés volt, némiképp az SAS ellentéteként tartották számon, amely ha akcióba lépett, minden esetben felhívta magára a figyelmet. Ennek ellenére november 17/18-án az LRDG kapóra jött, amikor fel kellett szedni az SAS-ből megmaradt katonákat, amikor pedig felmerült, hogy a jövőben is szükség lehet hasonló segítségre, az LRDG bejelentette, bármikor hajlandó megismételni a mentőakciót. Sőt, az LRDG azt is felajánlotta, hogy Stirling emberei rendelkezésére bocsátja a járműveit, hogy könnyebben elérhessék a célpontokat. Az SAS és az LRDG közötti gyümölcsöző együttműködés ezzel kezdetét is vette. Az LRDG teherautóit rózsaszínre festették, mivel ezt a színt a levegőből szinte lehetetlen volt észrevenni. A rózsaszín jótékony, álcázó tulajdonságára véletlenül jöttek rá. Pár évvel korábban egy repülőgépet rózsaszínre festettek, mert azt szerették volna, hogy jól látható legyen. Azonban a repülőgép lezuhant a sivatagban, és csak évekkel később bukkantak rá, akkor is csak véletlenül.

Kairóban tudtak róla, hogy az SAS és az LRDG létezik, és a Közel-Keleten tevékenykedik, mégis sikeresek tudtak maradni, amit a roppant szigorú hadműveleti titoktartásnak köszönhettek. Nem minden rajtaütés hozta meg a várt eredményt, de a legtöbb igen. Amikor a németek felismerték, hogy a támadások száma egyre nő, elővigyázatosabbá váltak, és komolyabb erőkkel kezdték el védeni a repülőtereiket. Arra is rájöttek, hogy a repülőgépek szárnyai alatt alvó őrszemeik aligha képesek megvédeni a repülőteret, és jó eséllyel végzik elvágott torokkal, ezért drótkerítést húztak a repülőterek köré, és azok mentén állítottak fel őrséget. Stirling az SAS első hónapjaiban felvett egy férfit, aki mintha arra született volna, hogy az SAS-nél szolgáljon. R. B. Mayne, a válogatott ír futballsztár, rendkívüli fizikai erővel és állóképességgel megáldott, vezetésre született ember volt. Amikor úgy tűnt, a rajtaütés meg fog hiúsulni, Mayne-nek hirtelen eszébe jutott valami, és már cselekedett is, ami gyakran mentette meg őt és társait a biztos haláltól.

Ahhoz, hogy meg lehessen érteni azt a fajta háborút, amit a harctéren vívtak, illetve azt, milyen szerep jutott az LRDG-nek, az SAS-nek és még sok másik alakulatnak, meg kell vizsgálni az országok általános stratégiáját. 1940-ben, amikor úgy tűnt, hogy Nagy-Britannia alul marad a harcban, Olaszország megtámadta Szomáliföldet, és bevonult Egyiptomba is. Azonban az olaszok hamarosan a Wavell által vezetett brit csapatokkal találták szembe magukat, akik ellentámadásba lendültek, és súlyos csapást mértek a támadókra. 1941

januárjában az ausztrálok elfoglalták Tobrukot, a fontos észak-afrikai kikötőt, és foglyul ejtettek mintegy 25 000 olasz katonát.

Hitler, aki elégedetlenül figyelte szövetségese, Mussolini katonai hozzá nem értését, úgy döntött, támogatást küld az olaszok sivatagi erőinek. Az Erwin Rommel vezette könnyűpáncélos-hadosztály 1941. február 12-én érkezett meg. Miközben Rommel előkészítette a támadást, Wavellnek a szorongatott helyzetben lévő Görögországba kellett küldenie mintegy 56 000 katonát. Noha 43 000 katonának sikerült elhagynia az országot, mielőtt Görögország megadta volna magát, közülük 15 000 főt Krétán elfogtak. Miután a hadseregének a legjobb alakulatai közül számos odaveszett, Wavell keveset tehetett, hogy megállítsa Rommelt. Rommel nem tudta elfoglalni Tobrukot, csak ostrom alá vette. Wavell (Churchill ösztökélésére) tett egy sikertelen kísérletet Tobruk felszabadítására, de a németek visszakergették az egyiptomi határig. Wavellt leváltották, helyére Auchinlecket küldték, aki – amint arról már korábban szó esett –, 1941 júniusában engedélyt adott Stirlingnek az SAS-katonák kiképzésére.

Ekkortól kezdődött el az, amit a sivatagban szolgáló katonák csak bengázi hurcolkodásnak neveztek, mivel hol az egyik fél támadott és foglalt el valamekkora területet, hol a másik lendült ellentámadásba és foglalta vissza. Minél hosszabb lett a hadtápvonal, az SAS és az LRDG annál inkább tudott feltűnés nélkül akcióba lépni a sivatagban. A sivatag szó azonban félrevezető, mivel ezt hallva az ember homokdűnékre és futóhomokra gondol. A sivatag összetétele azonban ennél bonyolultabb: az északi fele leginkább mészkőből áll, a déli része pedig homokkőből. Ezek között terülnek el a nagyobbnál nagyobb homoktengerek, amelyek közül az egyik akkora, mint Írország. Az egész terület nagyjából India nagyságú.

A németek célja Alexandria, majd Kairó bevétele volt, míg a szövetségesek mindenképpen ki akarták kergetni a németeket és az olaszokat Észak-Afrikából, amit 1943 májusában meg is tettek. Eddig a napig azonban egyik fél sem tudta, milyen leleményes csellel áll legközelebb elő az ellenség. Rommel mesterien alkalmazta a „horog"-taktikát, amelynek lényege az volt, hogy egy nagy, bekerítő manőverrel csapdába ejtette az ellenséges hadoszlopot. Nemegyszer fordult elő, hogy néhány nappal a jól megtervezett brit akció megindítása előtt Rommel támadásba lendült. Éppen ezért a britek számára létfontosságúvá vált megtudni, mire készül Rommel, mekkora erőkkel rendelkezik, milyen hadmozdulatot tervez, milyen a katonái hangulata, és mennyi utánpótlással rendelkeznek. Ma már tudjuk, az elfogott Ultra-üzenetek felbecsülhetetlen értékű információval látták el a briteket, akik így megismerhették a németek katonai stratégiáit. A sivatagban azonban ezek az információk nem bizonyultak olyan hasznosnak, mint ahogyan azt a britek gondolták. Ennek

az volt az oka, hogy Rommel gyakran mondott valamit a feletteseinek, de egészen mást csinált, a sivatagban pedig olyan gyorsan változott a helyzet, hogy mire elfogtak egy üzenetet, amit az egyik parancsnok küldött a másiknak, addigra már nem volt aktuális. A harctéren harcoló katonák számára az LRDG lankadatlanul dolgozó felderítő repülőgépei szolgáltatták a létfontosságú információt. Rommel ironikus módon folyamatosan félrevezető jelentéseket küldött a hadvezetőségnek, amelyekben arról panaszkodott, mennyire kevés hadianyaga van, és milyen gyenge minőségű fegyverekkel kell harcolnia. Aki azonban szembeszállt vele a sivatagban, azonnal rájött, hazudott. Sajnos Churchill és a háborús kabinet az elfogott üzeneteit szóról szóra elhitte, ezért aztán sehogyan sem értette, miért képtelen Auchinleck sikereket elérni. A valóságban, egészen 1942 augusztusáig, Rommel sokkal jobban el volt látva utánpótlással és fegyverekkel, mint a brit csapatok. Auchinleck ezt nagyon jól tudta, mégsem tudta erről meggyőzni Churchillt, aki jobban hitt Rommelnek, mint Auchinleck saját harcoló katonáinak és a hírszerzőinek.

Miközben az LRDG és az SAS német titkok után kutatott, a saját bőrén tanulta meg, milyen fontos titokban tartani saját tevékenységüket. Egy tizennyolc dzsipből álló SAS-különítmény fényes győzelmet aratott a Szidi-Enich repülőtérnél – Vickers K géppuskáikkal a repülőtéren parkoló összes német repülőgépet megsemmisítették. Azonban a győzelemért hamarosan nagy árat fizettek. A Kairóban felállított főhadiszálláson úgy döntöttek, Rommel következő támadását a legjobban úgy lehet meghiúsítani, ha egy időben nagy erejű támadást intéznek Bengázi és Tobruk ellen. Tobrukban mintegy 4000 brit katonát tartottak fogva, akik hasznosak lehettek volna, ha sikerül őket kiszabadítani. A terv szerint az SAS-csapatoknak a szárazföld felől, míg a haditengerészet kommandósainak a tenger irányából kellett támadniuk. A célpont mintegy 2100 kilométerre terült el a kiindulási ponttól. De számos dolog nem stimmelt ezzel a tervvel. Először is az LRDG-nek kellett támadást indítania a Barce melletti repülőtér ellen, amelyet a tengerről akartak még a támadás előtt tüzérségi zárótűzzel megpuhítani, másodszor pedig az SAS-t megkérték, vigyen magával 120 olyan embert is, akiket a rendelkezésre álló idő alatt semmiképpen sem lehetett már megfelelően kiképezni. Azonban a legnagyobb hiba, amit elkövettek, az volt, hogy olyan szerepet szántak az SAS-nek, amelyre abszolút alkalmatlan volt. Az SAS egészen kis, lehetőleg mindössze négyfős csoportokkal tudott a leghatékonyabban dolgozni. Kommandós vagy rohamalakulatként soha nem vetették be, mert nem volt rá alkalmas. Ezt tetőzte az, hogy a meggondolatlan fecsegés miatt, tíz nappal a támadás előtt Kairóban már szinte mindenki tudott a tervezett akcióról. Ez utóbbi tény minden kétséget kizáróan segített a németeknek felkészülni az offenzívára. A pontos támadás idejét valószínűleg nem tudták, azt azonban igen, hogy mit tegyenek,

ha megkezdődik. Két romboló süllyedt el, a szárazföldi egységekben szolgálók közül pedig rengetegen sebesültek meg.

Bengázi után az SAS és az LRDG visszatért a normális tevékenységéhez. A partszakasz mentén mindössze egyetlen út volt, az LRDG pedig, az SAS támogatásával, a nap huszonnégy órájában figyelte ezt az utat hétről hétre, hónapról hónapra, feljegyzést készítve minden egyes ellenséges járműről és tankról, az információt pedig továbbította a főhadiszállás hírszerzőinek. Időről időre az SAS felrobbantott egy-egy figyelemre méltó célpontot. Balszerencsés módon, 1943 januárjában elfogták Stirlinget. Colditzba szállították, és számára a háború ezzel véget ért, hiába próbált meg több alkalommal is megszökni.

A katasztrofális kezdés ellenére az SAS-ezred végül rendkívül sikeres alakulattá nőtt. A németek legjobb repülőgépei közül mintegy 300-at sikerült megsemmisíteniük, nem is beszélve a számtalan hangárról és szerelőműhelyről. Nekik köszönhették a szövetségesek azt is, hogy a németek több száz katonát küldtek távoli repülőterek védelmére – gyakran hiába. Az SAS Szicíliában is sikert sikerre halmozott, csakúgy, mint egész Olaszországban és a megszállás alatt tartott Európában. 1944-ben az SAS rengeteg embere dolgozott Franciaországban: vasútvonalakat robbantottak fel, gyakran a rajtuk közlekedő szerelvényekkel együtt.

Az SAS szerencsésnek mondhatta magát, mert az észak-afrikai hadjárat befejeztével sem oszlatták fel, pedig a tény, hogy sikeresen működött, korántsem jelentett garanciát arra, hogy folytathatja tevékenységét. Ahogy fogyott az élőerő, a hagyományos csapatok parancsnokai éhes tekintettel kezdték vizslatni a különleges alakulatokat, hátha sikerül saját üres posztjaikat az ott szolgáló katonákkal feltölteni. De az SAS szerencséjére engedélyt kapott főparancsnokság létrehozására, méghozzá A. M. Browning altábornagy vezetésével. Az SAS-ezredből dandár lett, amely immár az 1. és 2. brit SAS-ezredből, a 3. és 4. francia ezredből, és a belga önálló ejtőernyőszázadból állt. Utóbbiból lett később a belga SAS-ezred. A Phantom „F" századát híradós egységként csatolták a dandárhoz.

Az SAS-nek egészen más feladatokat kellett megoldania Európában, mint a sivatagban. Először is a hadműveleti terület sokkal kisebb volt, a népsűrűség pedig sokkal nagyobb. Ráadásul tovább bonyolította a helyzetet, hogy az ellenálló csoportok és a Különleges Műveletek Szervezete (SOE) emberei – többnyire kémek és szabotőrök – szintén a térségben tevékenykedtek. Jó esély volt rá, hogy ezek a csoportok akadályozni fogják, vagy akár lehetetlenné is teszik egymás munkáját, illetve akaratlanul is hozzájárulnak ahhoz, hogy az ellenség felfigyeljen valamelyik csoport tevékenységére. A háborúban a nemzeti erőknek és a szövetségeseiknek egy oldalon kellene állniuk, de a gya-

korlatban ez nem mindig van így. Közismert, hogy bizonyos francia ellenálló csoportok majdnem annyira gyűlölték egymást, mint a német megszállókat. A II. világháború során gyakran előfordult, hogy az egyes alakulatok és szervezetek egymás iránt érzett féltékenysége és gyűlölete erősebbnek bizonyult az ellenség iránti.

Ennek ellenére az SAS alkalmazkodott az új szerephez, méghozzá sikeresen. Franciaországban és Olaszországban nem adatott meg nekik, hogy egy biztonságos bázisról végezzék a tevékenységüket, mint a Közel-Keleten. Ideiglenes táborokat kellett emelniük az erdők mélyén, és előfordult, hogy gyorsan szedelődzködniük kellett. Az SAS katonáit még véletlenül sem lehetett volna német katonáknak nézni. Saját egyenruhájukat viselték, és elvárták, hogy elfogásuk esetén a hadiegyezménynek megfelelően bánjanak velük. Hitler azonban parancsba adta, hogy minden elfogott SAS-tagot azonnal ki kell végezni. Ahogy a frontvonal egyre inkább Németország belseje felé tolódott, és a hadtápvonal egyre rövidebbé vált, az SAS számára nem maradt több feladat. Ettől kezdve már csak gyalogsági támadásokban vett részt. A háborúk utolsó szakaszaiban a hadvezetőség nem igazán törődik azzal, hogy életben tartsa a kiválóan képzett, különleges alakulatok tagjait. Ehelyett azt feltételezi, hogy az a cél, amiért létrehozták ezeket az alakulatokat, már történelem, és ettől kezdve a jól képzett katonák is éppen annyira feláldozhatóak, mint bárki más.

Az SAS-t 1945 novemberében feloszlatták, de aztán ismét életre hívták, először mint territoriális ezredet, majd a Malájföldön elért sikerek után, mint a hadsereg hagyományos ezredét. Az ezred harcolt Borneóban, Ománban és Adenben, de igazából csak akkor került újból reflektorfénybe, amikor 1980 májusában véget vetett az Irán londoni nagykövetsége ellen indított rohamnak. Az SAS akcióját akkor élőben közvetítette az egyik televíziós társaság. Azóta a közvélemény terroristaellenes szervezetnek tartja, aminek az ezred tagjai nem igazán örülnek. Noha senki sem akarja lebecsülni a terrorelhárításban elért eredményeiket, amelynek köszönhetően a közhangulat nagy mértékben javult, az SAS mégis jobban szeretné, ha az emberek a brit hadsereg egyik reguláris ezredének tartanák, amely bizonyos szakterületekre specializálódott.

David Stirling kezdettől fogva hangsúlyozta, hogy az SAS tagjai kizárólag bevetés közben viselkedhetnek „keményen". Semmi szüksége nem volt „cowboyokra", akik kocsmai verekedésekben élik ki magukat; Stirling roppant nagyfokú önfegyelmet várt el az embereitől. Az olyan esetekben, amikor az önfegyelem nem bizonyult elegendőnek, a fegyelmi vétséget elkövető személyt olyan gyorsan penderítette ki az alakulatból, hogy az igencsak meglepődött. Az SAS tagadja, hogy a titkos és különleges egységek kizárólag kiválóan képzett, különleges képességekkel rendelkező emberekkel tudnak dolgozni, sőt, egyenesen azt állítja, hogy bárkiből lehet jó SAS-katona, ha megvan benne a kellő eltökéltség és a jó hozzáállás. Ez nagyrészt igaz is. Ennek ellenére a II. világháborúban a különleges erő rengeteg kivételes emberből válogathatott. Egyébiránt Stirling sem mutatta jelét a háború előtt, hogy bármilyen különleges képességgel rendelkezne. Szeretett hegyet mászni, és örömét lelte a kimerítő egyéni sportokban. Emellett kreatív gondolkodó volt. Cambridge-ben mérnöknek tanult, de érdekelte a festészet is, amihez megvolt a tehetsége. Jock Lewes maximalista ember hírében állt. Még az oxfordi időkben sikerült úgy felkészítenie az esélytelennek tartott egyetemi evezőcsapatot, hogy az megnyerte a versenyt, és megtörte Cambridge tizenhárom éve tartó győzelemsorozatát. Azzal azonban, hogy vállalta az edző szerepet, kimaradt a versenyből mondván, hogy nem megy neki elég jól az evezés.

Az SAS úttörői közt volt a hirtelen haragú és írói vénával megáldott R. B. Mayne is, az Oxfordon végzett író és tervező John Verney és Earl Jellicoe, az I. világháborús tengernagy fia, aki Cambridge-ben szerzett diplomát, és akiből később miniszter lett, valamint Tom Langton, szintén cambridge-i végzős és válogatott evezős. Langton 600 kilométert gyalogolt a sivatagban a sikertelen tobruki akció után. Természetesen a fegyveres erők többi alakulatánál is rengeteg diplomás ember szolgált, akik közül nem egy kétségkívül roppant elszánt is volt. Mivel a katonák nagyjából egyforma testi adottságokkal rendelkeztek, a diplomásoknak valószínűleg kapóra jött a felsőfokú végzettség és az, hogy korábban lehetőségük volt kifejleszteni a kreatív gondolkodásra való képességet, de ez nem volt életbevágóan fontos. Az viszont már igen, hogy meglegyen bennük az elszántság, ami nélkül nem tudtak volna felülkerekedni a nehézségeken, és életben maradni sem.

De korántsem az SAS és az LRDG volt az egyetlen különleges hadviselési erő, amely a Közel-Keleten tevékenykedett ebben az időben. Említésre méltó még az SBS (különleges csónakosszázad). Ez a II. világháború idején életre hívott alakulatokhoz hasonlóan számos nevet kapott az idők során. A mai utódját különleges csónakosszázadnak nevezik, akárcsak 1943-ban, noha akkor csak rövid ideig. Az SBS története Skóciában kezdődött, az ottani kommandós csapatok kiképzésekor. A kommandósok felszerelései között meg lehetett találni az összecsukható kajakot is, amelyet eredetileg a németek terveztek vízi túrázásra (az eredeti neve *Folboot* volt). Később a skót kommandóegységek mindegyike kapott egy kajakosszakaszt, a tapasztalt vadásznak és felfedezőnek, Roger Courtneynek köszönhetően. Courtney a háború kitörésekor érkezett haza Angliába, és meg volt róla győződve, hogy a gyönge kajakokat kiválóan fel lehet használni harcászati célokra, mivel sekély vízben is könnyen

és hangtalanul el lehet velük navigálni, mint ahogy meg lehet velük lovagolni a mélyebb tengerek hullámait is. A haditengerészet és a hadsereg vezetése jót mulatott Courtney felvetésén, de Courtney a gyakorlatban is bebizonyította, hogy életképes az ötlete.[7]

Amikor a Lay-harccsoport parancsot kapott, hogy foglalja vissza Rodoszt, Courtney és tizenöt általa kiképzett kajakos is elkísérte. Amikor a Rodosz-hadművelet ötletét elvetették, Courtney embereit kiképezték, hogyan hajtsanak végre rajtaütéseket az ellenség Földközi-tenger térségében lévő kikötőiben. A kajakosokból lett a „Z" csoport, amely sikerrel végre is hajtott számos kisebb rajtaütést. David Stirling, aki mindig örömmel vette, ha újabb halálos elemmel bővíthette az SAS-t, hamarosan felfigyelt a „Z" csoportra, és fontolóra vette az abban rejlő lehetőségeket. Amikor Courtneyt betegség miatt leszerelték, az SBS parancsnoki posztját Tom Langton kapta meg. Az SBS hamarosan nekilátott rekordokat beállítani; egy alkalommal például két kajakos – K. Allot százados és D. Ritchie – mintegy 220 kilométer tett meg ellenséges hajókkal tarkított vizeken, Ras el-Tin és Gazala között.

Mivel a németek szemlátomást úgy érezték, Krétát már senki nem veheti el tőlük, a britek úgy döntöttek, megingatják őket ebben a hitükben. Az SBS létezése teljességgel bizonytalan volt, ugyanis a hadvezetőség bármikor elrendelhette a feloszlatását. Éppen ezért, hogy bizonyítsa létjogosultságát, az SBS folytatta az olasz hajók elleni akcióit, és együttműködést kezdeményezett az SAS-szel. Amíg az SBS a kikötőket támadta meg, az SAS kiiktatta a közeli repülőtereket. Olyan is előfordult, hogy közösen végeztek el egy feladatot, mint például három repülőtéren (Héraklion, Kastelli és Timbaki) Krétán. De nem minden rajtaütés végződött sikerrel. Az egyik, Szicília ellen végrehajtott rajtaütés során az egész csoportot elfogták, akik között ott volt az író Eric Newby is. Az SBS a különböző bevetéseken olyan sok embert veszített, hogy csak akkor folytathatta a működését, ha hivatalos együttműködésre lép az SAS-szel, amelytől aztán folyamatosan kapott utánpótlást. Az SAS időközben csatlakozott a görög „Szent" századhoz, ehhez az elit szervezethez, amelyet kiváló képességű, görög katonák alkottak.

Az SBS Rodoszt szemelte ki új célpontként, mivel a németek onnan indították azokat a repülőgépeket, amelyek a Földközi-tenger térségében folyamatosan támadták a brit hajókat. Egy SAS-csapatot vittek tengeralattjáróval a sziget közelébe, amely aztán csónakkal szállt partra. A Calato és Marizza repülőterek elleni akció rendkívül sikeres volt; mindkét repülőtér hetekre működésképtelenné vált. Az SBS-csapat még a támadás előtt kettévált. Az egyik csoportot elfogták. A másiknak – ebben a csoportban volt Marine Duggan és Sutherland százados is – a hegyekbe kellett menekülnie, ahonnan végignézhették, amint egy olasz torpedóromboló elvontatja a csónakot, amivel érkeztek. Öt napig élelem, két napig pedig víz nélkül tengődtek, aztán lementek a partra, majd beúsztak a tengerbe, arra a helyre, ahol a tengeralattjárót remélték. A közelben olasz hajók cirkáltak, de jó két kilométer úszás után a tengeralattjáró észrevette és felvette őket. Ha az éhezés, a kiszáradás és a kimerültség nem lett volna elég, David Haughton elkapott még valamilyen vírusos fertőzést is. De túlélte a kalandot.

[7] A kajakjával az egyik brit hadihajóhoz evezett, felmászott a horgonyláncon, ellopott egy ágyútokot, majd észrevétlenül távozott. A zsákmányt a közeli kocsmába vitte, és az ott iszogató, magas rendfokozatú tisztek asztalára tette – *a ford.*

1943. április 1-jére az SBS-nek sikerült kialakítania egy állandó bázist Athlitban, a brit Palesztinában lévő Haifától délre. Az egységet, amely három különítménnyel rendelkezett – az „L" különítmény Langton, az „S" Sutherland és az „M" Maclean irányítása alatt –, Earl Jellicoe őrnagy vezette. Fitzroy Maclean később *Eastern Approaches* című könyvében írta le a tapasztalatait. Mivel Maclean a háború kitörésekor a külügyi szolgálatnál dolgozott, nem léphetett be a hadseregbe – rendelet tiltotta –, azonban sikerült találnia egy kiskaput, és mégis besoroztatta magát. Lemondott a külügyi szolgálatos posztjáról, hogy induljon a parlamenti választáson, amit a háború után meg is tett, de előtte még csatlakozott a skót Cameron ezredhez, majd az SAS-hez. Maclean kiváló nyelvérzékkel rendelkezett, számos nyelven beszélt, és például amikor a bengázi rajtaütés során a német őrszem megszólította, Maclean alaposan leszidta a katonát annak anyanyelvén, amiért nem volt elég rendezett az egyenruhája, és utasította, azonnal jelentkezzen a parancsnokánál. Az őr annyira zavarba jött, hogy eszébe sem jutott megkérdezni Macleantől, kicsoda. Maclean különítményére ezt követően roppant feladatot készültek bízni. A háború ezen szakaszában a katonai stratégák úgy vélték, jó esély van rá, hogy a németek váratlanul előrenyomulnak Perzsia (Irán) és Irak irányába. Jelentős brit erő koncentrálódott a térségben (a perzsa–iraki haderő), hogy megfékezze a német kezdeményezést, az „M" különítményt pedig utasították, offenzíva esetén intézzen támadást a német hadtápvonal ellen. Noha formailag még SBS-nek hívták őket, a csónakjaikkal aligha mentek volna sokra, ezért ejtőernyősként, illetve gyalogosként vetették be őket. Maclean csapatának sikerült vér nélküli akcióban elfognia Zahidi tábornokot, aki a németek támogatásával puccsra készült Perzsiában. Amikor a németek el-alameini és a sztálingrádi kudarca miatt Perzsia fenyegetettsége megszűnt, Macleant Jugoszláviába küldték.

Nem sokkal a létrehozása után az SBS-hez csatlakozott két rendkívüli ember: Anders Lassen és Philip Pinckney. Mindketten a tiszavirág-életű, Gustavus March-Phillips százados és Geoffrey Appleyard százados által ve-

zetett 62. kommandótól kerültek az SBS-hez. A 62. kommandók a kisebb, Csatornán túli rajtaütésekre, valamint az SOE-ügynökök beszivárogtatására és kimenekítésére specializálódott. March-Phillips 1942 novemberében vesztette életét egy rajtaütés során, amelyre a normandiai Port-en-Bessinben került sor. Appleyard átvette a vezetést, de amikor a kommandóalakulatokat átszervezték, a 62. kommandót feloszlatták, Appleyard pedig az SAS 2. ezredéhez került. Később egy szicíliai repülőgép-szerencsétlenségben lelte halálát.

Lassen képességeire akkor figyeltek fel, amikor a 62. kommandósok felhagyva szokásos akcióikkal, megtámadták a nyugat-afrikai partokon fekvő térséget, Dakar közelében. Ez a térség a Vichy-kormány (német bábkormány) irányítása alá tartozott. A kommandósok elsüllyesztettek két német teherhajót, egy harmadikat pedig elkötöttek. Lassen minden szempontból szokatlan volt. Arisztokrata születése ellenére a dán férfi meglehetősen demokratikus szellemben élte életét. A háború kezdetekor matrózként érkezett Angliába, és beállt a brit hadsereghez. A 62. kommandósoknál tizedesként szolgált, de a nyugat-afrikai rajtaütést követően tiszti kinevezést kapott. Lassen végül elnyerte a Viktória-érdemkeresztet is (a brit hadsereg történetében mindössze két külföldi kapta meg ezt a kitüntetést, mindketten dánok). Lassen az SBS-nél eltöltött idő alatt rendkívüli bátorságról és hidegvérről tett tanúbizonyságot. Valahogy mindig tudta, hová kell mennie, és meddig kell ott maradnia. Rendszerint egy kis csapat élén jelent meg valamelyik német alakulat főhadiszállásán, és még mielőtt az őrszemek észbe kaphattak volna, hihetetlen felfordulást csinált az épületben. Lassen villámgyorsan haladt egyik szobáról a másikra, és kézigránátokat dobált be az ajtókon. A bajtársai azt mesélték róla: „...elképesztően gyorsan és hangtalanul mozgott, mintha a lába nem is érintette volna a padlót..." A skóciai kommandóskiképzésen – csakúgy, mint David Stirling – nesztelenül becserkészett, és egy szál késsel megölt egy szarvasbikát.

A másik figyelemre méltó újonc Philip Pinckney volt. Pinckney szintén „előkelő" családból származott, bár ez nem látszott meg például azon, ahogy öltözködött. A világon semmitől sem félt, de időnként meggondolatlan dolgokra ragadtatta magát. Rajongott a túlélési technikákért, és megszállottan kutatta a vadonban fellelhető, emberi fogyasztásra alkalmas állatokat és növényeket. Először természetesen mindent ő kóstolt meg. Evett vékony galyakat, leveleket, bogarakat és csigákat... A napos őrmesterek rettegtek, ha Pinckneyt osztották be napostisztnek, mert tudták, hamarosan elhangzik a szájából a mondat: „Az a bogár roppant érdekesnek tűnik, őrmester. Vajon milyen lehet az íze? Kóstoljuk meg!" Pinckney tudományos kíváncsisága, amely arra ösztökélte, hogy mindent megtudjon arról, mihez nyúlhat az ember olyankor, amikor a túlélés a tét, hihetetlen mennyiségű információhoz juttatta az SAS-t. Sőt, Pinckney úttörő munkája lett az alapja az SAS túlélőétrendjének, amely kétségkívül rengeteg ember életét mentette meg. Később Pinckneyt olasz rendőrök elfogták és agyonlőtték, amikor Olaszországba ugrott, hogy felrobbantson néhány vasúti sínt a Brenner-hágó közelében. A különleges és titkos alakulatoknál szolgálni kétségkívül érdekesebb volt, mint a merevebb és zártabb hagyományos egységeknél, azonban az elfogást szinte minden esetben kínzás és halál követte. A Gestapo és a hasonló szervezetek nem tartották tiszteletben a nemzetközi egyezményeket.

1943. augusztus végére világossá vált, hogy Olaszország – mely Szicília elvesztése után már tudta, hogy a szárazföld megszállása lesz a következő lépés – szeretne elszakadni a németektől, és békét kötni a szövetségesekkel. A németek természetesen tudtak az olaszok szándékáról. Ebben az időben az olaszoknak sikerült visszavenni az irányítást a Görögország és a török szárazföld közötti szigeteken. A legfontosabb sziget Rodosz volt, amely – amint arról már a korábbiakban is szó esett – kiváló repülőterekkel rendelkezett, és szálkának számított a szövetségesek szemében. Mindenki tisztában volt vele, ha Olaszország békét köt a szövetségesekkel, nem engedheti, hogy Rodosz német kézre kerüljön, csakhogy a szigeten már ekkor is állomásoztak német csapatok, ezért ez a lehetőség meglehetősen távolinak tűnt. A szövetségesek csak egyféleképpen szerezhették meg Rodoszt, méghozzá egy hatalmas blöffel, ugyanis nem rendelkeztek elegendő katonával ahhoz, hogy egy komoly ütközetben foglalják el a szigetet, ha az olaszok és szövetségeseik nem hajlandóak együttműködni. Persze arra is volt esély, hogy Rodosz megpróbálja lerázni magáról német elnyomóját, ha Olaszország békét köt a szövetségesekkel.

Rodosz kormányzója Campioni tengernagy volt. Jellicoe-nak őt kellett rábeszélnie, hogy csatlakozzon a szövetségesekhez. Hogy a feladatát teljesítse, Jellicoe magához vett egy híradóst és egy negyvenkét éves tolmácsot, aki azelőtt soha nem ugrott ejtőernyővel. A zsebében lapult még egy levél is, amit Wilson tábornok, a térség parancsnoka írt, s amit át kellett adnia a tengernagynak. A trió éjszaka ugrott a szigetre, de a tolmács földet éréskor eltörte a lábát. Jellicoe, aki úgy vélte, hamarosan elfogják őket a németek, annak rendje és módja szerint – de nem túl gyorsan – megette a levelet. A tábornok jó benyomást akart tenni Campioni tengernagyra, ezért vastag papírra írt, amit Jellicoe csak egy óra alatt tudott legyűrni. Aztán olyan szomjas lett, hogy egész álló napon keresztül csak ivott. A reményt azonban nem vesztette el, s végül rájuk találtak az olaszok, akik a tábornokhoz vitték őket – a tolmácsot hordágyon. Jellicoe részletesen elmondta neki, hogy a háromfős csoport után mekkora utánpótlás várható, de a tábornok – aki tudta, mintegy 10 000 főnyi német

csapat állomásozott a szigeten, s a parancsnoka meg is fenyegette, komoly büntetésre számíthat, ha megpróbál dezertálni –, úgy döntött, hogy Jellicoe utánpótlása csak valami ködös ígéret, és megadta magát a németeknek.

Jellicoe-nak csalódással ért véget az akció, ám nem adta fel, és arra a következtetésre jutott, ha Rodosz ki is csúszott a kezei között, a többi sziget nem fog. Az SBS késlekedés nélkül nekivágott elfoglalni a Dódekanészosz-szigeteket abban a reményben, hogy a többi görög szigetet is sikerül visszaszerezni. Kósz, Lérosz, Szimi és Számosz szigetét sikerült gyorsan elfoglalni, főként azért, mert a németeket meglepte a maroknyi SBS elszántsága. Amikor azonban felocsúdtak, a németek iszonyatos ellencsapást mértek a britekre. Az ellentámadást maga Hitler rendelte el. Mire erre sor került (1943. október), a britek kisebb csapatokat szállítottak az elfoglalt szigetekre. A németek teljes erejű támadást indítottak a szigetek ellen; Messerschmidtekkel bombázták és lőtték a briteket, és bevetették ejtőernyőscsapataikat és jólképzett katonáikat. A sikerért nagy árat fizettek, mert mintegy 1000 katona esett el a támadásban, a szigetek azonban visszakerültek hozzájuk. A németek ezt követően hatalmas erejű helyőrséget hagytak a szigeteken. Összesen hat hadosztályt – közel 100 000 főt –, de a legnagyobb haderőt Rodoszra telepítették. Hitler minden bizonnyal azt gondolta, hogy ebben a térségben, amit Churchill csak „Európa puha hasa alja"-ként emlegetett, a szövetségesek jelentős erejű támadása várható. Hitler tévedett, mert Churchill hiába próbálta meggyőzni az amerikai vezérkari főnököket, hogy egy erre a térségre koncentrált támadás olcsóbb és hatékonyabb lenne, mint bárhol máshol.

Mindenesetre a szövetségeseknek jól jött, hogy Hitler hat hadosztályt kötött le a görög szigetek védelmére. Az a hat hadosztály jelentős szerepet játszhatott volna az olasz hadjáratban, az orosz fronton, és el is dönthette volna a csatát Franciaországban. Amíg ez a hat hadosztály a görög szigeteken maradt, másutt nem jelenthetett veszélyt, ezért a szövetségesek úgy döntöttek, ott is tartják mind a hatot. Az SBS, amely alig kétszáz fővel tevékenykedett a térségben, örömmel vállalta, hogy elhiteti a németekkel, állandó veszélynek vannak kitéve. Az SBS segítségére sietett a brit Királyi Légierő, amely Ciprusról indította repülőgépeit, valamint a brit Királyi Haditengerészet is, amely a szigetek partvonalát lőtte. A németek habozás nélkül reagáltak, mivel rengeteg repülőgéppel és komoly flottával rendelkeztek a térségben. Az SBS egyik kedvelt taktikája az volt, hogy elterelő hadmozdulatokkal a németeket valami távoli szigetre csalta, a visszaútjukat pedig életveszélyessé tette. A taktika kitalálója J. N. Lapraik volt. Lapraik hatásosan demonstrálta, hogyan lehet elszántsággal leküzdeni a hiányosságokat. Olyan parancsnokot ismertek meg benne a katonái, akit aligha tántoríthatott el néhány ember által emelt akadály. Nyolcéves korában egy fertőzés következményeként súlyos térdízület-gyulladást kapott,

amitől öt évre lebénult a lába. Az ötből két évet begipszelt lábbal kellett eltöltenie. Amint meggyógyult, nekilátott megerősíteni a szervezetét. Ez olyan jól sikerült, hogy húszéves korára nemzetközileg elismert középtávfutó vált belőle. Amikor a Glasgow-i Egyetemre került, az orvosa azt tanácsolta neki, maradjon a futásnál, és semmiképpen se kezdjen valami durva sportba. Nem sokkal azután, hogy belépett a hadseregbe, a kommandósokhoz került, és hamarosan az evezés mesterévé vált. Egy alkalommal kenuval elevezett Máltáról Szicíliába, ami körülbelül 100 kilométeres táv. Azt is bebizonyította, hogy a kenuval viharos erejű szélben is el lehet boldogulni.

Az SBS ideje nagy részét kis görög szkúnerekben töltötte, amelyeket a szigetvilágban halászásra használtak, s amelyekre a németek gyakorlatilag ügyet sem vetettek. De akkor sem állíthatták meg és kutathatták volna át mindet, ha akarták volna. Természetesen mondani sem kell, hogy az SBS szkúnerjei mind halászhajónak voltak álcázva, méghozzá a legártatlanabb fajtának. Ráadásul az SBS gyors motorcsónakokat is kapott, amelyekkel egyre több kellemetlenséget tudott okozni az ellenségnek.

1944 végére az SBS úgy döntött, eljött az ideje egy komolyabb erejű rajtaütésnek Szimi szigetén, hogy végre feledhesse az előző évben elszenvedett vereséget. Sajnos, a közeli Lérosz szigetén lévő Portolago-öbölben horgonyzott a tengelyhatalmak két rombolója, amely rövid idő alatt elindulhatott, és elpusztíthatta a Szimiről visszatérő SBS-t, még akkor is, ha a sziget védelmében nem vett részt tevőlegesen. Lapraik emberei nagyon szerettek volna odamenni, és mozgásképtelenné tenni a két rombolót, de az öbölben a behajózást lehetetlenné tevő akadályokat helyeztek el.

Ezért úgy döntöttek, támogatást kérnek Nagy-Britanniától. A brit Királyi Haditengerészet robbantókommandó (RMBC) csapatainak nem jelentett gondot áthatolni az öböl akadályain, s harcképtelenné tenni a rombolókat pár tucat tapadóaknával. Az SBS nagyon örült az eredménynek, de kicsit nehezteltek, amiért „külsősöktől" kellett segítséget kérnie. Sajnos, akkor senki sem jött rá, hogy az RMBC gyakorlatilag az SBS vértestvére volt, hiszen egyforma gyökerekkel rendelkeztek.

Az SBS egyik igen komoly fegyverténye számított, hogy híradóállomást telepített minden fontosabb görög szigetre, hogy állandóan figyelni lehessen az ellenséges hajók és csapatok mozgását. Az egyik híradóállomást Szantorini német parancsnoka házának padlásán rendezték be. Tizenöt hónapon keresztül küldtek onnan adást a brit katonák, és soha nem fedezték fel őket, pedig minden nap üzemelt adójuk. Jó példa arra, milyen közel férkőztek a szövetséges hírszerzők az ellenséghez, és milyen pontos információkat tudtak meg róluk, hogy egy alkalommal a híradósok jelentették, két német pa-

rancsnok – az egyik Kálimnosz, a másik Szimi szigetén – elvesztette a heréjét. Egyikükét puskagolyó találta el, a másikét egy gránát repesze vitte le.

Az SBS kalandozása a Földközi-tenger térségében nem várt fejleménye volt a II. világháborúnak. 1939-ben senki sem tudta volna megmondani, hogyan fog folytatódni ez a háború. Az ellenség szándékainak és erőforrásainak az értékeléséhez megfelelő mennyiségű hírszerzői információra és körültekintő kalkulációra van szükség. 1939-ben már tudni lehetett, hogy Németország rendelkezik páncéloshadosztályok felállításához szükséges eszközökkel, de a brit (és amerikai) katonai vezetésnek mindössze néhány tagja vélekedett úgy, hogy a páncélosok olyan radikálisan meg tudják változtatni a háború menetét, mint ahogy 1940-ben meg is tették. A szövetségesek arról is tudtak, hogy a németek rendelkeznek egy fegyverrel, a 88 mm-es ágyúval, amelyet légelhárító ütegként vagy akár páncéltörő ágyúként is használhatnak. De egyszerűen senki sem hitte el, hogy egy ágyút hatékonyan lehet használni két különböző szerepben. A leckét aztán a Nyugati-sivatagban tanulták meg, de még ez sem bizonyult elégnek ahhoz, hogy a katonai tervezők így használják saját, 3,7 hüvelykes [94 mm-es] ágyújukat, pedig valószínűleg legalább olyan jól bevált volna – ha nem jobban –, mint a 88 mm-es. De nem csak a szövetségesek mérték fel rosszul az ellenséget. A tengelyhatalmak (Németország, Olaszország és Japán – eredetileg Berlin–Róma-tengely, de aztán csatlakozott Tokió is) soha nem képzelték volna, azok után, hogy egész országokat rohantak le, és hatalmas területek felett vették át az irányítást, hogy ennyi kellemetlenséget fognak nekik okozni a különleges hadviselési erők. Az SAS és az LRDG sivatagi rajtaütései váratlanul és sokként érték a tengelyhatalmakat, ugyanis ilyesmire nem készültek fel, mint ahogy az SBS is hívatlan ellenfélnek bizonyult a görög szigeteken. Az olyan térségekben, ahol a különleges hadviselési erők szerepe főként katonai jellegű volt, az ellenségtől zsákmányolt fegyvereket használták. A legnépszerűbb fegyverek közé tartozott a Luger, a félautomata Walther P.38-as revolver és a Schmeisser géppisztoly. Ami a légideszant- és páncélos-hadviselést illeti, jórészt elmondható, hogy a szövetségesek az ellenfél alapelveit másolták le.

Mielőtt elhagynánk a Földközi-tenger térségét, meg kell vizsgálnunk még egy érdekes, noha nem minden szempontból sikeres rajtaütést, 1943 közepén. Mivel a háború kimenetele szempontjából nem igazán volt jelentősége, erről egészen mostanáig sehol nem esett szó. Ezt Szardínia ellen intézték, amelynek repülőtereiről indított repülőgépekkel támogatni lehetett Szicília védelmét. A támadást John Verney vezette. Az egység tengeralattjáróval közelítette meg a szigetet, de a jármű motorja meghibásodott, ezért vissza kellett fordulniuk. Még mielőtt megfordulhatott volna, a katonák jelentették, nem érzik jól magukat. Aki sokat tartózkodik és tréningezik a friss levegőn, annak az

egészségi állapotára igen rossz hatással lehet, ha szűk és rossz levegőjű helyen kell hosszabb időt eltöltenie. Azok, akik már hozzászoktak ehhez, nem lesznek rosszul, de amint hosszabb időt eltöltenek a friss levegőn, szinte azonnal megfáznak vagy elkapnak valamilyen felső légúti fertőzést.

Az első, meghiúsult kísérletet követően Verney az ejtőernyő mellett döntött. Az akció sikerült, felrobbantották a kijelölt repülőtereket, de aztán rájöttek, képtelenek eljutni a menekülést jelentő partra. Ameddig lehetett, bujkáltak, de végül fogságba estek. Verneyt Olaszországba vitték, ahonnan megszökött, majd csatlakozott az SAS-hez.

1944 őszére a görög „Szent" század kiképzése befejeződött, így átvehette az SBS szerepét a görög szigeteken, az SBS pedig északnyugat felé vette az irányt, az Adria és Jugoszlávia felé. Az új térségben sokkal kiábrándítóbb szerepet kaptak, de az SBS alapeszméje az alkalmazkodóképesség és a rugalmasság volt.

Útban az Adria felé, az SBS-t utasították, vegyen részt Görögország visszafoglalásában. Ebben a hadműveletben nem különleges haderőként, sokkal inkább hagyományos gyalogosegységként funkcionáltak. Lassen elemében érezte magát. Egységeivel olyan sebességgel haladt egyik célpontról a másikra, hogy az ellenség azt hitte, az SBS jóval nagyobb erővel rendelkezik. Jellicoe számára nagy elégtétel volt, hogy visszafoglalhatta Athént, miközben a németek éppen kivonultak a görög fővárosból. Egy kis halászhajóval ért partot Szkaramangánál, ahol mindössze két kerékpárt talált. Mindkettőt rekvirálta, az egyiket személyes használatra, a másikat pedig a helyettese számára. Az SBS ötven katonájával a nyomukban, bekerekeztek a városba. A bevonulásuk nem sikerült olyan grandiózusra, mint a „hódító hősöké", akik elefántháton, hadiszekéren vagy ágaskodó lovakon érkeztek, de Jellicoe csöppet sem bánta. A hivalkodás nem volt kenyere, és akkor is visszautasította volna az ünneplést, ha valaki felajánlotta volna.

Az Adrián, ahogy arra számítani lehetett, az SBS-t nem lehetett olyan sikeresen bevetni. Az Adria északi térségébe tapasztalt veteránokat vezényeltek a németek, akiket nem lehetett olyan könnyen át-, illetve megverni. Az SBS-egységek gerilla-hadviselésbe kezdtek, de a jugoszlávok lépten-nyomon akadályokat gördítettek az útjukba, mivel azt szerették volna, ha őket tekintik például az Isztriai-félsziget felszabadítóinak. Azonban az SBS kezére játszott egy tényező, amit semmiképpen sem szabad lebecsülni. A II. világháború végéhez közeledve gyakran előfordult (főleg a japánokkal Távol-Keleten), hogy a legyőzött fél annak adta át a fegyvereit, akiről úgy vélte, hogy a legtöbb bajt fogja okozni a jövőben megválasztandó kormánynak. A mozgékonyságuk miatt nagyobb haderő látszatát keltő különleges hadviselési erők jelenléte a

térségben kétségkívül meggátolta azt, hogy fegyverek kerüljenek potenciális terroristák kezébe.

Az LRDG a görög szigeteken és az Adrián fejezte be pályafutását. Amint a sivatagi hadjárat véget ért, meg kellett vizsgálni, milyen feladatot kaphat az LRDG a jövőben. A tudásra, ami lehetővé tette az ezred számára, hogy mintegy 3000 kilométert tegyen meg a sivatagban, már nem volt szükség, ugyanis a csapatmozgás most már jóval kisebb távolságokra korlátozódott egy veszélyekkel teli területen. Az ezred tagjai olyan tapasztalattal rendelkeztek, amit kár lett volna veszni hagyni, de ahhoz, hogy megfelelően kiaknázzák a bennük rejlő lehetőséget, fel kellett készíteni a rövid hatótávú műveletekre.

Az LRDG európai hadviselésre kiképzése sokban hasonlított az SAS kiképzéséhez. A katonák megtanultak ejtőernyőzni, síelni és kis csapatokban gyalogosan mozogni tíz napra való élelemmel. Csakúgy, mint a sivatagi időkben, ezek az emberek most is mindig pontosan tudták, hol vannak, s mi történik a távolabbi területeken. Emellett megtanultak németül és görögül is.

Az első bevetésük azonban csalódást jelentett. Éppen akkor vitték őket az Égei-tengerre, amikor a németek teljes erejű ellentámadást indítottak, hogy az olaszok megadása után visszaszerezzék az elvesztett szigeteket. Az LRDG-nek kellett figyelnie a partvonalat, csakhogy mindenki tudta, a németek légi fölénye miatt nem fogják tudni tartani magukat, hacsak nem kapnak komoly szárazföldi és légi támogatást. A kairói főparancsnokságon azonban kitartottak amellett, hogy a Léroszon állomásozó csapat ereje elegendő lesz a védelemhez. A szigetre telepített katonák azonban erről másként vélekedtek. A problémát a Stukák és a Ju 88-asok fölénye jelentette. A brit Királyi Légierő jól képzett pilótái bátran harcoltak, de nem voltak elegendően ahhoz, hogy megoldják a feladatot. Az értelmetlen csata addig tartott, amíg már csak néhány katonát lehetett kimenekíteni. Visszatekintve egyértelmű, hogy az összegyűjtött hírszerzői információt rosszul értékelték ki, és ez rossz döntést eredményezett.

Az LRDG új szerepkörben való bemutatkozása nem sikerült túl jól, ám az ezred tagjai az elszenvedett emberveszteség ellenére is lelkesek maradtak. Azonban újabb csapás érte őket. A nélkülözhetetlen új-zélandi századot visszarendelték az új-zélandi hadosztályhoz. Az LRDG szerencséjére az új-zélandiak helyére átvezényelték a rhodesiai századot, amelyről hamar kiderült, tökéletesen megfelel a feladatra.

Az LRDG ezt követően 1944-ben nekilátott a katonák újbóli, alapos kiképzésének. A katonák hamarosan szakértői lettek az ejtőernyőzésnek, a hegyi hadviselésnek, a kis hajók és csónakok kezelésének, a rádiózásnak, a robbanóanyagok alkalmazásának, a térképolvasásnak és számos jármű (a dzsiptől

az öszvérig) hajtásának és karbantartásának. A hóban haladást és harcmodort Szíria hegyei között tanulták meg. Alapos és jól átgondolt kurzust kellett teljesíteniük. De a végén, amikor mindenki legnagyobb megelégedésére befejeződött a kiképzésük, nem találtak feladatot a számukra. Néhány érdekes műveletet később mégis kijelöltek számukra. Olaszország északi részén kellett volna ledobni őket, hogy felrobbantsanak pár vasútvonalat. Azonban amikor elkészült az akció terve, lefújták a bevetést, mert nem állt a rendelkezésükre elegendő számú repülőgép.

David Lloyd-Owen, az ezred új parancsnoka megunta a tétlen várakozást, és a főparancsnokságra ment (Casertába), hogy megtudja, a vezetésnek szándékában áll-e még bevetni az LRDG-t. Senki nem tudott neki választ adni. Ezért azzal az ötlettel állt elő, hogy akkor legalább küldjék az egyik századát a 266-os különítményhez, amely a balkán országok partizánmozgalmait támogatta és koordinálta. Az LRDG parancsnokságát felállították az olaszországi Baribán, s ezután újból pezsegni kezdett az élet. Az első feladatuk Korfu felderítése volt, mivel a britek támadást akartak intézni a szigeten lévő német radarállomás ellen, amelyet egy 2500 főből álló helyőrség védett. Hasonló megbízatás következett Albániában. Az egységet ezt követően utasították, gyűjtsön információt a német csapatmozgásokról Rómától északra, amit az LRDG ejtőernyős járőrökkel oldott meg. Ez utóbbi akció során több ember tűnt el az ejtőernyős ugrást követően, másokat pedig elfogtak. Azonban a szükséges információt sikerült megszerezni, az elküldött jelentések pedig rendkívül hasznosnak bizonyultak a szövetségesek számára, amikor nekiláttak megtervezni a térség jövőbeli hadmozdulatait.

Aztán az LRDG-t a dalmát szigetekre küldték, hogy figyeljék meg az ellenséges hajók mozgását. Az információra a brit Királyi Haditengerészetnek és a Légierőnek is szüksége volt. Tudniuk kellett, hogy milyen erejű támadást indítsanak és milyen célpontok ellen. A dalmát szigeteket több német helyőrség védte, ezért az LRDG-nek folyton mozognia kellett, ami megnehezítette a légi úton történő utánpótlást.

Az LRDG első komoly bevetésére Albániában került sor, az Orso öbölben, ahol egy ellenséges partfigyelő állomást kellett kiiktatnia. A partfigyelő állomás emberei pontosan olyan precíz jelentéseket írtak a szövetséges hajók mozgásáról, mint amilyeneket az LRDG a német és az olasz hajókéról. Mielőtt elindult volna, az LRDG kapcsolatba lépett a 266-os különítmény egyik tisztjével, aki akkoriban tért vissza Albániából. Ez az ember Antony Quayle volt – belőle egyébként később színész-producer lett –, és rengeteg hasznos információval szolgált. Az LRDG ezután alapos terepszemlét tartott. A helyőrséget nagy erőkkel védték és éberen őrizték. A szükséges előkészületek után az LRDG jelt adott három brit rombolónak, amely zárótűz alá vette,

és szétlőtte a helyőrséget. A sikeres akció után úgy tűnt, az LRDG-t ettől kezdve rendszeresen el fogják látni feladattal, azokat, akiket nem rendeltek az Adria térségébe, Észak-Olaszországba vezényelték, hogy segítsék a partizánokat. De a műveletet törölték.

Ennek ellenére az Adria térségében – különösképp Jugoszláviában – mindig akadt valami apró munka, amit el kellett végezniük. Az ezred most már szinte csak hírszerzéssel foglalkozott, és nem azért, mert a katonák nem akartak harcolni, hanem mert Tito megtiltotta a partizánoknak, hogy igénybe vegyék külföldi harcoló alakulatok segítségét. Azt akarta, hogy Jugoszláviát a partizánok szabadítsák fel, méghozzá egyedül. A partizánok kezdetben barátságosan viszonyultak az LRDG-hez, amely hasznos információ- és felszerelésforrásnak bizonyult. Az LRDG rádióinak köszönhetően a partizánok fegyvereket, muníciót és egyéb ellátmányt kaptak Olaszországból. Azonban 1944 októberére a kapcsolatuk megromlott. A partizánok elvárták a további utánpótlást és segítséget – követelték, hogy szövetséges repülőgépek nyújtsanak tűztámogatást –, azonban visszatartottak mindenféle információt az LRDG-től, és annak mozgását is korlátozták. Az a tény sem könnyítette meg az ezred életét, hogy a németek mindent megtettek azért, hogy kiiktassák a partizánokat támogató LRDG-t. Szinte állandóan mozogniuk kellett. Az egyik csoportot elfogta ugyan egy német torpedónaszád, de számos kellemetlen kihallgatást követően sikerült az embereknek megszökni.

David Lloyd-Owen volt az ezredparancsnok, pedig alig múlt el huszonhat esztendős. Az LRDG parancsnokaként nemegyszer került olyan helyzetbe, amikor úgy tűnt, a huszonhetedik születésnapját már nem éri meg, ennek ellenére vezérőrnagyként vonult nyugalomba számos kitüntetés birtokosaként, úgymint: a Bath Rend tagja, a Brit Birodalmi Rend Kommendátora, a Kiváló Szolgálatért Érdemrend és a Hadi Érdemkereszt. 1944 szeptemberében összesen tizennyolc különböző, Olaszország, Jugoszlávia, Albánia és Görögország területén szétszóródott partizáncsoportot irányított. Mintegy 1200 kilométert kellett lefednie. Noha a jugoszlávok fokozatosan egyre kellemetlenebb szövetségessé váltak, a többi nemzetiség segítőkészebbnek bizonyult. A görögök rendkívül örültek, hogy segít nekik valaki a németek leöldöklésében. Hihetetlen mennyiségű információ cserélt gazdát; Lloyd-Owen mindig elismerően szólt a rádiósairól, akik lehetetlennek tűnő feladatokat is sikeresen végeztek el.

Lloyd-Owen parancsnoknak azonban jó néhány problémával is meg kellett birkóznia. A legjobb járőr azokból a lelkes katonákból lett, akik önként jelentkeztek. Gyakran fordult elő, hogy parancsba kellett adnia az embereinek, hogy pihenjenek. A legkeményebbeken is látszottak már az éhezés és a fizikai kimerültség jelei, de a hideg sem használt nekik, ráadásul állandó pszichikai

nyomás alatt kellett dolgozniuk, mert sohasem tudhatták, hogy mikor válnak ellenségessé azok az emberek, akiken megpróbáltak segíteni.

Albánia még Jugoszláviánál is kiábrándítóbb volt. Az LRDG ott teljességgel megbízhatatlan partizánokat talált. Csak az utánpótlásra fájt a foguk, s az ezred tagjai hamar rájöttek, hogy a „partizánok" rabolni és ölni is fognak, ha arra szottyan kedvük. Sokkal jobban érdekelte őket, hogy megvalósítsák az orosz típusú kommunizmust, mint az, hogy segítsenek az őket mindenféle felszereléssel ellátó szövetségeseiknek harcolni a németek és az olaszok ellen. Mindazonáltal, azon ritka alkalmakkor, amikor harcra került a sor, az albánok hihetetlenül bátran küzdöttek. Viszont amikor az LRDG megpróbálta rávenni őket, hogy vágják el a Görögországból Albánián keresztül (Jugoszlávia irányába) visszavonuló német csapatok hadtápvonalát, a partizánok úgy döntöttek, hogy inkább mégsem segítenek. Ennek főként az volt az oka, hogy sokkal szívesebben harcoltak volna jugoszláv földön, mint a szülőföldjükön. Enver Hodzsa, a partizánok vezére ölbe tett kézzel figyelte az országán keresztül visszavonuló csapatokat, és sorra hagyta ki a legjobb rajtaütési lehetőségeket. Amikor mintegy 10 000 német tartózkodott Albániában (1944. szeptember), Lloyd-Owen útnak indult Bariból, ahol addig az őrjáratokat tervezte és koordinálta, majd felszállt egy teljesen megrakott Dakotára azzal a szándékkal, hogy Hodzsa főhadiszállása közelébe ugrik az ejtőernyőjével, és megpróbálja meggyőzni, hogy lépjen akcióba. Az első kísérlet kudarcba fulladt, mert a pilótát megzavarták az ellenséges keresőfények, és eltévedt, úgyhogy vissza kellett fordulnia. Második alkalommal Lloyd-Owen minden gond nélkül földet ért, megszabadult az ernyőjétől, majd fürge léptekkel elindult a cél felé. Alig tett meg pár lépést a koromsötétben, belezuhant egy szakadékba. Amikor megtalálták, kiderült, hogy a gerince súlyosan megsérült. A súlyos gerincsérülés pedig nem gyógyul gyorsan – bizonyos esetekben egyáltalán nem gyógyul meg –, így Lloyd-Owen is majdnem három hónapig kénytelen volt feküdni. A fájdalom és a mozgásképtelenség ellenére Lloyd-Owen tovább vezette az LRDG-t. Amikor elhagyta a térséget, az orvosok közölték vele, hogy még hat hónapot kellene feküdnie gipszben, vagy pedig azonnal kés alá kellene feküdnie, hogy egy gyors operációval a helyükre tegyék a csigolyáit, amelyek az eséstől elmozdultak. A műtétet elvégezték, a gipszet azonban így is megkapta, igaz, nem kellett hat hónapig viselnie. A sebészeti beavatkozás és az orvosi ellenjavallat dacára Lloyd-Owen visszatért a csapataihoz, és nem otthon vállalt szolgálatot.

Lloyd-Owen számos bajtársáról elismerően beszélt. Ezek az LRDG-katonák igen komoly fejfájást okoztak az Albánián keresztülhaladó német egységeknek, pedig alig segítették őket a partizánok. Közéjük tartozott Stan Eastwood és Andy Bennet is. Lloyd-Owen nemegyszer hangot adott azon

véleményének, hogy nem tartja a partizánokat gyávának, hiszen bátran harcolnak, ha egyszer rászánják magukat a harcra, de rendkívüli mód kiszámíthatatlanok, és erősen megviseli az idegrendszerét az örökös találgatás, hogy vajon milyen lépésre szánják el magukat legközelebb.

Észak-Albániában és Görögországban az LRDG nem igazán hírszerzői, sokkal inkább közvetlen harci tevékenységet folytatott. Stormonth-Darling százados két őrjáratot indított Florinába (Macedónia). Kockázatos dologra vállalkozott, ugyanis németek által megszállva tartott területre kellett az embereivel ugrania, és nem tudhatta, hogy barát vagy ellenség fogja odalent várni. Ennek ellenére minden gond nélkül földet értek, aláaknáztak több utat, számos csapdát állítottak, és jelentést küldtek a brit Királyi Légierőnek a potenciális célpontokról. Az LRDG egyéb csoportjai közben szoros együttműködésbe kezdtek az SBS-szel Görögországban. Ebben az időben azonban kezdtek egyre zavarosabbá válni a dolgok. Már érezni lehetett, hogy a háború hamarosan véget ér – legalábbis ebben a térségben –, és az egymással rivalizáló politikai csoportok inkább a belpolitikával foglalkoztak, és nem igazán igyekeztek megszabadulni a még harcoló német egységektől. Az LRDG katonái keserűen tapasztalták meg, hogy a szövetségesek által küldött utánpótlást a helyiek nem nemzetközi célokra használták fel, hanem saját belpolitikai céljaik elérésére.

Sokan gondolják azt, hogy a hírszerzés és a titkos akciók lebonyolítása a hadviselés „csillogó" és izgalmas formája. A valóságban azonban ebben a munkában nincsen semmi csillogás, se izgalom, van viszont unalom és rengeteg kellemetlenség. Ez utóbbi egyáltalán nem elhanyagolható tényező. A sivatagban a homok és a legyek állandóan gyötörték a katonákat. Az Adria térségében az időjárási szélsőségek, a rendkívül magas hőmérséklet, a fekélyek, a tetvek és a bolhák roppant mód megviselték az ott harcolókat, ugyanis az ilyesfajta gyötrelmeket nem tudták úgy megszokni, mint más kellemetlenségeket. Az összes rovar közül a bolhák bizonyultak a legrosszabbnak. Az emberek kínjukban a bőrt is lemarták magukról. A bogarakat meg lehet találni, és el lehet taposni, de a bolhák soha nem ott vannak, ahol az emberek keresik. Meglapulnak, és várnak, hogy aztán tovább kínozzák áldozatukat, amikor az már feladta a harcot. Az LRDG azonban számos szempontból szerencsésnek mondhatta magát, és ezt az egységnél szolgálók is tudták. A katonái ugyanis szabadon mozoghattak és léphettek akcióba (csak akkor nem, amikor az ellenség túlontúl veszélyessé tette azt), ezért soha nem kellett tartaniuk tüzérségi támadástól, és csak igen ritkán fedezte fel őket ellenséges repülőgép. Ráadásul egy csapat tagjai voltak; csupa válogatott, rendkívül remekül kiképzett önkéntes.

Legnagyobb meglepetésükre a legrosszabb napokat éppen akkor kellett átélniük, amikor már közel volt a győzelem. Jugoszláviában nemcsak keresztbetettek nekik azok, akiken segíteni akartak, időnként még el is fogták, és bebörtönözték őket mindenféle hitvány ürüggyel. Számukra a legjobb időszak 1945-ben jött el, amikor Zárában (Jugoszlávia) harcoltak az észak-adriai szárazföldi haderő oldalán, amelyhez csatolták az SBS és a brit Királyi Légierő ezredének néhány egységét is. (A RAF-ezrednek a repülőtereket kellett megvédenie, távol tartva a levegőből, illetve szárazföldről érkező támadókat.) Az észak-adriai térséget előszeretettel használták a német erők, amelyek csapatmozgásaikat éjszakára korlátozták. Az LRDG-nek kellett megkeresnie azokat az öblöket, ahol a német hajók nappal meghúzták magukat. Minden azon múlott, hogy sikerül-e hatékonyan kommunikálniuk a különböző egységeknek a roppant nehéz körülmények között. Sikerült. A tevékenységük rendkívül hatékonynak bizonyult. Az őrjáratok némileg meglepve konstatálták, hogy a németek rájöttek, kik állnak a támadások mögött, és igyekeztek levadászni az LRDG tagjait. Az LRDG-katonák gyomra mostanára végképp felfordult attól az ellenséges hozzáállástól, amit a partizánok tanúsítottak, ezért megdöbbentek, milyen kedvesen fogadták őket az itt élő parasztok, akik gyakran éjszakára is befogadták, s bújtatták őket. Noha a nyelvi akadályok miatt a kommunikáció rendszerint lehetetlen volt, a parasztok pontosan tudták, mi vár rájuk, ha a németek rájönnek, hogy segítették a szövetségeseket. Ennek ellenére a katonák éberek maradtak. Lloyd-Owen említést is tett egy esetről, amely Iszt szigetén történt. Egy kis különítmény ideiglenes helyőrséget állított fel a szigeten, és egy helybéli család házában lakott. A partizánok vállalták, hogy őrködnek. Egy éjszaka azonban elalhattak az őrszemek, mert néhány németek katona a házhoz lopódzott, és bombát helyezett az egyik ablakpárkányra. Ahogy körbevették a házat, az egyik LRDG-katona felriadt, riasztotta a többieket, és eldördült pár lövés. A rádiós, Kenneth Smith felébredt, és meglátta az ablakpárkányra helyezett bombát. Vészjóslóan ketyegett. Mivel a házban nők és gyermekek is voltak, felkapta a robbanószerkezetet, és futni kezdett vele. Alig tett meg néhány métert – ami azonban elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy megmentse a többieket –, a bomba felrobbant, és darabokra szakította. Posztumusz György-keresztet kapott.

A háború befejeztével Európában az LRDG parancsnokának a fülébe jutott, hogy esetleg a Távol-Keletre mehet az alakulat a japánok ellen harcolni. 1945. június 16-án a katonákkal közölték, hamarosan indulnak. 21-én azonban tudatták velük, az LRDG-t fel fogják oszlatni. 1945. augusztus 1-jén az LRDG megszűnt létezni.

Ha a különleges hadviselési erők létjogosultságát illetően bárkiben kételyek merülnének fel, az tekintse át, milyen eredményeket ért el az LRDG.

A Líbiai-sivatagban készített jelentéseik felbecsülhetetlen értékűnek bizonyultak a szövetséges katonai tervezők számára, csakúgy, mint a mentőakcióik. Az SAS szállítása és a velük való együttműködés biztosította az SAS fennmaradását, az Adria térségében végzett munkájuk pedig óriási mértékben segítette a brit Királyi Haditengerészetet és Légierőt. Talán az úttörőszellemről sem szabad megfeledkezni, amelyről tanúbizonyságot adott az egység, amikor hihetetlenül nagy távolságokat tett meg a sivatagban (amely teljesítmény egy generációval korábban még lehetetlennek tűnt), s amely pozitívan befolyásolta a későbbi tudományos kutatások és felfedezések kimenetelét.

Csakúgy, mint az SAS-t, az LRDG-t is gyakran keverték össze egy másik alakulattal, az LRPG-vel (nagy hatósugarú behatoló csoport). Utóbbit Orde Wingate elképzelése alapján hívták életre azért, hogy Burmában tevékenykedjen a japán vonalak mögött. Wingate 1944 júliusában fordult a szövetséges egyesített tervezőtörzshöz az ötletével, amelyben kifejtette, hogy létre kellene hozni nyolc csoportot, amelynek tagjai a térségben található élelmen és az esetlegesen légi úton szállítható utánpótlásból élnének. Wingate úgy látta, hogy az LRPG-vel darabokra szaggathatja a japánok hadtápvonalát. Mások úgy vélekedtek, hogy több száz katonát áldoznak majd fel hiába egy eleve kudarcra ítélt vállalkozásban, és rengeteg idő és felszerelés is kárba megy. Auchinleck, aki abban az időben az indiai haderő főparancsnoki posztját látta el, csak augusztusban értesült arról, hogy Wingate tervét a felettesei elfogadták. Azonnal felhívta feljebbvalói figyelmét, hogy hacsak nem tudják az LRPG tevékenysége nyomán lerombolt térséget elfoglalni és tartani, a japánok a létező leggonoszabb módon fognak bosszút állni a kérdéses burmai falvak lakóin. Auchinleck úgy vélte, hogy a kisebb rajtaütésekkel nem lenne gond (annak idején ő hagyta jóvá az SAS felállítását), de a grandiózus LRPG-akció hosszú távú sikerében erősen kételkedett. Wingate nem olyan ember volt, aki törődött a részletekkel, pedig a „részletekhez" tartozott több ezer ember a repülőtereken és még pár ezer, akit erősítésnek készültek utánuk küldeni. A frontvonalak mögött a világ minden pontján, minden időben nehéz harcolni, de Burmában, ahol a dzsungelben kellett a katonáknak életben maradni, és megfelelő ugrózónákat találni, ez a feladat már-már lehetetlennek bizonyult. Az LRPG elért kisebb sikereket, de kitalálójának a halálával (Orde Wingate életét vesztette egy repülőgép-szerencsétlenségben) az alakulatot feloszlatták. Az LRPG ugyan csak rövid ideig létezett, azonban Wingate egyéb, az irreguláris hadviselés terén hozott újításai hosszabb életűek voltak. Ezekre a következő fejezetben még visszatérek.

3. A légideszantos erőfeszítés

Noha a traginói akció nem váltotta be teljes mértékben a hozzá fűzött reményeket, és súlyos árat is kellett fizetni érte, azért a kitalálói sokat tanultak belőle. 1942 februárjában a Traginóban megtanult leckét sikerült a gyakorlatban hasznosítani egy sokkal fontosabb rajtaütés során, amelyet a Le Havre melletti Brunevalban felállított német radarállomás ellen intéztek.

1942 elején a szövetségesek arra a kellemetlen következtetésre jutottak, hogy a radar, amelyről korábban azt gondolták, hogy kizárólag a britek rendelkeznek vele, immáron a németek számára is elérhető, s azt meglehetősen nagy gyakorlattal használják is. A valóságban az történt, hogy a németek már a háború előtt megkezdték a lokátor kifejlesztését, és nem tudtak róla, hogy a britek ugyanazon a találmányon dolgoznak, így mindkét fél a „titkos fegyver" birtokában kezdte el a háborút. 1942-re mindkét nemzet vezetői tudták, hogy a másik is rendelkezik vele. A németek előszeretettel használták is a radarjukat, amit a bombázóparancsnokság meg is érzett: egyre gyorsabban nőtt az elvesztett repülőgépek száma. A britek arra a következtetésre jutottak, hogy a németek kifejlesztettek egy új lokátortípust, és ennek köszönhetik a sikereiket. A mesterien végrehajtott, kalandos légi felderítés be is azonosított néhány új létesítményt Le Havre közelében. A németek a radarállomást egy kis falu mellé telepítették. A szövetséges erő számára roppant fontossá vált, hogy a lehető leghamarabb megtudja, miféle berendezést használnak a németek ezen az új helyen. Ezzel a tudással jó esély volt rá, hogy kiiktassák a többi, hasonló radarállomást.

A radart egy sziklaszirtre telepítették, egy szakadék közelébe, és természetesen alapos védelemmel látták el. A németek feltehetően úgy vélték, hogy nem érheti baj az állomást. Lord Mountbatten tengernagy, aki abban az időben az egyesített hadműveleti főnöki posztot látta el, úgy érezte, a légideszantosok számára megoldható a feladat. Az akcióra 1942. február 27-én került sor. Az ejtőernyősezred és a királyi műszakiak soraiból 120 főt választottak ki. A terv szerint két radarműszerésznek is velük kellett volna menni, de az egyik a kiképzés alatt megsérült, így csak egy fő vett részt a bevetésen. Az egységet Whitleyk szállították, az evakuálásról egy haditengerészcsoportnak kellett gondoskodnia, amelyet a királyi gránátosok és a dél-walesi határvadászok emberei támogattak. A támadóerőt egy bizonyos John Frost őrnagy vezette, aki később részt vett a hajmeresztő arnhemi akcióban. Frost három részre osztotta a 120 fős egységet, és a heves ellenállás ellenére sikeresen megszerezte a radarberendezést, valamint foglyul ejtett két főt is, akik készséggel

nyújtottak felvilágosítást a műszaki részleteket illetően. Az akció érdekessége volt, hogy az abban jelentős szerepet vállaló két férfi, J. D. Frost őrnagy és C. W. H. Cox őrmester, a brit Királyi Légierő radarszakértője, újoncnak számított az ejtőernyőzésben. Cox két évvel korábban került a légierőhöz, de soha életében nem lépett se hajó, se repülőgép fedélzetére. Egy nap viszont, legnagyobb meglepetésére, Devonból a Légügyi Minisztériumba rendelték; egész úton azon törte a fejét, hogy milyen rettenetes hibát követhetett el, amiért becitálták. Ott aztán felkérték, hogy jelentkezzen önként egy titkos küldetésre, amit Cox meg is tett, és villámgyorsan a Ringwayen találta magát (amiről addig soha nem is hallott), ahol kéthetes, gyorstalpaló ejtőernyős-kiképzésen vett részt. Még ekkor sem volt egészen világos számára, hogy mi a célja ennek az egésznek. De szerencsésen földet ért Brunevalban, pontosan tudta, hogy mit kell kivennie a német radarból, később pedig Hadi Érdemkeresztet kapott.

A brunevali rajtaütés során három katona életét vesztette, hét megsebesült, hat pedig eltűnt. A zsákmány azonban felbecsülhetetlen értékű volt, és nem kétséges, hogy a későbbiek során rengeteg, a brit Királyi Légierőnél szolgáló ember életét mentette meg. A rajtaütésről részletekbe menően ír George Millar *A nagy lokátorháború*[8] című könyvében. Számos információt tartalmaz a radar körül vívott háborúról – amelyet sokkal inkább ésszel, mint fegyverekkel vívtak –, amelyre sajnos, hely hiányában, nem térhetek ki.

A rajtaütés sikerén felbuzdulva nekiláttak megtervezni az újabb akciót. Ez azonban sokkal bonyolultabbnak ígérkezett az előzőnél, és végül tökéletes és döbbenetes katasztrófába torkollott.

A *Freshman,* „Újonc" fedőnevű akció feladata lett volna megtudni, hogy mire készülnek a németek egy olyan területen, ami még a lokátornál is fontosabb volt. A szövetségesek tudomására jutott, hogy a németek elkezdtek dolgozni az atombombán. Hitler a II. világháborúban végig azzal fenyegetőzött, hogy a nácik hamarosan előállnak az új „titkos fegyverrel", amivel könnyedén megnyerik a háborút. Ahányszor a németek kifejlesztettek valamilyen új eszközt, azonnal elterjedt a hír, hogy megvan „Hitler titkos fegyvere", és mindenki reménykedni kezdett, hogy valóban ez a helyzet. Az első ilyen eszköz a mágneses akna volt, amit valójában a britek találtak fel még az I. világháború utolsó szakaszában, de nem fejlesztették tovább, és végül nem is rendszeresítették. Amikor azonban 1939-ben a németek használni kezdték a mágneses aknát, a britek gyors fejlesztésbe kezdtek. A mágneses akna után jöttek a 88 mm-es ágyúk, a zuhanóbombázók, a Tigris harckocsik, a szárnyas bombák, a V–2-es rakéták és még sok más fejlesztés, amelyekről a szövetségesek szerették volna azt hinni, hogy ezek között van az a fegyver, amiről Hitler beszélt. A szövetségesek bánatára a németek nem csak egy fegyveren dolgoztak, amit aztán teszteltek, és ha jónak találtak, nekiláttak a következő fegyver kidolgozásának. A németek egyszerre több harcászati eszközön dolgoztak, és folyamatosan fejlesztették, tökéletesítették a már meglévő eszközeiket. De ami 1942-ben kétségkívül a legjobban aggasztotta a szövetségeseket, az egy bizonyos potenciális fegyver volt, mégpedig az atombomba. E fegyver előállításához feltétlenül szükség volt nehézvízre. Ez a titokzatos nevű folyadék két deuteronatomból és egy oxigénatomból állt. Ritka anyagnak számított, de a norvégok nagy mennyiségben állították elő a vegyi üzemeikben, ahol nitrátokat gyártottak.

[8] Eredeti címe: *The Bruneval Raid* (A brunevali rajtaütés) – *a ford.*

A szövetségesek úgy döntöttek, hogy megtámadják és lerombolják a vemorki Norsk vízerőművet, amely Oslótól kilencven kilométerre nyugatra és százhúsz kilométerre a szárazföld belsejében helyezkedett el. A rajtaütésre 1942. november 19-én került sor. Vemork mindössze három kilométernyire terült el a Rjukan nevű kisvárostól, és megközelíthetetlennek tűnt a rajtaütés tervezői számára. Rjukan egy mély völgy legmélyebb pontján épült, amelynek oldalai mintegy 900 méter magasan meredeztek. A gyárat egy szirtre építették, a folyómeder fölött nagyjából 300 méterre. Ejtőernyővel semmiképpen sem lehetett embereket odajuttatni, és bombával sem tudták volna eltalálni a célpontot. Az azonban lehetségesnek tűnt, hogy egy, a norvég ellenállók által támogatott és tulajdonképpen irányított, vitorlázó repülőgéppel végrehajtott támadással megközelítsék, és megsemmisítsék a gyárat. Azonban ezzel a tervvel is voltak problémák. A tervezők tudták, hogy a norvég hegyek és völgyek között repülni veszélyes, megtalálni az ugrózónát rendkívül nehéz, az akció végrehajtását követően elmenekülni pedig iszonyatosan megerőltető, vagy talán lehetetlen lesz. Ezek az aggályok azonban nem tántorították el az önként jelentkezőket, de mivel a siker nem látszott biztosnak, a rajtaütésben résztvevő egységet két tizenhat fős csoportra osztották. Az akciót a brit királyi műszakiakra bízták, mivel csak ők rendelkeztek egy egész gyár felrobbantásához szükséges szakértelemmel. Mostanra az „árkászok" – ahogyan bajtársaik nevezték őket – nagy számban végezték el a légideszant-kiképzést. A terv szerint Halifax bombázók által vontatott Horsa vitorlázó repülőgépekben kellett elérniük a célpontot.

Az első csoport 1942. november 19-én, 17.50-kor indult útnak, a második húsz perccel később. Éjfélig nem adtak magukról hírt. Az egyik bombázó pilótája jelentette, hogy kioldotta a vitorlázója vontatókábelét, a másik navigációs segítséget kért a visszaútra. De csak az egyik Halifax tért vissza. A másik bombázónak és a két vitorlázó repülőgépnek nyoma veszett, és senki nem hallott róluk egészen 1945-ig, amikor a háború befejeződött.

A problémát a (Rebecca-Eureka nevű) leszállítóberendezés meghibásodása okozta. A berendezés földi egységét (Eureka), ami a háború egyik legelmésebb és legjobban őrzött titkának bizonyult, jóval az akció előtt átadták a norvég földalatti mozgalomnak. Sajnos, az Eureka a legkritikusabb pillanatban mondta fel a szolgálatot, és a két Halifax repülőgépnek és súlyos útitársaiknak térkép segítségével kellett megtalálniuk a célpontot a hegyek között manőverezve. Az első Halifax elrepült a cél felett, de nem vette észre, csak amikor már eltávolodott. A pilóta úgy döntött, megfordul, és a második rárepülés alkalmával oldja le a vitorlázó repülőgépet. Azonban ekkor belerepült egy hófelhőbe. Túlságosan nagy és sűrű volt ahhoz, hogy ki tudjanak vergődni belőle. A szárnyakon pillanatok alatt jég képződött, a vontatókábel megfagyott, és eltört. A vitorlázó repülőgép a hegyoldalnak ütközött. Nyolc katona, a szerencsésebbje, azonnal szörnyethalt, ötöt a Gestapo fogott el, és lőtt agyon két hónappal később, négy megsebesült, és fogságba esett. Őket a kórházban mérgezték meg a Gestapo parancsait teljesítő orvosok.

A második vitorlázócsoport sikeres kényszerleszállást hajtott végre, de az azt vontató bombázó pilótájának nem sikerült felhúzni a gépet időben, és egy hegynek ütközött. A legénység összes tagja életét vesztette. A vitorlázóban utazók közül hárman haltak meg a zuhanástól, a többieket elfogták, és lelőtték.

Noha ez a rajtaütés katasztrofális véget ért, legalább azt sikerült vele bebizonyítani, hogy egy ilyen jellegű akciónak, amit 600 kilométer távolságból kezdeményeztek, van létjogosultsága, és csak egy kis szerencse kell a sikerhez. Az „Újonc" kudarcát egyértelműen az Eureka okozta. A németeknek a sikertelen támadás hamis biztonságérzetet adott, s ettől kezdve azt hitték, a gyár sérthetetlen. Ezzel azonban hibát követtek el, 1943. február 28-a éjjelén kilenc norvég szabotőr rettenetes pusztítást végzett a gyárban. Az elkövetkező öt hónapban a németek gőzerővel dolgoztak azon, hogy elhárítsák az okozott kárt, és ismét működőképessé tegyék az üzemet. A nehézvízgyárat ekkorra betonnal olyannyira megerősítették, hogy abban már nem lehetett kárt tenni, de az elektromos áramellátás kiesése így is visszavetette a termelést.

A szabotázs és a későbbi rajtaütések meggyőzték a németeket arról, hogy a számukra létfontosságú, ám rendkívül sérülékeny nehézvizet mielőbb Németországba kell szállítani. Ez az információ a gyár mérnökein keresztül eljutott a norvég ellenállókhoz is, amikor pedig a nehézvizet útnak indították a Tinnsjoe tavon, a hajót szabotőrök elsüllyesztették. A kulcsfontosságú nyersanyag elvesztése miatt a németek nem tudták folytatni atombomba-kísérleteiket. Azok, akik úgy vélik, hogy az ellenállási mozgalmak nem befolyásolták különösképpen a háború kimenetelét, gondoljanak a Tinnsjoe tavon történtekre. A sorozatos rajtaütések kétségkívül hozzájárultak ahhoz, hogy

a németek végül arra a döntésre jutottak, hogy a vermorki gyár többé nem biztonságos, és kockázatos vállalkozásba kezdve megkísérelték a nehézvizet kiszállítani az országból.

Miközben ezeket a rajtaütéseket tervezték és kivitelezték, a légideszantos haderő nagyobbik része fokozatosan és egyre gyorsabban fejlődött. Noha az akcióikat – természetesen – a legnagyobb titokban hajtották végre, az ejtőernyősök külön jelvényt kaptak, amely a szárnyas ló, Pegazus hátán ülő Bellerofont ábrázolta. A jelvényt Edward Seago tervezte, aki akkoriban a Déli Parancsnokság álcázásért felelős tisztjeként szolgált, s akiből később híres festő lett. Jó barátja volt Sir Claude Auchinleck tábornagynak, aki szintén átlagon felüli festőnek számított.

1942 vége felé a brit 8. hadsereg lassan, de biztosan visszavonulásra kényszerítette a németek Afrika hadtestét Tunézia irányába. A háborúnak azonban ezzel még korántsem volt vége Afrikában, és látszott, ha hónapokon belül nem sikerül befejezni, akkor átterjedhet Európára is Szicílián és Olaszországon keresztül. Mivel a szövetségesek gyorsan pontot akartak tenni az afrikai események végére, és mert gyakorolni is akarták az ellenséges területen való partraszállást, az 1. hadsereg partra szállt Bizertától és Tunisztól mintegy 750 kilométerre keletre. A partraszállás teljes mértékben meglepte a németeket, akik képtelenek voltak hatékonyan védekezni, mivel a 3. ejtőernyős-zászlóalj elfoglalta a Bone-ban lévő repülőteret (Algéria és Tunisz között). A németek, akik szintén szerették volna elvenni a repülőteret a Vichy-franciáktól, a támadás előtt döbbentek rá, hogy megelőzték őket.

Közben az ejtőernyősezred 1. zászlóalja elfoglalta a Bedzsába vezető útkereszteződést, mintegy 130 kilométerre Tunisztól. A 2. zászlóalj Depienne-t kapta, majd a parancsnak megfelelően elindult a közeli repülőtérre, Oudnába, hogy megsemmisítse az ott parkoló német repülőgépeket. A zászlóalj azonban egyetlen repülőgépet sem talált, mert a németek már elmentek. Ekkor a 2. ejtőernyős-zászlóaljat le kellett volna váltania az 1. hadsereg néhány alakulatának, de az 1. hadsereget feltartották a németek, a 2. zászlóalj pedig 75 kilométerre a német vonalak mögött találta magát, körülvéve ellenséggel, amelynek természetesen szándékában állt a lehető legjobban megkeseríteni az ejtőernyősök életét. A zászlóaljat John Frost alezredes vezette. Frost légideszantegységét nem elhúzódó szárazföldi harcra képezték ki, és ezért nem is látták el az ehhez szükséges mennyiségű felszereléssel, ennek ellenére sikerült visszaverekedniük magukat saját egységeikhez. Ez azonban 16 tiszt és 250 sorállományú elvesztése árán sikerült. Mivel a németek túlerőben voltak, az ejtőernyősöket nem légideszantos, hanem gyalogosalakulatként vetették be. A légideszantosok azonban ebben az új szerepben is kiválóan teljesítettek. A németek ezután „vörös ördögök"-nek *(Rote Teufel)* hívták őket, mivel

vörös barettet viseltek, és mert nem mutattak könyörületet. Az ejtőernyősök örültek az új nevüknek, és meg is tartották. Itt érdemes megjegyezni, hogy az I. világháborúban a skót szoknyában harcoló seaforthi skótokat a németek a „pokol asszonyai"-nak gúnyolták. A skótok éppen olyan büszkék voltak erre, mint később az ejtőernyősök.

A következő helyszín Szicília volt. Aki ma ránéz a térképre, azt látja, hogy ez annyira kiszámíthatónak tűnik, hogy már-már lehetetlen elhinni, hogy valamikor hadititokként kezelték. Természetesen a szicíliai partraszállás helyett más mellett is dönthettek volna a szövetségesek, és mindent meg is tettek azért, hogy a németek se tartsák valószínűnek ezt a célpontot. A II. világháborúban a stratégák harcoltak egymás ellen, akik ravaszsággal és fortéllyal igyekeztek megtéveszteni egymást. A hétpecsétes titokként őrzött hadműveleti tervek mellett mindig készült egy másik is, az ellenség megtévesztésére. Jó néhány évvel a háború kitörése előtt a németek mélyrehatóan tanulmányozták azokat az országokat, amelyeket később el akartak foglalni. Norvégiában például sportos fiatalemberek indultak vadregényes kirándulásokra. Felfedezték a folyókat, bejárták a hegyeket, vitorlással az öblöket, és közben feljegyezték, hol találkoztak barátságos emberekkel, és hol vannak olyan közösségek, amelyek a későbbi megszállás során problémát okozhattak. A felderítő munka 1940-ben hozta meg gyümölcsét. Hasonló módszerrel térképezték fel a katonai szempontból fontos stratégiai helyeket Franciaországban, Hollandiában és Belgiumban. Az egész 1940-es invázió az Abwehr hatalmas megtévesztésén alapult. Onnan érkezett a támadás, ahonnan a legkevésbé sem számítottak rá – az Ardenneken keresztül –, ráadásul a szövetségeseket az is váratlanul érte, hogy a légi támadásokat harckocsikkal támogatták. A diverzánsok (rendszerint német szabotőrök, akik az éppen lerohant ország hazafiainak adták ki magukat) szintén rengeteg kárt tettek, pedig később olyan állítások hangzottak el, hogy nem is tudtak igazán hatékony munkát végezni. Noha a szövetségesek a kódtörésnek köszönhetően el tudtak olvasni számos német parancsot, mire megtudták, mire készülnek a németek, már túl késő volt ahhoz, hogy a francia és brit hadseregek megtegyék a szükséges óvintézkedéseket, így a mészárlást nem tudták elkerülni.

A szövetségesek megtanulták és nem felejtették el a leckét, amiért igen nagy árat kellett fizetniük. Olyan hadműveleteket is titkosítottak, amelyeket a háború előtt biztosan nem tettek volna, most viszont féltve őriztek és elterelő hadműveletekkel álcáztak. Londonban működött egy néhány főből álló, szupertitkos bizottság, amelynek tagja volt Dennis Wheatley thriller-író is, amelyet kizárólag azzal a feladattal bíztak meg, hogy eszeljen ki minél zseniálisabb és hihetőbb elterelő hadműveleteket, amikkel becsaphatják az ellenséget. Időnként semmit sem jelentő fedőneveket találtak ki, máskor katonákat

kezdtek toborozni „titkos" akciókra, amelyekre aztán soha nem került sor. A fedőnevek terén a bizottság időnként borotvaélen táncolt. Míg az észak-afrikai partraszállás fedőneveként használt *Torch,* „Fáklya", vagy a *Husky,* „Eszkimó kutya" (a szicíliai támadás) kifejezésekből a legjobb Abwehr-tiszt sem tudott volna következtetéseket levonni, a *Neptune,* „Neptun", a normandiai partraszállást megelőző óceánátkelés, és az *Overlord,* „Legfőbb Hűbérúr", ami magát a partraszállást jelentette, hihetetlenül átlátszó volt. Szerencsére a Nagy-Britanniában tevékenykedő német kémeket vagy elfogták, vagy „átállították" a szövetségesek oldalára, a németek pedig annyira összezavarodtak a D-napot illetően, hogy a *Neptune–Overlord* jelentését nem tudták megfejteni. Egyébiránt magas rangú tisztek azért választották éppen a *Neptune* és az *Overlord* szavakat, mert mindig is szerettek a hadműveleteknek könnyen megjegyezhető, másodlagos értelemmel bíró nevet adni. Nemzetbiztonsági okokból viszont az ideális fedőnevek nem lehettek katonai vagy haditengerészeti kontextusban árulkodó szavak. Így például egy páncéltörő akció fedőneve nem lehetett „Tűzgolyó" vagy „Forró fém", mert az árulkodó lett volna. Ehelyett inkább olyasmit találtak ki, hogy „Csészealj" vagy „Teniszháló".

Ahányszor sikerült kiválasztani egy fedőnevet, azt az elemzők azonnal megvizsgálták, hogy elég biztonságos-e. Nem lehetséges, hogy a szó anagrammája mondjuk a kiszemelt célpont nevének? Ha hadműveletre készülnek Oslo ellen, a fedőneve nem lehet „Solo". Azonban ahogy a háború évről évre folyt, a fedőnevek lassan kezdtek elfogyni, mivel az egyes fegyvernemek ezreket használtak el az évek során, és kétszer mégsem lehet ugyanazon fedőnevet használni. Fedőnév-szótárat sem készíthettek, mert ha abból csak egy is elveszett volna, írhattak volna újat.

1944 májusában a *Daily Telegraph* keresztrejtvényében megjelentek a „Utah", „Omaha", „Overlord" és „Mulberry" szavak, melyek a már küszöbönálló franciaországi partraszállás fontos elemeinek voltak a fedőnevei. Június 1-jén a „Neptun" szó is megjelent. Talán nem meglepő, hogy a MI_5, a kémelhárító szervezet azonnal utánanézett, hogyan fordulhatott elő ilyen véletlen, de végül arra a következtetésre jutott, hogy *valóban* a véletlen műve volt. 1984-ben már másként vélekedtek erről. A keresztrejtvényt egy középiskolai tanár készítette, aki – mint mondta – a diákjait gyakran kérte meg rá, hogy a rejtvényébe írjanak szavakat, amelyekhez ő később kitalálta a meghatározásokat. Az egyik diák jóban volt néhány amerikai katonával, akik a közeli táborban állomásoztak, és a D-napra készültek. A fiú szerint a katonák gyakran használták e fedőneveket a beszélgetéseikben. Amikor szavakat kellett megadnia a tanárnak a keresztrejtvényhez, ezek ugrottak be neki, és le is írta, noha nem volt tisztában azzal, mit tesz, pedig rájött a jelentésükre. A „fiú" jól emlékszik arra a napra. A keresztrejtvény összeállítója már nem él, de úgy

tűnik, 1944-ben fogalma sem volt róla, miért jelentek meg ilyen fontos szavak két egymást követő rejtvényben.

A „Fáklya" elterelő hadművelete azt igyekezett elhitetni a németekkel, hogy a szövetségesek az Azori-szigeteken, Máltán, illetve Dél-Franciaországban szállnak partra. Közben itt-ott felröppent a hír, hogy valójában Norvégia déli részén akarnak partra szállni. A németek végül nem hitték el, és nem küldtek tengeralattjárókat, se repülőgépeket az állítólagos helyszínekre, hogy harcra készen várják az ellenséget.

Az „Eszkimó kutya" hadműveletet, vagyis a szicíliai inváziót különösen nehéz volt kellőképpen álcázni, mivel eredetileg három megszálló csoportot tervezett. Az egyik Egyiptomból, a másik Máltáról és Tunéziából, a harmadik pedig az Algériából és Nagy-Britanniából összevont csapatokból állt. Mindhárom haderőt kellőképpen fel kellett fegyverezni a támadásra, ezért nem lehetett egyszerű utánpótlásnak beállítani. Három különböző elterelő hadműveletet dolgoztak ki. A brit haderő katonáinak angol–francia úti szótárakat, valamint francia pénzt adtak, és terepasztalon megmutatták nekik, hogy néz ki a partvonal a Viscayai-öböl közelében. A többi csoport már a térségben tartózkodott, ezért nem volt szükség gondosan kidolgozott tervre, hiszen a katonák már óvatosan terjeszteni kezdtek bizonyos információkat abban a biztos hitben, hogy az ellenséges ügynökök fülébe jutnak. Ennek ellenére az egész támadáshoz kidolgozták a *Mincemeat,* „Húspástétom" fedőnevű elterelő hadműveletet. Ez a történet annak az embernek a története, aki „sohasem létezett". Az 5. fejezetben bővebben írok erről.

A sikeres figyelemelterelés ellenére a szicíliai partraszállás egyáltalán nem bizonyult egyszerűnek. Az 1. ejtőernyősdandár ekkorra már kivívta magának az elismerést, és nemcsak a levegőben, hanem a földön is. 1700 sebesültjük volt, az ellenségnek azonban háromszor ennyi. A szicíliai hadművelet idejére csatlakoztak a 2. és a 4. ejtőernyősdandárhoz, hogy aztán az 1. légi szállítású dandárral megalkossák az 1. légideszant-hadosztályt.

A légi szállítású dandár feladata volt elfoglalni a szirakúzai kikötőt. Kétezer embert ültettek Horsa és Hadrian vitorlázó repülőgépekbe, amelyeket az 51. amerikai repülőosztály Dakotái vontattak, de sajnos az amerikai pilóták azelőtt soha nem vettek részt ilyen jellegű akcióban. Az idő nem volt a legjobb, ahogy pedig a cél felé közeledtek, a repülőgépekre mindkét oldalról tüzelni kezdtek. Jó néhány Dakotát le is lőttek, ezért a vitorlázókat idő előtt le kellett oldani. Ennek ellenére nem volna tisztességes kizárólag a hajózószemélyzetet vagy a hadművelet tervezőit okolni a kudarcért. A bűnös – nem először és nem is utoljára – a viharos erejű szél volt. A szerencsétlen körülmények ellenére a légi szállítású dandár katonáinak jó része ki tudott vergődni a partra. Egy egységnek sikerült is elfoglalni a létfontosságú Ponte Grande hidat Szirakúza kapujában. Az egység hamarosan erősítést kapott, és a mindössze nyolcvanhét katona felvette a harcot a mintegy 800 főből álló olasz gyalogzászlóaljjal. Tizenegy órával később, amikor már csak tizenöt életben maradt katona harcolt, az olaszok lerohanták a híd védőit, akiknek azonban elegendő idejük maradt arra, hogy eltávolítsák az olasz gyalogosok által elhelyezett robbanóanyagokat, s ezzel a később érkező szövetséges csapatok számára biztonságossá tegyék az átkelést.

Ez csak egyike volt a számos légideszant-műveletnek. A brit 1. légideszantból és az amerikai 82. légideszantból megmaradt egységek szintén fontos szerephez jutottak a szárazföldi harcokban. Sajnos a balszerencse őket sem kímélte. A 82. légideszant 144 repülőgéppel indult el Tunéziából, hogy a Gela közeli előretolt zónába ugorhassanak a katonák. Az amerikai szárazföldi csapatokat német bombázók támadták aznap, de az ejtőernyősökre való tekintettel a légelhárító csoportokat utasították, ne lőjenek a felettük elhaladó repülőgépekre. A parancs ellenére egy tüzér lőni kezdett, a többiek pedig követték, és huszonhárom gépet le is lőttek, többet pedig súlyosan megrongáltak. A 2000 ejtőernyősből 229-en vesztették életüket. A sokkoló incidens ellenére Jim Gavin ezredes (később tábornok) összegyűjtötte a túlélőket, és az ejtőernyősök rendkívül hatékony gyalogsági alakulatként harcoltak, amikor a németek megkezdték az ellentámadást.

Ez természetesen csak egy epizód volt a szövetséges légideszantosok szicíliai hadműveletéből, amely számos szerencsés és kevésbé szerencsés bevetésből állt. A hadművelet igen tanulságosnak bizonyult, ugyanis kiderült, még ha a vitorlázó repülőgépek a tengerbe vagy a földre zuhannak is, vagy ha az ejtőernyősök a célponttól több kilométerre érnek földet, akkor sem kell arra gondolni, hogy minden elveszett, ha a túlélők meg tudják őrizni a hidegvérüket, és kezdeményezően lépnek fel. Ezt éppen Jim Gavin ezredes bizonyította be, aki összegyűjtötte az 504. zászlóalj túlélőit, és növelte az amerikai hídfőállás területét. Gavin ezredes ízelítőt adott abból a nyugodt elszántságból, amelyre nagy szükség volt később az arnhemi hadműveletben, amikor már a 82. hadosztály parancsnokaként szolgált.

A Szicíliáért folyó harcok 1943. augusztus 17-én értek véget, szeptember 3-án pedig a szövetségesek megkezdték az olaszországi hadműveletet. Remélték, hogy lehetséges a vérontás nélküli megszállás, mivel köztudomású volt, hogy az olasz vezetők békét akartak kötni. A németek azonban gondoskodtak róla, hogy a szövetségesek nagy árat fizessenek minden darab olasz földért, amit elfoglalnak. Az elhúzódó hadjárat során, amely egészen 1945. májusig tartott, az ejtőernyősezredeket gyalogosegységekként vetették be. Ez természetesen nem hangolta le őket túlságosan, hiszen minden ejtőernyős tudja, hogy végül a földön kell harcolnia. Csak a hadszíntérre érkezésükben külön-

böztek a gyalogosoktól, és annyiban, hogy ehhez a fajta megérkezési módhoz számos hasznos technikát sajátítottak el. Azonban amikor nem megszokott speciális szerepükben alkalmazták őket, rendkívül hatékony gyalogosoknak bizonyultak.

Természetesen számos alkalommal előfordult, hogy a szövetségesek a légideszantosoknak köszönhetően komoly előnyre tettek szert. Egy alkalommal a 6. ejtőernyősök hatvan emberét dobták le Torricella közelében. Velük együtt ledobtak még jó néhány bábut is, hogy megtévesszék az ellenséget. A korábbi ugrásaik pontatlanságára való tekintettel meg kell említeni, hogy a brit ejtőernyősöket ezúttal amerikai gépekből dobták le, méghozzá olyan precizitással, ami rendkívüli gyakorlatot igényelt, mivel az ugrásra tereptárgyak nélküli, lakatlan területen került sor. A feladatot, amelynek célja az volt, akadályozzák meg, hogy a németek felrobbantsák a szövetségesek számára létfontosságú hidakat, tökéletesen sikerült megoldaniuk.

Ez idő alatt a németek hihetetlen puccsot hajtottak végre, és kiszabadították a fogságban lévő Mussolinit, akit a megközelíthetetlennek tartott Gran Sasso hegység egyik építményében őriztek. A helyet szárazföldről valóban szinte lehetetlen volt bevenni. Csakhogy Otto Skorzeny, a „Sebhelyes arcú", rendkívüli légideszantos parancsnok hírében állt, akinek a gondolkodásmódja sokkal jobban hasonlított az SAS-parancsnokokéhoz, mint az átlagos német tisztekéhez. A hely, ahol a lemondatott olasz vezért őrizték, egy síelők számára kialakított hotel volt, amely egy keskeny párkányra épült egy valóságos sasfészek tetején. Az épületet kizárólag függővasúttal lehetett megközelíteni, azonban a drótkötélpálya mindkét végét a carabinierik legjobb emberei őrizték. Szárazföldön odajutni egyáltalán nem lehetett, egy ejtőernyős ugrás, vagy vitorlázó repülőgéppel megkísérelt leszállás pedig hihetetlenül veszélyes lett volna. Ennek ellenére a németek vitorlázó repülőgép mellett döntöttek. Az egyik egység a drótkötélpálya alsó pontjánál szállt le, gyorsan kiiktatták az őröket, közben a másik egység a hotel közelében landolt. Az akciónak ez a része nagyon veszélyesnek bizonyult, de hátra volt még a java. Egy Fieseler-Storch szállt le a hotel melletti rögtönzött leszállópályán, Mussolini és Skorzeny beszállt a gépbe, a pilóta pedig megkezdte a felszállást. A kifutó annyira rövid volt, hogy különleges megoldást kellett alkalmazni. Német katonák tartották a repülőgép szárnyát egészen addig, amíg a motorok teljesen fel nem pörögtek, s csak aztán engedték el. A repülőgép azonban nehezen bírt a túlsúllyal, és egyáltalán nem tudott a levegőbe emelkedni, és egyszerűen zuhanni kezdett a szirt végén a völgy felé. Az utasok és a legénység szerencséjére a repülőgép zuhanás közben gyorsulni kezdett, és a levegőben tudott maradni egészen addig, amíg meg nem érkeztek Rómába. A hajmeresztő felszállás közben az

egyik futómű megsérült, így a pilótának nem kis ügyességre volt szüksége, hogy épségben letegye a gépet.

Addig az ejtőernyős-műveletek érdekes kérdés elé állították mindkét harcoló fél parancsnokait. Az eredmények tükrében érdemes-e megoldani annyi problémát, és elkölteni annyi pénzt csak azért, hogy létrehozzák az ejtőernyős-alakulatokat? Elméletben egy légideszantegységet el lehet rejteni a frontvonal mögött, bevetni a legkritikusabb pillanatban, és a segítségével megszerezni kulcsfontosságú létesítményeket, és megszakítani az ellenség hadtápvonalát. Ez valóban remek olyankor, amikor a dolgok jól alakulnak, de számos negatív tényezővel kellett számolni. Rossz időben az ejtőernyősök vagy a vitorlázó repülőgépek a célterülettől akár kilométerekre is elsodródhattak, továbbá ha nem elegendő számú légideszantos ért célba, az ellenséges földi erők könnyedén elsöpörhették őket, s ilyenkor a segítségükre küldött földi egységek csak hosszú idő alatt és komoly nehézségek árán tudtak eljutni hozzájuk, ráadásul ilyenkor nem vehettek részt más harci cselekményekben sem. Mindezen túl a reguláris alakulatok mindig féltékenyen tekintettek a különleges légideszant-alakulatokra, és azzal vádolták őket, nem tesznek meg mindent azért, hogy megnyerjék a háborút. Szép dolog vörös barettben sétálni, és részt venni mindenféle látványos akcióban, de vajon a háború megnyeréséért nem azok a bakák fizetik-e meg az árat, akik mindig ott voltak a veszélyzónában, az ellenséges ágyúk és repülőgépek lőtávján belül, és soha nem kaptak olyan modern fegyvereket és felszereléseket, mint a légideszantosok? Az ejtőernyősöket magukat soha nem okolták, mert amikor harcra került a sor, úgy küzdöttek, mint senki más. A politikusoknak és a parancsnokaiknak szánták a kritikát.

A francia invázió, amely 1944. június 6-án kezdődött, újabb sikereket és kudarcokat hozott a légideszantegységeknek. Az inváziós haderő minden támadó szárnyát a napfelkelte előtti órákban nagyszámú légideszantegységekkel erősítették meg. A balszárnyat a 6. légideszant-hadosztály kapta, Richard Gale vezérőrnagy vezetésével. A 6. légideszantra Ranville közelében volt szükség, hogy reteszeljék a német ellentámadást, amely a tengerparton megjelenő csapatokra irányult. Időközben egy század erejű (100) vitorlázórepülőgép-különítmény landolt valamivel éjfél után, és egy ragyogó akciónak köszönhetően biztosította a Caen-csatorna és az Orne folyó hídjait, amiket a németek alá-aknáztak ugyan, de a szövetségesek számára elengedhetetlen volt a csatlakozáshoz. Még aznap éjjel egy zászlóaljnyi ejtőernyős indult útnak, hogy semlegesítse a merville-i üteget. Az igen komoly erőkkel védett üteg ágyúit úgy helyezték el, hogy be lehessen velük lőni a tengerpartot, ahol a szövetséges erők akartak partra szállni.

Amint az köztudott, a normandiai partraszállás napján kifejezetten pocsék volt az időjárás. A németek is úgy gondolták, hogy ilyen időben a szö-

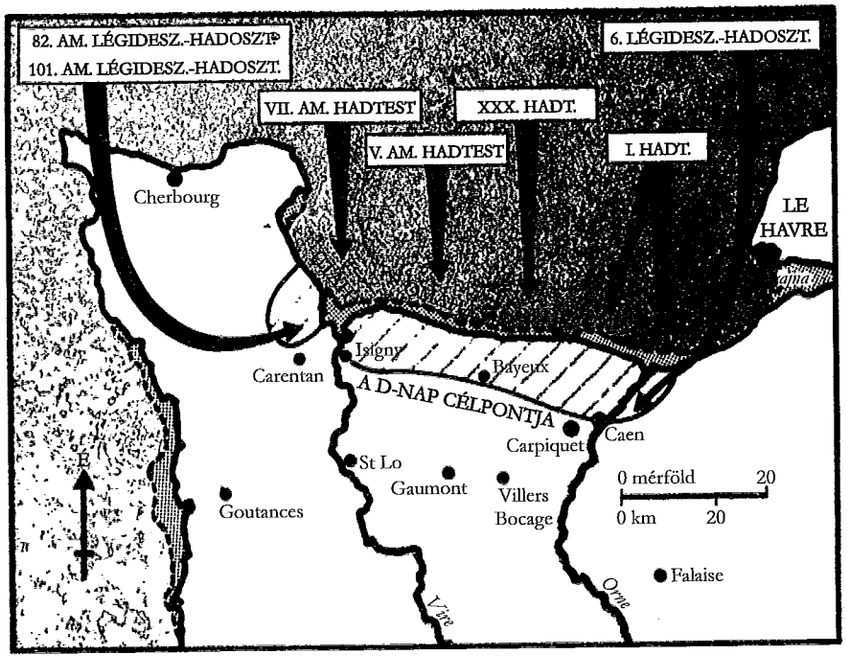

D-nap, 1944. június 6.

vetségesek nem kísérlik meg a hadműveletet. A viharos erejű szél megkeseríti ugyan a tengeren hajózók életét, de azért még nem jelent katasztrófát: a törékeny vitorlázó repülőgépek és az ejtőernyősök számára azonban végzetes lehet. A 750 ejtőernyősből, akiket a merville-i üteg semlegesítésére dobtak le, mindössze 150 érkezett meg a célterületre a támadás előtt. A zászlóalj többi tagját elfújta a rendkívül erős szél. Volt olyan, aki 45 kilométerrel arrébb ért földet. A parancsnok, Terence Otway alezredes azonban azok között volt, akik elérték a célt. Kiadta a parancsot az azonnali támadásra, pedig tudta, hogy az ellenség túlerőben van, ráadásul az üteget is megerősítették. A bátorság és kitartás meghozta a várt eredményt. Sikerült bejutniuk az erődbe, és bedugaszolniuk az ágyúk csövét. A veszteség azonban jelentős volt. Végül mindössze hatvanöten maradtak életben.

A merville-i üteg elleni támadás legérdekesebb aspektusa talán az volt, ahogy sikerült titokban tartani. A kiképzéshez és a támadás elpróbálásához 18 hektár szántóföldet vettek bérbe a légideszantosok az Inkpen-völgyben, Newburytől hat kilométerre, délnyugatra. A terménykiesésért a gazdákat busásan kompenzálták. Elképesztően rövid idő, mindössze hét nap alatt Otway jó néhány buldózere segítségével átalakította a területet, ami most már a merville-i üteg körüli környék szakasztott mása volt. Megépítették az üteg

másolatát is, felhúzták a szögesdrót kerítéseket, „alaaknásították" a területet, amelyet *„Achtung, Minen!"*[9] feliratú táblával láttak el. A környék falusi lakossága kíváncsian figyelte a készülődést, de azután, hogy Otway közölte velük, a kiképzés során éleslőszert fognak használni, messze elkerülték a helyet. A védelmi körgyűrűn kívül élőknek fogalma sem volt róla, milyen célból gyakorlatoznak a katonák. A legtöbben arra a következtetésre jutottak, hogy ez is csak egy az egyre nagyobb számban levezényelt, grandiózus hadgyakorlatok közül, amiből a vidéki ember egyre többet láthatott. Csak éppen ez a hadgyakorlat valahogy különlegesebbnek tűnt a többinél, és mintha a parancsnok is őrültebb lett volna a tiszttársainál.

Noha könnyedén sikerült elérnie, hogy senki ne menjen a hadgyakorlat területére, Otway tudta, az idők végezetéig nem tarthat egy rakás életerős fiatalembert ilyen kolostori körülmények között, és nem gyakoroltathatja velük megállás nélkül az akciót. Mielőtt engedélyt adott nekik, hogy kimenjenek Newbury kocsmáiba és táncos mulatóiba, figyelmeztette őket, mennyire fontos a teljes titoktartás. Egyetlen szóval sem utalhattak arra, hogy különleges bevetésre készülnek. Az emberek mindössze annyit tudhattak, hogy ez is csak egy kiképzés a sok közül, csak éppen keményebb az átlagosnál.

Ennek ellenére Otway nem tudhatta, nem fogja-e elszólni magát valamelyik ejtőernyőse, ha teleissza magát sörrel és megpróbál imponálni valamelyik helybéli lánynak. Hogy ez ne történhessen meg, a parancsnok kölcsönkért huszonkét szép, fiatal lányt a Légierő Női Segédszolgálatától, és mindenkinek adott egy területet Newburyben, ahol az ejtőernyősök feltűnhettek. Mindannyian civil ruhát viseltek, és még a kereskedelmi forgalomban egyáltalán nem kapható selyemharisnyát és parfümöt is kaptak, hogy még vonzóbbak legyenek. Remekül el is szórakoztak Otway embereivel, akiknek a fejében egy pillanatra sem fordult meg, hogy ezek a szép lányok csak arra várnak, hogy valamelyikük elszólja magát, s akkor perceken belül értesítik Otwayt, aki minden kétséget kizáróan bezárta volna a vétkest. De a fiúk tartották magukat, és nem feleltek a ravaszul kitervelt „ártatlan", ám provokatív kérdésekre. A főpróbát követően, amikor Otway úgy döntött, hogy készen állnak a bevetésre, az ejtőernyősök negyvennyolc óra eltávozást kaptak. (A hadseregben annak idején úgy mondták, hogy a negyvennyolc órás eltávozás csak annyira elég, hogy az ember hazamenjen, aztán rögtön forduljon is vissza, hogy időben visszaérjen. A katonák nagy távolságra szolgáltak az otthonaiktól, és mivel a légi támadások miatt fennállt annak az esélye, hogy nem érnek vissza az egységükhöz időben, sajnos valóban csak köszönni volt idejük az otthoniaknak.) Ezúttal a titkosrendőrség tagjai vegyültek a hazautazó ejtőernyősök közé, s

[9] „Aknaveszély!" – *a ford.*

árgus szemekkel figyeltek mindent, ami a vonatokon és a kocsmákban történt, ahová betértek. Talán meglepő, hogy a titoktartás érdekében a fegyveres testületek mire voltak képesek, de nem szabad elfelejteni, hogy ennek alapja az a szlogen volt, amit az országban mindenütt kiplakátoltak: „A meggondolatlan beszéd életekbe kerül!"

Miközben a 6. légideszant a balszárny megerősítésére nekilátott ledobni az embereit (június 5/6-ra virradó éjszaka), egy jóval nagyobb amerikai légideszantos haderő közeledett a jobbszárny felé. A két légideszant-hadosztály (a 82. és a 101.) összesen 12 000 ejtőernyőst jelentett. A feladatuk az volt, hogy feltartsák az esetleges német ellentámadást, és megtisztítsák az utat a tenger felől érkező csapatok előtt, hogy a Cotentin-félszigetre benyomulva elfoglalják Cherbourgot. A felhős, erősen szeles idő és a légvédelmi ágyúk zárótüze rendkívül nehézzé tette a navigációt. A legtöbb szántóföldet elöntötte a víz, s a vízszintet tovább növelte az, hogy a németek lezárták a Merderet folyó zsilipgátjait. Ezeket a zsilipeket soha nem zárták le, csak a legnagyobb szárazság idején, így az egyébként mocsaras földterületek valóságos tavakká váltak, egész falvakat zárva el egymástól. Noha a földeken már hónapok óta állt a víz, a levegőből nehezen lehetett megállapítani, hogy hol mocsaras a terület és hol nem, mivel fentről minden közönséges zöld mezőnek látszott. Amikor a teljes menetfelszerelésben ugró ejtőernyősök az éj leple alatt földet értek, közülük sokan arcra estek a néhány helyen ötven-hatvan centiméter mély iszapos vízben, és a felszerelés súlya, s a sikamlós talaj miatt képtelenek voltak talpra állni. De azoknak sem ment könnyedén a csatarendbe való fejlődés, akik szilárdabb talajra ugrottak, sőt azt sem sikerült nekik egykönnyen megállapítani, hogy hol vannak, mivel Normandia egyik jellegzetessége a *bocage*, a homokpadokon növő, magas sövényfajta néhány méterre csökkenti a látótávolságot. Ennek ellenére az amerikaiak gyorsan összeszedték magukat, és elfoglalták St. Mère Eglise és Pouppeville városát. Az egyik egységnek sikerült rajtaütnie a 91. német hadosztály parancsnokán, s így az nem tudta megindítani a támadást a Utah partszakaszon. Ennek az akciónak az érdekessége az volt, hogy a németek, akik nem tudták, hogy a rossz időjárás és az erős szél miatt a legtöbb ejtőernyős a kijelölt célponttól jóval távolabb ért földet, elképedtek a hadművelet láttán, amit szerintük tökéletesen hajtottak végre az amerikaiak. Rengeteg időt veszítettek azzal, hogy megpróbáltak rájönni, milyen taktikát követ az ellenség.

Persze nem csak a D-napon vetették be a légideszantosokat Franciaországban. Augusztus 15-én, alig két hónappal később, az 1. légideszant-különítmény Franciaország déli részére ugrott, hogy támogassa a Rhone-völgyben előrenyomuló szárazföldi csapatok inváziójét. Úgy tervezték, hogy a Normandiában továbbra is makacsul küzdő németek hátába kerülnek. Re-

mélték, ez lehetővé teszi az északon harcoló szövetséges csapatok számára, hogy áttörjék a német védelmi vonalakat, és behatoljanak Németországba.

Az 1. légideszant-különítmény 9732 főből állt, és összesen 1000 repülőgéppel rendelkezett (csapatszállítók, vitorlázók és vontatók). A különítmény öt amerikai ejtőernyős-zászlóaljból, egy amerikai légi szállítású dandárból és a britek 2. önálló ejtőernyősdandárjából állt. Az ugrást többé-kevésbé sikeresnek lehetett nevezni; egyesek a célpont közelében, mások harminc kilométerrel arrébb értek földet. Az 509. amerikai ejtőernyős-gyalogezredre meglepetés várt, ugyanis St. Tropez-tól alig öt kilométerre dobták ki őket, amely akkoriban még nem a topless szépségekről volt híres, hanem sokkal inkább az erős német védelemről, amit éppen egy váratlan, tenger felőli támadás esetére állítottak fel. A németek gyorsan alkalmazkodtak a helyzethez, de az amerikaiak olyan vehemenciával támadtak, hogy a németek már jóval a tenger felőli támadás előtt alul maradtak. Kiváló eredmény volt ez, azonban senki sem hihette komolyan, hogy a jövőben többször is meg lehet ismételni. Általában a németek ellenállása csekélynek bizonyult, a légideszantegységek pedig könnyedén foglalták el a kulcsfontosságú utakat, még mielőtt csatlakoztak volna hozzájuk a tenger felől érkező csapatok.

Az utolsó előtti légideszant-hadműveletre Európában Arnhemnél került sor (az utolsó a rajnai átkelés volt), és úgy indult, fényes siker lesz, de végül megalázó katasztrófába torkollott. A szövetségesek kitörtek Normandiából, északon pedig a XXX. hadtest, Horrocks altábornagy vezetésével hihetetlen erővel nyomult előre, és visszafoglalta Brüsszelt és Antwerpent. Úgy tűnt, az eddigi tempónál is jobban fel tud gyorsulni, és el tudja foglalni Hollandia kulcsfontosságú hídjait, utána pedig a Siegfried-vonalat oldalba lehet támadni, és ezzel megnyílik az út Berlinbe. A hidak a következők voltak: Gravenél a Maas folyó és a Maas–Waal-csatorna felett átívelő hidak, a Waal-híd Nijmegennél és a Rajna-híd Arnhemnél. Miközben a hadseregek északról törtek előre, az amerikaiak pedig jó tempóban haladtak dél felől, egy hatalmas légideszant-haderő, az 1. szövetséges légideszant-hadsereg várt a bevetésre Angliában. A hadsereg a következő alakulatokból állt: az 1. légideszantosok, a lengyel dandár, a két amerikai hadosztály (a 82. és a 101.), az 52. skót hadosztály és még néhány kiegészítő egység. A parancsnoki posztot F. A. M. Browning „Öcsi" altábornagy kapta, pedig az összes hadosztályparancsnok közül talán ő rendelkezett a legkevesebb tapasztalattal.

Visszatekintve úgy tűnik, hogy a *Market Garden,* „Piackert" fedőnevű terv túlságosan ambiciózusra sikeredett. A *Martket,* „piac" szó a légideszantos támadásra utalt, míg a *Garden,* „kert" a szárazföldi előrenyomulásra. Egész könyveket írtak, amelyekben a hadművelet részleteit boncolgatják, de valójában három fő tényező okozta a kudarcot, amely végül az 1. légideszantosok

pusztulásához és komoly késedelemhez vezetett, ami miatt a németek még utoljára képesek voltak erős védelmi vonalat felállítani. Az első problémát az jelentette, hogy a teljes hadsereg elszállításához nem állt rendelkezésre elegendő számú repülőgép, így nem lehetett egy nap alatt bevetni. A második gondot az okozta, hogy a kijelölt ugrózónák nagy részét elöntötte a víz, így azokat egyáltalán nem lehetett használni. A pontot az „i"-re az tette fel, hogy a német ellenállás a vártnál jóval erősebbnek bizonyult. Ez utóbbi tényező nagyrészt a szerencsén múlott. A németek két páncéloshadosztályt indítottak útnak haza újrafelszerelésre, mivel Normandiában súlyos veszteségeik voltak. Azonban ennek ellenére is kiválóan tudtak harcolni. A holland ellenállás jelentette a tankok jelenlétét a szövetségeseknek, de sajnos az üzenetüket nem továbbították, mivel túlságosan valószínűtlennek tartották.

A két amerikai hadosztály már nagyobb sikerrel járt. A 101. hadosztály elfoglalta és tartotta a célpontként kijelölt hidakat. A 82. bevette Grave-et és a Nijmegen közeli fennsíkot, a Waal-hidat azonban elvesztette. Ennek ellenére, mielőtt a hidat lerombolták, a 2. brit gárdahadosztály páncélosainak és az 504. (amerikai) ejtőernyősöknek sikerült visszafoglalniuk. Közben a XXX. hadtest hősiesen harcolt, hogy átnyomulhasson az arnhemi hídon. A probléma az volt, hogy az elárasztott gátakon keresztül mindössze egy út vezetett, és a németek ennek minden centiméterét makacsul védték.

A *Market Garden* hadművelet részben sikeresen zárult, mivel a Maas és a Waal folyókon immár biztonsággal át lehetett kelni. Csak Arnhemnél, a legfontosabb helyen bukott meg a terv, ahol a legambiciózusabb elképzeléseket próbálták megvalósítani. A szövetségeseknek végül el kellett ismerniük, hogy ez *„A híd túl messze van"*. Az 1. légideszantosok közül mintegy 7000 fő esett el, vagy került fogságba; mindössze 2000 fő maradt életben. De a németek is közel 3000 katonát veszítettek a harcokban.

A Rajnán való átkeléskor és Norvégia visszafoglalásakor ismét igénybe vették az SAS támogatását élvező ejtőernyősök szolgálatát. Norvégiában ekkor még mindig 350 000 német katona harcolt.

Az egyik hadműveletben, amelyet a háború vége felé hajtottak végre, a francia *Regiment de Chasseurs Parachutistes* is szerepet kapott. Az 1. kanadai hadsereg Hollandián haladt keresztül, ahol még mindig nagy erővel harcoltak a német csapatok. A 2. és a 3. *Chasseurs*-alakulatot a kanadaiak elé dobták le harmincfős csoportokban. A céljuk az volt, hogy a robbanótöltetek eltávolításával megakadályozzák a hidak lerombolását, felvegyék a kapcsolatot a holland ellenállással, és visszafoglalják a steenwijki repülőteret. Mondani sem kell, hogy a németek részéről vad ellenállás mutatkozott, ugyanis mindenáron fel akarták robbantani azokat a hidakat, a kapcsolatfelvételt az ellenállókkal pedig meg akarták hiúsítani. Az erőfeszítéseik ellenére az akciót rendkívül

sikeresen bonyolították le a szövetségesek, és azt is bebizonyították, hogy a légideszant-műveletek akkor a leghatékonyabbak, ha nem nagy létszámban hajtják végre. A bevetés során – bár nem szándékosan – az ejtőernyősök a föld közelébe leszállt felhőkbe ugrottak, így gyakorlatilag senki sem vette észre őket. Más lett volna azonban a helyzet, ha felhőtlen égboltból ereszkedtek volna alá egy holdfényes éjszakán.

Az ejtőernyősök természetesen a Távol-Keleten végrehajtott hadműveletekben is részt vettek. 1943. szeptember 5-én, Új-Guineában, az ausztrálok úgy döntöttek, hogy egy légideszantos akcióval kicsit meggyorsítják az előrenyomulást, és a próbálkozásuk, amit tulajdonképpen kísérletnek szántak, sikeresen végződött. A bevetésen résztvevők közül harmincnégyen az ausztrál tüzérség soraiból kerültek ki. Ezek a fiatalemberek az akció előtt egy héttel kerültek az egységhez, és mindössze egy gyakorlóugrást teljesítettek. A tüzérek után vitték 25 fontos ágyúikat is. A bevetés során összesen 1700 ejtőernyőst dobtak le, s a támadás annyira meglepte a japánokat, hogy az ausztráloknak sikerült elfoglalni egy fontos repülőteret Nadzsáb mellett, amelyet rövidesen használatba is vettek. Ezt követően még számos repülőteret foglaltak el. Ez a hadművelet jól demonstrálta, hogy működőképes az a taktika, amely először összezavarja az ellenséget, majd hátrálásra készteti, de csak akkor, ha az utánpótlást sikerül gyorsan oda küldeni, ahol éppen szükség van rá.

Időközben folytatódott a légideszanterők továbbfejlesztése Indiában. Slim tábornok, a Burmában állomásozó brit hadsereg parancsnoka gyorsan rájött, milyen lehetőség rejlik ebben az új fegyvernemben, de az elérhető repülőgépek száma nem tette lehetővé, hogy azonnal munkához lásson. Abban az időben a britek még reménykedtek abban, hogy komoly támogatást fognak kapni Csang Kaj-sek tábornoktól. Stilwell tábornok (közismert nevén „Ecet" Joe) rendelkezésére bocsátottak több kínai hadosztályt, de ahhoz, hogy megfelelő utánpótlást tudjon szállítani a haderejének a „Púp" felett – ahogy a Kínát Burmától elválasztó hegyvonulatot nevezték –, bonyolult logisztikai manőverbe kellett kezdenie. (Minderről bővebben a következő fejezetben.)

Ekkor lépett színre Orde Wingate vezérőrnagy, olyan elemi erővel és karizmával, mint egy ószövetségi próféta. Wingate szent meggyőződése volt, hogy a hadviselés leghatékonyabb módja az, ha mélyen éket vernek az ellenség vonalaiba. A kritikusai szinte azonnal felhívták a figyelmét arra a tényre, hogy noha az ellenséges vonalak mögött harcoló egységek igen nagy kárt tudnak tenni, a kiképzésük, ellátásuk az utánpótlással és végül az evakuálásuk akkora energiabefektetést igényel, ami nem feltétlenül látszik meg az eredményen.

Wingate a 77. gyalogdandárt hét, egyenként 400 főből és 100 öszvérből álló hadoszlopra bontotta. A férfiak között volt brit, gurkha és kínai katona

egyaránt. Később őket nevezték el csinditeknek. Az elnevezés a Chindit, vagy Chinté szóból ered, amely tulajdonképpen egy mitológiai oroszlánalak, amely egyes burmai pagodák spirituális őrzője. Wingate csinditjeiben azonban nem volt semmi spirituális. Az 1943 tavaszán végrehajtott sikeres akciójuk igen sokba került. Mintegy 30%-uk sebesült meg, őket hátra kellett hagyni: ha valakit hátrahagytak a japánoktól hemzsegő dzsungelben, arra a biztos halál várt. Azok közül, akik visszatértek, sokakat annyira megnyomorított számos betegség, hogy alkalmatlanná váltak a további szolgálatra. Ezzel a ténnyel Wingate és a támogatói nem igazán törődtek, és csak azt hangoztatták, ez a hadi vállalkozás fényesen bizonyította, a japánokat könnyedén meg lehet verni a dzsungelben, csak eltökéltség és képzelőerő kell hozzá, és hogy még ennél is többet lehet elérni, ha megfelelő légi támogatást kapnak az elkövetkező bevetések során. Wingate akciója felkeltette Mountbatten és Churchill érdeklődését, aki értelmes, találékony és bátor parancsnokokat akart, akik gyorsan be tudják fejezni ezt a háborút.

Végül Wingate engedélyt kapott egy második rajtaütésre, amely még az előzőnél is nagyobb volumenű lett; ennek során hatdandárnyi ejtőernyőst, nagyjából 20 000 főt vetettek be. Az akció egyik kulcsfontosságú elemének számított az elegendő számú könnyű repülőgép, amely le tudott szállni a dzsungelben vágott tisztásokon, hogy kihozhassák a sebesülteket, mert semmiképpen sem akarták hátrahagyni őket, hogy a dzsungelben leljék halálukat. Arnold tábornok az Egyesült Államok Légierejétől elvállalta a repülőkomponens összeállítását. Így jött létre az 1. légikommandó, melyet Philip Cochran ezredes vezetett. A 300 repülőgép között, amit az egység kapott, jó néhány P–51-es Mustang vadászgép is volt, illetve különböző teherszállító repülőgéptípusok és 100 Waco vitorlázó repülőgép. A Mustang volt a szövetségesek egyik legsikeresebb fegyvere, amely legyűrte a németek légiarmadáját Európa felett.

A vegyes egység, amelyet ekkor csak „különleges erő" néven emlegettek, a következő alakulatokból állt: a 77. dandár Mike Calvert dandártábornok vezetésével, amely három brit és egy gurkha zászlóaljból épült fel; négy másik brit dandár, amelyek parancsnoki posztjait Brodie, Fergusson, Perowne és Lentaigne dandártábornokok látták el; végezetül pedig egy nyugat-afrikai dandárból. Az összes parancsnokból záros időn belül legendás hős lett. A nem túl hízelgő „Őrült Mike" becenevű Calvert elképesztően bátor és leleményes férfi volt. A csinditek oldalán átélt kalandok után az SAS-hez került, ahol a mai napig emlékeznek kiképzési módszereire, és nagy tiszteletben tartják. (Egyébként nem szokatlan, hogy a nem hagyományos alakulatok vakmerő parancsnokait „őrültnek" titulálják a bírálóik. Jó példa erre Wolfe tábornok, Québec és ezért egész Kanada meghódítója. Egy kortársa azt mondta róla: „Wolfe tábornok őrült." III. György erre azt felelte: „Őrült, valóban. Bár megharapná a többi tábornokomat!") A különleges haderőt támogatták különböző egységek, mint például a burmai lövészek felderítő hadereje és egy amerikai ezred is, amelyet kifejezetten arra képeztek ki, hogy mély behatolást követően támadjon. De Stilwell felfigyelt rájuk, és azonnal megszerezte az alakulatot. Belőlük lettek „Merrill martalócai". (Bővebben a 4. fejezetben.)

A japánok 1944-ben offenzívát terveztek Burma ellen, amikor azonban a terveiket megszerezték a szövetségesek, Slim tábornok úgy döntött, hogy kimerítő, védekező háborúba kezd a japán hadsereggel, amely így kénytelen lesz hosszú hadtápvonalat fenntartani, s amely végül nem lesz képes tartani magát. Mivel úgy tűnt, hogy a hadianyag-háborúra minden számítás szerint a Kohima–Imphal térségben kerül majd sor, és hogy ott fognak lezajlani a hadszíntér legfontosabb és legkeményebb ütközetei, a szövetségesek e szerint módosították a többi tervet. Ennek ellenére az Arakán-hegységbe való benyomulás tervét nem vetették el, Wingate pedig engedélyt kapott, hogy a tervei szerint megkezdje a japán hadtápvonalak támadását Burma középső részén.

Wingate tábornokkal nem volt éppen könnyű dolgozni, mivel gyakran kért olyasmit, amit a többiek irreálisnak és/vagy megvalósíthatatlannak tartottak. Ennek ellenére hihetetlenül értett az időzítéshez, bár inkább támaszkodott az intuícióira, mint a hírszerzők összefoglalóira. Ezúttal – többek között – azt vette a fejébe, hogy elvágja a vasútvonalat Myitkyina és Mandalay között. A műveleteit nem puszta gerillazaklatásoknak szánta: kisebb erődöket alakított ki a dzsungelben vágott tisztásokon, amelyekből rövid idő alatt kiválóan védett bázisok lettek, amelyekhez repülőtér és helyőrség is tartozott. A katonákat és a felszereléseiket vitorlázó repülőgépekkel juttatták a bázisra, majd légi úton látták el őket utánpótlással. A három legismertebb bázis a „Broadway", a „Piccadilly" és a „Chowringhee" fedőnevet kapta.

A művelet megkezdése előtt a légikommandó rendkívüli bevetést hajtott végre. A P–51-es Mustangoknak úgy kellett felszállniuk, hogy súlyos kampót húztak maguk után. Ahányszor megláttak egy telefonvezetéket, elrepültek felette, és elszakították. Az egyik pilóta elhagyta a kampóját, de nem csinált belőle ügyet: nekivezette a repülőgépet a vezetéknek.

A művelet megkezdése előtt azonban a légi felderítők jelentették, hogy a „Piccadilly" nem alkalmas a leszállásra. A japánok szó szerint teletűzdelték farönkökkel. Az első landolásokat tehát a „Broadway"-n kellett végrehajtani. Itt is adódott néhány probléma, de nem a japánok okozták, a pilóták érkeztek túlságosan gyorsan, alacsonyan, vagy repültek túl a kifutón. Egy napon belül sikerült rendbe hozni, és használhatóvá tenni a „Broadway"-t. A „Chowringhee" esetében már könnyebb dolguk volt, hiszen ta-

nultak a „Broadway"-ből. Azonban „Chowringhee" délebbre terült el a másik két bázisnál, és Wingate attól tartott, hogy a japánok gyorsan le fognak csapni, amint tudomásukra jut a bázis létezése. Ezért elrendelte, hogy három nap használat után minden felszerelést csomagoljanak össze, és vigyenek át a „Broadway"-re a katonákkal együtt. Wingate megérzése helyesnek bizonyult. Két órával azután, hogy az utolsó brit is elhagyta a „Chowringhee"-t, a japánok lerohanták.

A következő feladat a japán hadtápvonalak elvágása volt Indaw és Myitkyina között. Ezt egy hihetetlen csatával vívták ki, Mike Calvert dandártábornok tervei alapján. A 77. dandár egyik zászlóalját elvitte a japán hadtápvonal Henuhoz közeli pontjához. Az ütközet sokkal inkább hasonlított középkori csatára, mint modern hadviselésre, mivel a szembenálló felek karddal és bajonettel küzdöttek. Calvert emberei nyerték meg ezt a bátor csatát, és azon a helyen megerődített állást hoztak létre, amelynek a „White City" nevet adták a rengeteg fehér ejtőernyő után, ami az utánpótlással együtt akadt fenn a fákon. Délnyugatra már működött az „Aberdeen" erődítmény, amelyet március 22-én hoztak létre.

Wingate március 25-én harc közben meghalt, ezért Lentaigne dandártábornokot nevezték ki a helyére. Lentaigne bonyolult szituációt örökölt, a csapatai pedig számos helyen vívtak ádáz csatát a japánokkal. A tábornok teljes mértékben alkalmas volt a kapott feladat ellátására, csak éppen nem igazán szeretett volna együttműködni Stilwell-lel, aki állandóan a lehetetlent követelte, és soha nem elégedett meg azzal az emberfeletti teljesítménnyel, amit az emberei nyújtottak. Végül, amikor eljött az ideje – a katonák kimerültek a több hónapon át folyó harctól, a nyomasztó klímától és a betegségektől –, a különleges hadviselési erőt kivezényelték a térségből. Addig azonban hadianyaggal támogatták Stilwell Myitkyina elleni akcióját, amelynek következtében sikerült a települést elfoglalni, továbbá feltartani és késleltetni két hadosztály erejű japán alakulatot is. Talán a legfontosabb szerepük a japán harci kedv letörésében volt. Egyetlen hadsereg sem szereti, ha a tudomására jut, hogy az ellenség a háta mögött hozott létre bázisokat, ráadásul a hadtápvonala mentén. Azt pedig már végképp nem szereti, ha felmerül a lehetősége annak, hogy ilyen körülmények között kell taktikai visszavonulást végrehajtania. Sokan hajlamosak megfeledkezni arról, milyen fontosak is voltak a hosszú japán hadtápvonalak ellen, ebben a barátságtalan környezetben a csindit hadműveletek, amelyek demoralizálták a japán katonákat.

A csindit műveletekkel azért foglalkozom ebben a fejezetben, mert szoros kapcsolat volt közöttük és a légideszant-tevékenységek között, és mert időnként a csinditek is részt vettek ejtőernyős ugrásokban, landoltak vitorlázó repülőgépekkel, és segédkeztek a légi úton történő utánpótlás-elosztásban.

Akkoriban igen kevés helikoptert lehetett látni. Később persze a helikopterek továbbfejlesztése hihetetlenül megkönnyítette ezt a fajta tevékenységet. Ha lett volna elegendő számú helikopter Burmában, rengeteg életet lehetett volna megmenteni a beteg és sebesült katonák gyors evakuálásával, és segíthette volna az amerikai könnyű légi haderőt hihetetlennek tűnő eredményei elérésében.

Jóval azután, hogy az utolsó lövések is eldördültek, a katonai elemzők még mindig azon vitatkoztak, mi szólt a csinditek mellett és ellen ebben a háborúban. Valaki felvetette, hogy a csinditek sokkal hatékonyabbak lettek volna, ha közelebb férkőzhettek volna a japánok előretolt egységeihez, amikor teljes erőbedobással harcoltak. De azt senki nem merte kijelenteni, hogy a különleges hadviselési erő puszta erőforrás-pocsékolás volt. Ahhoz képest, amit elértek, viszonylag drága vállalkozásnak bizonyult, de 1944-ben nagy szükség volt a bátor kezdeményezésekre politikai, pszichológiai és katonai megfontolásokból egyaránt.

R. C. Pringle őrnagy, dandár-híradóstiszt a következőként írta le, mit tapasztalt a csinditek előretolt egysége tagjaként:

A 15P[10] egyike volt a két Waco vitorlázónak, amit a Dakota után kötöttek. A 15P bal oldalra került, a rövid kábelre, a 14P jobb oldalra, a hosszú kábelre. Nyolcvan vitorlázó sorakozott így párban az assami Lalaghat repülőtéren. 1944. március 5-ére volt beütemezve a felszállásuk a fedélzetükön amerikai és brit műszakiakkal és Mike Calvert dandártábornok 77. dandárjának előretolt egységével. Azt a feladatot kapták, szálljanak le Burmában, mintegy 220 kilométerrel a japán vonalak mögött, és készítsenek fel két repülőteret Wingate nagy hatósugarú behatoló csoportja, azaz a csinditek Dakotáinak a fogadására. Úgy tervezték, a 77. dandárt már másnap útnak indítják. A csinditeknek kellett hátba támadni a japánokat, aztán pedig elvágni a hadtápvonalukat. A 15P teherjegyzékén hat törzstiszt neve szerepelt a 77. dandár parancsnokságáról; aztán egy amerikai pilótáé az USA Légierejétől; valamint nyolc katonáé és a dandárparancsnok pónijáé (Jane). A 15P rangidős tisztje Peter Fleming alezredes volt, felfedező és útikönyvíró, valamint Ian (James Bond) Fleming testvére. A második legmagasabb rendfokozatú tiszt a fedélzeten R. C. Pringle őrnagy volt, a 77. dandártörzs híradó főnöke.

A Waco elejét fel lehet nyitni, hogy nagy és nehéz tárgyakat is be lehessen rakodni, mint például dzsipeket, ágyúkat stb. Ilyenkor a gép farkát megemelik,

[10] Minden repülőgép rendelkezett farokazonosítóval, ami rendszerint betűkből és számokból állt. Az egyszerűség kedvéért, valamint hogy mindenki tudja, melyik vitorlázóba kell beszállnia, és melyik vitorlázót melyik Dakota után kössék, a repülőgépek oldalára vagy ajtajára krétával felírtak egy egyszerű kódot, amit krétaazonosítónak hívtak, pl.: 15P – *a ford.*

és alátámasztják. A 15P belsejében kialakítottak egy bambuszboxot, amelyhez Jane-t akarták kikötni. De a póni ellenkezett, a farok alá helyezett állvány összedőlt, a farok a földre zuhant, amitől a gép törzse csúnyán meghajlott. A 15P-t javíthatatlanná nyilvánították. Sietve kitoltak egy tartalék vitorlázót. Szerencsére már nem maradt idő, hogy átrakják a póni boxát erre a gépre.

Mivel az összes üzemképes vitorlázó már indulásra készen felsorakozott, nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a tartalék vitorlázó repülőgépek műszaki állapota nem lehet 100%-os, hiszen akkor azok is ott sorakoztak volna. Az „új" 15P-vel két komoly probléma volt: először is a vontató repülőgéppel és a 14P-vel, a hosszabb vontatókábelre kötött vitorlázóval nem volt rádió-összeköttetése, ráadásul a pilóta feje feletti kerék, amellyel a trimmlapot állítani lehetett, beragadt, méghozzá „orral felfelé" pozícióban.

Valamelyik leleményes törzsőrmester rájött, ha kiszereli a biztonsági öveket, a tervezettnél több ember fér el a padokon. Ez egyszerre bizonyult áldásnak és átoknak. Amikor a pilóta lejjebb akarta nyomni a 15P orrát, hátrakiáltott: „Több embert előre!" Ilyenkor a bekötetlen emberek gyorsan előre tudtak szaladni. Azonban várható volt, hogy egy keményebb landoláskor az összes katona – felszereléssel együtt – előre fog repülni, és a pilótafülke mögé esik.

A 15P 20.15-kor emelkedett a levegőbe. Nem sokkal a felszállás után Peter Fleming észrevette, hogy a 14P nincs sehol. Szemmel láthatóan a felszállás előtt levált, a vontatókábele pedig veszélyesen csapkodott a 15P jobb szárnya előtt. Ha ezt tudta volna a 15P pilótája, ő is biztosan a leválás mellett dönt.

21.15-kor, egyórányi repülés után, a vontató és a vitorlázó repülőgép átkelt a Chindwin folyó felett, 3000 méteren, a telihold ragyogó fényében. A vitorlázó pilótája hihetetlenül bátran és precízen végezte a dolgát, pedig nem volt könnyű. Végig a Dakota farokvégi helyzetlámpáján tartotta a szemét, kommunikálni nem tudott a vontatógép pilótájával – aki szintén az 1800 méter magas Chin-hegység felett tomboló, turbulens szelekkel küzdött –, és szóban utasítgatta az „élőrakomány" mozgását, ha igazítania kellett a 15P egyensúlyán. 21.40-kor, annak ellenére, hogy a pilóta az összes utast a gép orrába parancsolta, a vitorlázó orra emelkedni kezdett, és rángatni kezdte a vontatókábelt. A pilóta úgy vélte, pillanatokon belül letépi a vontató repülőgép farkát, ezért leoldotta a 15P-t, és – ahogy később elmagyarázta – hagyta, hogy a gép csináljon „egy hurkot meg egy fél bukfencet".

Aztán hirtelen csend lett. Kísérteties, sziszegő hang váltotta fel a Dakota motorjának dübörgését, ami eddig a külvilággal való kapcsolatot jelentette.

A vitorlázó csavarvonalban közeledett a holdfényben összefüggőnek tűnő dzsungelpaplan felé. „Kapaszkodjanak!" – kiáltotta a pilóta. De mibe? Mindenki a felszerelésébe, a puskájába vagy a géppuskájába kapaszkodott,

mivel biztonsági öv nem volt. A pilóta kiszúrt egy kiszáradt folyómedret, ahová le is tette a gépet, ügyelve arra, nehogy nekiütközzön a folyómederben a nagyobb köveknek. A vitorlázó orra belefúródott a homokba, majd hirtelen megállt. A becsatolatlan emberek, elszabadult csomagok, fegyverek stb. mind előrerepültek, és óriási halmot alkottak, amely fölött a pilóta és a másodpilóta próbált úrrá lenni. Milyen szerencse, hogy a pónit már nem tudták felhozni a gépre! A kupac tetejére zuhanva biztosan komoly sérüléseket okozott volna. Néhányan szédelegtek ugyan egy ideig, de senki sem sérült meg komolyan. Kétség sem férhet hozzá, hogy a gépen utazók életét Bruce Williams, az USA Légierő 1. légikommandójának pilótája mentette meg, akinek bátorsága és szakértelme révén sikerült letenni a teljesen üzemképtelen vitorlázót.

A katonák némileg zavarodottan özönlöttek ki a gépből, de Fleming alezredes gyors parancsát követően hamarosan a helyén volt a védelmi körgyűrű minden tagja, a rejtjelező könyvekből és egyéb titkos dokumentumokból pedig villámgyorsan máglyát raktak. Amíg a tűz égett, megvilágította a vitorlázót, amelyet szinte azonnal meg is támadott egy alacsonyan repülő vadászgép. Soha nem derült ki, hogy barát vagy ellenség volt-e, de szerencsére senki sem sebesült meg a robbanólövedék-záporban.

Ezt követően a csoport maga mögött hagyta a vitorlázót, és bevette magát a dzsungelbe. A katonák gyors tempóban haladtak a szemlátomást ritkán használt, északnyugati irányba tartó ösvényen mintegy három órán keresztül, hogy minél jobban eltávolodjon a roncstól. Egy domb tetejére értek, ahonnan jól látszott egy völgyben lévő falu, ahonnan zajok és japán kiáltozás hallatszott. A parancsnok feltételezte, hogy eljutott hozzájuk a kényszerleszállás híre. A felettük elrepülő repülőgépeket minden bizonnyal látniuk kellett. A csoport délnyugati irányban haladt tovább egészen addig, amíg le nem ment a hold, valamikor 03.30 körül, amikorra mindenki elfáradt, és a parancsnok kiadta az utasítást a letáborozásra.

Másnap (1944. március 6-án) a csoport meglapult egy helyen, ahol magasra nőtt az elefántfű, és leltárba vette, hogy mennyi ellátmánnyal rendelkezik. Mindenkinek megvolt az összes vételezett fegyvere, munícióból is rengeteget vittek magukkal, és a „K" típusú élelmiszercsomagokból[11] sem volt hiány. Találtak a felszerelések között több iránytűt is, azonban – mindenki legna-

[11] A „K" típusú élelmiszercsomagot a légierő kérésére fejlesztették ki a II. világháborúban, de eleinte csak az ejtőernyősök használták. Egy csomag tartalmazta az ejtőernyős reggelijét, ebédjét és vacsoráját. A reggeli általában malátával kevert tejportablettát jelentett, valamint marhahúskonzervet, instant kávét és cukrot; ebédre jutott néhány szőlőcukor-tabletta, sonkakrém és húsleveskocka; vacsorára egy tábla csokoládét, kolbászt, citromport és cukrot kaptak – *a ford.*

gyobb döbbenetére –, térképet sehol sem leltek, csak Burma narancssárga zsebkendőkre rajzolt „Menekülés esetére" feliratú 1:1 000 000 méretarányú térképeit.

Pontosan senki sem tudta, hogy hol lehetnek, de a repült idő alapján kiszámolták, ha nagyjából egyenes vonalban repültek az indulási ponttól a cél felé, akkor valahol Chindwintől keletre kellett lenniük, úgy 75 kilométerre a célponttól. Kényszerleszállás esetére azt a parancsot kapták, hogy haladjanak tovább gyalog a cél felé, de csak akkor, ha átrepültek a Gangaw hegylánc felett (45 kilométerre terült el a céltól), más esetben vissza kellett menetelniük a repülőtérre. Tehát a csapat fordulhatott vissza, hogy elölről kezdhesse. Legalább annyit tudtak, ha nyugat felé haladnak, előbb-utóbb elérnek Indiába.

Az elkövetkező öt nap során, egészen március 10-ig, nagyjából nyugati irányban haladt a csoport, keresztülvágva a dzsungelen és a tíkerdőkön, szándékosan elkerülve az ösvényeket, falvakat és tisztásokat. Gyakran kiszáradt folyómedrekben gyalogoltak. Életre utaló jelet alig láttak az út során, még favágókkal is csak egyszer találkoztak, na meg egy tizenöt főből álló japán őrjárattal. A csapat örült, hogy Faulkner őrnagy, a dandár katonaorvosa – akinek ez volt az első Wingate-bevetése – is velük tartott, mert így volt, aki meg tudta győzni a csatát még nem látott harcosokat, hogy az idegrendszerük becsapja őket, és hogy annak ellenére, amit Wingate mondott, hogy most ők a „tőr az ellenség gyomrában", kicsi az esélye annak, hogy minden bokor mögött japán katona lapul, s minden fáról japán orvlövész várja az alkalmat, hogy lepuffanthassa őket.

Március 9-én, a csoport szerencséjére, kiértek egy völgybe, ahol a monszun idején a Chindwin egyik mellékfolyója folyt nyugati irányban a Chindwin felé. A völgy időnként kiszélesedett, és a katonák jól láthatták a hegycsúcsokat, amelyek a Chindwin bal partján meredeztek.

Március 10-én, 21.00-kor a csoport egy szakadékhoz ért, a Chindwin jobb partján. A holdfénynél látni lehetett egy gyakran használt csapásvonalat, amelyről feltételezték, hogy őrjáratok használhatják. Az ösvény követte a folyó vonalát, és a szakadék és a homokos part között húzódott. Később rájöttek, hogy Imphaltól mintegy 75 kilométerre keletre érték el a Chindwint, félúton Homalin és Thaungdut között, ahol pár nappal később a japánok 15. hadseregének hadosztálya készült átkelni, hogy megütközzön az Imphalnál és Kohimánál állomásozó IV. brit hadtesttel.

A Chindwin ezen a szakaszon lassú és mintegy 650 méter széles. A keleti, homokos part felőli oldalán elég sekély volt a víz úgy 150 méteren, így a katonák derékig érő vízben gázolhattak. Utána azonban, a maradék 500 métert úszva kellett megtenni a nyugati partig, amely meglehetősen meredeknek bizonyult, s ahol buja növényzeten kellett keresztülverekedni magukat.

Március 11-én, egy gyors felderítés során kiderült, hogy a környéken nincsenek „kölcsönvehető" csónakok. Mivel a felderítők nem maradhattak észrevétlenek a széles folyóparton és a sekély vízben, ezért nem mehettek túl messze. Az orvost kinevezték hajóáccsá, és a buja növényzet rejtekében bambuszból és sátorlapból csónakot eszkábáltak. Szürkületkor vízre tették, átúsztatták a sekély oldalra, majd megrakták ellátmánnyal és fegyverekkel. Azonban a csónak megfeneklett. Erre betolták a mély vízbe, ahol már szépen úszott a vízen, csak éppen kevés volt benne a hely. Sajnos hamarosan kiderült, hogy a vízi jármű nem sikerült túl stabilra: jobbra-balra billegett, végül a víz kétoldalt befolyt, és a csónak elsüllyedt.

Pringle őrnagy vette át a hajóács posztját, mivel korábban a Brit Királyi Katonai Akadémián, Woolwichban vízi sportot oktatott, és gyermekkorában épített pár kenut. Eszébe jutott Arkhimédesz, és úgy gondolta, ha odaerősítik a felszerelést a csónakhoz, majd a csónakot fejjel lefelé fordítják, elegendő levegő szorul a vízi járműbe, hogy a felszínen tartsa. Csak arra kellett ügyelni, ne kezdjen el nagyon billegni a csónak, mert akkor kiszökik alóla a levegő. A terve bevált. A katonák közül öten nem tudtak úszni, ők úszómellényt vettek magukra, és a sekély oldalon felborított csónak oldalába kapaszkodtak, hogy lábtempójukkal segítsék a csónak előrehaladását. A csónakot Pringle őrnagy kormányozta át a mélyebb, nyugati oldalra. Az egyik, úszni nem tudó híradós közben elengedte a biztonságot jelentő csónakot, és eltávolodott. Csak az úszómellényére számíthatott. A katonák hallották, ahogy fuldoklott a sötét vízben. Soha nem hallottak többé felőle. A csónakot és a maradék négy, úszni nem tudó katonát az úszni tudók is csak rövid időre hagyták magukra. Nem lett volna bölcs dolog szem elől téveszteni őket.

Szerencsére elég halkan és lassan keltek át a vízen, így az ellenség nem figyelt fel rájuk. Azonban amikor Pringle őrnagy visszatért a csónakkal a keleti oldalra, hogy átvigyen egy újabb szállítmányt, a tengerparton senkit sem talált. A hátrahagyott katonák időközben átúsztak a túlpartra, ott hagyva a felszerelésüket. Pringle őrnagy újból megrakta a csónakot, és átvitte a nyugati partra. Ekkor már éjfél volt, és a szállításban résztvevők bőrig áztak és rettenetesen átfáztak, ezért nagy tábortüzet kellett rakni, hogy mindenki átmelegedjen és megszáradjon. Fleming ezredes arra a következtetésre jutott, hogy egy embert ugyan elveszítettek, mégis érdemes volt átkelni a folyón, mert így minimálisra csökkent az esélye annak, hogy egy ellenséges őrjárat felfedezi őket.

Másnap Pringle őrnagy és egy másik tiszt önként vállalta, hogy átúszik a folyón és áthozza a maradék ellátmányt, amit hátrahagytak. A tisztek március 12-én, 09.00-kor tértek vissza az újabb rakománnyal. (Pringle őrnagy összesen öt alkalommal úszta át a Chindwin folyót – három alkalommal a fegyve-

rekkel és felszerelésekkel megrakott csónak kísérőjeként –, amiért később a hadijelentésben külön megemlítették a nevét.)

A teljes csoport 10.30-kor útnak indult észak felé, a Chindwin nyugati partja mentén, és az alkalomra várt, hogy nyugat felé fordulhassanak, India irányába, keresztül a dzsungel borította meredek hegyeken, amelyek a folyót övezték. Nagyjából másfél kilométert tehettek meg, amikor elérték a határvidéki ezredet, amely déli irányba küldte őket (vagyis vissza). Két órával később találkoztak egy brit őrjárattal, amely az 1. seaforthsi zászlóalj parancsnokságára irányította a csoportot, és az éjszakát (március 12-én) a zászlóaljnál töltötték.

Március 13-án a csoport további 18 kilométert menetelt, és átkelt a Naga-hegység egyik hágóján, ahonnan teherautón Tamuba szállították. Másnap egy Dakotával Imphalba repültek, ahol akkor – többek között – a különleges hadviselési erő előretolt parancsnoksága és a 77. dandár egyik hátrahagyott egysége állomásozott. Pár nap pihenő után a csoportot – amely már kéthetes késésben volt – egy újabb Dakota Burmába, az eredeti célhoz szállította. A korábban „Broadway" névre keresztelt leszálló zónát addigra jól védett repülőtérré és erőddé alakították, 220 kilométerre a japán vonalak mögött. Innen egy rövid repülőút következett a 77. dandár parancsnokságához, amely most már Mandalaytől északra, 110 kilométerre állomásozott a dandár egyéb egységeivel egy területen, ahol az utat és a vasútvonalat már korábban torlaszokkal lezárták. A térség a „White City" fedőnevet kapta, és annak a japán 18. hadosztályának fő hadtápvonala közelében terült el, amely Stilwell tábornok amerikai és kínai haderejével vette fel a harcot.

1944 áprilisában a 77. dandár főhadiszállása a „White City"-ben állomásozott, amely egy 1000 × 800 méteres, a dzsungel által körülölelt magaslat volt és egyben több hadoszlop, időnként két teljes zászlóalj átmeneti otthona. A helyőrség – amely Mandalaytől 110 kilométerre északra és Myitkyina északi vasútvonalának végpontjától 45 kilométerre délre helyezkedett el – azért jött létre, hogy egyetlen roppant úttorlaszként elvágja az ellenség hadtápvonalát Burma irányában. A japán 18. hadosztály leginkább az itt keresztülfutó utat és vasútvonalat használta az utánpótlás szállítására, amelyre a Stilwell tábornok haderőivel való harcok miatt volt szükség. Utóbbi egyébiránt Myitkyina felé masírozott a ledói úton.

Az elektromos viharok és a dzsungel árnyékoló hatása miatt a rádióval való kommunikáció a helyőrség és a járőrök között gyakran meghiúsult. Ezt a problémát mindenképpen meg kellett oldani, ezért R. C. Pringle őrnagy parancsot kapott, derítse ki, lehetséges-e a vasútvonal telefonrendszerét úgy átalakítani, hogy azon tartani lehessen a kapcsolatot a vasútvonal mentén járőröző egységek és a „White City"-ben lévő dandárparancsnokság között. A

parancsnak eleget téve, Pringle őrnagy összeállított egy hevenyészett különítményt, amely két önkéntes rádiósból – Hargreaves és Halliday tizedes –, egy gurkha őszvérhajcsárból és az egység legengedelmesebb őszvéréből állt, amelyet alaposan meg is rakodtak huzallal és mindenféle rádiós felszereléssel.

A csapat még napfelkelte előtt indult útnak, miután átvágott a szögesdrót kerítésen és a helyőrség köré telepített aknamezőn vágott „résen", de előtte még egy tábori kábelt kötöttek a helyőrségen az egyik használhatónak tűnő póznából meredező, ónozott vasvezetékhez, ahhoz pedig egy telefont. A vasútvonal mentén húzódó felső telefonvezeték gyakorlatilag megsemmisült a bombázások során, mivel a póznák kidőltek, és leszaggatták a vezetéket. Ittott találtak ép szakaszokat, de a vezeték nagy része lazán lógott a póznákról, illetve leginkább szakadtan hevert a földön.

Hosszas munka és próbálkozás árán összeállt egy működőképes vonal – a szakadt vezetékdarabokat a rádiósok összekötötték, a megsemmisült részeket tábori kábellel pótolták. Időről időre vissza kellett csörögni a helyőrséghez, hogy működik-e a vonal, de az kiválóan funkcionált annak ellenére, hogy számos szakaszon földön heverő, szigeteletlen vezetékdarabokat kellett használni.

Egy szabványos csindit egységet nem láttak el telefonvezetékek kialakításához szükséges anyagokkal, így improvizálni kellett, illetve egy kevés vezetéket „rendelni", amit légi úton szállítottak az egységhez, s ami elegendőnek bizonyult néhány rövidebb vonal kialakításához. A lazán lógó vezetékek kifeszítésére nem állt rendelkezésre semmilyen szerszám, de még létra sem volt, amivel el lehetett volna érni a póznák legalacsonyabban lévő kampóit.

A telefonvezetéken dolgozó brit különítmény hamar felkeltette a helybéliek érdeklődését, és rövid időn belül megjelent egy kisebb burmai nézősereg. Akár japánok is lehettek volna, hiszen a térségben időnként fellángoltak a harcok, mivel az ellenség időről időre megpróbálta kifüstölni a briteket az erődítményükből.

A töltés, amelyen a vasúti sín haladt, rizsföldek kellős közepén emelkedett, amelyek a Gangaw hegylánc dzsungel borította lábai előtt terültek el. A rádiósok a nyílt terepen teljesen fedezék nélkül maradtak, és minden percben arra számítottak, hogy egy japán őrjárat tüzet nyit rájuk a fák mögül. A vasútvonal mentén sorakozó telefonpóznákra csak lassan lehetett felmászni, ezért a híradósok hosszú időt töltöttek el védtelenül, ami miatt roppant kellemetlenül érezték magukat.

Nagyjából öt kilométert tehettek meg, amikor Hargreaves tizedes megcsörgette a helyőrséget, hogy tesztelje a vonalat, de legnagyobb meglepetésére egy japán hang válaszolt. Szerencsére a „White City"-ben nem szólt bele senki a telefonba. Bármi is okozta a jelenséget – vagy keresztezték egymást

a vezetékek, vagy az egymás mellett párhuzamosan fekvő, csupasz kábelek között lépett fel indukció– ettől kezdve a rádiósok bele tudtak hallgatni a japánok beszélgetéseibe.

Mivel nem látták értelmét folytatni egy olyan vonal építését, amin kénytelenek lettek volna megosztozni a japánokkal, Pringle őrnagy úgy döntött, hogy többet nem hívják a helyőrséget, és nem beszélnek angolul a „járőrvonalon", hanem, amilyen gyorsan csak az öszvértől kitelt, visszamennek, és jelentik a történteket.

A dandártörzs hírszerző főnöke rendkívül örült a fejleményeknek. Később kiderült, hogy a japánok Mogaungban kiépített telefonvonalába sikerült belehallgatni, amelyen rutinközleményeket és helyzetjelentéseket továbbítottak. Amint a tudomására jutott, Stilwell tábornok azonnal „White City"-be repített két niszejt (Amerikában született japánt) a különleges hadviselési erő parancsnokságáról, hogy belehallgassanak a beszélgetésekbe egy jóval modernebb, amerikai (EE8-as típusú) telefonnal, és lefordítsák az elhangzottakat.

Jó tíz napon keresztül rengeteg hasznos információt gyűjtöttek össze a telefonvezetéknek köszönhetően, és számos alkalommal sikerült belehallgatniuk a telefonközpontosok csevegésébe is. Aztán, amikor egy bombatámadás során megsérült a vonal, és a rádiósok kijavították a szakadást, kiderült a turpisság. A japánok valószínűleg meghallották a rádiót, aki angolul szólt a telefonba, hogy tesztelje a kapcsolatot, és ettől kezdve a vonal elnémult.

A háború alatt nem túl gyakran fordult elő, hogy egy harctéren szolgáló híradósnak sikerült a dandár-főhadiszállást rákapcsolni az ellenség telefonvonalára

4. Szárazföldi támadás

Merrill martalócait hivatalosan az Egyesült Államok Hadserege 5307. (ideiglenes) vegyes alakulatának nevezték, de hamarosan mindenki csak rendkívül tehetséges és sokoldalú parancsnokuk, Frank Merrill dandártábornok után kapott nevén emlegette őket. A martalócok szerepét akkor lehet a legjobban megérteni, ha végigtekintjük az eseményeket, amelyek végül ahhoz vezettek, hogy bevetették őket a térségben.

Amikor a japánok 1941-ben megindították a támadást Délkelet-Ázsiában (még mielőtt hadat üzentek volna), azonnali sikereket értek el, főként Pearl Harbornál, Hongkongban, Malájföldön és a mai Indonézia területén. Keresztülnyomultak Burmán, és 1942. május végére ők irányították az egész országot. Addigra a brit csapatokat is visszaverték a Chindwin folyó túlpartjára, majd Indiába, a Kínai Hadsereget pedig Kínába. Az 1300 kilométeres visszavonulás első szakaszában William Slim altábornagy átvette az alaposan megtépázott burmai hadtestet, és nekilátott megtervezni, hogyan tudná kiűzni a japánokat azokról a területekről, amelyeket lerohantak. A japánok átvették az irányítást a létfontosságú burmai út felett, amelyet addig a szövetségesek használtak Kína ellátására hadianyaggal. A burmai út elvesztése miatt ez nem sikerült, pedig a japánok elleni elhúzódó harchoz szükség volt rá. (A két ország 1931 óta, megszakításokkal ugyan, de gyakorlatilag hadban állt egymással.)

A Burmában állomásozó kínai csapatokat Joe Stilwell tábornok vezette. Stilwell I. világháborús veterán volt, aki számos más hadjáratban is részt vett. Folyékonyan beszélt kínaiul, és számos egyéb posztja mellett, ő volt Csang Kaj-sek helyettese. Nem igazán törődött a szövetségeseivel; Csang Kaj-sek tábornokot egyszerűen „kis mogyoró"-nak nevezte, a briteket pedig „nyomorult meszelt fejűeknek". Noha nem lehetett éppen egy született diplomatának nevezni, rendkívül bátor és szívós ember hírében állt. 1942-ben, hatvanéves korában, 210 kilométert menetelt a dzsungelben, és közben végig a katonáit biztatta. A burmai út elvesztése után az utánpótlást egy roppant veszélyes és bonyolult légi útvonalon, a „Púp" felett kellett szállítani. Stilwell mindvégig meg volt róla győződve, hogy a Burmában folyó harcok egyetlen célja a burmai út ismételt megnyitása. Ezt végül 1945-ben sikerült elérni, amikor is az utat hivatalosan Stilwell útnak nevezték el. Sajnos, Stilwell nem sokáig élvezhette a győzelmet, ugyanis 1946-ban elhunyt.

A burmai út visszaszerzésében kulcsfontosságú szerepet játszott Myitkyina, ahol egy, a japánok által igen gyakran használt repülőtér működött.

A repülőtér számos problémát jelentett, többek között innen szálltak fel a japán vadászrepülőgépek, támadták azokat az amerikai teherszállító repülőgépeket, amelyek nem repültek eléggé északra és fordultak délkelet felé. Annak érdekében, hogy a burmai utat a lehető legjobban ki lehessen használni, ha már visszafoglalták, egy mellékút építésébe kezdtek északon. Eredetileg az utat az előretörő kínai hadosztályoknak kellett volna építenie, de amikor szembetalálták magukat a 18. japán hadosztállyal, a szingapúri hadjárat veteránjaival, az előrenyomulás megállt.

A hadosztályok megtorpantak, és Csang Kaj-sek tábornok is csalódást okozott Stilwellnek, ő azonban mindezek dacára nekilátott lelket verni a kínai katonákba. (Stilwell előtt senkinek nem jutott eszébe az a megdöbbentő ötlet, hogy egy külföldi parancsnok vezessen harcba kínai katonákat.)

Amikor az 5307. megjelent Burmában, Stilwell azonnal rájött, hogy pontosan ilyen ezredre várt, és áldz harcba kezdett az alakulatért. Ő maga nevezte ki Merrillt az alakulat parancsnokává. Merrill közlegényként kezdte katona pályafutását, tizennyolc évesen. Rövidlátása ellenére felvették a West Point-i Katonai Akadémiára. West Point után a Massachussettsi Műszaki Egyetemen szerzett diplomát. A háborúban kapóra jött neki, hogy korábban katonai attaséként szolgált Tokióban, ahol megtanult japánul, és a japán hadsereg több hadgyakorlatát is végignézhette.

A martalócok kemény, kommandós-jellegű kiképzésen vettek részt, és azt is beléjük sulykolták, hogyan maradhatnak életben a dzsungel közepén. Itt tudták meg, hogy szoros együttműködést kell kialakítaniuk a kacsin kommandósokkal. Ez utóbbi egy 1942-ben létrehozott, titkos alakulat volt, és hivatalosan az OSS (Stratégiai Hírszerző Hivatal – a brit SOE megfelelője) 101. különítményének nevezték. A kacsin kommandósok észak-burmai törzstagokból, valamint néhány brit és amerikai katonából állt. Felbecsülhetetlen értékű hírszerzői információkat gyűjtöttek, és rendkívül hatékony gerillatevékenységet folytattak.

A térség, ahol a martalócok akcióba léptek, ember és állat számára egyaránt barátságtalan volt: északra a Himalája, a Himalájától délnyugatra pedig egy újabb hegylánc, a 3000 méteres Patkai hegység. De ott található még a Kumon hegység is (szintén 3000 méteres csúcsokkal), valamint a Jambu Bum, és ezek csak a magasabbak. A növényzet főként magas (30 méteres) fákból áll, illetve bambusz esőerdőből (sűrű fák és rothadó növényekből álló altalaj; ráadásul a törött bambusz olyan éles, mint a borotva, és az általa okozott sérülés szinte mindig elgennyesedik), és a 180 centimétert is elérő kunai fű szintén rendkívül éles. Az éghajlat forró, párás, sáros, hemzsegnek a rovarok, és gyakori a köd is. A katonák az élősködők közül a legjobban a piócákat gyűlölték, amelyek mindenhová bejutottak. A malária és a vérhas mindennapos volt.

A nedvességtől a ruhák rothadásnak indultak – az éjszaka levetett bakancson reggelre megjelent a penész –, a fegyverek pedig berozsdásodtak, ha nem olajozták rendkívül figyelmesen és gyakran. A legtöbb „város" nagy jóindulattal is csak falu volt, Myitkyinában azonban 8000 ember élt.

A monszun legkeményebb szakaszában az összes ösvény kisebb-nagyobb vízfolyássá változott, a folyók vízszintje néhány nap alatt akár hat métert is emelkedett, ami, ha nem is tette lehetetlenné, de rendkívül megnehezítette a csapatmozgást. Ilyen körülmények között csak a legkeményebb, a legjobban kiképzett és a legjobban motivált harcosok győzhettek. A martalócok éppen ilyen emberek voltak.

A stratégiájuk lényege az volt, hogy ott jelentek meg, ahol a legkevésbé számítottak rájuk. Kihasználták a meglepetésből származó előnyt, megölték a japánokat, és továbbmentek. Folyamatosan zaklatták a japán csapatok előretolt egységeit, és végül sikerült azokat jobban védhető, kevésbé sebezhető területre visszaszorítani. Közben a 18. japán hadosztály felfejlődött zárt hadrendbe. Stilwell arra a következtetésre jutott, hogy el lehet vágni az útját, de legalábbis az előretolt egységekét. A kacsin kommandósok kiváló idegenvezetők hírében álltak, nekik köszönhetően a martalócoknak sikerült megközelíteniük és elvágni a japán egységek útját, amelyek így védekező pozícióba kerültek, és nem tudták folytatni az előrenyomulást. A kacsin kommandósok egyik egységét *Ma Proph Pum*nak, vagyis Villámló Erőnek nevezték. Ez az egység a gerilla-hadviselés minden formáját mesteri módon alkalmazta. A martalócok dolgát valamelyest megkönnyítette az ejtőernyővel ledobott utánpótlás. Amikor azonban kínai szövetségeseikkel Myitkyina közelébe értek, igen komoly ellenállásba ütköztek. A japánok ekkorra már tudták, mekkora veszély fenyegeti őket, és ahogy az ellenség közeledett, vad ellentámadásba lendültek. 1944 nyarán a japánok nagy erőkkel nyomultak előre, hogy elfoglalják a nyugaton lévő Imphalt és Kohimát, ami azonban nem sikerült, míg számos alakulat Stilwell kínai katonáival vívott áldz küzdelmet.

Stilwell Myitkyinát akarta, pedig megmondták neki a felettesei, ha el is foglalja a várost, rövid időn belül le kell mondania róla. Ennek ellenére sikerült meggyőznie Csang Kaj-seket, hogy adjon neki még két hadosztályt: az, hogy most Mountbatten is támogatta Stilwellt, igen komoly előnyhöz juttatta. A 18. japán hadosztályt ekkorra megerősítették, létszámát pedig teljesen feltöltötték.

A Myitkyina elleni támadás utolsó szakaszai rendkívül hasonlítottak a Cassino elleni támadásra, amely egy másik elhúzódó csata volt. Amikor a város végül elesett, a tábornok, aki három hónapig irányította a védőket, harakirit követett el. Több embere követte a példáját. Addigra a japán csapatok egy részét kivonták a városból, és máshol vetették be. Mindössze 187 katona

adta meg magát, akik közül sokan a tábori kórházban feküdtek a sebesüléseik miatt. A szövetségesek bevették a várost, de az emberek közül 6000 fő sebesült meg vagy esett el. Amint arról korábban szó volt, a csinditek a dzsungelből segítettek Myitkyina elfoglalásában, ez pedig ellentmondott a brit gyakorlatnak. A szenvedések árán szerzett tapasztalat azt mutatta, hogy egy egység mindössze három hónapig harcolhat hatékonyan a dzsungelben. Ha nem vonták ki három hónap leteltével, és nem hagytak időt az embereknek a pihenésre, olyan mértékben kimerültek, hogy többé soha nem voltak képesek hatékonyan harcolni. A csinditek egy hónapot húztak rá a limitre, de nem büntetlenül. Közülük sokan 15-20 kilogrammot fogytak, általában három maláriarohamot vészeltek át, és különféle bőr- és szervi betegségeket kaptak. A martalócok még náluk is rosszabb állapotban voltak. Remekül teljesítettek, és számos sikert értek el, de a Myitkyina elleni harc utolsó szakaszaiban már szolgálatra alkalmasnak kellett minősíteni minden katonát, aki képes volt járni, és célra tartani a puskáját. Sajnos a testi leépüléssel a harci kedv erőteljes csökkenése párosult. A pihenőtáborban, ahová gyógyulni küldték őket, egy időre sikerült megtalálniuk a lelki békéjüket a marihuánával fűszerezett brandynek köszönhetően, amiből igen nagy mennyiséget fogyasztottak el. Az ember gyakran csak akkor okos, amikor már rég megtörtént a baj. Ez a martalócok esetében sem volt másképp. Utólag sikerült csak rájönni a vezetőknek, miért teljesítettek olyan jól a katonák az első időkben, és miért omlottak össze a végére. Az egyik ok, ami a kudarchoz vezetett az volt, hogy mint a különleges hadviselési erők esetében, a martalócok is túl sok időt töltöttek a dzsungelben. A másik, hogy nem mondtak nekik igazat. Amikor összeállították az egységet, azt mondták nekik, hogy egy rövid, de kimerítő küldetésen kell részt venniük, amelyet követően visszaküldik őket az Egyesült Államokba. A valóságban azonban egy hosszú, és a vártnál jóval megerőltetőbb küldetést kellett teljesíteniük, és addig tartották őket a dzsungelben, míg a kimerültségtől és a betegségektől össze nem omlottak. Mindezek ellenére a rossz bőrben lévő martalócok ott voltak a célegyenesben.

A Burmában, a különleges hadviselési erők kötelékében szolgálóknak minden okuk meg lett volna a keserűségre, de érdekes mód csak kevesen keseredtek meg. Slim 14. hadseregét sem ok nélkül nevezték el „elfelejtett hadseregnek". Olyan körülmények között harcoltak, amelyekről Európában még csak nem is hallottak, és az európaiak számára kimondhatatlan nevű, a legtöbb térképen fel sem tüntetett helyeken értek el sikereket. Ráadásul a különleges hadviselési erők akcióiról még a hadi tudósítók sem írhattak cikket – még ha el is juthattak a helyszínre –, csak jóval azután, hogy a bevetésnek vége lett. Azok, akik hazatérhettek a csatákból, vissza a normális életbe, beteg testtel élték le életüket, és gyakran olyan kórokozókat is hordoztak, amelyek

csak hónapokkal később betegítették meg őket. Nagy-Britanniában és az Államokban kevés olyan orvos élt, aki értett a trópusi betegségekhez, és csak legyintettek, ha a hazatért katonák mindenféle furcsa, az orvosok számára ismeretlen tünetekről számoltak be. Ezeket az embereket gyakran rokkantnak sem nyilvánították, a betegségeiket pedig elbagatellizálták. Az amerikaiak már sokkal előrelátóbbak voltak a dzsungelben eltöltött hónapok utóhatásait illetően: a brit nyugdíjbiztosító csak a háború után négy évtizeddel ismerte el, hogy alaposan lebecsülték az egészségkárosodást, amit a trópusokon szolgáló katonák elszenvedtek, és hogy valamiféle kárpótlást kell nekik adni. Azonban sokan azok közül, akik rendkívül örültek volna a jó hírnek, és akik a legjobban megérdemelték volna az anyagi kárpótlást, ekkor már rég meghaltak.

A légi úton bevetett, illetve ellátott különleges hadviselési erők áttekintésével messze kerültünk Európától, de térjünk most vissza. Az első különleges hadviselési erő, amelyet titkos akciókban vetettek be, a kommandó volt. 1940. június 18-án, Churchill írt egy emlékeztetőt, amelyben az állt, hogy Nagy-Britanniának rendelkeznie kell „legalább húszezer fős rohamcsapattal, vagy »leopárddal«, akiket a meglévő egységektől kell elvonni, és ki kell képezni, hogy azonnal az ellenség torkának ugorhassanak, amint az földet ért; ezeket a tiszteket és sorállományúakat a legmodernebb felszereléssel kell ellátni, úgymint Tommy géppisztolyok, gránátok stb.". Végül a kommandósok sohasem kaptak parancsot, hogy ugorjanak a földet érő ellenség torkának, ehelyett őket küldték a tengelyhatalmak ellen, és nekik kellett az ellenséges kézen lévő területekre ugraniuk.

1940 júniusában mindössze negyven darab Thompson (Tommy) géppisztoly volt egész Nagy-Britanniában, a műveletekhez szükséges járművekből pedig egyetlenegy sem állt a kommandósok rendelkezésére. De a kommandóalakulat értelmi szerzője Dudley Clarke alezredes volt, aki Sir John Dill helyetteseként szolgált. Sir John Dill volt a brit birodalmi vezérkari főnök, ami azt jelentette, hogy ő irányította az összes brit szárazföldi csapatot. Ez a cím még abból az időből származott, amikor a brit főparancsnok az egész brit birodalom hadseregeit irányította. A „birodalmi" kifejezés az I. világháború után elavulttá vált, de a II. világháború után is sokáig használták még.

Dill viszont nem vált elavulttá, és Clarke sem. Dill roppant energikus, nagy képzelőerővel megáldott ember volt, aki katonai körökben nagy tiszteletnek örvendett, különösen az Egyesült Államokban. Clarke igazi zseni volt. Mindketten megszokták, hogy amibe belekezdtek, azt véghez is vitték. Dunkerque után egy nappal Clarke arra gondolt, hogy eljött a kommandós típusú támadások ideje. Az elképzeléseit elmagyarázta Dillnek, aki Churchill elé vitte a dolgot. Churchill kiadta a szükséges parancsokat. Négy nappal azután, hogy

Clarke agya beindult, megkezdődött a kommandóalakulatok kiképzésének a tervezése. Churchill bejelentése tíz nappal később jött. A „kommandós" szót az angol–búr háborúból kölcsönözték, ahol a holland származású dél-afrikaiak néhány rendkívül mozgékony egységet vetettek be, amelyek ezt a nevet viselték, és komoly fejfájást okoztak annak a mintegy 250 000 brit és birodalmi katonának, aki megpróbálta fülön csípni őket.

Az első két brit kommandóegységet, az 1. és a 2. kommandót az önálló századok tagjaiból hozták létre. E századokat az év első részében hívták életre, és Norvégiában vetették be. (Kevés sikert értek el, de ezt nem lehetett felróni nekik.) A kommandóalakulatok tagjai egytől egyig önkéntesek voltak. Azonban nem lett mindenkiből kommandós, aki az szeretett volna lenni. Az önkéntesek közül egyesével választották ki a legjobbakat, akiknek roppant kemény kiképzésen kellett részt venniük. A kommandósok esetében szó sem lehetett félmegoldásokról. Az újoncok között sok volt a sorállományú, de akadt azért jó néhány hivatásos is, úgymint: Robert Laycock, John Durnford-Slater, Ronnie Tod és Peter Young. A brit hadsereg szinte összes alakulata képviseltette magát a kommandósoknál. Tizenkilenc nappal a megalakulásuk után a kommandósokat be is vetették. Az akcióra Le Touquet mellett került sor 1940. június 23-án, és bár a bevetés nem végződött éppen elsöprő sikerrel, egy dolog mindenképpen bebizonyosodott: a kommandósok nem pusztán az ellenállás szimbólumai, hanem egy veszélyes haderő, amely a jövőben még veszélyesebbé válhat. A rajtaütést (az akkor még őrnagyi rangban szolgáló) Ronnie Tod vezette. 120 fős egysége a félreérthető 11. önálló század nevet viselte. A kommandósokat a brit Királyi Légierő légi-tengeri mentőhajóival vitték a bevetés helyszínére. Ezeknek a hajóknak az orr-része magasan kiemelkedett a vízből, túlságosan magasan, így nem igazán volt alkalmas rajtaütésre.

A csapattal tartott Dudley Clarke is. Ő lett a kommandósok első, bár nem túl súlyos sebesültje. Egy német golyó kis híján levitte a fülét. Ettől kezdve már nemcsak úgy emlegették, mint a kommandóalakulatok kiagyalója, hanem úgy is, mint az első kommandós, aki megsebesült.

Clarke úgy döntött, hogy az akció erejéig két csoportra osztja az alakulatot. Az a csoport, amellyel Clarke is tartott, a boulogne-i öblöt akarta megtámadni, de egy kereső fényszóró kiszúrta, így odébb kellett állniuk. Egy távolabbi partszakaszon kötöttek ki, ott viszont egyenesen beleszaladtak egy német őrjáratba. A másik csoport Le Touquet-tól hat kilométerre, délre szállt partra, és lerohant egy megerődített épületet. Az akció során megöltek két német őrszemet. Az épületet túlságosan nagy erőkkel védték ahhoz, hogy a kommandósok be tudják venni a náluk lévő fegyverekkel, ezért visszavonultak. Az üzenetet azonban így is sikerült átadni a németeknek: mostantól kezdve velünk is számolnotok kell!

Három héttel később következett a Guernsey elleni, sokkal nagyobb és sokkal jobban megszervezett rajtaütés. Sajnos, a visszavonulásuk előtt a kommandósok egyáltalán nem találkoztak ellenséges csapatokkal, és nem találtak olyan célpontot sem, amit érdemes lett volna megsemmisíteni. Egy laktanyát találtak ugyan, de azt a németek már korábban kiürítették. Visszavonulás közben eldördült néhány német fegyver, de senki sem sebesült meg. A bevetéssel semmit sem nyertek, csak tapasztalatot. Megtapasztalhatták, hogy menynyi minden sülhet el rosszul egy bevetésen. Ezen a bevetésen ugyanis szinte minden rosszul sült el. Az időjárás gyorsan romlott, a navigátorok tévedtek, a kommunikáció akadozott, a szigetlakók pedig, akikkel találkoztak, túlságosan féltek, és ezért nem beszéltek (azt hitték, hogy a kommandósok álruhás németek, akik tőrbe akarják őket csalni). Azonban ez a néhány hiba a felkészülésnek ebben a szakaszában egyenesen kapóra jött egy olyan különleges alakulatnak, amely tanulni akart minden hibájából.

A Guernsey elleni rajtaütés egyik járulékos haszna az volt, hogy a kombinált hadműveleti parancsnokságot (amelyhez a kommandóalakulatok is tartoztak) Sir Roger Keyes flottaadmirális gondjaira bízták. Keyes félelmet nem ismerő, dinamikus férfi volt, aki veszélyes rajtaütést szervezett Zeebrugge ellen, 1918 márciusában. Korábban bátran harcolt Gallipolinál. Az elkövetkező néhány hónap, ahogy azt Peter Young mondta, „hosszú, reményteli, de hiábavaló várakozással" telt. Amint Keyes megtervezett egy rajtaütést, és felkészítette rá az embereket, lefújták. Egyik nap még azt mondták nekik, hogy foglalják el az Azori-szigeteket, pár nappal később pedig, hogy Pantellaria, egy kis mediterrán sziget a célpont.

1940 vége felé és 1941 első hónapjaiban úgy tűnt, hogy a kommandóalakulatokat, amelyeket olyan nagy hévvel hoztak létre, fel fogják oszlatni. Churchill rámutatott, hogy a németek Franciaországban elért sikereit nem a nagy, reguláris hadseregek aratták, hanem az előrevetett, elit egységek, de ez is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy megváltoztassa a makacs katonai vezetők véleményét. Az ortodox alakulatok parancsnokai egyre csak azt hajtogatták, hogy a kommandósok semmi olyat nem tudnak csinálni, amire az ő embereik ne lennének képesek, a Hadügyminisztérium bürokratái pedig, akik gyanakvóan figyelték ezeket az új alakulatokat, mindent megtettek azért, hogy ne kapják meg a kívánt különleges fegyvereket és felszereléseket. 1941. március 3-án azonban mégis megtört a jég, és a 3. és 4. kommandó (összesen 500 fő), ötvenkét brit királyi műszaki katonával és ötvenkét norvéggal elindultak Norvégiába, a Lofoten-szigetek felé. A rajtaütést Haydon dandártábornok vezette. A katonákat két gyalogsági partra szállító hajó, a *Princess Beatrix* és a

Princess Emma szállította a helyszínre. A kíséretet öt romboló látta el. A célpont négy kikötő volt: Stamsund, Henninsvaer, Svolvaer és Brettesnes. Ezekben a kikötőkben halfeldolgozó üzemek működtek, s a németek innen nyerték a halolajukat – illetve a glicerint. A glicerin a robbanóanyagok előállításához kellett, úgyhogy már pusztán e tény miatt érdemes volt megkockáztatni az akciót. A kommandósok élvezték a norvégok támogatását, akik mindenben segítették a briteket, pedig tudták, hogy emiatt később még rengeteg problémájuk lesz. 350 norvég tért vissza az akcióból Angliába a kommandósokkal, illetve még 210 német hadifogoly – bár ők kevésbé örültek ennek – és hatvan kollaboráns, akiket a norvég rendőrség azonosított be. A kommandósok semmilyen ellenállásba nem ütköztek, viszont az időjárás, pontosabban a dermesztő hideg alaposan megnehezítette a dolgukat. A kíséretet ellátó hajók kisebb csetepatéba keveredtek egy felfegyverzett német halászhajóval, de az egyik rombolónak köszönhetően rövid időn belül kigyulladt. A nap végére a kommandósok elsüllyesztettek tizenkét hajót, leromboltak tizennyolc gyárat, és elégettek 3,6 millió liter benzint és olajat. Hitler utasításba adta ugyan, hogy kíméletlenül büntessenek meg mindenkit, aki segítette a kommandósokat, de amikor a németek visszatértek a rajtaütés helyére, mindössze néhány házat gyújtottak fel.

A Lofoten ellen végrehajtott rajtaütés olyan eredményt hozott, amely nagyban hozzájárult a szövetségesek győzelméhez, és amelyről harminc évig senki sem beszélhetett. A kommandósok megtalálták az Enigma néhány alkatrészét (lásd az 5. fejezetben). Ezek az alkatrészek óriási segítséget jelentettek azoknak, akik később megfejtették a németek Enigma nevű rejtjelezőgépének a működési elvét.

A következő rajtaütésre még ugyanebben az évben került sor, augusztusban. A Spitzbergákat tartották a szénkitermelés egyik fontos központjának, és a németek gőzerővel dolgoztak ott. A rajtaütés meglehetősen nagy volumenűre sikeredett, mivel részt vettek benne kanadai és norvég csapatok is. A helybéliek itt is barátságosan és segítőkészen viselkedtek, pedig tudták, búcsút inthetnek a saját megélhetésüknek is. Rengeteg benzint és olajat, valamint 450 000 tonna szenet semmisítettek meg. 800 norvég hagyta el a bányavárost a kommandósokkal.

Ezt néhány kisebb, katonai szempontból jelentéktelennek nevezhető rajtaütés követte a francia partokon, ahol a kommandósok élesben is gyakorolhatták mindazt, amire kiképezték őket. 1941 októberében Keyes tengernagyot Lord Louis Mountbatten váltotta le. Mountbatten fiatalabb volt, és valószínűleg nagyobb befolyással is rendelkezett a Hadügyminisztériumban. Keyes parlamenti képviselő lett, és amennyire csak a posztja engedte, a továbbiakban is egyengette a kommandósok útját.

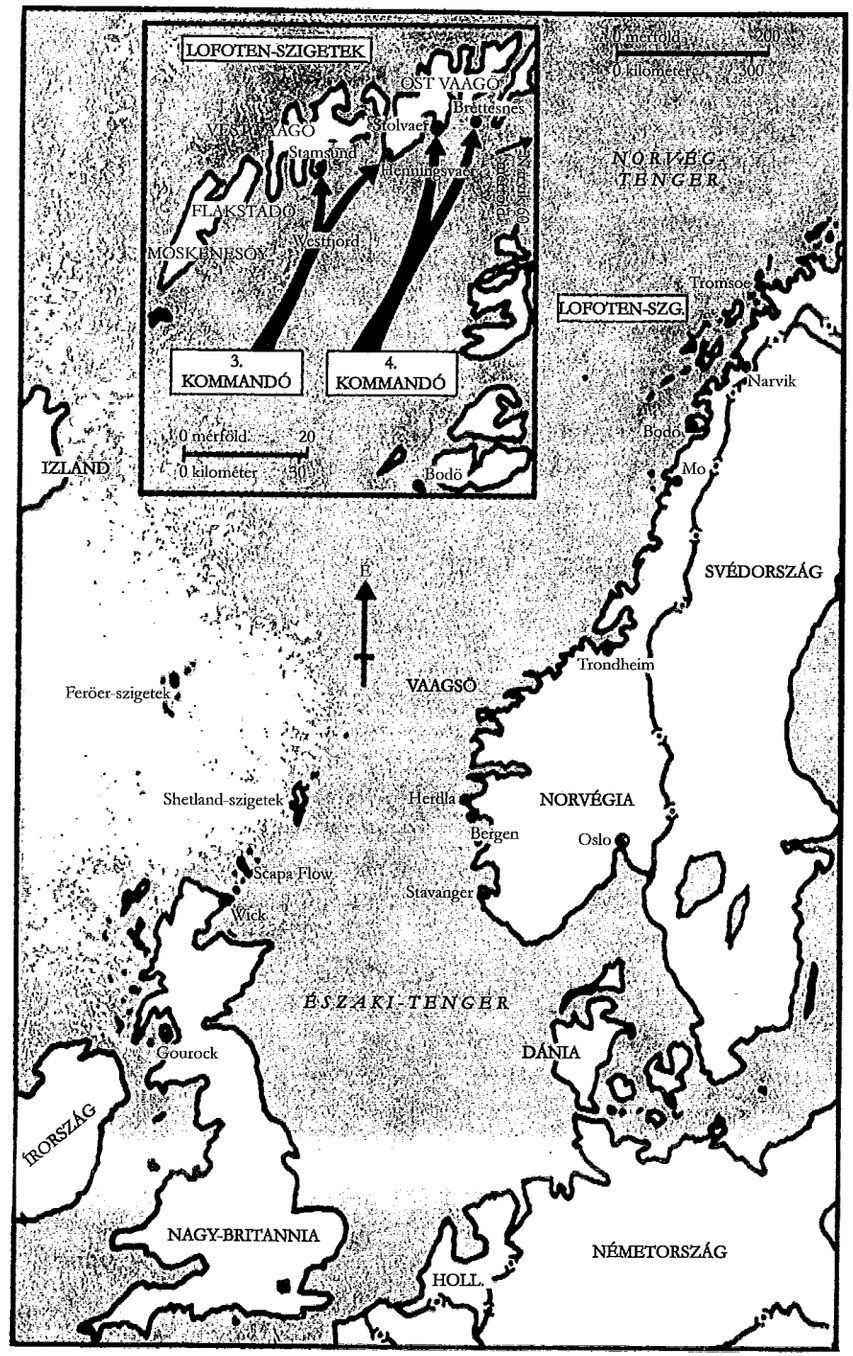

Norvégia és a Lofoten-szigetek

1941 végén egy meglehetősen ambiciózus rajtaütésre került sor. A katonai vezetés tudott róla, hogy a norvégiai Vaagsóban a németek helyőrséget állítottak fel (250 fővel), amelyet komoly erőkkel védtek, többek között három német repülőtérről indított vadászgépekkel. Úgy vélték, ha ezt a kikötőt sikerül lerohanni, akkor nemcsak nagy mennyiségű német hadianyagot tudnak megsemmisíteni, de azt is elérik, hogy a németek túlértékelik a rajtaütés jelentőségét, és nagyobb erőket vezényelnek a norvég kikötőkbe. Ha pedig odavezényelnek nagyobb csapatokat, azokat nem fogják tudni bevetni a fontosabb térségekben. A rajtaütéshez felállított haderő egy cirkálóból, négy rombolóból, két gyalogsági rohamhajóból, egy tengeralattjáróból és 576 katonából állt. A tengeralattjáró a navigálásban nyújtott segítséget. A brit Királyi Légierő vállalta, hogy szükség esetén a vadászaival feltartja a német repülőgépeket, illetve gondoskodik a terület bombázásáról és a füstfalról. A Vaagso körüli területet a németek nagy erőkkel védték, és különösen komoly erőt telepítettek a Maaloy és Rugsundo szigetekre.

Útban Vaagso felé, a Shetland-szigetek közelében, a konvoj beleszaladt egy nyolcas erősségű viharba. Noha a vihar némileg lelassította az akciót, nem okozott komoly fennakadást. A csapat csendben és teljesen váratlanul bukkant fel Vaagsónál. A németek először nem is akartak hinni a szemüknek. Aztán viszont magukhoz tértek, és kemény ellenállásba kezdtek. Maaloy, a legkeményebb diónak tartott sziget, nyolc perc alatt esett el. A Maaloyt elfoglaló 3. kommandó parancsnoka Jack Churchill őrnagy volt. Olyan bátorságról adott tanúbizonyságot ebben és az elkövetkező akciókban, hogy a katonái hamar ráragasztották az „Őrült" Jack nevet. A partraszálláskor az „Így menetelnek Cameron katonái" című indulót játszotta a skót dudáján, amit aztán később skót kardra és pisztolyra cserélt. Churchill bejutott a német parancsnok irodájába, és éppen fontos dokumentumok után kutatott, amikor felrobbant egy adag robbanóanyag, és megsebesítette. A sebesülése nagy fájdalommal járt, és egy időre ágyhoz is kötötte, de Churchill hamarosan ismét akcióba lépett. A rajtaütés során kiemelkedő teljesítményt nyújtott még – többek között – Peter Young, John Durnford-Slater, Arthur Komrower és Denis O'Flaherty. Természetesen a tisztesség úgy kívánja, hogy megemlítsem, az akció sikeréhez minden kommandós hozzájárult, és közülük jó néhányan az életüket adták. A németek az akció utolsó percéig roppant keményen tartották magukat.

A brit cirkáló mintegy 15 000 tonnányi hadianyagot küldött a tenger fenekére, és megsemmisített jó néhány parti üteget is. A német katonák közül legalább 120-an vesztették életüket, és rengetegen sebesültek meg. A britek kilencvennyolc foglyot ejtettek. Hetven norvég döntött úgy, kihasználja a brit hajók jelenlétét, és csatlakoznak saját, száműzetésben lévő hadseregükhöz.

Azonban a rajtaütés legfontosabb eredménye mégis az volt, hogy megerősítette Hitlert abbéli hitében, hogy a szövetségesek hamarosan visszatérnek Európába, méghozzá Norvégián keresztül. Noha a vezérkara nem osztotta önámító nézeteit, a magas rangú tisztek úgy döntöttek, jobban járnak, ha nem ellenkeznek Hitlerrel. Ennek következtében a D-napon, 1944 júniusában, 372 000 német katona állomásozott Norvégiában. A legjobb gyaloghadosztályokat is odaküldték. Az ember beleborzong, ha arra gondol, mire lett volna képes egy ekkora haderő a Líbiai-sivatagban vagy a keleti fronton, vagy Normandiában, a D-napon. Hitler tévedéséhez természetesen nagy mértékben hozzájárult az is, hogy folyamatosan és mesterien adagolták neki a félrevezető információkat, és alapot adtak mindenféle szóbeszédnek is. A II. világháború hadjáratainak és ütközeteinek kimenetelét elképesztő mértékben befolyásolta a megtévesztés és a propaganda. Minden háborúban szükségszerű a megtévesztés, még akkor is, ha ez csak annyit jelent, hogy az egyik fél váratlanul támad a másikra. Azonban a pszichológiai hadviselés mesterei a II. világháborúban nemcsak abban a tekintetben csapták be az ellenséget, hogy mikor és hol kerül sor egy rohamra, hanem olyan mennyiségű hamis információval látták el, hogy amikor végül megkezdődött a támadás, azok a katonák, akiknek a csatatéren kellett volna lenniük, valami jelentéktelen helyet őriztek, természetesen teljesen feleslegesen. A németek több ezer katonát küldtek Norvégiába és Görögországba abszolút szükségtelenül, de azt se felejtsük el, hogy a britek is nagy erőkkel védték az anyaországot akkor is, amikor már esély sem volt egy német invázióra.

A földközi-tengeri hadszíntéren Robert Laycock egységéhez, a Lay-harccsoporthoz – amely a 7., 8. és 11. kommandóból állt – csatlakoztak az 50. és 52. kommandó túlélői. Utóbbi egységeket toborzás útján hozták létre a térség lakóiból, hogy kisebb rajtaütéseket hajthassanak végre velük. Az így megerősített Lay-harccsoportot Bardia, az ellenséges kézen lévő, észak-afrikai kikötő ellen vezényelték. A rajtaütés során számos probléma adódott, amire senki sem számított. Először is támadás érte a tengeralattjárót, amelyet azért küldtek, hogy vezesse a csapatszállító hajókat. Sajnos, éppen a szövetségesek támadták meg. Aztán Courtney százados, a különleges csónakosszázad, az SBS kitalálója, akinek egy zöld jelzőrakétát kellett volna kilőnie, hogy segítse a többi hajó navigálását, összetörte a kajakját, amikor útnak akart indulni a tengeralattjáróról. A Haditengerészet azonban csodákra képes olyankor, amikor már úgy tűnik, nincs menekvés, és a hajók valahogy mégis eljutottak a kikötőhöz, bár egy kicsit elkéstek. Amikor a katonák partra szálltak, nehezen találták a célpontokat, de azért megsemmisítettek négy tengerparti üteget és felgyújtottak egy gumiabroncs-lerakatot. Azonban, ahogy ezt Norvégiában tették, a németek túlreagálták a támadást, és azt feltételezték, hogy a rajtaütés

csak egy nagyobb partraszállás előszele volt, ezért egy páncélosdandárt vezényeltek el az állomáshelyükről Bardiába erősítés gyanánt. A dandár jelenlétére semmi szükség nem volt, mert a Lay-harccsoport, amelynek esze ágában nem volt elfoglalni Rodoszt, Krétára indult, hogy segítsen a védőinek. Itt történt, hogy az intenzív bombázás közepette felfigyeltek Evelyn Waugh (a korábban a kozmopolita attitűdről szóló, cinikus hangvételű, szellemes regényeket író hölgy) hidegvérű és bátor viselkedésére. De a harccsoport tagjainak hamar elszállt a jókedve: az eredetileg 800 fős csoport 600 halottat, illetve sebesültet könyvelt el a csaták alatt.

Szerencsére a 11. kommandó nem kísérte el a Lay-harccsoportot Krétára, őket Ciprusra rendelték. Az egységet innen már Szíriában is be lehetett vetni, ahol a Vichy-francia parancsnok, Dentz tábornok engedélyezte az olaszoknak légibázisok létrehozását. Az ausztrál csapatok, amelyek észak felől támadtak, hogy véget vessenek ennek az áldatlan állapotnak, a Litani folyóig jutottak, ahol elszánt Vichy-francia ellenállásba ütköztek. A 11. kommandósok, közöttük Geoffrey Keyes, a tengernagy fia, azt a feladatot kapták, hogy szálljanak partra Szíriában, és siessenek az ausztrálok segítségére a folyó franciák által megszállás alatt tartott oldala felől. A kommandósok azonban rossz helyen szálltak partra, és a folyó rossz oldalán bukkantak fel. 123 katona életébe került, amikor végül átkeltek.

Az ellenséges kézen lévő Tobruk ellen végrehajtott rajtaütésektől eltekintve, a Lay-harccsoport számára nem igazán maradt feladat. A haditengerészet pedig, amelynek éppen elég dolga akadt a földközi-tengeri hadszíntéren, már nem engedhette meg magának, hogy hajókat adjon holmi kommandós egységek szállítására. A Lay-harccsoport néhány tagja csatlakozott David Stirlinghez, és belőlük lett az SAS. A többiek visszatértek az eredeti egységeikhez. Néhányan azonban maradtak; ők hajtották végre a merész, ám szerencsétlen „Rommel-támadást".

A Rommel-támadást 1941. november 17/18-ára tervezték, éppen arra a napra, amikor az SAS első, gyakorlatilag tökéletes katasztrófába torkolló bevetésére is sor került, és amikor Auchinleck tábornok megkezdte Tobruk felszabadítását. A kommandósok feladata nem kevesebb volt, mint elfogni a német parancsnokot, Rommelt, a „Sivatagi Rókát". Az akció arra a feltételezésre épült, hogy a parancsnok egy házban fog tartózkodni, Beda Littoriában, mintegy 37 kilométerre a kommandósok landolási zónájától, Hammától. Rendkívül kicsi volt az esélye annak, hogy elfogják a tábornokot, vagy egyáltalán hogy élve megússzák a ház körüli csatát. Úgy számolták, legjobb esetben is Rommel és a legtöbb – ha nem az összes – kommandós halálával végződik a támadás.

Az akció kimenetele jól demonstrálta, hogy az ilyesfajta terveket sokkal könnyebb megvalósítani a televízió képernyőjén vagy a filmvásznon, mint a valóságban.

A kommandósokat két tengeralattjáróval szállították a helyszínre, a *Torbay*-jel és a *Talisman*nal. Amikor megérkeztek a partraszállás helyszínéül kijelölt, elhagyatott partszakasz közelébe, a tenger erősen háborgott, és a magas hullámok alaposan megnehezítették a tengeralattjáróról a gumicsónakokba az átszállást, és csak a szerencsének köszönhették – nem a gyakorlatnak –, hogy a gumicsónakok nem álltak fejre már az induláskor. Azoknak, akiknek sikerült a kijelölt helyen partot érni, hamarosan sáros ösvényeken kellett gyalogolniuk, ugyanis az eső is eleredt. Olasz térképeket vittek magukkal, amelyeket távolról sem lehetett pontosnak nevezni. Azt soha nem sikerült megtudni, pontosan hogyan is zajlott a ház elleni támadás, de valószínűnek tűnik, hogy a kommandósok észrevétlenül bejutottak, odabent azonban a vártnál komolyabb ellenállásba ütköztek. Keyes halálos lövést kapott. Kézigránátot akart dobni egy németekkel teli szobába, de az egyik német gyorsabb volt, és pontosan célzott. Később a Rommel-támadást alaposan kivizsgálta az SAS, amely számos hasonló rajtaütésben vett részt, és gondoskodott róla, hogy többet egyetlen kommandós se álljon meg egy németekkel teli helyiség ajtajában. Keyes posztumusz Viktória Érdemkeresztet kapott. A németek a tiszteknek kijáró módon temették el.

A rajtaütést követően a németek visszaverték a támadókat a tengerpartig, ahol vad tűzharc alakult ki. A végeredmény: két fő, Laycock ezredes és Terry őrmester kivételével mindenki meghalt, megsebesült, vagy fogságba esett. Laycocknak és Terrynek sikerült elkerülnie a fogságba esést; rendkívül veszélyes úton, de eljutottak a brit vonalak mögé, amely Cyrene-nél húzódott.

Csak később derült ki, az élet milyen tréfát űzött azokkal, akik részt vettek e merész és kockázatos akcióban. Rommel nem volt a házban, amit megtámadtak, és az igazság az, hogy soha nem is lakott benne. A német és olasz csapatok hadianyaggal való ellátását koordinálták innen. De még ha Rommel főhadiszállása lett is volna, aznap éjjel akkor sem lehetett volna ott, ugyanis a saját frontvonalánál tartózkodott, és egy jelentős brit támadásra várt. (Egy ideig az a hír járta, hogy Rommel aznap éjjel Rómában volt egy születésnapi partin, ez azonban nem volt igaz.)

Most már a 2. kommandón volt a sor, hogy letegyen valamit az asztalra. Az egység tagjai, élükön A. C. Newman alezredessel, részt vettek már jó néhány csatában; két katona harcolt Vaagsónál, néhányan pedig az eredeti egységeikkel harcoltak, mielőtt csatlakoztak a kommandóalakulathoz. Azonban a 2. kommandót eddig még soha nem bízták meg különleges feladattal. Most

viszont olyan küldetésben vehettek részt, amely kárpótolta őket a korábbi csalódásért.

St. Nazaire az egyik legnagyobb kikötőnek számított a nyugatfrancia partvidéken. Szárazdokkal is rendelkezett, amelyben a legnagyobb hadihajók is elfértek. A hadművelet tervezői úgy vélték, ha az óriási *Tirpitz* elindul Norvégiából, hogy nekilásson elpusztítani az Atlanti-óceánon hajózó szövetséges hajókat, St. Nazaire ideális hely a rombolás után a visszatérésre. Ha azonban St. Nazaire fogadásképtelenné válik, akkor a *Tirpitz* kapitánya biztosan átgondolja, érdemes-e megkockáztatni, hogy esetleg az ő hajója is a *Bismarck* sorsára jut, amely egy drámai üldözés után süllyedt el.

St. Nazaire semlegesítése nagy kihívást jelentett. Először is 370 kilométerre volt a legközelebbi brit kikötőtől, így az észrevétlen megközelítés szóba sem jöhetett. A kikötőt a Loire folyó torkolatától mintegy kilenc kilométerre alakították ki. A németek nagyon is tisztában voltak a jelentőségével, és itt építették az egyik tengeralattjáró-bázisukat is, amely több tonna betonnal védte a járműveket a légitámadástól. A legkülönfélébb ágyúkkal és a legjobban képzett katonákkal őrizték, és akkoriban a világ legjobban védett erődítményének számított.

A rajtaütés célja a szárazdokk megsemmisítése és a tengeralattjáró-bázis megrongálása volt. Egy kicsi, mindössze 235 főből álló egység számára (melyhez később átvezényeltek még harminc embert) ez ijesztő feladatnak tűnt. A 2. kommandó 150 főjéhez csatlakozott egy nyolcvanfős robbantóerő, amelyet hat másik kommandós egységtől „kértek kölcsön". A támadást 1942. március 28-ára tervezték. Noha a felkészülést csak egy hónappal korábban kezdték el, a kommandósok már két éve gyakorolták az éjszakai csapatmozgást és támadást rendkívül nehéz körülmények között és meghökkentő szituációkban is, amely rendkívüli találékonyságot igényelt.

A hadművelet haditengerészeti komponensét R. E. D. Ryder fregattkapitány vezette, aki ezért később Viktória Érdemkeresztet kapott. Newman franciákat választott a küldetésre, mert úgy gondolta, hogy a gyilkos feladattal megbízott embereket kevésbé tudja majd az ellenség kiszúrni. Az Admiralitás felajánlott Newmannek egy feláldozható rombolót, egy néhai amerikai hajót, a *Buchanan*t, amelyet HMS *Campbelltown* névre kereszteltek át. A terv szerint ezt a rombolót kellett megpakolni robbanóanyaggal, hogy aztán levegőbe repítsék vele a szárazdokk kapuját. Az akció főpróbájára a davenporti hajógyárban került sor, de annyi minden sült el balul, hogy úgy tűnt, a rajtaütés igazi öngyilkos akció lesz. Az optimisták ennek ellenére azt hangoztatták, hogy a bevetés éjszakáján minden rendben lesz, a légi felderítés által készített legfrissebb fotókon viszont jól látszott, hogy St. Nazaire-t sokkal nagyobb erőkkel védték, mint akkor, amikor a rajtaütést megtervezték.

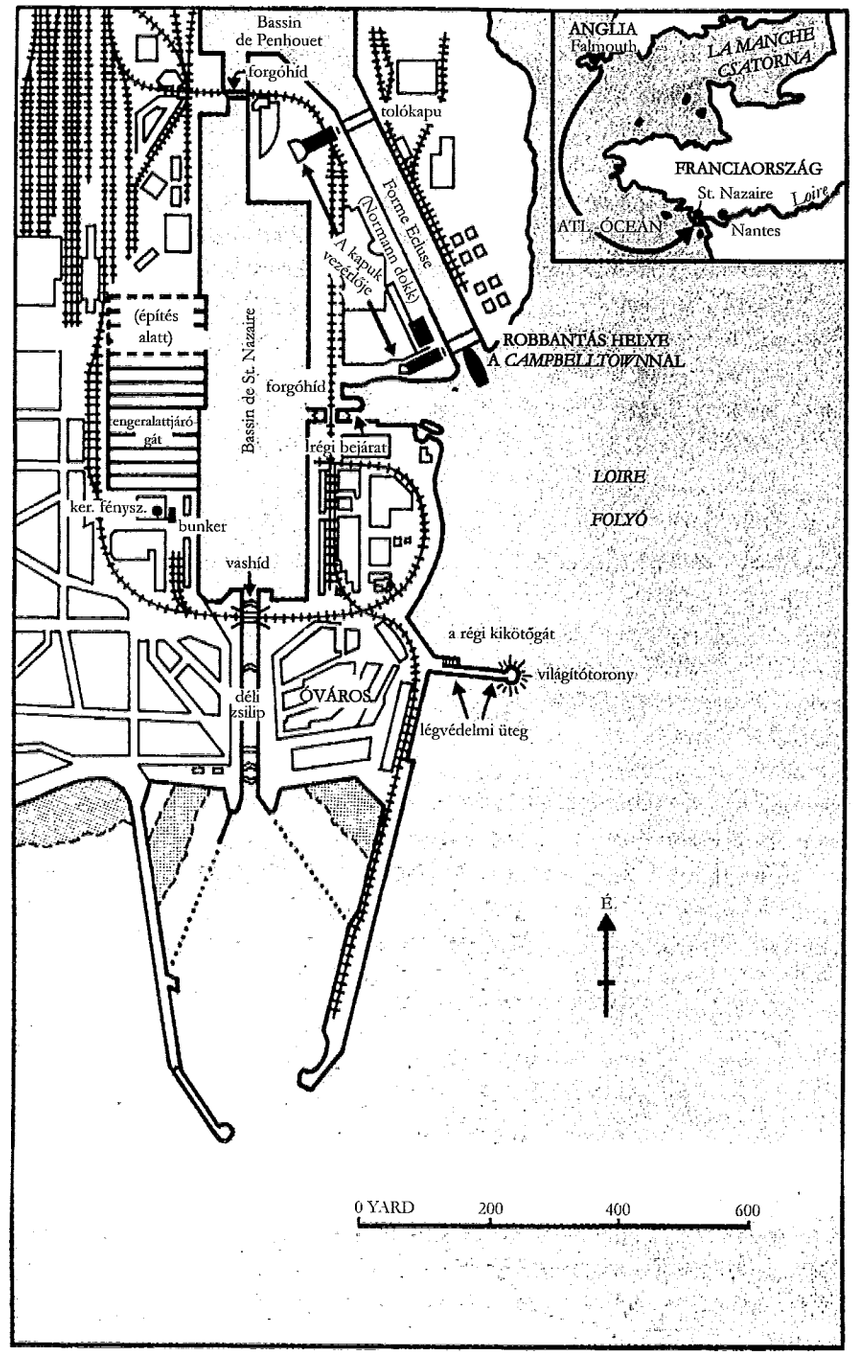

A St. Nazaire-i rajtaütés, 1942. március 28.

Az expedíciós haderő, amely a *Campbelltown* mellett két *Hunt*-osztályú rombolóból, egy ágyúnaszádból és több, tartalék üzemanyaggal megrakott motorcsónakból állt, 1942. március 26-án indult útnak. Az óceánon vihar tombolt, ami rendkívül megkeserítette a motorcsónakokban utazók életét. Noha útközben találkoztak egy német tengeralattjáróval – amelyet mélyvízi bombákkal üdvözöltek –, egyéb ellenállásba nem ütköztek. Amikor már elég közel értek a kikötőhöz, felvették a támadóalakzatot: az ágyúnaszád ment elöl, a *Campbelltown* szorosan a nyomában, majd két, egyenként hét motorcsónakból álló oszlop következett. A sort egy torpedóromboló zárta. Német zászlót vontak fel, amikor biztonságosan átkeltek az iszapzátonyon (dagálykor), de így is probléma adódott, amikor két parti kereső fényszóró befogta őket. Amikor a fényjelzéssel afelől érdeklődtek, hogy milyen céllal érkeztek, visszajelezték, hogy két, ütközet közben megsérült hajót hoztak. Ez hihetőnek tűnhetett, hiszen a brit Királyi Légierő az akció előtt lebombázta a kikötőt. Azt persze mondani sem kell, hogy a kommunikációra németül került sor, amelyhez felhasználtak egy korábban ellopott német kódjegyzéket. A próbálkozásuk nem járt tökéletes sikerrel, mivel a bombázások, amelyek akkor kezdődtek, amikor a keresőfényeket bekapcsolták, még mindig tartottak. Ennek ellenére a *Campbelltown*, amit egy kicsit átalakítottak, hogy jobban hasonlítson egy német torpedónaszádra, már elsiklott a nagy, német parti lövegek mellett (tizenkilenc csomós sebességre gyorsítva). A németek egyáltalán nem örültek a hajó jelenlétének, és azonnal tüzet nyitottak rá, bár az igaz, hogy inkább elszántan, mint a célzásra ügyelve. A *Campbelltown* erre úgy reagált, hogy a német zászló helyére fehér lobogót húzott.

Miközben a németek tovább lőttek a támadók irányába, számos lövés a saját, horgonyzó hajóikat találta el. A *Campbelltown* rendíthetetlenül haladt előre, és 01.35-kor nekiütközött a dokk kapujának. A fedélzetén lévő kommandósok ekkor a partra igyekeztek, és minden egyes raj elindult a kijelölt célpontja felé. A motorcsónakokkal érkező társaik csatlakoztak hozzájuk, bár el kell mondani, hogy a motorcsónakok közül néhány nem volt olyan szerencsés, mint a *Campbelltown*. Célpontban azonban már nem volt hiány: hidak, amelyek a kikötő különböző pontjait kötötték össze, tengeralattjáró-gátak, szivattyú- és csörlőházak, belső zsilipek. Ezekkel mind foglalkozni kellett, és a kommandósok ki is tettek magukért. De voltak veszteségek is. Az egyik motorcsónak, amelyben egy robbantóegység utazott, a part közelében kapott találatot. Az utasai vagy megfulladtak, vagy halálra égtek. A németek, akik lassan kezdtek felocsúdni a döbbenettől, amit az okozott, hogy mindenütt kommandósokat láttak, ádáz tűzzel válaszoltak. A dokknak szinte minden pontján folyt a küzdelem, ami gyakran szó szerint ökölharcot jelentett időnként koromsötétben, máskor pedig a lángoló roncsok fényében – a robbantóegységek áldásos tevékenységének köszönhetően.

Most, hogy az elsődleges feladatot sikerült teljesíteni, a túlélőkre újabb feladat várt. El kellett kerülniük a fogságba esést. Az rövid idő alatt világossá vált a számukra, hogy a visszaútra nem maradt elegendő járművük. Amikor a feladatukat elvégezték, néhány kommandós találkozott Newman ezredessel, aki egy előre megbeszélt helyen várt rájuk. Sok volt a sebesült. A megmaradt motorcsónakok sajnos nem tudtak kimenni értük a partra, de még ha sikerült is volna nekik, biztonságos vizekre aligha érhettek volna velük. Newman parancsot adott az embereinek, hogy váljanak szét kis csoportokra, és induljanak el Spanyolország felé gyalog. A húszfős csoportban, amely Newman ezredessel tartott, sok volt a sebesült, ezért Newman úgy döntött, egy időre meglapulnak egy pincében. Azonban a pincét hamarosan németek vették körül, így meg kellett adniuk magukat. Ennek ellenére az egyik csoportból öt kommandós sikeresen átlopakodott a német vonalon. Noha erre a német vízi és légi fölény miatt szinte semmi esély nem volt, a brit ágyúnaszádnak és három motorcsónaknak sikerült visszajutnia Nagy-Britanniába. Az összes üzemanyagukat elfogyasztották, és még egy német repülőgépet is lelőttek, amely elég közel merészkedett hozzájuk.

Mindez persze csak rövid összefoglalója volt annak a rajtaütésnek, amely során számos kisebb akcióra is sor került. A kommandósok szemszögéből a rajtaütés legsikeresebb része mindenképpen a *Campbelltown* célba juttatása, illetve az azt követő esemény volt. Másnap reggel, március 29-én, a német tisztek, akiknek az érdeklődését felkeltette a dokk kapujába ékelődött hajó, felmentek a *Campbelltown* fedélzetére. 400 német katona a partról figyelte árgus szemekkel az eseményeket. Arról csevegtek, hogy vajon mi lehet a britek célja a hajóval. Sokáig nem gondolkodhattak a dolgon, ugyanis a hajó hombárjába rejtett öt tonna robbanóanyag felrobbant, és darabokra szakította a hajón és a hajó közelében állókat.

A kommandósok nemcsak ezt az egy kellemetlen meglepetést hagyták hátra. Másnap még két időzítővel ellátott robbanótöltet lépett működésbe a tengeralattjáró gátaknál. Sajnos, amikor kitört a pánik, a németek belelőttek az ott dolgozó francia civil munkásokba, és mintegy 300 főt megöltek. A saját munkásaik közül is sokat lőttek le, mert a munkaruhájukat brit egyenruhának nézték.

De a britek is nagy árat fizettek. 34 tiszt és 151 matróz vesztette életét a haditengerészeti komponensből, a kommandósok közül pedig 34 tiszt és 171 katona.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az az öt kommandós, akinek sikerült megszöknie, nem kerülhette volna el a fogságba esést, ha nem segítettek

volna nekik azok a francia civilek, akik ezzel az életüket tették kockára. Mindenütt pénzt és jó tanácsot kaptak a franciáktól, akárhová mentek, és ha szállást vagy élelmet kértek, mindig kaptak. A legnagyobb problémát a Loire-on való átkelés jelentette, amely a megszállás alatt tartott és a szabad Franciaország közötti határfolyó volt. Természetesen a folyóparton állandóan német őrszemek strázsáltak. A kommandósoknak egy barátságos földműves igyekezett segíteni, aki rávette a lányait, biciklizzenek át a hídon, amíg a kommandósok leúsznak úgy száz métert a folyón. A kommandósokat egyetlen őrszem sem vette észre, ellenben a lányokat mindegyik.

Öt Viktória Érdemkeresztet adományoztak az akcióban résztvevőknek, ebből kettő – sajnos – posztumusz volt. A dokk azonban a háború hátralévő részéig hasznavehetetlenné vált. Ez a rajtaütés számos dologban – például a motorcsónakok használatában – hasonlított egy másik, a Zeebrugge félsziget ellen indított akcióra, amelyre még 1918-ban került sor. Mindkét küldetést előzetesen lehetetlennek minősítették, aztán teljesítették.

A kommandósok a Lofoten-szigetek, Vaagso és St. Nazaire elleni rajtaütésekkel elérték, hogy végre elismerték az alakulatot. Az elért eredmény most már katonai szempontból is bizonyította, érdemes volt létrehozni és fenntartani ezt a különleges alakulatot, amely gyorsan képes végrehajtani a legkülönfélébb, titkos akciókat. Éppen ezért, St. Nazaire után meglepő gyorsasággal következett az újabb feladat. Madagaszkár (a mai Madagaszkári Köztársaság) akkor még névlegesen Vichy-francia irányítás alatt állt, noha a franciák gyakorlatilag semmi hasznát nem vették. Sokkal reálisabbnak tűnt azonban annak a veszélye, hogy 1942 májusában a Japán Császári Haditengerészet, amely Hawaii-tól az Indiai-óceánig minden szigetet elfoglalt a Csendes-óceánon, partra száll és elfoglalja. Ha pedig erre sor kerül, akkor rátelepednek a szövetségesek Egyiptomba és Indiába vezető hadtápvonalára. 1942-ben minden, a földközi-tengeri térségbe belépő, szövetséges szállítmányra vesszőfutás várt, hála a Szicíliában és Krétán állomásozó német és olasz bombázóknak. Ezért nem maradt más számukra, mint a Jóreménység foka felé vezető utat választani. A gondolat, hogy ez a stratégiai pont is japán kézre jut, olyan ijesztő volt, hogy senki nem mert belegondolni.

Madagaszkár elfoglalásával az 5. kommandót és még néhány más egységet bíztak meg. A sziget a világ negyedik legnagyobb szigete – a területe meghaladja az 587 000 km²-t –, és akkoriban majdnem 8 milliós népességgel rendelkezett. A kommandósok május 5-én partra szálltak, összegyűjtötték a német ügynököket, aztán elfoglalták a sziget kulcsfontosságú pontjait, úgymint a fővárost, az akkori Tananarive-t (a mai Antananarivót). Minimális ellenállásba ütköztek. A fődíj pedig a Diego Suarez (ma Antsirane) haditengerészeti bázis volt.

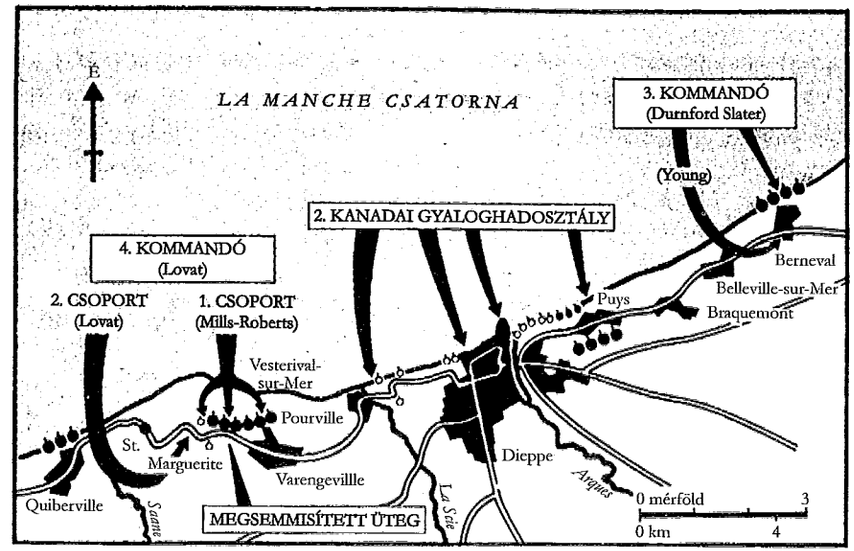

A Dieppe elleni rajtaütés, 1942. augusztus 18–19.

Fontos volt ugyan Madagaszkár elfoglalása, mégis nevetséges csetepaténak tűnt ahhoz képest, ami Dieppe-nél történt ugyanabban az évben, augusztus 19-én. A Dieppe elleni *rajtaütés*, amint közismert, meglehetősen drága katasztrófának bizonyult, azonban a későbbi partraszálláshoz létfontosságú tapasztalatokkal szolgált. Dieppe előtt az amerikai vezérkari főnökök és számos más katonai vezető úgy vélte, hogy Franciaországban még a közeljövőben partra kell szállni, és hogy a partraszállás kivitelezhető. Rajtuk kívül csak a balos karosszék-tábornokok hittek ebben, akik úgy vélték, szükséges a partraszállás, hogy csökkentsék a keleti fronton a németek ellen harcoló oroszokra nehezedő nyomást. A támadásban nemcsak kommandósok, hanem egyéb alakulatok is részt vettek, többek között két kanadai gyalogdandár és egy páncéloszászlóalj. A kommandósok azt a feladatot kapták, hogy semmisítsék meg azokat a parti ütegeket, amelyeket a németek éppen azért telepítettek oda, hogy lehetetlenné, de legalábbis rendkívül veszélyessé tegyék a szövetséges erők partraszállását. A kommandósokra váró feladat nehézségét tükrözte a tény, hogy a stratégák az ütegek levegőből történő megsemmisítését túlságosan bonyolultnak találták.

A 3. kommandóra bízták a Berneval mellé telepített ütegek kiiktatását, míg a 4. kommandó Varengeville-t kapta. Lord Lovat alezredes vezette a 4. kommandót, John Durnford-Slater pedig a 3. kommandót. A támadás erejére mindkét kommandó két-két csoportra oszlott. A 4. kommandónál Mills-Roberts lett a parancsnoka annak a csoportnak, amely a célüteg előtt ért par-

tot, miközben Lovat a másik, nyugatabbra kitett csoportot vezette az üteg ellen, amelyet a szárazföld belseje felől akart hátba támadni. Durnford-Slater, a 3. kommandósoknál a rövidebb utat választotta, míg Peter Young a hátbatámadás mellett döntött. Mindkét támadóerő esetében az volt a cél, hogy a szemből támadó kommandósok magukra vonják az ellenség figyelmét, és elhitessék velük, nem kell másfelől várniuk újabb támadókra. Mills-Roberts csoportja 88 főből, Lovaté 164 főből állt. Először tehát nézzük meg, mi történt a 4. kommandóval.

Mint minden kommandó, a 4. is sokat gyakorlatozott a skóciai Achnacarryben, annyi szirtre felmásztak, annyi dermesztő folyón keltek át, annyi célpontot robbantottak fel, és olyan körülmények között maradtak életben, hogy az, ami a háború előtt még lehetetlennek bizonyult, számukra teljesen hétköznapivá vált. Nagyon kemény és eltökélt emberek voltak, akikből azonban nem veszett ki a humorérzék sem. Mivel a gyakorlatozás során éleslőszert használtak, és mintegy negyven fő vesztette életét a kiképzés alatt Achnacarryben, szükség is volt erre a humorérzékre.

A kommandósok 01.00-kor indultak útnak, és 04.30-kor érkeztek meg a francia partokhoz. Ekkor találták magukat szemben az első problémával. A parti keresőfények folyamatosan a vizet pásztázták, és felfedezték az érkező hajókat. Szerencsére ekkor a kommandósok légi támogatást kértek, amely a falu védelmi erőit és a német állásokat alaposan helyben is hagyta, a kommandósok pedig – kapva az alkalmon – villámgyorsan végrehajtották a partraszállást. Azonban a támadást már nem lehetett váratlannak nevezni. Ez a fő támadóerőre nézve sem jelentett jót, pedig az még félúton volt Nagy-Britannia és Franciaország között a La Manche csatornán. Mills-Roberts egységének eredetileg egy keskeny hasadékon kellett volna átjutnia a parti sziklafalon, amelyet azonban – nem meglepő módon – érkezésük előtt a németek teletömtek szögesdróttal. A problémát a kommandósok egy Bangalore torpedóval oldották meg, amelyet kifejezetten arra fejlesztettek ki, hogy szögesdrótkötegeket robbantsanak vele. A robbanásra a sziklafal tetején lévő németek vagy nem figyeltek fel, vagy azt hitték, hogy a part távolabbi szakaszáról jött a hang. A kommandósok gyorsan elhaladtak a házak mellett és a cserjék között, és rövidesen elérték az üteget, amely ekkor már tűz alá vette a közeledő kanadai támadóerőt. Mills-Roberts katonái orvlövész pozíciót vettek fel, és nekiláttak egymás után kiiktatni a német tüzéreket. De amint az első tüzér holtan esett össze, a németek a 20 mm-es ágyújukkal (melyből nyomjelző lövedékeket lőttek ki) és egy nehéz géppuskával tűz alá vették a környéket. Aztán hamarosan megszólaltak a német aknavetők is. A kommandósok, akik nem érezték magukat túl jól, viszonozták a németek kedvességét három Bren és egy kéthüvelykes aknavetővel. Az egyik szerencsés találatnak köszönhetően

a kommandósok felgyújtottak egy lőporraktárt. Ennek ellenére még mindig kutyaszorítóban voltak, és nagyon megkönnyebbültek, amikor a brit Királyi Légierő újabb támadás mellett döntött.

Mindeközben Lovat hadereje is partot ért, keresztülvágta magát a tengerparti drótakadályokon, túlélt egy géppuska- és aknavető-zárótüzet, és minden addigi rekordot megdöntő sebességgel mászta meg a sziklafalat. Mászás után egy kisebb betonbunkerrel meggyűlt ugyan a bajuk, de a gránáteső, amit rázúdítottak, megoldotta a problémát. A terep fás és eléggé ingoványos volt, de legalább valamennyi fedezéket nyújtott. A fáknak köszönhetően meg tudták kerülni az üteget, és mögötte jó száz méterre fel tudták venni a szükséges pozíciót. Egy pontos lövés végzett a német megfigyelőtoronyba állított őrszemmel, aztán eldurrant pár füstbomba, és a kommandósok már nyomultak is előre. Ekkor egy harmincfős gyalogszakaszba botlottak, de néhány sorozattal lekaszálták a teljes szakaszt. Az épületbe viszont már nem tudtak ilyen könnyedén bejutni, mivel odabent harcra kész német katonák vártak rájuk. Egymás után haltak meg a kommandósok. Ekkor Pat Porteous százados átvette a vezetést, és végső támadásra vezette az embereit. Szinte azonnal eltalálta a csuklóján egy német, de a százados a másik kezében tartott pisztolyból leadott lövéssel megölte a támadóját. Porteous csak ment előre, amíg ismét meg nem sebesítették, ezúttal combon. Úgy látszott, a századost senki nem tudja megállítani, mert sebesülése ellenére bajonett-támadást indított a lőrések mögött lapuló németek ellen. A főtörzsőrmestere, Portman, végig mellette volt, de aztán egy gránát levitte a sarkát. Portmant sem zavarta a fájdalmas seb, amelyből ömlött a vér. Leült, mert állni már nem tudott, és ülő helyzetből adta le halálosan pontos lövéseit a német katonákra. A németek makacsul harcoltak, az épület minden centiméteréért ádázul küzdöttek, de a kommandósokat aznap senki sem állíthatta meg. Tizenkét kommandós esett el, tizenegy tűnt el (nyilván ők is meghaltak, csak nem lehetett őket azonosítani), húsz pedig megsebesült a támadás során. Az üteget viszont elfoglalták, megöltek 150 németet, és megsemmisítették az ágyúkat. Azok közül, akik részt vettek a támadásban, sokan kaptak kitüntetést: Porteous Viktória Érdemkeresztet. Érdekes megjegyezni, hogy Porteous a civil életben nem vérengző harcos. Csendes, szerény öregúr.

Az akció során volt még egy roppant kemény pillanat. A kommandósok éppen nekiláttak megsemmisíteni az ágyúkat, amikor egy német repülőgép húzott el felettük, hogy megnézze, mi történik odalent, és hogy ledobjon pár bombát, ha kell. Lovat ezt látva vidám integetésbe kezdett, mert el akarta hitetni a német pilótával, hogy ő is német, és hogy sikerült megállítani az ellenséget. A pilóta elégedetten visszaintegetett, és tovább repült.

A 3. kommandó már nem volt ilyen szerencsés. Ők is, mint a 4. kommandósok, két csoportban támadtak; az egyik csoportot Durnford-Slater vezette, a másikat pedig Peter Young őrnagy. Az ütegről annyit tudtak, hogy nagy erőkkel védik, és hogy odabent legalább 200 fő tartózkodik.

Sajnos már az érkezésük sem sikerült túl jól, mert a rohamhajó, amelynek az embereket a parthoz kellett volna szállítania, nem állt rendelkezésre, így a teljes utat a fa partra szállító csónakokban, az Eurekákban kellett megtenniük. Minden csónakban tizennyolc ember fért el. A kommandósokra nem volt jellemző a tengeribetegség, de a La Manche csatornán való átkelés ezekben a faladikokban igencsak megpróbálta az embereket a több mint száz kilométeres úton. A helyzetüket az sem tette túl rózsássá, hogy a romboló, amelynek el kellett volna kísérnie a csapatot egészen a célig, rövid idő után magára hagyta a kommandósokat, hogy utánajárjon valaminek. 03.45-kor a 20 darab fa Eureka, amelyeket már így is alaposan megviselt a viszontagságos út, beleszaladt egy német parti konvojba. A kialakuló tűzharc után még siralmasabb állapotba kerültek az Eurekák. Young csónakja kibírta a tengeri ütközetet, és 04.50-kor partot is ért vele a tengerparton, ráadásul a kijelölt helyen. Ahogy kiszállt a csónakból, elégedetten nyugtázta, hogy a lövészárkok, amelyekről azt hitték, hogy tele lesznek német lövészekkel, üresek, így nem kell átverekedniük magukat rajta. Gyorsan a sziklafalon lévő hasadékhoz futottak. Ez viszont tele volt szögesdróttal, de ahogy Young később elmondta: „A német tiszt, aki ennek a helynek a bedrótozásáért felelt, olyan jó munkát végzett, hogy gyakorlatilag szögesdrót matracot csináltatott nekünk, amin szépen végig tudtunk gyalogolni." Gyorsan azért nem lehetett haladni a dróton, mert meredek volt az út felfelé, de megoldották. Ahogy egyre jobban behatoltak a szárazföldre, egy táblát találtak. Megkerülték, hogy megnézzék, mi van ráírva. A következő feliratot találták rajta: *„Achtung Minen"* (Vigyázat, aknamező!). Annak rendje és módja szerint keresztülsétáltak egy német aknamezőn.

A sziklafal tetejéről öt partra szállító csónakot pillantottak meg, amelyek a tengerparthoz közeledtek. Ha a csónakokban ülők sikeresen partot érnek és megmásszák a sziklafalat, akkor 98 főre egészülnek ki. A németek az üteg védelmére 200 főt állítottak az épületbe, és az eredeti terv szerint 450 kommandósnak kellett volna megtámadnia őket. Young végiggondolta, hogy mekkora esélye van a maga 18 emberével elvégezni a munkát, és arra a következtetésre jutott, a legbölcsebb az lesz, ha csatlakozik a többiekhez, és ezért oda is ment az embereivel, ahol szerinte meg kellett jelenniük. Sajnos, éppen ez a döntés vitte őket egy német géppuskás csapat látómezejébe. Young ekkor mást talált ki, és egy gyümölcsösön keresztül elindult az üteg felé, de akármilyen nesztelenül lopakodtak az emberei, a németek puskalövésekkel jelezték, hogy nem jöttek elég nesztelenül. Young úgy döntött, hogy a közeli kukoricatáblában

rejtőzik el az embereivel, és onnan nyit tüzet puskákkal és Bren aknavetőkkel. Az emberek alig láttak valamit a sötétben, őket viszont annál jobban látták a torkolattüzeik miatt, és Young nem is igazán hitte, hogy sikerült különösebb kárt tenniük az ütegben, mert az szakadatlanul lőtt a tenger irányába. Young megérezte, hogy a kommandósok átmenetileg nem bánják, hogy egy kukoricatáblában kell meglapulniuk, de nem hiszik, hogy védelmi pozícióként is megállja a helyét, ezért biztosította őket arról, hogy az álló kukoricakóró éppen úgy képes megállítani a puskagolyót, mint egy téglafal. Tudományos tesztek ugyan nem támasztották alá a parancsnokuk állítását, de a kommandósok hittek neki – bár nem mindenki. Young erről később így mesélt: „Úgysem volt más választásuk."

Egy idő után a németek már nem lőttek a kommandósok irányába, és arra a következtetésre jutottak, hogy a németek valószínűleg megfeledkeztek róluk, vagy azt gondolták, hogy visszavonultak. Pár perccel később azonban rá kellett döbbenniük, hogy nagyot tévedtek, ugyanis a németek megfordították az egyik 152 mm-es ágyújukat, és most már rájuk lőttek vele. Szerencséjükre az ágyút nem lehetett alacsonyabbra állítani, így a lövedékek elfütyültek a fejük felett. Egymás után dördültek el a lövések, de senkiben sem tettek kárt, csak a tájban. A kommandósok, akik kezdtek kifogyni a munícióból, jobbnak látták, ha odébbállnak. Tartottak tőle, hogy a németek hamarosan keményebb megtorlásba kezdenek, és esetleg egy páncélosegységet is kiküldenek a keresésükre. Lemásztak a sziklafalról, és a csónakjaikhoz mentek. Young teljesítette a feladatot: kárt tett az ellenségben, és veszteség nélkül visszatért.

Mások nem voltak ilyen szerencsések. A csónakok, amelyeket Young megérkezni látott, partot is értek, de aztán az emberek komoly ellenállásba ütköztek. A németek létszámbeli fölénye elsöprő volt; sokan megsebesültek és meghaltak, majd mivel az ellenség elvágta a csónakokhoz vezető utat, kénytelenek voltak megadni magukat. A bernevali üteg elleni támadás egyetlen eredménye az volt, hogy németek által kilőtt lövedékek egyike sem találta el a hajókat, amely a fő partra szálló erőt hozta. Young kommandósainak kétségkívül sikerült megzavarni a németeket, ha már megállítani nem is.

A hadműveletben más kommandós egységek is részt vettek, mint például a brit Királyi Tengerészgyalogosok „A" kommandója, egy egység a 10. szövetséges kommandótól és egy, az Egyesült Államok rohamcsapatától.

Egészében tekintve a támadást kudarcként kellett elkönyvelni. A szövetségesek vesztesége elérte a 3670 főt, odaveszett egy romboló és rengeteg partra szállító csónak, valamint 29 tank és 106 repülőgép. A németek mindössze 591 katonát veszítettek és 49 repülőgépet. De Dieppe-ből sokat tanultak a szövetségesek. Először is azt, hogy minden támadás vagy partraszállás előtt maximális titoktartásra van szükség. Ha nem sikerül eltitkolni a hadműveletet, az

ellenség felkészülten fogja várni őket még akkor is, ha pontosan nem is fogja tudni, hogy mikor és hol fognak támadni. Másodszor, olyan partszakaszt kell keresni, amelyekkel a tankok gond nélkül meg tudnak birkózni. Harmadszor, egyetlen kikötőt sem lehet frontális támadással bevenni úgy, hogy ne legyenek súlyos veszteségek. 1944-ben minden kikötőt a szárazföld felől vettek be. A kikötők elleni támadások közül a Cherbourg elleni volt a legemlékezetesebb. A D-napi partraszállásra Normandia sík tengerpartján került sor, és a támadók magukkal hozták a kikötői felszereléseiket is – a Mulberry kikötőket.

A hadseregben az a némileg cinikus mondás járja – maguk a katonák terjesztik –, hogy amint a tervezők elásnak pár magot, ki is ássák, hogy megnézzék, nő-e már. Amint azt a hadsereg szervezetével (vagy szervezetlenségével) tisztában lévők tudják, a vezetők időről időre változtatásokat hajtanak végre, és nem minden esetben pozitív az eredmény. Ha nem a parancsnokok azok, akik a változtatásokat végrehajtják, akkor a Hadügyminisztérium dolgozói, akik valamiért azt képzelik, hogy a legtisztább képet akkor kapja az ember, ha nem merül el a tények tengerében. A kommandósok, akik számos alkalommal bizonyították, hogy tökéletesen alkalmasak titkos küldetések teljesítésére és támadás előtti figyelemelterelésre, joggal várhatták, hogy ebben a szerepben fogják őket a jövőben bevetni. Talán mondanom sem kell, hogy nem ez történt. Más feladatot találtak nekik. Egyesek csalódottsággal reagáltak a változásra, és más, kockázatos küldetésekkel megbízott egységekhez helyeztették át magukat, mint például az SAS és az SBS. A kommandósok így meglehetősen sok jó embert veszítettek el, de ki állítaná, hogy a tehetségük is kárba veszett?

1942–1945 között a kis kommandós rajtaütések még kisebbekké váltak (egyre kevesebb ember vett részt az akciókban), a hangsúly áthelyeződött a nagyobb, ortodox alakulatokkal való támadásra. 1942-ben a kisebb rajtaütésekkel rengeteg sikert értek el. Még ez év első hónapjaiban világossá vált, hogy a németek a víz alatti hadviselést elképesztő szintre fejlesztették (amint azt a brit Királyi Haditengerészet jó néhány alkalommal meg is tapasztalta a Földközi-tengeren). A leckét az olasz békaemberektől is megtanulták, akik tapadóaknákat helyeztek el szövetséges hajók merülési vonala alá, miközben a legénység meg volt róla győződve, hogy biztonságos helyen horgonyoznak. A haditengerészet persze most is a szokásos „ha ők meg tudják csinálni, akkor mi még inkább" attitűddel reagált, és be is bizonyította, hogy ez a helyzet. De az úttörőmunka javát most is a kommandósok végezték el, mivel a hadsereg kommandóalakulata, a 101. már 1940 óta foglalkozott a kérdéssel. A 101. kommandót G. C. S. Montanaro vezette, aki mesteri szinten értett a kenuzáshoz, a víz alatti úszáshoz, az álcázáshoz, a beszivárgáshoz és nem utolsósorban a mágneses aknák hajók merülési vonala alá erősítéséhez. Montanaro minden robbanóanyagot és szerkezetet ismert. A 101. csapat rengeteg dolgot tanult, és sok mindenre megtanította a többi egység katonáit is, azonban rövid életűnek bizonyult, végül pedig feloszlatták, és beolvasztották az SBS-be, a különleges csónakosszázadba. Rövid élete alatt azonban annyit bebizonyított, hogy valóban szükség van arra a speciális tudásra, amelyet felhalmozott. És valóban, 1942. április 11-én Montanaro százados és Preece közlegény egy kenuval beevezett Boulogne kikötőjébe, ahol egy közepes méretű német tartályhajó horgonyzott. A tartályhajóra mágneses aknákat erősítettek, amelyek, miután felrobbantak, elég nagy lyukat vágtak a hajótörzsön ahhoz, hogy alaposan meghosszabbítsák az időt, amit a kikötőben szándékozott tölteni.

A hadvezetés nem rajongott a kisléptékű rajtaütésekért, mivel úgy vélték, hogy csak elpocsékolják vele az értékes erőforrásokat, és legalább annyira megzavarják a szövetségesek tevékenységét, mint az ellenségét. Azonban igazi isteni ajándéknak bizonyultak a kalandvágyó, nyugtalan fiatalemberek számára, akiket a Dunkerque utáni években halálra untatott a hagyományos katonaélet és a rengeteg unalmas kiképzés. Azok, akik a Közel- vagy Távol-Keletre mentek harcolni, soha nem unatkoztak, hiszen bőven volt részük akcióban. Ellenben azok, akiknek otthon kellett maradniuk, unalmasan tengették napjaikat.

A kisléptékű rajtaütések egyik nagy kiválósága Gus March-Phillips százados volt. March-Phillips abszolút különcnek számított a hivatásos tisztek között. Annyira elunta a várakozást az Indiában állomásozó egységénél, hogy lemondott a tiszti kinevezéséről, és inkább elment regény- és újságírónak. Egyébként első osztályú lovasnak számított, kiválóan úszott, lőtt és tökéletesen bánt a kisméretű vitorlásokkal. A pálya ellenére, amelyet választott, rendkívül vallásos életet élt. Igen jóképű férfi volt (nem számítva törött orrcsontját), aki nagyon adott a jó megjelenésre (kivéve, amikor álcaruhát viselt), és olyan kisugárzással rendelkezett, hogy az emberei gyakran gondoltak rá, hogy emberfeletti képességekkel rendelkezik. Dunkerque-nél összeismerkedett Geoffrey Appleyarddal. Appleyard kvéker családból származott, de nem volt pacifista. Meglehetősen érdekes háttérrel rendelkezett. Cambridge-ben szerzett mérnöki diplomát osztályelsőként, és válogatott sízős volt. Sokak szerint ő honosította meg a vízisízést Nagy-Britanniában. Egyesek egyenesen azt állítják, hogy ő találta fel.

Amikor March-Phillips a kommandósokkal gyakorlatozott Skóciában, néhány társával vettek (a saját pénzükön) egy 10 méteres hajót, amit a kiképzéshez használtak fel. March-Phillips, mint a legjobb katonák, rendkívül sokra tartotta az értelmiségi tiszteket. (A parancsnokok közül sokan gyanakodva és megvetéssel néztek az értelmiségi katonákra, és olyan posztokra osztották be

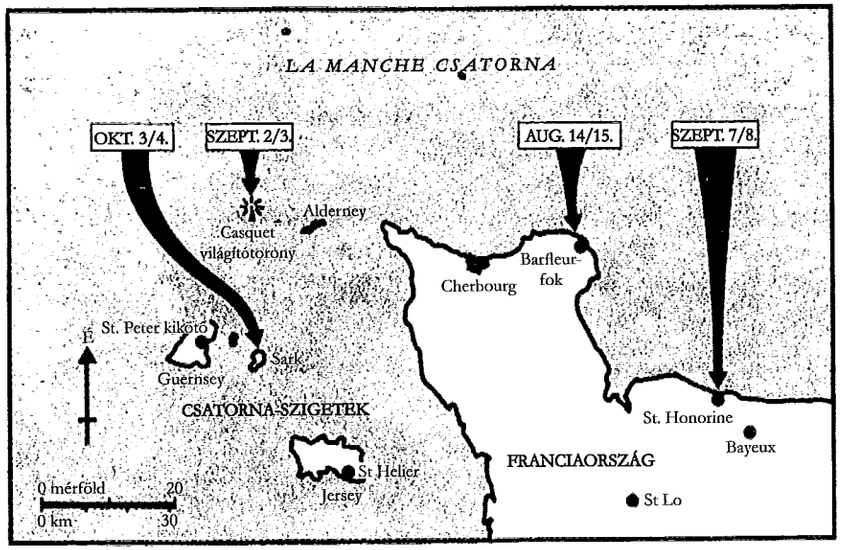

A különleges hadviselési erő 1942-es bevetései

őket, ahol semmi hasznát nem vették intellektuális képességeiknek.) March-Phillips ezért azt a feladatot adta a tiszteknek és a katonáknak egyaránt, hogy írjanak esszét a rajtaütési technikákról. Az egyik esszé – Patrick Howard különleges ügynök szerint – rendkívül jól sikerült. A szerzője egy bizonyos J. A. Nasmyth volt, aki éppen akkor végzett Oxfordban, majd beállt a 7. huszárokhoz. A háború után a Pénzügyminisztériumban dolgozott, később pedig sikeres olajtársaság-igazgató lett. Nasmyth esszéjében olyan dolgok szerepeltek, amelyeket minden kisebb rajtaütést végrehajtó egységnek illik tudni.

Az egység rövid időn belül demonstrálta, hogyan kell végrehajtani a kisléptékű beszivárogtatást. Appleyard és egy André Desgrange nevű francia katona a francia partok közelébe utazott egy tengeralattjáró fedélzetén, aztán kenuba szállt. A kenuval kieveztek a partra, hogy begyűjtsenek két ügynököt. A feladat nem volt egyszerű, mivel az ügynökök annyira vigyáztak, nehogy észrevegyék őket a németek, hogy nem mertek semmiféle jelzést leadni. Csak amikor Appleyard táklyát lóbálva a kezében elkezdett kiáltozni a tengerparton, akkor nyugodtak meg, és hitték el, hogy valóban a szövetségeseik jöttek értük, hogy hazavigyék őket. Az egységben szolgált még Anders Lassen is, akinek későbbi pályafutásáról az SBS-ről szóló részben már volt szó.

Ettől kezdve a kisléptékű [portyázó] különleges haderő, ahogyan elnevezték őket, rendkívül aktívvá vált, és hetente többször is átkelt a La Manche csatornán. Az a hozzáértés, ahogy a katonák kezelték vízi járműveiket, irritálta a haditengerészetet, a kis egység által elért sikerek pedig irritálták a nagyobb

egységek parancsnokait, akik úgy vélték, hogy ezek az önálló különítmények több akcióban vehetnek részt, és több dicsőséget aratnak le, mint amihez joguk lenne. Mostanra már azt is tudjuk, hogy a németek is rendkívül idegesítőnek és zavarónak találták ezeket a csipkelődő rajtaütéseket. Vagy eltűntek az őrszemek, vagy holtan találták őket. Noha a német hadvezetés egyelőre nem tartotta igazán veszélyesnek ezeket a rajtaütéseket, egyesek mégis úgy gondolták, hogy idővel veszélyessé is válhatnak. Amíg a szerencse a kommandósok mellé szegődött, mindig megúszták a vakmerő kalandokat. Az egységet a Poole-tól mindössze 15 km-re lévő Anderson Manorban képezték ki, ezért aztán egészen kényelmesen tudtak akciókat indítani Warehamből, Portsmouthból, illetve Portlandből.

1942. szeptember 2-án az egység a Csatorna-szigetek egyikén található Casquet világítótornyot szemelte ki célpontjául, amelyet a németek haditengerészeti jelzőállomásként használtak. A támadás olyan váratlanul érte az ellenséget, hogy a világítótorony hétfős személyzetét sikerült úgy elfogni, hogy mindenki megúszta egy karcolás nélkül. A támadás legfontosabb hozadéka a németek egyik titkos, haditengerészeti kódkönyve volt.

A következő rajtaütés viszont tökéletes csődnek bizonyult. A támadásra Port-en-Bessinnél került sor, 1942. szeptember 12/13-án. Port-en-Bessin egy kis kikötő a normandiai parton, amely 1944-ben, a D-napon is véres csata színhelyévé vált.

Amint az gyakran előfordul, a részletek most is eléggé ködösek, a végkimenetel azonban sajnos nem volt az. Appleyard nem tudott részt venni a partraszállásban, mert a Casquet elleni rajtaütést követően – amikor beszállt a gyorsnaszádra – eltörte a lábát. Azért a gyorsnaszádot még ő navigálta el hazáig. Szinte rögtön azután, hogy partra szálltak, March-Phillips és az emberei beleszaladtak egy német őrjáratba. Tíz kommandós nézett farkasszemet hét némettel. Mind a hét német meghalt, a kommandósok viszont egyetlen embert sem veszítettek. Sajnos a zajra felfigyelt még néhány német, aki azonnal a helyszínre sietett. Noha a kommandósok visszamentek a partra szállító csónakjuk fedélzetére, alig tettek meg pár métert, amikor a partról tűz alá vették őket. March-Phillips és majdnem az összes embere meghalt. Egy ember viszont, Hayes, aki rendkívül jó úszó volt, és aki szerencséjére nem sebesült meg, több kilométert úszott a partvonal mentén, majd talált egy barátságos francia családot, amely átadta az ellenállásnak. Az ellenállás Franciaországból Spanyolországba csempészte, ott viszont Franco rendőrsége – amely szeretett volna a németek kedvében járni – elfogta. Visszaküldték Párizsba, ahol a Gestapo kihallgatta. Kilenc hónappal később agyonlőtték. A francia Desgrange szintén fogságba esett. Őt alaposan megkínozták, de sikerült megszöknie. Valószínű, hogy a németek nem hitték, hogy Hayes kommandós lett vol-

na, inkább azt gondolták, a kommandósokkal szállt partra Franciaországban, ahol kémkedni akart. Noha a németek parancsot kaptak, hogy lőjenek agyon minden elfogott kommandóst, nem minden esetben teljesítették a parancsot. Ha Hayest a többiekkel együtt elfogták volna, talán túléli a háborút.

Egy sikeresebb, sőt egy roppant sikeres rajtaütésre került sor október 3-án. Az akcióban résztvevők között ott volt jó néhány fő a 12. kommandótól és Anders Lassen is. A cél Sark szigete volt. A csapatot Appleyard vezette. Nehezen ment neki a hegymászás, mivel a lába nem gyógyult meg teljesen. Lassent előreküldte, hogy gyűjtsön be annyi információt, amennyit csak tud. Lassen belebotlott egy nőbe (amiért később elég sokat piszkálták, ugyanis Lassen szabadidejét azzal töltötte, hogy nőkbe botlott), aki rendkívül sok információt tudott átadni a kommandósoknak, aminek köszönhetően sikerült elfogniuk öt németet, akik a szállásukon aludtak. Közülük négy később megpróbált megszökni, az ötödik viszont rendkívül örült neki, hogy nem tett ilyesmit, mert így életben maradt. Örömében olyan sokat elárult a németek terveiről, hogy Appleyard Kiváló Szolgálatért Érdemrendet kapott a rajtaütésért. A csapattal volt még Philip Pinckney is, az SAS túlélőtechnika-szakértője. Az akciókban résztvevő kommandósok mindegyike meghalt későbbi bevetésekben.

Amíg March-Phillips és Appleyard kisléptékű különleges hadviselési ereje működött, a többi kommandó sem tétlenkedett. Ezek közül azonban jó néhány nem hozta meg a várt sikert. A legsikeresebb rajtaütés – legalábbis a végeredmény tekintetében – az 1942. szeptember 20-án lebonyolított akció volt, amiben a 2. kommandósok vettek részt. A G. D. Black és B. J. Houghton századosok által vezetett kommandósokat elkísérte néhány norvég is. A cél egy vízi erőmű volt a norvégiai Glomfjordban. Az erőmű roppant fontos célpontnak számított, ugyanis innen látták el Norvégia legnagyobb alumíniumgyárát energiával. A kommandósok egy szabad francia tengeralattjáró fedélzetén utaztak a norvég partokig, majd egy roppant nehéz gyalogtúra következett a hegyvidékes terepen, de végül sikerült felrobbantaniuk az erőművet és még egy csővezetéket is. Aztán elhagyta őket a hadiszerencse, mert beleszaladtak egy rendkívül erős német egységbe. Mindkét parancsnok megsebesült. Később a Gestapo agyonlövette őket.

1943-tól a kommandósok egyre kevesebb lehetőséget kaptak, hogy az eddigiekben említett, kis, „ölj és fuss" típusú rajtaütéseket hajtsanak végre. Úgy tűnt, hogy jobb, ha az ilyesfajta küldetéseket az SAS-re és az SBS-re bízzák, a kommandósoknak pedig hagyományos, gyalogsági feladatokat adnak. A kommandók megjelenése a hagyományos harctéren két komoly előnnyel járt. Először is egy rendkívül jól képzett, találékony és tapasztalt mag jelent meg a gyalogosok között; másodszor pedig a többi egység megpróbálta tartani

velük a lépést, és igyekeztek éppen olyan jól teljesíteni, mint a kommandósok. Azonban az eddig kétéltű járművekről bevetett kommandósok gyalogsági szerepkörbe helyezése komoly logisztikai kérdéseket vetett fel. Gyalogosokként nehezebb fegyverekre, több híradósra, több írnokra és több szakácsra volt szükségük. Ráadásul a kommandósok a megszokott harcmodoruk miatt sokkal gyakrabban sebesültek meg, mint a többi alakulat katonái, a harcból kiesőket pedig pótolni kellett. A hagyományos egységek parancsnokai egyáltalán nem örültek, amikor a kommandósok – a maguk erőszakos módján – bejelentették, hogy a csatában megedződött, jó katonáik közül ennyi és ennyi emberre lesz szükségük. Az sem töltötte el őket boldogsággal, hogy David Stirling állandóan figyelte, hogy kit lehetne átcsábítani az SAS-hez.

A hadvezetés, amely a félig önálló alakulatok jelenlétét roppant idegesítőnek és szégyenteljesnek találta, ekkor úgy döntött, hogy az összes ilyen alakulatot egyetlen egységbe tömöríti. Ez lett a különleges műveleti csoport. Hozzájuk kerültek a brit Királyi Tengerészgyalogság kommandói is. A tény, hogy a hadsereg és a tengerészgyalogság is rendelkezett kommandóalakulatokkal, némi magyarázatra szorul. Mivel a brit Királyi Tengerészgyalogságot kiképezték a kétéltű hadviselésre, az 1940-es év sötét napjaiban (amikor a hadsereg kommandói létrejöttek) létfontosságúnak tűnt, hogy a brit Királyi Tengerészgyalogság egységes fegyvernemként álljon rendelkezésre egy esetleges Nagy-Britannia elleni invázió esetén. A tengerészgyalogság szabályos fegyvernem volt, a hadsereg kommandós egységei viszont önkéntesekből jöttek létre, akik próba-szerencse alapon tanulták ki a mesterség fortélyait. A tengerészgyalogság – eleinte – nem meglepő módon lenézte, és gyanakodva figyelte a hadsereg próbálkozásait egy olyan területen, ami egyértelműen a tengerészgyalogosok specialitása volt. Ennek ellenére, ahogy a két fegyvernem kommandósai egyre többet tudtak meg egymásról, a korai bizalmatlanságot felváltotta a barátság és a jóakarat érzése. Az első nagyobb volumenű, közös hadműveletre Szicíliában került sor, a többi nagy kommandós akció már nem tartozik ahhoz a témához, amivel ez a könyv foglalkozik. Ennek ellenére, a kommandósok Afrikában, Szicíliában, Olaszországban és Burmában ugyanúgy küzdöttek, mint a kisebb rajtaütések idején: elszántan és időnként áldz közelharcba bonyolódva, amiről sokáig beszéltek az emberek.

A kommandók tevékenysége mellett szót kell ejtenünk azokról az elszánt kenusokról is, akiket a nagyközönség csak „szívkagylós hősök"-nek nevezett (ők maguk ki nem állhatták ezt a nevet).

A kis, vízi rajtaütések története nem egyszerű. A fegyveres erőknél százával szolgáltak a jó evezősök, hegymászók és vitorlázók. Azok, akik a haditengerészethez kerültek, gyakrabban élhettek a szenvedélyüknek, de amint azt a kisléptékű különleges hadviselési erőnél is láttuk, erre a kommandósoknál is

volt lehetőség. Odahaza E. G. „Szöszi" Hasler a brit Királyi Tengerészgyalogság tengerizár-járőrkülönítményének volt a parancsnoka. A „tengerizár-járőrkülönítmény" fedőnév volt, mivel az egység igazi tevékenységét titokban akarták tartani. A legtöbb ember tisztában volt vele, hogy a kikötőket tengerizárral védték, és éppen ezért teljesen természetesnek tartották, hogy léteznie kell egy nem titkos egységnek, amely ezen okos védőművek állagáért felel. A valóságban Hasler és még számos bajtársa azon kísérletezett, hogy miként lehet ezeket a védőműveket elkerülni, illetve hogyan lehet ellenséges vizeken biztonságosan közlekedni, és megtámadni ellenséges hadihajókat, amelyek legénysége meg van róla győződve, hogy biztonságos helyen horgonyoztak le. A kenus hősök történetének szálait elég nehéz kibogozni, részben azért, mert közülük sokakat a Közel-Keletre helyeztek át, majd vissza Nagy-Britanniába. Ugyanekkor az önállóan tevékenykedő SBS is egyre aktívabb lett a Közel-Keleten, és bizonyította, hogy képes gyors, halálos rajtaütésekre. Egy időre még ne merüljünk bele a tengeralatti, kisléptékű hadviselésbe (amely később nagyobb mértéket öltött), hanem maradjunk a szárazföldi egységeknél.

Mire az Amerikai Egyesült Államok 1941. december 8-án belépett a háborúba, a többi szövetséges már jelentős harci tapasztalatra tett szert Franciaországban és másutt. Az amerikaiak komoly erőforrással és kifogyhatatlannak tűnő lelkesedéssel rendelkeztek, harci tapasztalattal viszont nem. Marshall tábornok, az amerikai vezérkari főnök szerette volna, ha mielőbb orvosolják ezt a problémát, de először csak kisebb bevetésre gondolt. Körülnézett a legtapasztaltabb brit egységek között, és rövid időn belül felfigyelt a kommandóalakulatokra. Úgy vélte, hogy a kommandósok szakértői annak a hadviselástípusnak, ami komoly szerephez juthat, ha partra akarnak szállni Európában. Az amerikai katonai vezetés úgy vélte, a partraszállást nem lehet sokáig elodázni; sokan egyenesen azt jósolták, arra már 1942-ben, de legkésőbb 1943-ban sor fog kerülni. Amint arról már korábban szó volt, a Dieppenél végrehajtott rajtaütés során kiderült, hogy a tervezett partraszállás a gyakorlatban nem olyan könnyen kivitelezhető, mint azt gondolták, és ez némi pesszimizmusra adott okot. Ennek ellenére az amerikai katonai szakértők továbbra is úgy gondolták, hogy a támadóerő fő elemét a La Manche csatorna felől kell a kontinensre juttatni, hogy egyenesen Berlinig masírozhasson. Churchill elképzelése, hogy „Európa puha hasa alján", vagyis a Balkánon keresztül kellene visszahódítani Európát, hűvös fogadtatásra talált.

Az amerikai kommandós egységek parancsnokává William O. Darbyt nevezték ki 1942. június 8-án. Darby ekkor harmincegy éves volt. A West Point-i Akadémián végzett, és a tüzérségnél szolgált. Haladó katonai gondolkodó volt, aki már akkor kiképezte az embereit a kétéltű hadviselésre, amikor Amerika még be sem lépett a háborúba.

A Darby rohamcsapata néven ismertté vált ezred az északír Carrickfergusban jött létre, 1942. június 19-én. Csak önkéntesekből állt, és a kiképzés és oktatás erejéig a brit különleges szolgálati dandárhoz helyezték át. Noha harci tapasztalattal nem rendelkeztek, Darby rohamcsapata kivívta a brit kommandósok tiszteletét. Az amerikai egység a legkülönfélébb emberekből állt össze – még egy oroszlánszelídítő is volt közöttük. A tisztek együtt csinálták végig a kiképzést az embereikkel, és mindig élen jártak. A nap minden percében valami hasznos dolgot csináltak; nem pocsékolták az időt hiábavaló dolgokra. Számukra teljesen tipikusnak számított egy háromnapos menetgyakorlat, amit hadgyakorlat követett. A menetgyakorlat utolsó napja volt a legfárasztóbb, mivel éles lőgyakorlatot és sziklákról való leereszkedést is tartalmazott. De, amint azt a kiképző számos alkalommal elmondta nekik: ez van, ha az ember a különleges hadviselési erőknél szolgál. Az ellenség gondoskodik róla, hogy a támadók a lehető legnehezebben tudják megközelíteni, főleg a háború utolsó szakaszaiban, és nem ad lehetőséget egy kis pihenőre az utolsó támadás megkezdése előtt. Ráadásul a különleges és titkos hadviselési erőknél szolgálókat nemcsak arra kell kiképezni, hogy képesek legyenek megközelíteni és megsemmisíteni egy nehéz célpontot, hanem arra is, hogy képesek legyenek visszatérni – gyakran nehéz felszereléseket cipelve – annak ellenére is, hogy a megzavart ellenség valószínűleg nagy erőkkel fogja őket keresni.

Darby rohamcsapata 1942. augusztus 19-én esett át a tűzkeresztségen, bár az akcióban mindössze hat tiszt és negyvennégy katona vett részt. Közülük negyven a 3. kommandóval tartott, hat a 4.-kel, míg a többi négy a kanadaiakkal. Az említett kommandók akcióiról már esett szó. A rohamcsapat az első bevetésen beleszaladt néhány német torpedónaszádba, aminek az eredménye hét eltűnt és feltehetően halott amerikai és hét sebesült lett.

A bevetésen kiderült, hogy a rohamcsapat tagjainak mindig készen kell állniuk arra, hogy átvegyék a parancsnokságot. Az a rendszer, amelyben csak a tiszt lehet a parancsnok, roppant sérülékeny, mivel ha a parancsnok és a helyettese elesik a harcban, valaki másnak kell átvennie a vezetést. Éppen ezért a kiképzések során a tisztek elvegyültek a katonák között, és hagyták, hogy mások is kipróbálják magukat a parancsnoki poszton. Többnyire tiszthelyettesek vették át a stafétát, de előfordult, hogy egy közlegénynek kellett parancsnoki teendőket ellátnia.

A kommandóskiképzés egyik érdekessége volt még, hogy minden kommandós ott lakhatott, ahol akart. Kaptak pénzt, amiből fizethették a szállásukat, és mindössze annyit vártak el tőlük, hogy legyenek a megadott helyen, a megadott időben. Nem volt laktanyaélet és szemle. Mindenkinek csak saját magával kellett törődnie. Amikor az új rendszert bevezették a rohamcsapat tagjai között is, az amerikai tisztek nem igazán örültek, mert a katonáik nem

voltak hozzászokva a laktanyán kívüli élethez. Tartottak tőle, hogy a szabadidejükben randalírozni fognak, és kivívják a civil lakosság haragját. A félelmeik alaptalannak bizonyultak, azokat pedig, akik mégis megpróbálkoztak a rendbontással, a házinénik intézték el.

A rohamcsapat első komoly bevetésére 1942. november 8-án került sor Észak-Afrikában, a „Fáklya"-partraszállások során. Ekkorra befejeződött a Skócia vadabb részein lebonyolított kiképzésük (már ha egy kommandósról valaha is el lehet mondani, hogy befejeződött a kiképzése). Az 575 főből álló rohamcsapat azt a feladatot kapta, hogy semmisítse meg a part mentén felállított ágyúkat, amelyek a fő partra szálló erőt veszélyeztették. A Glasgow–Belfast kompjárat három hajóját – az *Ulster Monarch*ot, a *Royal Ulstermant* és a *Royal Scotsman*t – kölcsönkérték, hogy azokkal vihessék őket a bevetés helyszínére. Amint az már a legtöbb, csapatszállítóvá átalakított hajó esetében megszokott volt, ezeknek a berendezését sem lehetett éppen fényűzőnek nevezni. A cél az Arzew-ban lévő két, valamint a Fort de la Pointe-ban és a(z öbölre néző) Batterie du Nordban telepített egy-egy üteg volt. A rohamcsapat megrohamozta mind a négy üteget, és sikeresen meg is semmisítette. A veszteség minimális volt: négy halott és tizenegy sebesült.

A következő fontos küldetés Tuniszban várt rájuk, 1943 februárjában. Visszafoglalták Senedet, amelyet korábban egy olasz elit ezred (a bersaglierik) foglalt el. Tunéziában gyorsan kiderült, hogy a rohamcsapat tagjai között – csakúgy, mint a kommandóalakulatok esetében – számos rendkívüli ember van. Ott volt például Stan Farwell hadnagy, aki 47 ½-es bakancsot hordott. Amikor tönkrement az összes lábbelije, rájött, hogy a méretében nincs több bakancs, mivel az Egyesült Államok Hadserege nem készült fel arra, hogy a harctéren ilyen óriási lábú katonákat is el kell majd látnia. Maradt viszont egy mamusza, amit szemrebbenés nélkül viselt ettől kezdve. Abban menetelt és harcolt. Egy másik alkalommal, amikor kifogytak a gumiabroncsokból, Farwell a német vonalak mögé lopakodott, és lelopta egy kilőtt német dzsip abroncsait. Ahogy az egyik túlélő elmesélte: „belecsoszogott a sötét éjszakába".

A rohamcsapatok sikere több új zászlóalj felállítására ösztönözte a katonai vezetőket. Számos harcban vettek részt, többek között a szicíliai El Guettarnál, valamint Sorrentónál és Anziónál. Csakúgy, mint a többi alakulat, néha sikereket értek el, máskor csúnyán elverték őket. Az 1., a 3. és a 4. zászlóalj a földközi-tengeri hadszíntéren, a 2. és az 5. a normandiai partraszállásban, a 6. a csendes-óceáni hadszíntéren harcolt, először Új-Guineában, majd Leytében és Luzonban. A II. világháborúban a rohamcsapatok a legkomolyabb eredményt Pointe du Hoc-nál érték el, 1944 júniusában. Olyan eredmény volt ez, amire bárki büszke lett volna.

A D-napon az amerikaiak számára kijelölt partraszállási pont a Utah és az Omaha tengerpart volt. Mindkét partszakaszt erős tűz alá vehették volna a Pointe du Hoc-ba telepített német ütegek, amelyek az Omaha tengerparttól nyugatra, mintegy négy és fél kilométerre helyezkedtek el, egy 30 méter magas sziklafalon. A hozzá nem értő azt gondolhatná, hogy egy ilyen erősen védett üteget lehetetlen megtámadni, de szerencsére a rohamcsapatnál szolgálók ezt nem így látták. 07.00-kor három század érkezett a sziklafal aljához. Rakéták segítségével vashorgokkal ellátott kötéllétrákat lőttek fel a sziklafal tetejére, majd – miközben két, a part közelében várakozó romboló fedezte őket – hihetetlen sebességgel felmásztak a sziklafal tetejére. A német védők, akiknek fogalmuk sem volt, mi történik a sziklafalnál, meglapultak a lövészárokban, hogy elkerüljék a rombolók felől záporozó lövedékeket. Amikor a rohamcsapat tagjai megérkeztek, meglepve látták, hogy az ágyúkat a németek már elvitték valahová. Az egész területet alaposan megtépázta a korábbi bombázás (a mai napig eléggé ijesztő látványt nyújt). Jó ötszáz méterrel arrébb az amerikaiak megtalálták a sértetlen ágyúkat és rengeteg muníciót. Német tüzért vagy katonát viszont sehol sem láttak. Hogy a németek miért nem sütötték el az ágyúkat, amelyekkel komoly kárt tehettek volna az amerikaiakban, és hogy hová lettek a tüzérek, a mai napig a háború egyik nagy rejtélye. A térségben rengeteg német tartózkodott, a partraszállás pedig megkezdődött. Az egyetlen logikus magyarázat az lehet, hogy az ágyúkat eredetileg olyan helyre telepítették, ahol jól láthatták a szövetségesek, és mivel ezért állandóan bombázták a területet, az ágyúkat áthelyezték, és álcázták. A tüzéreket azonban elfelejtették odaküldeni. Az ilyesmi bizony előfordul, különösen olyankor, amikor a hadvezetés túlságosan elfoglalt ahhoz, hogy logikusan gondolkozzon. A németeknek nagy árat kellett fizetniük ezért a hibáért. Attól, hogy az ágyúk nem működtek, az amerikai katonák teljesítménye nem értékelődött le. Ha nem találják meg azokat az ágyúkat (ők pedig igen nagy nehézségek árán találták meg), és nem semmisítik meg, akkor a németek később működésbe hozhatták volna, miután a parancsnokok közül valakinek eszébe jutott volna, hová is telepítették. A partraszállás utolsó szakaszaiban is igen komoly kárt tudtak volna tenni a partra szálló erőkben ezek az ütegek.

A rohamcsapatok másik százada pár órával később az Omaha tengerparton tette magát hasznossá. Amint az ismeretes, az amerikaiak partraszállása az Omaha tengerparton kis híján teljes katasztrófával végződött. A halott amerikai katonák száma már akkor sem volt kevés, amikor a támadók még csak a tengeren jártak. Sokan azok közül, akiknek sikerült elérniük a partot, a szárazföldön haltak meg. 10.00-kor a németek erőteljes ellentámadásba lendültek, amely, ha nem állítják meg, az amerikaiakat a tengerpartra, aztán pedig a tengerbe taszította volna ebben a szektorban. Az ellentámadást mindössze

200 katona állította meg, a rohamcsapatok és a 116. zászlóalj túlélői. Amilyen helyzetbe kerültek a katonák az Omaha tengerparton, egy sikeres német ellentámadásnak rettenetes következményei lehettek volna.

Az összes különleges hadviselési erő közül a legfurább (és legkisebb) a Popski magánhadserege néven ismertté vált egység lett. Popski nem volt más, mint Vlagyimir Penjakoff alezredes, akit később Kiváló Szolgálatért Érdemrenddel és Hadi Érdemkereszttel tüntettek ki. A szülei oroszok voltak, ő azonban már Belgiumban született. Az angolt anyanyelvi szinten beszélte, magántanulóként végezte a gimnáziumot, majd Cambridge-ben tanult. Amikor azonban kitört az I. világháború, Penjakoff úgy döntött, túl sokáig tartana, mire tiszti kinevezést kapna a brit hadseregben, ezért jelentkezett a francia hadseregbe, ahol közlegényként kezdte meg a szolgálatot. Itt négy évet húzott le – amit csak kicsit élvezett. Megismerte a francia életstílust, és megutálta a francia embereket, amely utálat az évek folyamán csak egyre nőtt. A háború után Egyiptomban telepedett le, és létrehozott egy cukorgyárat. Itt számos más egyéb nemzetet is „megutált".

Egyiptomi tartózkodása alatt Penjakoff igyekezett kalandos időtöltést keresni magának. Megtanult repülőgépet vezetni, majd autodidakta módon elsajátította a tájékozódás tudományát, amelynek révén nagy területet járt be az automobiljával. Egy idő után képes volt a nap és a csillagok állására építve is tájékozódni. Sokat köszönhetett Ralph Bagnold őrnagynak és még sok más katonának, aki ezt a tudásanyagot összegyűjtötte. Bagnold a barátaival óriási puszta területet járt be a sivatagban, pedig a tereptárgyak teljes hiányában ezt korábban lehetetlennek tartották. Azelőtt a süppedékeny homokot is járhatatlannak találták, mivel belesüppedtek a járművek. A tereptárgyak hiánya már nem okozott problémát, hiszen a rendelkezésükre állt a tájékozódás tudománya. A homokban való elakadásra pedig kifejlesztették a hornyolt acéllemezt (amelyet a kerék alá helyezve a jármű ki tudott vergődni a veszélyes helyekről), valamint a hűtőventilátort, amely meggátolta, hogy az automobilok hűtővize felforrjon és ezáltal a motorja besüljön. Az önfejű Penjakoff ostoba mód soha nem mondta meg senkinek, hogy hová készül, és titokban indult el hosszú útjaira. Ezt azért tette, mert szerette volna, ha kizárólag saját magára számíthat. Ennek a szisztémának csak egy hátulütője volt, mégpedig az, hogy szinte ugyanannyi pótalkatrészt kellett magával vinnie, mint amennyit a Fordba – amellyel ezekre az utakra elindult – már a gyárban beépítettek.

A II. világháború kitörésekor negyvenkét éves volt, és majdnem 95 kilogramm. Amikor elment a repülő-orvosivizsgálatra, hogy megújítsa a pilótaengedélyét, az orvos alkalmatlanná nyilvánította. Sem a haditengerészet, sem a brit Királyi Légierő nem kívánta felvenni a soraiba. A hadsereghez beállhatott volna, de belga születése miatt semleges állampolgárnak számított. Aztán a németek megoldották a dolgot, mert lerohanták Belgiumot. Hat hónappal később a brit hadsereg tagjaként a líbiai arab különítményhez került.

A különítmény mintegy 3000 főből állt. Ez az alakulat – többek között – a világ legkülönfélébb pontjáról érkező, különböző vallási meggyőződéssel bíró arab emberekből állt. A legtöbbje harcias, de rendkívül fegyelmezetlen volt. A különítmény pontos létszámát soha nem lehetett kideríteni. Az arabok az olaszoktól elkobzott puskákkal harcoltak. A legmodernebb darab is az I. világháború idején készült. Lőszer az volt elég, csak éppen nem lehetett megbízhatónak nevezni. Az alakulatnál szolgáló angol tisztek olyan emberek voltak, akiket semmilyen alakulat nem akart. Ezt végül is meg lehetett érteni, hiszen az egyik tiszt gyakran úgy leitta magát, hogy napokig nem bírt kijózanodni, a másik megosztotta a szíriai barátnőjével a haderő terveit. Penjakoff nem igazán hitt benne, hogy az alakulat hosszú életű lesz. Szerencsére a két tisztet még az első bevetés előtt leváltották. A különítmény rövid időn belül bebizonyította, hogy létezése nem szükségtelen. Penjakoff képességeire is hamar fény derült, és meg is kapta egy új egység, a líbiai arab kommandó parancsnoki posztját.

A kommandó azt a feladatot kapta, hogy verbuváljon még több arabot, építsen ki hírszerző hálózatot, és robbantson fel minden ellenséges üzemanyagraktárt. E feladatok közül a legfontosabb a hírszerző hálózat kiépítése volt. Penjakoff kiválasztott huszonnégy katonát – egy brit őrmester kivételével mind arab volt –, akiknek a hírszerző hálózat főhadiszállását kellett kialakítani az ellenséges terület mélyén. Az együttműködésre mindig kész LRDG segítségével Penjakoff felállította előretolt helyőrségét.

Az olaszul beszélő arabok, akik az olasz főhadiszállások konyháin dolgoztak, igen komoly információforrásnak bizonyultak. Az olasz tisztek semmibe vették ezeket a szolgákat, és nyíltan beszéltek előttük a terveikről, mivel nem tudták, hogy beszélik a nyelvüket. Az olaszok mindenféle dokumentumokat hagytak olyan helyeken, ahol Penjakoff arabjai könnyűszerrel elolvashatták. Penjakoff háború előtti kirándulásai a sivatagban most kapóra jöttek. „Még hajnal előtt Karet Um Alfeinbe értem, felébresztettem Szád Ali Rahumát, és elindultam megkeresni Abdel Aziz bu Juneszt, akinek a sátra öt mérfölddel arrébb állt, egy meredek, fekete kavicsos vádiban, Bír-el-Dej közelében." Az arab szokások és viselkedés ismerete révén értékes és megbízható információkra talált.

A haderő olyan feladatokat kapott, amelyek az LRDG tevékenységét támogatták. Az LRDG-hez hasonlóan ők is nagy távolságokat tettek meg a sivatagban, figyelték a német és olasz járműveket, illetve jelentést küldtek Kairónak a csapatmozgásokról és a csapatok létszámáról. Az LRDG feladata

elsősorban a hírszerzés volt megfigyelés útján: időnként vad tűzharcba keveredtek, de általában igyekeztek meglapulni és nem magukra vonni az ellenség figyelmét. Penjakoff kommandója szabotőrakciókkal kombinálta a hírszerzést. Az SAS szinte csak rombolással foglalkozott, de fontos hírszerzői információkkal is szolgált.

A Penjakoff főhadiszállásán szolgálók mesterien értettek az információk kiértékeléséhez. Tudták a forrásokról, mennyire megbízhatóak. A pontos, megerősített információ jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A brit Királyi Légierő folyton panaszkodott, ha olyan térséget kellett bombáznia, ahol egyáltalán nem voltak ellenséges célpontok. Ha azonban a légierő igazi célpontot bombázhatott, az szinte mindig hatékonyabbnak bizonyult a szárazföldi alakulatok robbantó tevékenységénél. A szabotőrtevékenységet szinte mindig olasz megtorlás követte az arab falvakban. Akit gyanúsnak találtak, annak vaskampót döftek az álla alá, és annál fogva akasztották fel. Még ha tudták is, hogy az arabok ártatlanok, az olaszok úgy vélték, ha példát statuálnak, a többi leendő arab szabotőr elbátortalanodik.

A Penjakoff rendelkezésére álló szállítóeszközök a következők voltak: a saját Ford automobilja, kilenc ló és négy teve. A hírszerző hálózat működtetése komoly adminisztrációs problémát jelentett. Az informátorok havi díjazást kaptak, de ha ellustultak, vagy megbízhatatlan információval szolgáltak, megvonták a bérüket, illetve megkurtították azt. Penjakoff kidolgozott egy ellenőrző rendszert, amelynek segítségével ki lehetett szűrni az olyan élénk fantáziájú informátorokat, akik szívesen elüldögéltek a sátrukban, és nem létező ellenséges járművek elhaladását jegyezték le. Az „ügynökök" feladatához tartozott olyan pletykákat terjeszteni, hogy egy hatalmas, megállíthatatlan brit haderő közelít. Az álhír hamar az olaszok fülébe jutott, akik már így is túlontúl sebezhetőnek tartották állásaikat.

A kommandó legkellemetlenebb pillanatai akkor jöttek el, amikor a tengelyhatalmak hirtelen előretörtek, és a kommandó olyan messze került tőlük, hogy már nem lehetett megoldani az utánpótlását. De ez a nehéz időszak nem tartott sokáig. A helyismeretnek és a kapcsolathálózatuknak köszönhetően könnyedén áthelyezték a főhadiszállásukat az ellenséges vonalakhoz közelebb lévő helyre, útközben pedig összeszedték az egységeiktől elszakadt vagy szökött brit foglyokat.

1942 augusztusában Penjakoffnak jelentkeznie kellett Kairóban eligazításra. Amikor megérkezett, döbbenten tapasztalta, annyi minden megváltozott, hogy már senki sem tudott róla. Az egységéről készült összes akta eltűnt, sőt közölték vele, hogy a kommandót hónapokkal korábban már hivatalosan fel is oszlatták. Penjakoff teljesen le volt taglózva. Ekkor találkozott egy fiatal lovas ezredessel, aki Shan Hackett néven mutatkozott be neki. Ő lett a későbbi

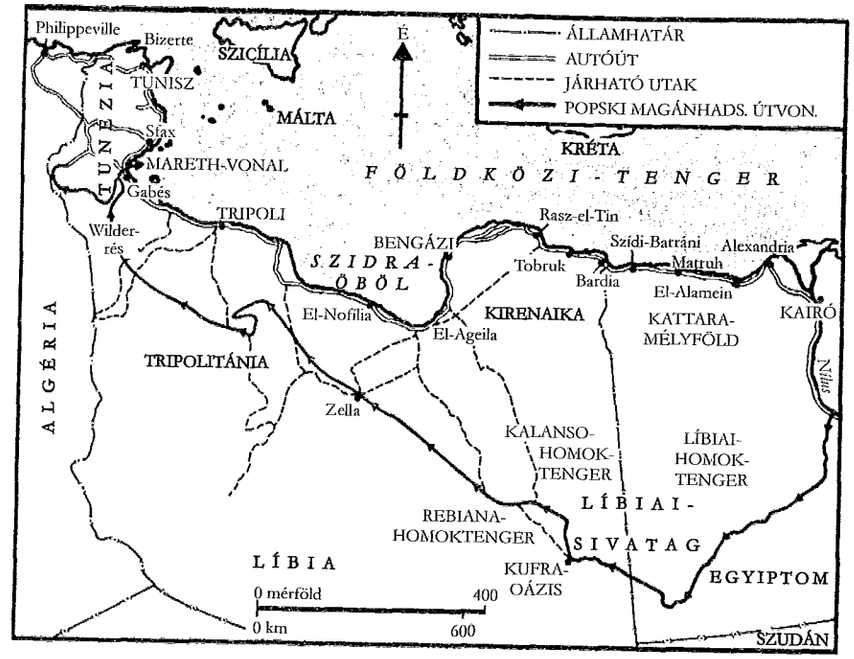

Popski magánhadseregének sivatagi mozgása

Sir John Hackett tábornok. Penjakoff elsorolta neki a problémáit: öt hónap szolgálat után visszajött Kairóba, és megtudta, hogy az egységét feloszlatták, ráadásul már a juttatását sem kapja. Hackett végighallgatta a szomorú történetet, de felhívta Penjakoff figyelmét a tényre, hogy mások talán másként látnák a történteket. „Ide hallgasson, Popski – mondta neki az ezredes –, maga eddig a sivatagban élt. Aztán magánháborúba kezdett a magánhadseregével, senki nem parancsolt magának, és most, hogy volt rá ideje, eljött ide, Kairóba, és elvárná, hogy a kormány fizessen magának azért, mert jól kiszórakozta magát!"

Penjakoff, aki mindig realista volt, rádöbbent, hogy valóban ez az igazság. Később azonban, amikor szervezettebben és immár parancsra teljesített küldetéseket az egységével, Penjakoff már sokkal szimpatikusabbnak találta az ezredest. Hackett éppen elég csillogó szemű fiatalemberrel találkozott, aki mindenféle vad ötletet akart megvalósítani, hogy egymaga bánjon el Rommellel. Az ötletet többnyire az LRDG és az SAS tevékenysége adta, de az ifjú tisztek általában nem rendelkeztek elég elszántsággal és szervezőkészséggel, hogy meg is valósítsák a terveiket, amennyiben azok kivitelezhetők voltak.

Penjakoff részt vett kommandósok, az SAS és a haditengerészet együttes rajtaütésében, amellyel szerették volna visszafoglalni Tobrukot, és amely nem sikerült túl jól. Penjakoff az elterelő hadműveletnek szánt, Barce elleni táma-

dásban kapott szerepet, melynek nem volt célja a település elfoglalása. De ő is bajba került az egységével. Óriási volt a kavarodás, Penjakoff két helyen is megsebesült, de aztán – legnagyobb megkönnyebbülésére –, az LRDG egyik, David Lloyd-Owen által vezetett őrjárata kihúzta a csávából.

Miután a sebei meggyógyultak, Penjakoffot felkérték, irányítson egy egységet, amely a németek ellen hajtott végre rajtaütéseket a frontvonal mögött. Penjakoff úgy érezte, már így is éppen elég önálló alakulat végzi ezt a feladatot, és megkérdezte, nem csatlakozhatna-e inkább az embereivel együtt az LRDG-hez. A kérésére rábólintottak, viszont egy hét múlva távoznia kellett volna, mivel az LRDG-nél már nem volt hely egy újabb századnak. Ehelyett kinevezték egy új, öt tisztből és tizennyolc katonából álló egység parancsnokává. A neve 1. rombolóegység lett. A felettesei megkérték, találjon ki neki egy rövidebb nevet, amely egyáltalán nem utal az egység feladatára. Hackett erre azt mondta: „Ha nem talál gyorsan valami jó nevet, Popski magánhadseregének fogjuk elnevezni!" A név tökéletesnek tűnt. A katonai hadműveleti igazgató áldását adta rá, és a „PPA" rövidítés (*Popski's Private Army* – Popski magánhadserege) napokon belül megjelent a katonák zubbonyán. Popski úgy döntött, az egység jelvényén egy asztrolábium legyen, sapkaként pedig a harckocsizók fekete barettjét választotta. Négy dzsipet kaptak Vickers K géppuskákkal, két háromtonnás teherautót, szintén Vickersekkel felfegyverezve. Utóbbi kettőből lett a mobil főhadiszállás. Az egységhez helyezett katonák között volt egy Locke nevű tizedes. Csak egy szeme volt, a testét pedig sebhelyek borították. Kifogástalanul beszélt angolul és franciául: ezért az angol katonák meg voltak róla győződve, hogy angol, a franciák pedig, hogy francia. Az elbeszélések szerint az ellenség számos tagját puszta kézzel ölte meg, de a katonáira nagyon vigyázott, és soha nem tette ki őket szükségtelenül veszélynek.

Penjakoff rájött, hogy a katonái nem voltak éppenséggel tapasztalatlanok, de az LRDG-nél szolgálókhoz képest kezdőnek számítottak a sivatagi tájékozódásban. Ahányszor bajba kerültek, mindig ehhez a barátságos alakulathoz fordultak segítségért. És nem csak ők éltek a lehetőséggel. Az SAS gyakran kért segítséget az LRDG-től, melynek tagjai profiknak számítottak a sivatagi tájékozódásban, de a legkülönfélébb felderítőegységek, mint például az „A" és „G(R)" előretolt kulonítmény is az LRDG-nek köszönhetően tudta elvégezni a feladatát. Előfordult, hogy Popski magánhadserege elveszített egy teherautót – általában azért, mert ráhajtott egy aknára, amiből éppen eleget telepített az ellenség a sivatagba. És természetesen mindig fennállt az esélye annak, hogy összecsapnak a németekkel vagy az olaszokkal. És valóban, az egység hamarosan el is veszített jó néhány embert.

Amikor végül sikerült csatlakozniuk az 1. hadsereghez és az amerikaiakhoz, a Vickers K-k helyett kaptak pár Browningot. És közben mindvégig gyűjtötték az információt, valamint beazonosították és felrobbantották az ellenséges üzemanyagraktárakat. Az ellenség által használt utakat is rendszeresen aláaknázták.

Amikor az észak-afrikai háború befejeződött, Popski magánhadseregének a jövője ismét bizonytalanná vált. Szerencsére Penjakoff találkozott a 141. különítménynek nevezett tervezőcsoporttal, amely a St. Nazaire elleni rajtaütést szervezte, és éppen Szicília megszállásával volt elfoglalva. (Appleyard révén ez a különítmény készítette elő a Pantellaria elleni rajtaütést, az SBS Szardínia elleni rajtaütését és még számos kisebb akciót.) Penjakoff nem vehetett részt ezekben az akciókban, mert túl sokat tudott, ezért nem kockáztathatták meg, hogy az ellenség kezére kerüljön, viszont élvezte a 141. különítmény bizalmát, és javaslatokat tehetett, hogy a szolgálataira hol lehet szükség a jövőben.

Popski magánhadserege létezett még ugyan, de az arab katonákat szélnek kellett ereszteni, mivel alkalmatlannak bizonyultak a jövőbeli feladatokra. Brit önkéntesek vették át a helyüket, akik olyan alakulatoktól érkeztek, mint az LRDG, amely új szerepben próbált szerencsét, mivel a sivatagi háború véget ért. Penjakoff összebarátkozott Hopkinson vezérőrnaggyal, az 1. légideszant-hadosztály parancsnokával. Hopkinson nagy támogatója volt a rendhagyó, merész feladatokat vállaló alakulatoknak, hisz ő maga hozta létre a Phantomot (amelyről bővebben esik még szó az 5. fejezetben). Felmerült, hogy Popski magánhadseregére kellene bízni öt dzsip Calabria egyik sík vidékére juttatását. Vitorlázó repülőgépekre gondoltak, azonban a szicíliai bevetés során történtek után a hadvezetőség törölte a tervet, és inkább úgy döntött, hogy Popski magánhadseregét Bizertából tengeri úton ismeretlen helyszínre küldi (utóbb kiderült, hogy ez a helyszín Taranto) az előretolt csapatokkal együtt. Olaszország ekkorra már fontolóra vette, hogy különbékét köt a szövetségesekkel (ezt azonban a németek igyekeztek megakadályozni), Popski magánhadserege pedig a partraszállást követően Brindisi felé indult. A feladata az volt, hogy szerezzen információt a németek hollétét és haderejét illetően, továbbá ki kellett derítenie, hol találhatók repülőterek, s az olasz tisztviselőktől milyen mértékű együttműködésre lehet számítani. A helybéli olasz parancsnokok rémülten konstatálták, hogy két hadsereg közé kerültek, ráadásul mindkettő a támogatásukat kéri. Penjakoff nagyon jól tudta, hogy a térségben állomásozó szövetséges szárazföldi csapatok létszáma igen csekély, és hogy ők is leginkább csak azért vannak Olaszországban, hogy távol tartsák a német utánpótlást Salernótól, amelyet a támadóerők célpontul szemeltek ki. Szeptember 11-én Popski magánhadserege minden ellenállás nélkül bevonult Bariba, és arra biztatta az ott állomásozó olasz helyőrség parancsnokát,

hogy vegye fel a harcot a németekkel, ha ellentámadásba mennének át. Amíg Penjakoff az olasz főhadiszálláson tartózkodott, a parancsnok sürgős telefonhívást kapott, hogy azonnal küldjön pár embert egy vízvezetékhez, amit a németek tévedésből felrobbantottak. Azt gondolták, hogy Bariba szállít vizet, de tévedtek, mert a csővezeték Foggiát látta el vízzel, amely ekkor még német megszállás alatt állt. Penjakoff elvette a telefont az olasz parancsnoktól, és közölte a német tiszttel, hogy a Bariba érkezett brit páncéloshaderő parancsnokával beszél. (Penjakoff folyékonyan beszélt németül, bár időnként ejtett egy-két hibát.) A német tiszt mindezt döbbenten hallgatta, és arra gondolt, ha ellentámadást akarnak indítani Bari ellen, akkor egy komoly páncéloserőt kell összeállítani, már ha tényleg meg akarják támadni Barit. Ahhoz viszont meglehetősen sok időre van szükség, Penjakoff pedig nagyon remélte, hogy tényleg lesz a közelben valami nagy brit haderő, ha a németek úgy döntenek, odamennek.

Popski magánhadserege olyan sok értékes információt gyűjtött össze a német egységek helyzetéről és erejéről, hogy a szövetségesek hadműveleti terveit jelentősen módosítani kellett. Természetesen a térségben más egységek is dolgoztak, amelyek közül a legkiemelkedőbb munkát a Phantom és két SAS-alakulat végezte. Ők rendelkeztek tartalékokkal, ezért a katonáik pihenhettek. Popski magánhadserege azonban túl kicsi volt ahhoz, hogy rendelkezzen tartalékokkal, ezért az emberek kénytelenek voltak életformaként felfogni a munkájukat, ami egyébként rendkívül változatosnak bizonyult. Viszont volt problémájuk bőven, és most még a menekültekkel is meg kellett birkózniuk. Penjakoff szélmalomharcba kezdett, amikor megpróbálta meggyőzni az olasz felsőbb osztályokat arról, hogy felelősségteljesebben kellene viszonyulniuk szegényebb honfitársaikhoz, de hiába. A gazdagabb olaszok számára csak nyűg volt a sok menekült.

Az információ megszerzésekor a leleményesség hatásosabb fegyvernek bizonyult az erőszaknál. Amikor Penjakofftól azt kérték, tudja meg, hány német katona tartózkodik Gravian térségében, összeismerkedett egy olasszal, aki ellátmányt adott el a kérdéses körzetben tartózkodó német egység szállásmesterének. Penjakoff megtudta a szállásmester nevét, aztán egyszerűen felhívta telefonon (nem volt könnyű), és közölte a némettel, hogy ő olasz szállásmester egy helyen, amit a németek csak mostanában foglaltak el. Penjakoff azt állította, lenne nyolc láda konyakja, amit szívesen elpasszolna. Némi alkudozás következett az árát illetően, mert a német szállásmester gyanította, hogy lopott. Mindazonáltal a tiszti étkezdének nagyon kellett volna pár láda. Penjakoff azt mondta, egy „lefoglalt amerikai kocsival odaviteti", ha a német elintézi, hogy az őrszemek beengedik. Megállapodtak, hogy a konyakot 23.00-kor szállítják le. Popski magánhadserege meg is érkezett a ládákkal a

megadott időben – természetesen a faládákat jól megrakták kövekkel –, majd besétáltak a szállásmester irodájába, aki ekkor már részeg álmát aludta (nem csoda, hogy szükség volt az alkoholra a tiszti étkezdében). Fejbe verték egy gumibottal. Az íróasztalán találtak egy köteg papírt, amelyen pontosan le volt írva, hogy hol milyen német egységek állomásoznak, és hány fővel rendelkeznek. Eszerint a környéken állomásozott az 1. német ejtőernyős-hadosztály is. Penjakoff zsebre vágta, hagyott egy üveg whiskyt az eszméletlen szállásmesternek – úgy érezte, ennyit mégis megérdemel –, aztán kisétált az irodájából. Amikor visszatért az állomáshelyére, üzenetet küldött az 1. légideszant főhadiszállására, megadta a Gravina térségében állomásozó német katonák létszámát, amely pontosan 3504 fő volt.

A jelentés túl pontos volt ahhoz, hogy a főhadiszállás ne hagyja szó nélkül. Üzenetet küldtek, amiben ez állt: „Kérem, erősítse meg az előbbi információt!" Penjakoff ezzel kapcsolatban a következőket mondta: „Engedtem a kísértésnek, és mert fel akartam előttük vágni, elküldtem nekik az összes információt, amit a szállásmester íróasztalán lévő papírokból megtudtam." Hosszú, részletes lista volt, amit az 1. légideszant döbbenten fogadott. Penjakoff ezt követően elégedetten elmosolyodott, és lefeküdt aludni.

Ahogy a háború egyre inkább Olaszország északi része felé mozdult, Popski magánhadserege olyan elfoglalt lett, mint soha azelőtt. Mostanra mindenki elismerte a teljesítményét, és az egység létszámát nyolcvan főre bővítették. Önkéntesekből nem volt hiány. „Popski" élő legendának számított, és sokan úgy vélték, hogy a Kiváló Szolgálatért Érdemrend, valamint a Hadi Érdemkereszt, amivel kitüntették, nem elegendő elismerés egy ilyen sokoldalú, bátor és kitartó embernek. Penjakoff a bázisait hegyoldalakban állította fel, az utánpótlást pedig légi úton kapta meg. A dzsipeket tengeren szállította a mindig segítőkész haditengerészet. A légi utánpótlásról a brit Királyi Légierő 1. különleges hadviselési különítménye gondoskodott, amely szorosan együttműködött az SOE-vel, és a partizánokat is ellátta hadianyaggal. A térségben tevékenykedett még az „A" különítmény is, amely szökött brit hadifoglyokat gyűjtött össze. Az említett egységek gyakran segítették egymást.

Popski magánhadserege gondoskodott arról is, hogy a németek által használt utak alá legyenek aknázva, a hidak a levegőbe repüljenek. Amikor a németeknek elegük lett ebből, és biztonságosabb utak és hidak után néztek, Popski magánhadserege ott termett, és azokat is aláaknázta. A támadásaik helyét úgy választották meg, hogy a németek még véletlenül se tudják kitalálni, hol várható legközelebb robbantás. Ezt a munkát azonban nem lehetett élőerő-veszteség nélkül végezni. Rendkívül kimerítő és kellemetlen munka volt. Kevés ember tudja elképzelni, milyen hihetetlenül kiborító tud lenni az állandó eső, főleg akkor, ha éjjel-nappal a szabadban kell tartózkodnia az embernek. Egy

alkalommal, amikor a dolgok nem éppen úgy sültek el, ahogy Popski magánhadserege szerette volna, Penjakoff ismét megsebesült. A *Private Army*ban erről így írt: „A németek ismét átjöttek a hídon. Ezúttal egy csomóban. Az egyik nekitámaszkodott a hídkorlátnak, egy puskagránátot dugott a puskája csövébe, aztán szép lassan ránk emelte a fegyverét. Megpróbáltam pontos lövésekkel leszedni, de nem sikerült. Pedig háromszor vétett el minket. És mégsem tudtam eltalálni. A dzsiphez mentem újabb töltényhevederért, amikor valami, ami teljesen hangtalanul jött, összeroncsolta a bal csuklómat. A csontok meg az alkarom izmai egyetlen péppé váltak…"

„Szétroncsolt karomat bedugtam a zubbonyom alá, és megkértem Burrowst, rakjon egy új hevedert a géppuskámba. Meg is tette, aztán visszament a saját géppuskájához. A németek harmadszor is átjöttek, most már futva. Néhány átért, és beugrott a töltés mögé, a többiek vagy elestek, vagy visszakúsztak a hídon. Egy idő után abbahagyták a tüzelést." Amikor megérkezett az erősítés, Penjakoff elment bekötöztetni a sebét. Amikor megtalálta a katonaorvost, észrevette, egy másik golyó a jobb kezébe fúródott, és eltörte a mutatóujját. „Hát ezért lőttem én olyan pocsékul." Három hónappal később egy karral szegényebben tért vissza a hadszíntérre. Mire a háborúnak vége lett, Popski magánhadserege 1335 foglyot ejtett, 16 tábori ágyút zsákmányolt, amelyek között volt jó néhány 88 mm-es is.

Annak ellenére, hogy igen kis létszámmal dolgozott, Popski magánhadserege lett a szövetséges erők egyik legértékesebb egysége. Nagyra értékelték rendszeres hírszerzői tevékenységét, amely mindig pontos és részletes információval látta el a katonai tervezőket, és amelyet először arabok segítségével végzett, majd később az olasz vonalak mögött. Popski magánhadseregének létezéséről rengetegen tudtak, azonban azt, hogy éppen hol tartózkodott, soha senki. A haderő olyannyira brit volt a stílusát tekintve, hogy csak egy külföldi vezethette, aki értékelte a britek katonai és kulturális értékeit.

Létezett egy, Popski magánhadseregéhez rendkívül hasonlító egység, Lovat felderítői, amely azonban egészen más területen tevékenykedett. A II. világháború előtt negyven évvel hozta létre Lord Lovat, a Fraser-klán főnöke, hogy a dél-afrikai háborúban harcoljanak, ahol úgy vélték – és nagyon helyesen –, hogy az alakulatnál szolgálók a hátterükre való tekintettel kiválóan fel tudják venni a harcot a gerilla-hadviselés mestereivel. Mint a családja összes tagja, Lovat remekül értett a szabadtéri sportokhoz, és előszeretettel tett kalandos gyalogtúrákat a legvadabb vidéken is, ráadásul rendkívül intelligens és kulturált ember volt. Egy oratoriánus iskolában nevelkedett, majd Oxfordba ment tanulni, ahol megkedvelte az igazi brit sportokat, mint például a kriketet, az evezést és a rögbit. Egyetemi tanulmányait követően Szomáliába és Abesszíniába (a mai Etiópiába) ment felfedezőútra.

Amikor a dél-afrikai háború kitört, Lovat úgy látta, hogy létre tudna hozni egy haderőt, amely segíthetné a brit hadsereget. Engedélyt kapott a Hadügyminisztériumtól, hogy felállítson két századot, amelyet a Fekete Megfigyelők mellé rendeltek, és elsődlegesen felderítéssel foglalkoztak. Noha Lovat honfitársai közül néhányan nem igazán hitték el, hogy képes kiállítani két századot, Lovat rövid időn belül bebizonyította, hogy tévedtek. A felderítők harminc különböző klánból toboroztak embereket, afrikai bennszülötteket, angolokat, ausztrálokat és új-zélandiakat is bevettek a csapatba.

Az I. világháborúban a felderítők két ezreddel láttak munkához. Harcoltak Gallipolinál, Macedóniában és Franciaországban. Számos kitüntetést kaptak, és sok embert veszítettek. A két háború közötti években is aktív alakulatként működtek, amikor pedig kitört a II. világháború, teljes létszámban, kiképzett katonákkal álltak a szövetségesek rendelkezésére. Több mint száz olyan fiatalember szolgált a felderítők között, akinek az apja is harcolt az alakulattal az I. világháborúban.

Az első tengerentúli bevetésre a Feröer-szigeteken került sor. A Feröer-szigeteket harcászati szempontból igen fontosnak találták, mivel a Shetland-szigetektől mintegy 300 kilométerre északnyugatra terülnek el, nagyjából félúton Norvégia és Izland között. A németek jelenléte a Feröer-szigeteken komoly veszélyt jelentett volna az atlanti-óceáni hadtápvonalakra.

Noha a szigetcsoport összesen tizenhét lakott szigetből áll, a lakossága alig éri el a 35 000 főt. Azok a felderítők, akik azt hitték, tudják, milyenek a pocsék körülmények, rájöttek, hogy Skócia legrosszabb része, a legrosszabb időjárásban is legfeljebb kellemetlen a Feröer-szigetek párás, ködös, kopár sziklasivatagához viszonyítva. Amellett, hogy katonai szempontból rendkívül fontos stratégiai helyen terült el a szigetcsoport, a háborús évek idején ez volt a térség legnagyobb tengeri halászati központja. A halászat azonban roppant veszélyesnek bizonyult, mert a német tengeralattjárók és repülőgépek elsüllyesztettek minden útjukba kerülő halászhajót. Amikor a felderítőket a Feröer-szigetekre küldték, mint minden stratégiai lépést, amire a háború alatt sor került, ezt a parancsot is titkosították. Senki sem tudhatta, hová mentek, csak akkor, amikor már kint jártak a nyílt vízen. Amikor azonban az utolsó pillanatban egy fogorvost is a felderítőkhöz küldtek, közölték vele, ha segítségre van szüksége, csak keresse meg a Thorshavnban praktizáló fogorvost. Mivel Thorshavn volt a Feröer-szigetek fővárosa, nem volt nehéz kitalálni, hová fognak menni.

Grönlandhoz hasonlóan, a Feröer-szigetek is Dániához tartoztak. A szigeten élők közül igen kevesen beszéltek angolul, mégis nagy jóindulattal fogadták a felderítőket, miután Dánia német megszállás alatt állt.

A Feröer-szigeteket gyakran támadták a németek, leginkább a Heinkelekkel. Ezek közül jó néhányat sikerült lelőni. Az egyik legemlékezetesebb találatot egy Bren aknavetővel ejtették az egyik német repülőgépen, ami ezt követően egy fjordba zuhant. A hajózószemélyzetnek sikerült időben kijutnia a gépből, de aztán elfogták őket. Az időközben elsüllyedt Heinkelt egy búvár, egy vashorog és egy aberdeeni halászhajó segítségével emelték ki a vízből.

A Feröer-szigetek durva, hegyvidékes terepén járőröző felderítők alaposan felkészültek a következő bevetésükre, amelyre Olaszországban került sor. Ennek ellenére még Kanadába küldték, és alaposan kiképezték őket a hegyi hadviselésre (még síelni is megtanultak), s csak aztán indulhattak el Nápolyba. Júliusban érkeztek meg, és roppant jól szórakoztak, amikor nekiláttak kirakodni a sífelszereléseiket és vastag hegymászó ruháikat. De senki nem volt meglepve a csapatból. A cinikusok gyakran mondják, ha trópusi felszerelést kapsz, biztos, hogy a Sarkkör közelében fogsz landolni. Azért azt meg kell adni, hogy például a kanadai télből útnak indított katonák, háború idején mégsem szállhattak hajóra olyan öltözetben, amit a sivatagban kellett később viselniük. Ráadásul a melegebb éghajlatú térségekben is előfordul, hogy hidegek az éjszakák, ezért találták ideálisnak a gyapjúszövetből készült tábori egyenruhát.

Amikor már az Appenninekben voltak, a kémkedés, a harcoló járőrözés, az orvlövészet és a beszivárgás, vagyis mindaz, amihez a felderítők nagyon értettek, most kapóra jött. Összebarátkoztak a gurkhákkal, a partizánokkal viszont nem sikerült baráti viszonyt kialakítani. Ennek az volt az oka, hogy úgy érezték, a partizánok többet lógtak, mint harcoltak, bár ebben a dologban számos szövetséges egység nem értett velük egyet. A felderítők valószínűleg kifogtak egy lustább partizáncsapatot. Az olasz parasztokat viszont kedvelték, ők ugyanis a háború ellenére is megpróbálták megtermelni a betevőjüket. A felderítők parancsnoka azt írta: „Olaszországban találkoztunk egy érdekes egységgel is, amely Popski magánhadseregének nevezte magát. Ez az irreguláris alakulat kiváló munkát végzett."

A felderítők később egy sor szokatlan feladatot kaptak. Egyszer összekötőként funkcionáltak a 8. hadsereg és az amerikaiak között, máskor az Anders tábornok által vezetett lengyel csapatokkal harcoltak, a háború vége felé pedig a zsidó dandárral.

A többi alakulattól eltérően a felderítőknek nem voltak problémái a titoktartással. Az alakulat tagjai szófukar emberek voltak, és ez most kifizetődött. Ráadásul, amikor mégis beszélgetni kezdtek, azt kelta nyelven tették, amit meglehetősen kevesen értettek volna meg.

Végül, de nem utolsósorban, essen szó a haditengerészet kommandóalakulatáról. A háború alatt kevesen tudtak ennek a létezéséről, talán azért, mert

többnyire a hadsereg és a tengerészgyalogság kommandóinak az árnyékában élt. Amint azt már korábban láttuk, a haditengerészet fontos szerepet játszott a korai kommandós rajtaütések végrehajtásában. Ennek ellenére csak Dieppe után (1942. októberben) döntött úgy a kombinált hadműveletek parancsnoksága, hogy létrehozza a „J" különítményt, amely egy öt őrhajóból, egy gyorsnaszádból és 130 – különböző típusú – partra szállító csónakból álló, állandó egység volt. Úgy gondolták, hogy ezzel a kis flottával bárhol és szinte bármikor képesek partra tenni egy rajtütéshez szükséges kis haderőt. (A „J" különítményt nem szabad összetéveszteni a „J" Szolgálattal, amely a Közel-Keleten végzett lehallgató tevékenységet.)

A „J" különítmény felállítását követően egy iskolát hoztak létre Argyllshireben, ahol megkezdték a partbiztosító különítmények kiképzését. A különítmények feladata volt gondoskodni arról, hogy a partszakasz rendezett legyen a partraszállásokkor, hogy zökkenőmentesen fogadni lehessen a beérkező hadianyagot és a csapatokat. Egy tengerparton közlekedésirányító rendőrt játszani a golyózápor közepén nem éppen szívmelengető feladat – ugyanis ez volt a kihajózást irányító tisztek feladata –, de önként jelentkezőkben sosem volt hiány. Aki ezt a posztot akarta ellátni, annak nemcsak bátornak, de roppant kitartónak és találékonynak kellett lennie. Az egységet eleinte haditengerészeti parti kommandónak nevezték, de aztán hamarosan „királyi haditengerészeti kommandósok" lett belőle. Olyan feladatokat bíztak rájuk, amit csak a legjobban kiképzett emberek tudtak elvégezni, a haditengerészet többi alakulatának parancsnokai pedig egy kicsit sem örültek annak, hogy Mountbatten a legjobb embereiket kéri el a kommandójához. A haditengerészet kommandósaitól nemcsak azt várták el, hogy jó szervezőkészséggel rendelkezzenek: éppen olyan jól helyt kellett állniuk, ha harcra került a sor, mint a hadsereg és a tengerészgyalogság kommandósainak. Achnacarryben képezte ki őket a rettenthetetlen Vaughan ezredes. A kommandósok számára a nap reggel hatkor kezdődött, amikor kimentek a közeli folyóhoz, és feltörték a jegét, hogy vízhez jussanak, amiben megmosakodhattak (soha nem használtak meleg vizet a borotválkozáshoz), aztán felöltöztek, ami nadrágot jelentett (atlétát nem hordhattak, akármilyen volt is az idő). Nyers húson, burgonyán és kenyéren éltek. Egész nap folyt a kiképzésük, és gyakran éjszaka is. Volt néhány kommandós, aki mindezt még élvezte is. A többiek úgy tekintettek mindarra, ami velük történt, hogy egyszer ennek is vége lesz.

A királyi haditengerészeti kommandósok elsőként a „Fáklya" hadműveletben jutottak szerephez, ami az angol–amerikai haderő észak-afrikai partraszállásának volt a fedőneve. A szövetséges hadvezetőség abban reménykedett, hogy a partraszállás váratlanul fogja érni az ellenséget, amely nem fog különösebb ellenállást tanúsítani. A meglepetés nem maradt el, mivel az

akciót sikerült titokban tartani, azonban az ellenállás jóval nagyobb volt a vártnál. Ennek ellenére a feladatot elvégezték. A királyi haditengerészeti kommandósok az amerikaiaknak és másoknak nyújtott segítségükért dicséretben és – néhány – kitüntetésben részesültek.

A későbbiek során a királyi haditengerészeti kommandósok a következő bevetéseken vettek részt: szicíliai partraszállás, különböző műveletek Olaszországban (például Salernónál és Anziónál), partraszállások az Adrián, Burmában és természetesen a D-nap Normandiában. A szövetségesek által elért eredményekben komoly részük volt, amit mi sem mutatott jobban, mint a tény, hogy gyorsan nőtt a kommandók száma, ami végül 30-nál állapodott meg. A kiképzési módszereken nem változtattak.

Egy hadnagy mesélte a következő történetet. Gyakorlatozás közben felfigyelt egy férfira, aki a világon semmit nem csinált. Odakiáltott neki: „Hé, te, szerezz magadnak egy ásót, és kezdj el ásni!" A férfi döbbenten nézett rá. „Ki? Én?" „Igen, te. Kezdj el ásni!" A férfi szerzett egy ásót, és elkezdett árkot ásni. A hadnagy odébbállt. Csak később tudta meg, hogy a férfi egy tengernagy volt, aki csak azért ment ki a partra, hogy megnézze az egységet kiképzés közben.

Azonban a királyi haditengerészeti kommandók élete nem volt mindig fenékig tejfel. 1944 júniusában felröppent a hír, hogy Elba szigetén kisebb német csapatok szálltak partra. A vezetés úgy vélte, hogy egy, a francia 9. gyarmati gyaloghadosztályból, egy francia kommandós-zászlóaljból és a marokkói goumokból álló haderő képes lesz elbánni a németekkel. A terv szerint brit és amerikai kommandóknak kellett fedezni a partra szállókat. Mivel szerették volna elterelni a németek figyelmét a fő partra szálló erőről, egy – a háború előtt készített filmjeiről híressé vált ifj. Douglass Fairbanks korvettkapitány által vezetett – amerikai torpedónaszád-köteléket küldtek a partszakasz legkülönbözőbb pontjaira, ahol az igyekezett jó nagy zajt csapni.A németeket azonban nem sikerült teljes mértékben félrevezetni, és amikor a fő partra szálló erő megérkezett, vad harcba kezdtek. Sajnos ekkor kiderült, hogy a hírszerzői információ, amelyre a partraszállást alapozták, pontatlan volt. A legtöbb ember akkor esett el, amikor a németek zárótűz alá vették a támadókat az ágyúikkal. Akkor a nagyközönség nem igazán figyelt fel arra, milyen hősiesen harcoltak a katonák ebben a kegyetlen ütközetben, és hogy mekkora árat kellett fizetniük azért, hogy megszerezzék Elba szigetét; mindenki a normandiai eseményekkel volt elfoglalva. Ez az Elbáért folytatott rövid, ámde rendkívül véres csata minden komolyabb akadályt elhárított a szövetségesek elől, így már zavartalanul vihették az utánpótlást Olaszország nyugati partjaira.

A királyi haditengerészeti kommandósokról elmondható, ha valahol szükség volt a jelenlétükre, ők ott voltak. Amikor kellett, nesztelenül a partra lopakodtak, és előkészítették a terepet azok számára, akik később jöttek, és ha kellett, levertek minden ellentámadási kísérletet. „Elsőként jöttünk, utolsóként távozunk", ez volt a mottójuk, és a valóságban is ehhez tartották magukat. Egyébként nemcsak a partraszálláshoz értettek: kiváló érzékkel választották ki a folyóknak azon szakaszait, ahol könnyedén át lehetett kelni, amint ezt be is bizonyították a rajnai átkelésnél és Olaszország északi részén. Az olaszországi hadművelet utolsó szakaszaiban, a Reno folyón és a Commachio-tó lápos részein való átkeléskor a haditengerészeti kommandósok segédkeztek Buffalo kétéltű csapatszállító járműveikkel. Számukra igazi klángyűlés volt ez, hiszen az akcióban a 2., a 9., a 40. és a 43. haditengerészeti kommandósok is részt vettek. A királyi haditengerészeti kommandósok bebizonyították, legalább annyira értik a dolgukat, mint a többi fegyvernemnél szolgáló kommandós bajtársaik, és felül tudnak kerekedni az ellenségen.

W. G. Jenkins hadnagy a következőket írta arról, amit a 43. haditengerészeti kommandósoknál tapasztalt:

> Fitzroy Maclean dandártábornok Tito főhadiszállása ellen indított küldetését követően Churchillt meggyőzték, hogy mindent adjon meg a partizánoknak, akik rengeteg fegyvert kaptak azután, hogy az olasz megszálló erők befejezték a harcot. A németek gyorsan reagáltak, és átvették a jugoszláv partok irányítását, majd lassan a Dalmát-szigetekre is helyőrségeket telepítettek. 1944 januárjában a 2. kommandót és a 43. királyi haditengerészeti kommandósokat, valamint még néhány kisegítőegységet a partizánokhoz küldték, hogy segítsenek nekik megvédeni Vist, az utolsó isten háta mögötti szigetet, amit a németek még nem foglaltak el.
>
> Egy kommandó öt gyalogszázadból, egy nehézfegyverzetű – Vickers géppuskákkal és 3 hüvelykes aknavetőkkel felszerelt – századból, valamint egy parancsnoki századból állt, amihez híradósok is tartoztak. A századok állományát szinte soha nem sikerült feltölteni – a 43. kommandó „E" századának az előirányzott 70 fő helyett 55 katonája volt. Én voltam az egyetlen főhadnagy, pedig abból is kettőnek kellett volna lennie. Szerencsére a parancsnokunk, Ralph Parkinson-Cumine százados (Hadi Érdemkereszttel kitüntetve) hivatásos tiszt volt, meghozzá a legjobb fajtából.
>
> A kommandók hamarosan megkezdték a Vis környéki szigetek támadását, ugyanis a megszállás alatt lévő szigeteken élő partizánoktól rengeteg információt és támogatást kaptak. Két roppant sikeres rajtaütést sikerült végrehajtani Soltán, és még egyet az összes többi sziget, valamint a félsziget ellen, de ezekben már dandár erejű haderők vettek részt.

Solta nagyjából tizenkét kilométerre fekszik Splittől; körülbelül tizenöt kilométer hosszú és jó négy kilométer széles. A felderítőegységek megállapították, hogy ellenséges csapatok szállták meg Grohote falut, ami egy kis kikötő mellett terült el a keleti parton. Március 17-én a 2. kommandó három százada, a 43. kommandó nehézfegyverzetű százada, valamint az USA Hadsereg különleges hadviselési erejének két egysége partra szállt Jack Churchill alezredes (Kiváló Szolgálatért Érdemrenddel és Hadi Érdemkereszttel kitüntetve) vezetésével. Kimerítő menetelés következett a meredek domboldalon, de még hajnalhasadta előtt sikerült megvetni a lábukat egy dombon, ami Grohote falura nézett. 06.00 órakor harminchat Kittihawk bombázó érkezett Olaszországból, és bombázni kezdte a térséget, ami meglehetősen hatékonyan bizonyult. A kommandók gyors támadásának köszönhetően sikerült elfogni a német parancsnokot, akinek a kezébe nyomtak egy hangosbeszélőt, amin felszólította az embereit, adják meg magukat. Négy németet öltek meg, 104-et elfogtak, ezzel szemben a kommandósok közül két ember esett el, tizennégy pedig könnyebben megsebesült.

Nem sokkal ezután a németek egy nagyobb helyőrséget alakítottak ki a faluban, amelyet aknákkal és szögesdróttal vettek körül, valamint kialakítottak három új, megerősített előőrsöt is három domb tetején. Májusban és júliusban partizán zászlóaljak két alkalommal lendültek támadásba, de mindkét alkalommal komoly ellenállásba ütköztek, és mivel nem kaptak tüzérségi támogatást, sok embert veszítettek.

Szeptember 17-én a 43. kommandósok (nagyjából 420 fő), akik éppen akkor tértek vissza Visbe egy Brac környékén végrehajtott bevetésről, parancsot kaptak, hogy támadják meg a Soltában állomásozó német helyőrséget, amelyet 250 fő védett. Az előkészületekre alig maradt időnk, úgyhogy a hadianyagot és az ellátmányt csak úgy rendszertelenül berakodtuk a partra szállító csónakokba, és még hajnal előtt, az éj leple alatt partra szálltunk.

A sziklafalon való kemény mászást hosszú és fárasztó menetelés követte a meredek, köves, lépcsőzetes hegyoldalban. A bevetés előtt közölték velünk, csak magunkra számíthatunk majd, ezért a lőszeren és a kézigránátokon felül mindenkinek még két, 3 hüvelykes aknát is magával kellett vinnie az aknavetőkhöz. Mennyire boldogok voltunk, amikor végre a német állások közelébe értünk, és lerakhattuk azokat a rohadt aknákat! Aztán tovább kellett masíroznunk egy meredek lejtőn, ahol géppuskáikkal tűz alá vettek minket a németek. Szerencsére túl nagy távolságból próbáltak meg leszedni minket. Olyan kevés fedezéket találtunk, hogy a parancsnok úgy döntött, a három, hegytetőn kialakított előőrsöt csak éjszaka fogjuk megtámadni.

Amint az „E" századunkkal közelebb kerültünk a célponthoz, a bajtársaim közül sokan botlottak meg kifeszített drótokban, amitől teljesen

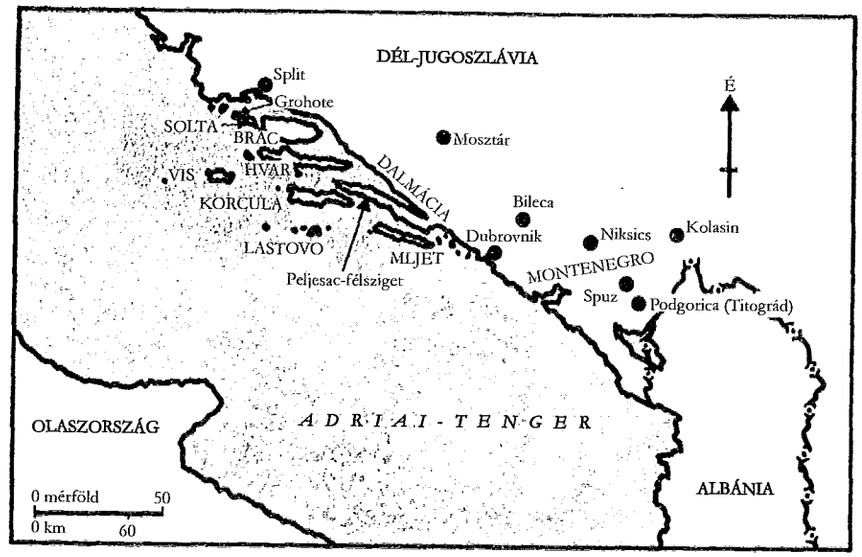

Dél-Jugoszlávia

Az eredeti térképet M. Fugmanna-Nicklinson rajzolta

bepánikoltak, a robbanás azonban elmaradt. Elmaradt a vad ellenállás is, és megkönnyebbülten tapasztaltuk, hogy a németek visszavonultak a faluban kialakított erődjükbe. Aludtunk pár órát, én pedig nagyon örültem, hogy sikerült találnom egy öreg matracot, amin hunyhattam egy kicsit. Az örömöm csak addig tartott, amíg rá nem jöttem, hogy tele van tetűvel meg bolhával. Alig tudtam kirázni az élősködőket az egyenruhámból. Másnap reggel, hajnalhasadtakor megtaláltuk az aknákat, amely között átvonultunk. Odakúsztam az egyikhez, hogy megnézzem, miért nem robbant fel: a németek elfelejtették elvágni azt a vékony kis drótot, ami a detonátorhoz erősítette a biztosítékot. A Split köré telepített ágyúk tüzérei már profibbak voltak. Rendkívül pontosan céloztak, és elvágták az erőd felé vezető utat. A kemény mészkőbe lehetetlen volt lövészárkot ásni, úgyhogy sietve építettünk magunknak a nagyobb kövekből egy mellvédet, ami némi védelmet nyújtott a repeszek ellen. Az ágyúk eldördülése után ki lehetett számolni, hogy mikor fog becsapódni a lövedék, de a németek aknavetőseit bemértek minket, ők pedig rendszertelenül lőttek ránk. Ha ez valakinek nem lett volna elég, az eső is elkezdett zuhogni. Tudtuk, ha ez így folytatódik, gyorsan ki fogunk fogyni az élelmiszerből, mert nem számíthattunk utánpótlásra.

Egy idő után a németek visszavettek a tempóból, mi pedig mehettünk tovább a hegytető felé, amely Grohote falu bázisára nézett, ahol már mi is meg tudtuk szórni a németeket az aknavetőinkkel. Aztán besötétedett, és a parancsnok a hajnali támadás mellett döntött. Elállt az eső, és a nagy

csendben minden zajt jól lehetett hallani. A németek felénk közeledtek, és hallottuk az egymás után elhangzó parancsokat, de fogalmunk sem volt, hogy mi történik. Aztán, a legnagyobb meglepetésemre, az egyik bajtársam megszólalt rendkívül nyugodt hangon: „Indulok, Spider. Fedezz!" Rövid csend következett, aztán elszabadult a pokol. Oerlikonok csattogása törte meg a csendet. Alattunk nyomjelzős lövedékek húztak csíkot az éj sötétjébe, majd az ég felé vágódtak, miután gellert kaptak a köveken. Mindenhonnan fájdalmas üvöltéseket hallottam; teljes volt a zűrzavar. Tíz perccel később a fegyverek elhallgattak, és a hang, amit korábban is hallottam, most is nyugodtan, tárgyilagosan törte meg az újonnan ránk telepedett csendet: „Azt hiszem, mindet leszedtük. Kezdjetek el lassan hátrálni, én is megyek utánatok!" Morgan Giles korvettkapitány éppen akkor jelent meg a gyorsnaszádjaival, amikor a szerencsétlen németeket a sziget belseje felé kezdtük űzni. Tökéletesen időzítette az érkezését. Amikor felkelt a nap, észrevettük, hogy a németek ezt a hegyoldalt is rendesen aláaknázták, ezért aztán meglehetősen lassú és idegtépő volt az utunk a völgybe, ahová a parancs szerint mennünk kellett. Pár katona össze is szedett néhány csúnya lábsérülést; az alattomos, fadobozba rejtett taposóaknákat szinte lehetetlen volt észrevenni. Grohote közelébe érve rengeteg hullát láttunk a víz felszínén lebegni. A demoralizált túlélők is azonnal megadták magukat. A kommandósok harminchat embert vesztettek, de a szigetet felszabadították.

Egy korábbi hadművelet során, amelyet a sokkal nagyobb Brac szigete ellen indítottak, a fegyvernemek közötti kommunikáció nem bizonyult ilyen jónak. A németek itt is előttünk vonultak vissza, mi pedig boldogan integettünk pár Spitfire-nek, ami a fejünk felett húzott el. Akkor már nem voltunk boldogok, amikor megfordultak, és legnagyobb döbbenetünkre elkezdtek minket lőni. Kész csoda volt, hogy senki nem sebesült meg.

Az izgalmas emlékektől eltekintve a legjobban az maradt meg bennem, mennyire spártai életet kellett élnünk. Amíg Vis szigetén állomásoztunk, a hegyoldalon felhúzott sátrakban aludtunk, és kizárólag száraz élelmen éltünk. Ha az embernek egy éven keresztül kekszet kell ennie nap mint nap, az elég monotonná tud válni. Egy év alatt összesen háromszor jutottam kenyérhez. A pénzért semmit sem lehetett venni, a cserekereskedelem viszont működött, csak éppen nem igazán volt kínálat. Az 1. dalmát dandárral elég jó barátságba kerültünk az első hónapokban, amikor még nagy szükségük volt ránk. Szívesen énekelték velünk a mulatós nótákat, és mi is megtanultunk tőlük párat, úgyhogy a bajtársias hangulattal nem volt gond, pedig szinte semmit nem értettünk egymás beszédéből. A partizánok között volt mindenféle ember, de mind harcias, elszánt Tito-követő volt, aki mindenáron meg akart szabadulni a németektől. Borzasztóan szigorú, puritán szabályok szerint éltek. Akit fosztogatáson vagy házasságtörésen kaptak, azt főbe lőtték – a nőket is –, de már a részegségért is súlyos büntetés járt. Amíg Jugoszláviában tartózkodtunk, egyetlen kommandós sem kezdett ki jugoszláv nővel.

Amikor fordult a kocka, és a németek megkezdték a visszavonulást, megváltozott a helyzet. Állandóan ott masírozott a jugoszlávok között egy-két mogorva politikai népbiztos, ezért a korábban barátságos parancsnokok tartózkodóbbá váltak. Október végén a 43. kommandósok partra szálltak Dubrovniknál – nem sokkal azután, hogy a németek visszavonultak –, a politikai légkör pedig még tovább romlott, amíg Montenegróban voltunk. A partizánok elkezdték akadályozni a munkánkat, amit mi roppant mód zokon vettünk. De egyértelmű volt az üzenetük: azt akarták, hogy a végén mindenki tudja, ők szabadították fel az országukat. Mivel közeledni látszott a háború vége, amikor is új kormányt kellett alakítaniuk, az ellenségeskedés még gyilkosabbá vált. A csetnikeket (Mihajlovics támogatóit) és az usztasákat (akik segítettek a németeknek elfogni a partizánokat) elfogták, és a helyszínen agyonlőtték. Amikor elindultunk Niksics felé, két embert láttunk, akik valami gödröt ástak, körülöttük pedig nagykabátos férfiak álltak. Aztán a két ember felegyenesedett a gödörben, a nagykabátosok feléjük nyújtották a kezüket, majd a két test rángatózni kezdett, aztán elernyedt. Csak ekkor jöttünk rá, hogy egy kivégzés szemtanúi voltunk. Pár héttel később egy tanyán tartózkodtunk, amikor négy partizán berontott a házba, és nekilátott kikérdezni a háziasszonyt. Nem értettem a szerb-horvát nyelvet, amin kiabáltak a nővel, de láttam a rémületet a nő arcán. A partizánok felforgatták az egész házat, de ő meg sem moccant. Csak ült a széken, amire leültették. Szerencsére nem találták meg azt, amit kerestek, és távoztak.

Egy idő után kezdett kifejlődni a diplomáciai érzékünk. Az „E" század egy távoli helyen állomásozott, Bileca mellett, én pedig megtudtam, a partizánok 300 németet tartanak fogva a közelben. Mivel tudtam, a partizánok korábban soha nem ejtettek foglyokat, úgy döntöttem, jobb lesz, ha elmegyek és megnézem, hogyan bánnak velük. Az egyik német tiszt beszélt egy kicsit angolul, és elmondta, a legjobban amiatt aggódnak, hogy nem kapnak elegendő élelmet. Az egyik partizánnal nagy nehezen megértettem magam, és megtudtam tőle, hogy a foglyok élelmezésére kaptak pár birkát, úgyhogy levágattam nekik. Addig maradtam, amíg a saját szememmel nem láttam, hogy enni adtak a foglyoknak, akik ekkor már nem tűntek annyira lehangoltnak a helyzetük miatt. Visszafelé menet, az út egyik elhagyatott szakaszán egy hang szólított meg tört angolsággal. Az árokban két szakállas, szakadt alak kuporgott. Könyörögni kezdtek, hogy csempésszem ki őket az országból. El kellett nekik magyaráznom, hogy súlyos következménye lenne annak, ha kiderülne, hogy segítettünk a csetnikeknek, mindenesetre elmond-

tam nekik, hogy tudomásom szerint merre állomásoznak partizánok, aztán sok szerencsét kívántam nekik. Egészen véletlenül aznap még egy olasz katonákból álló csoport is megállított, és arra kért, hogy segítsek nekik visszajutni Olaszországba. Mivel a dalmátok voltak az urak a kikötőkben, nekik sem segíthettem. Szomorú idők voltak ezek.

Tizenkilenc éves hadnagyként sok olyan feladatot kaptam, ami nagyon meglepett. Egy nap a századparancsnokom közölte velem, hogy háromnapos felderítőútra kell mennie, és hogy aznap délután még ötven öszvért fogunk kapni, utánpótlást kellene szállítanunk velük a nagy hatósugarú sivatagi csoport különítményének, ami tőlünk hatvan kilométerre állomásozott. Az öszvérekhez egyáltalán nem értettem, úgyhogy nagyon megörültem, amikor kiderült, hogy az állatokhoz kapunk fél tucat hajcsárt is – igaz, csak egy napra –, akik annak idején az olasz hegyi századnál szolgáltak, és akik közül az egyik igazi veterán volt. Egy nap alatt megtanították nekünk, hogyan kell felmálházni, vezetni és etetni az állatokat, aztán elindultunk, de most már nélkülük. Számos szórakoztató incidens után – az egyik tengerészgyalogosnak a hátán kellett cipelnie az élelmiszeres ládát, mert az öszvére megmakacsolta magát – eljutottunk a célhoz, és haza is értünk. Ezután azt tanultuk meg, hogyan kell a 75 mm-es hegyi ágyúkat hat darabra szétszedni, és meglehetősen híressé váltunk arról, hogy a legnehezebben megközelíthető helyekre is eljuttattuk a legkülönbözőbb méretű fegyvereket.

December 1-jén felderítőútra küldtek a Niksicstől Spuzba vezető magas, hegyi úton, amelyet a németek nem sokkal azelőtt használtak visszavonulásra. Hat hatalmas lyukat robbantottak maguk mögött. Ott tátongtak a meredek hegyoldalban, nekünk pedig át kellett tornásznunk magunkat rajtuk. Meg is állapítottam magamban, hogy legalább egy hétre lesz szükség, hogy ismét járhatóvá tegyük az utat. De tévedtem. A partizánok összecsődítették a környék összes férfiját, nőjét és gyerekét, és csákánnyal, lapáttal és puszta kézzel – plusz elképesztő buzgósággal – nekiláttak feltölteni a krátereket. Három nap alatt végeztek a munkával. A 111. tábori ezred két, 25 fontos ágyúkból álló ütegét, egy 3,7-esekből álló üteget és a kommandó-támogató ezred hegyi ágyúit sikerült áttelepíteni ezen az úton. Éppen időben érkeztek meg, hogy elképesztően hatékony zárótűz alá vehessék a XXI. német hegyi hadtestet, amelyet a Podgorica–Kolasin úton sikerült feltartóztatni.

Pár nappal később a visszavonuló erők felrobbantottak egy folyami hidat Spuz közelében. Döbbenetes sebességgel szállítottak oda egy Bailey-hidat, amelyhez kaptunk három hidászt is. Az „E" századot jelölték ki a segédmunkára. Az ellenség egész délután ágyúzta a térséget, úgyhogy kénytelenek voltunk éjszaka dolgozni. A szükség a legjobb motiváló tényező, úgyhogy gyorsan ráéreztem a munkára, és hamar végeztünk is. Másnap az ágyúzás

Fent: Matthew B. Ridgway altábornagy. A fotó 1943-ban készült, amikor az Egyesült Államok Hadserege 82. légideszant-hadosztályát vezette Szicíliában.

Jobbra: G. C. Kenney tábornok 1947-ben. A légideszantos hadászat nagy újítója.

Balra: W. C. (Billy) Mitchell dandártábornok, az ejtőernyős-hadviselés úttörője, Németországban, 1918-ban.

Lent: John Frost őrnagy, miután hazatért Brunevalból, 1942-ben. Később vezérőrnaggyá léptették elő.

Balra: James Gavin tábornok éppen T7-es ejtőernyőjét igazítja, mielőtt az Egyesült Államok Hadserege 82. légideszant-hadosztályát csatába vezette volna 1944. szeptember 17-én.

Lent: Horsa és Hamilcar vitorlázók, miután landoltak Arnhemtől kilenc kilométerre, nyugatra, 1944. szeptemberben.

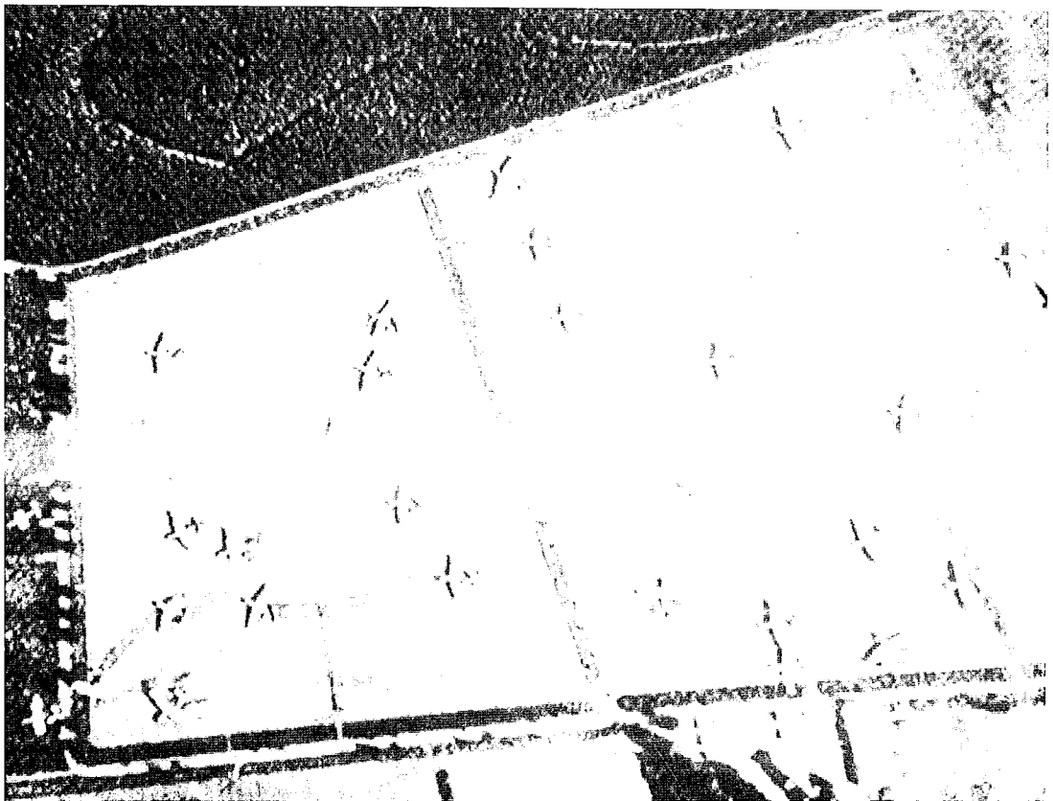

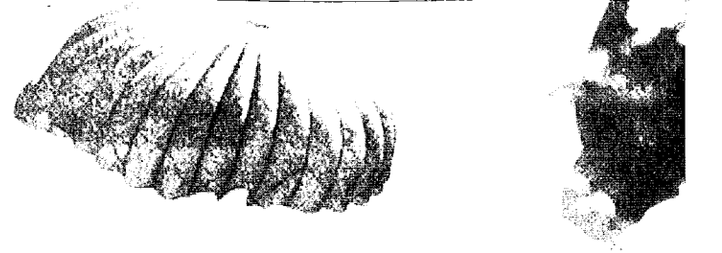

Fent: Corregidor, 1945. február 16. Az USA Hadserege 503. ejtőernyős-gyalogezrede földet ér.

Lent: Egy amerikai gyártmányú Locust harckocsi gördül ki egy brit Hamilcar vitorlázóból 1944-ben.

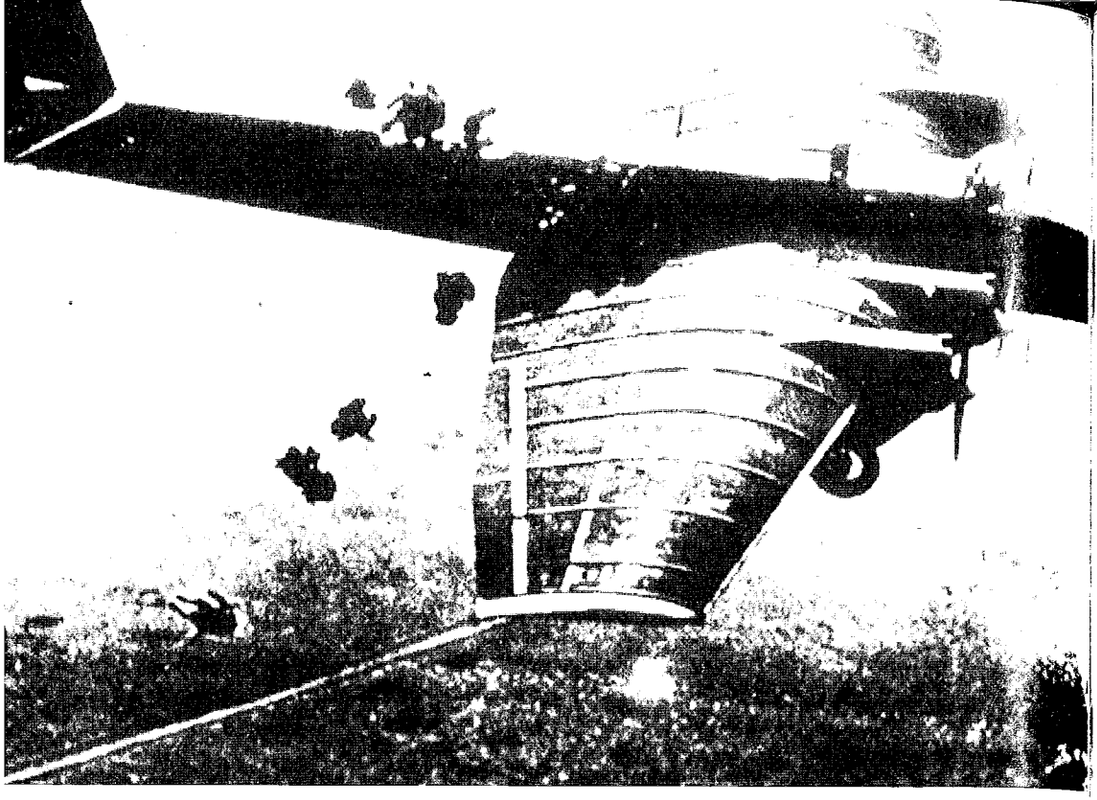

Fent: Orosz ejtőernyős bemutatóugrás 1935-ből. Orosz katonák ugranak ki egy TB–3-as csapatszállító repülőgépből (kézzel nyitható ernyővel).

Jobbra: Vitorlázó repülőgépet vontat egy DC–3-as Dakota Asszám dombjai felett 2400 magasan.

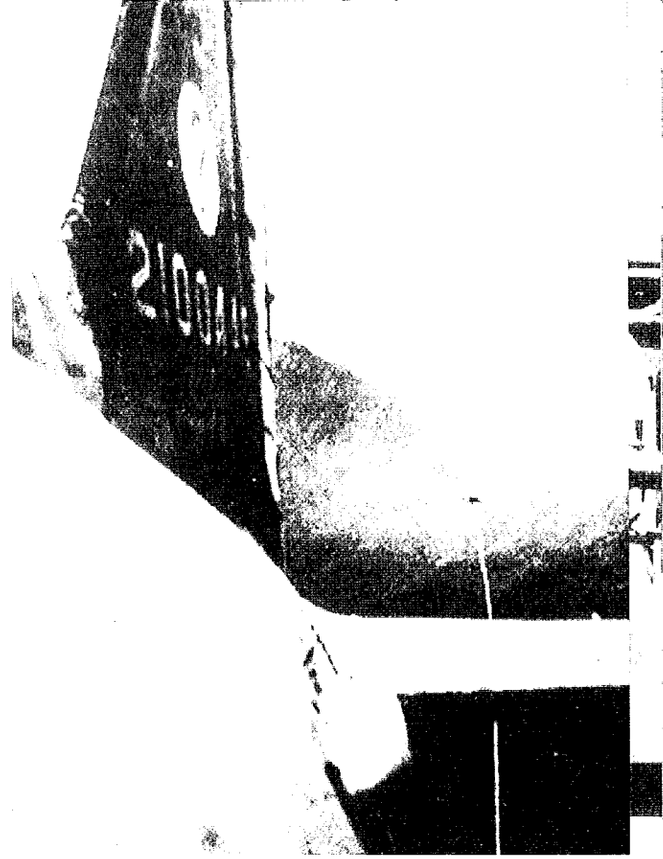

Lent: Az USA Légiereje 1. légi kommandója (P–51-es) Mustang vadászbombázói. A „csindit tüzérek" légi támogatást nyújtottak az ellenséges vonalak mögé mélyen benyomuló egységeknek 1944-ben.

Lent: Német *Fallschirmjäger*ek ugranak ki egy Junkers 52-esből Németországban, 1938-ban (repülőgépről nyitott ernyővel).

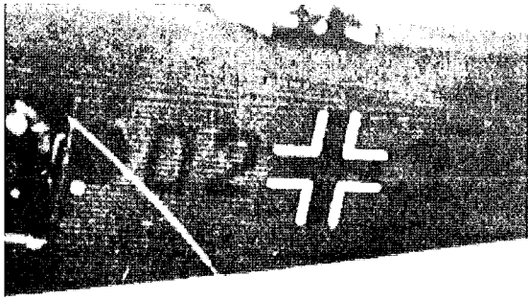

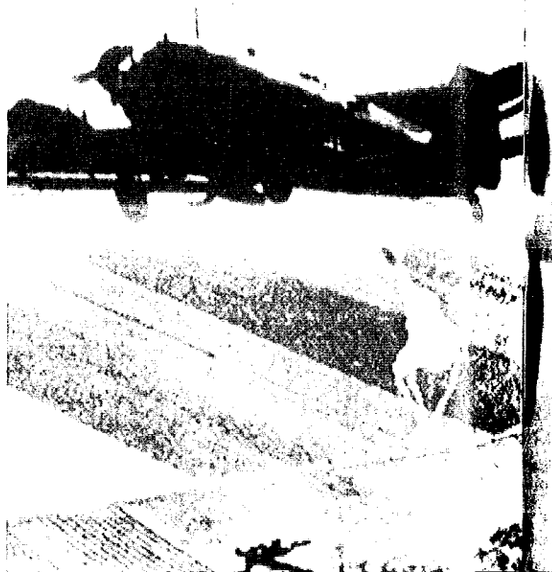

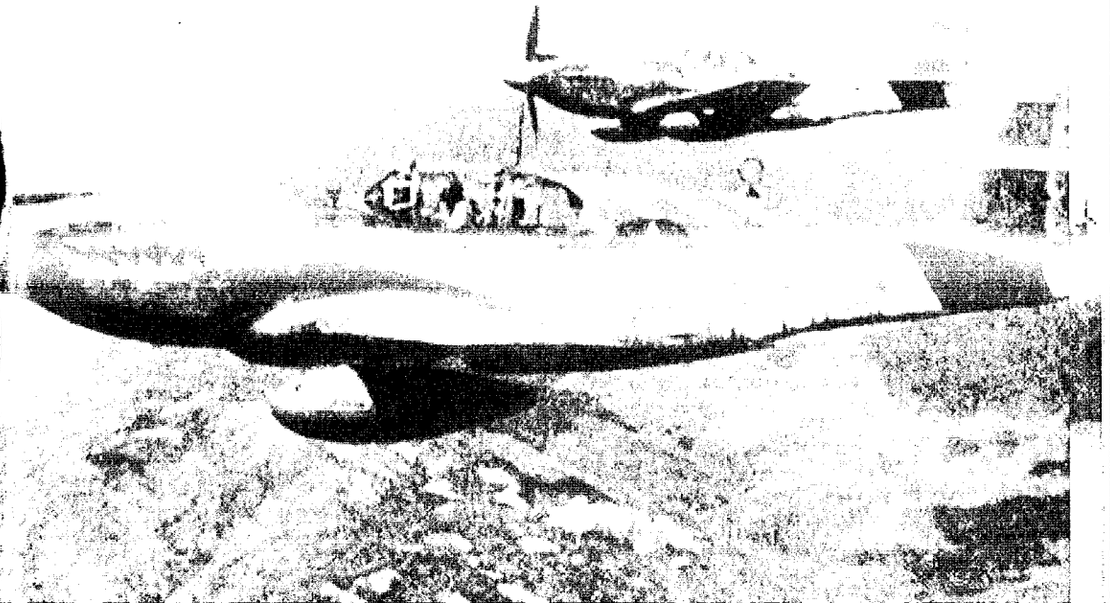

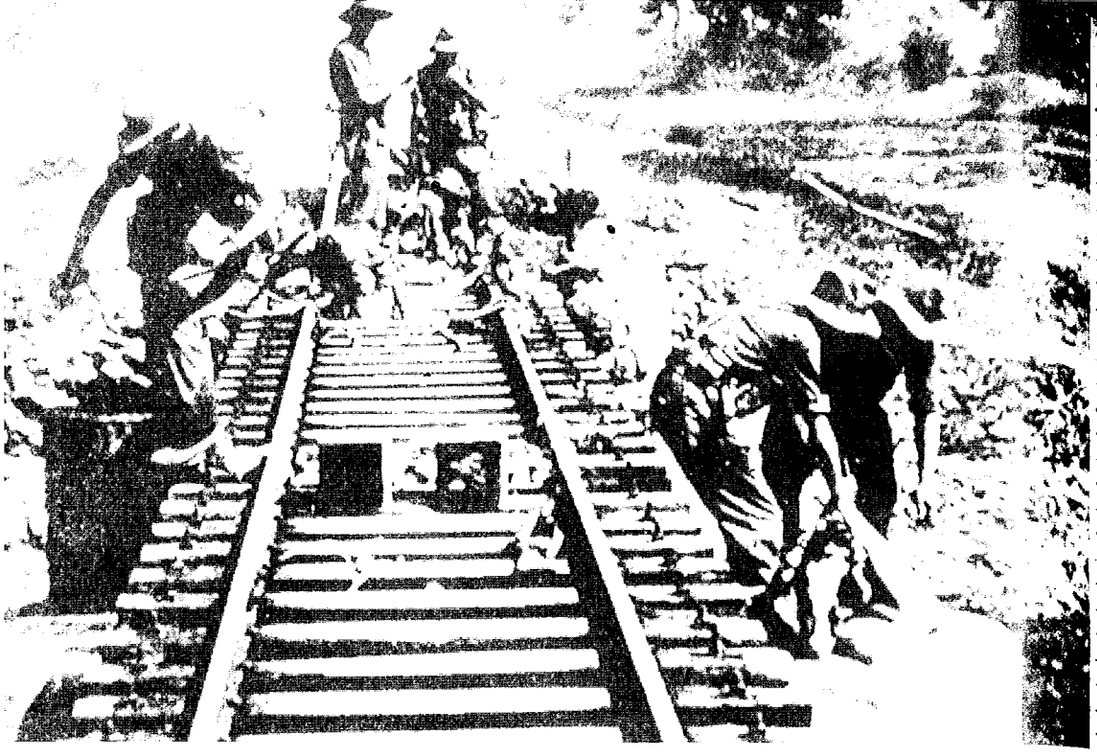

Fent: 1944. Csindit utászok (brit királyi műszakiak) robbantásra készítenek elő egy hidat, amelyen ellenséges szerelvény fog áthaladni.

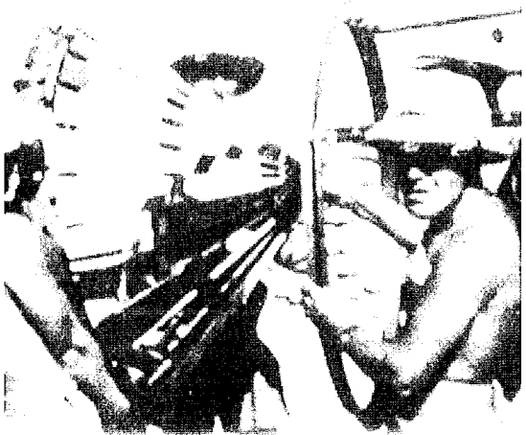

Balra: Maskelyne varázstükrei, amelyekkel az ellenséges pilótákat igyekeztek elvakítani.

Lent: Maskelyne őrnagy (balra) ifjabb Douglas Fairbanks korvettkapitánnyal.

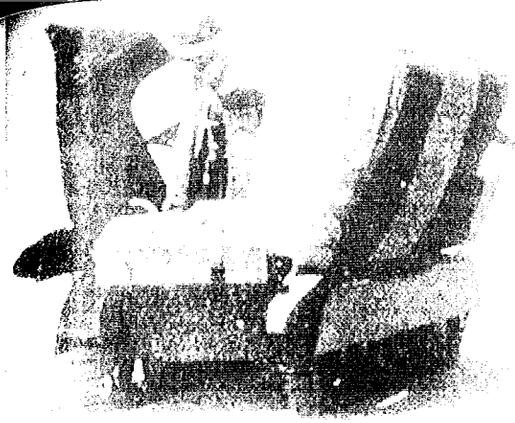

Fent: Teherautónak álcázott harckocsi készül fel a bevetésre.

Jobbra: Maskelyne forgó keresőfénye.

Lent: Teherautónak álcázott Bofors ágyú.

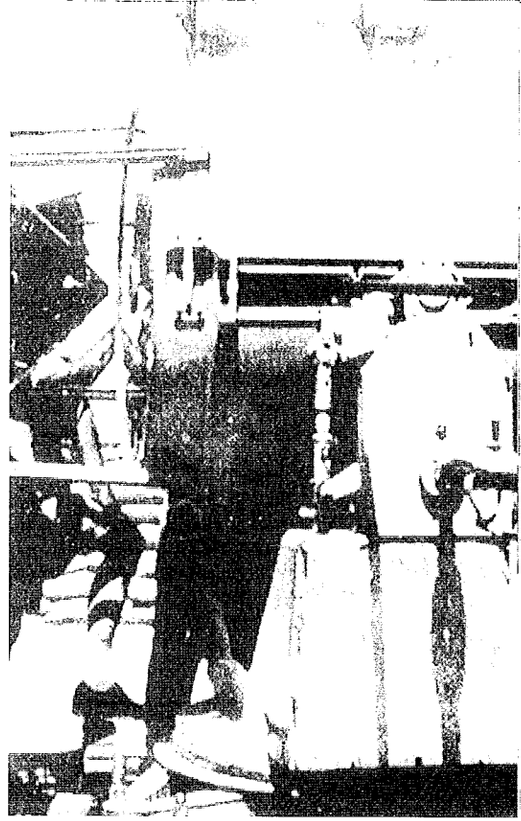

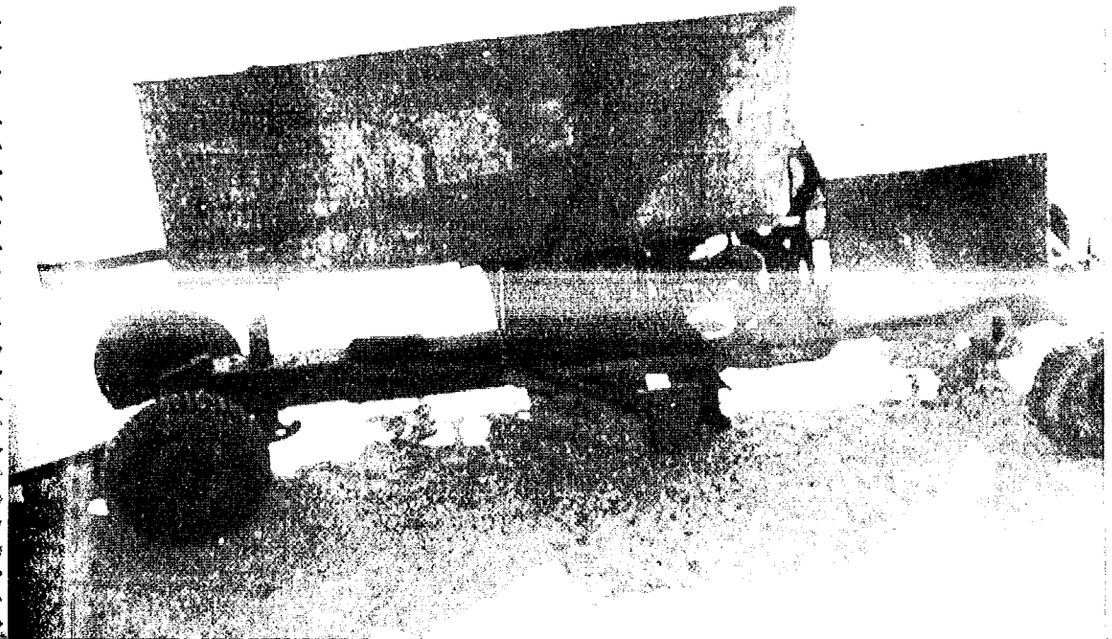

Jobbra: „Popski” (Vlagyimir Penjakoff alezredes [Kiváló Szolgálatért Érdemrend, Hadi Érdemkereszt])

Lent: Popski magánhadserege egy dzsipet rak egy vitorlázó repülőgépbe.

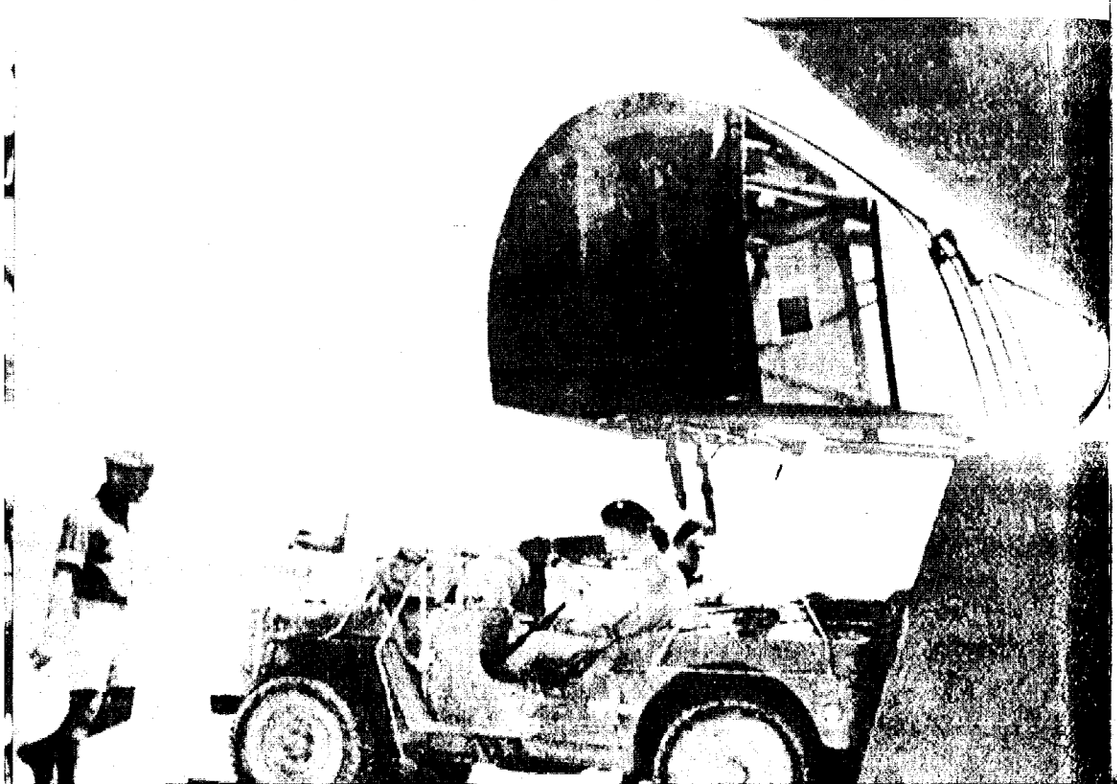

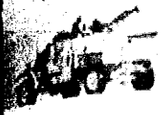

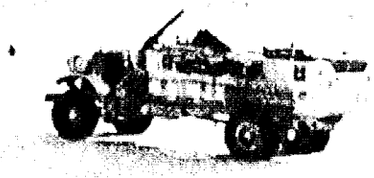

Fent: Az LRDG teherautói a homoktengerben.

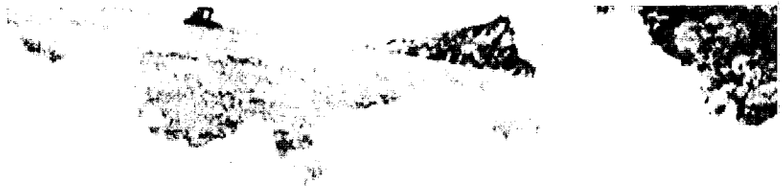

Popski magánhadserege Olaszországban.

Popski magánhadserege viszonozza az ellenséges tüzet.

Popski magánhadserege akció közben.

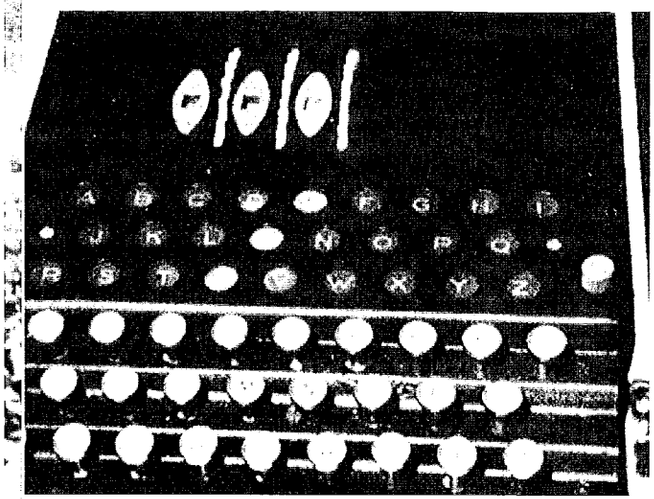

Fent: Az Enigma rejtjelező billentyűzete és előlapja.

Jobbra: A német Enigma lengyel rekonstrukciója.

Lent: Az Enigma belülről. A jobb oldali két kerék nem működik.

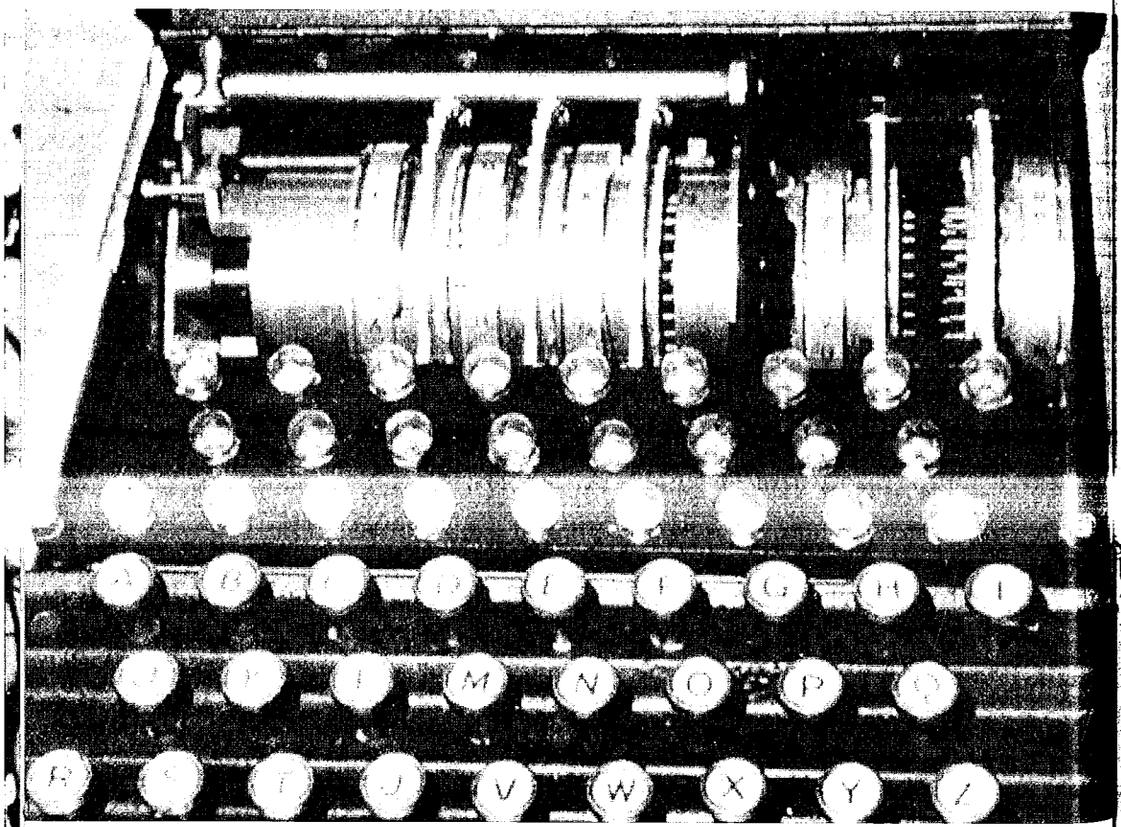

Jobbra: Egy négytárcsás Enigma. Ezeket használta a német haditengerészet 1943 márciusa után.

Lent: Egy, az 1920-as évek elején gyártott amerikai rejtjelező rajza. Ebben az időszakban kezdték meg az Enigmák gyártását is.

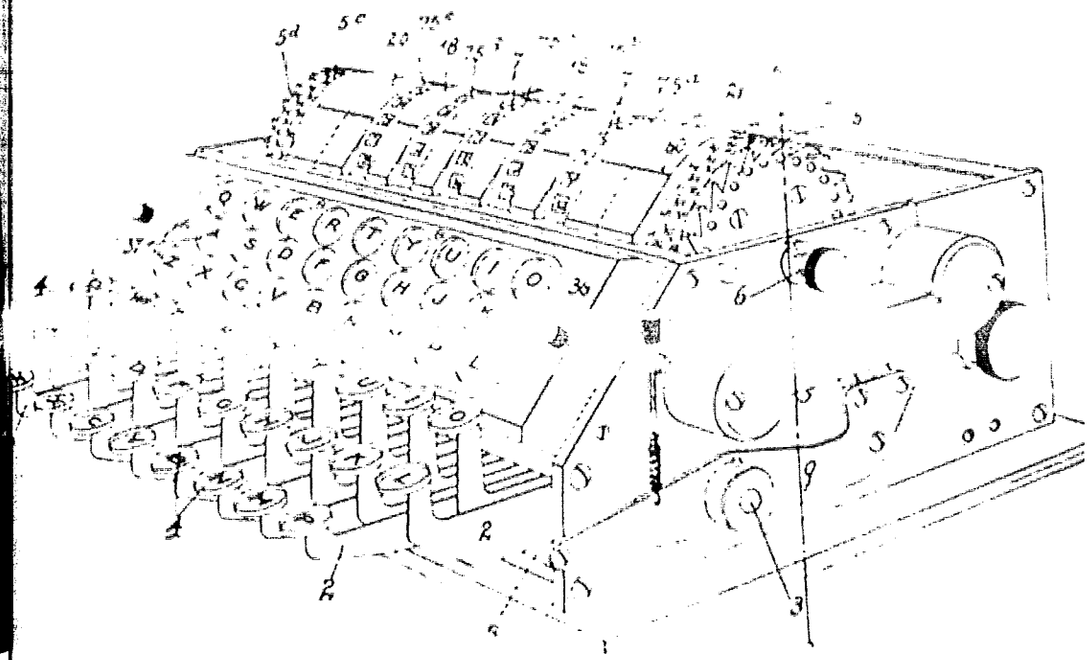

Fent: Amerikai békaemberek egy jéghegyen, bevetés közben, az Alaszka államhoz tartozó Point Barrow közelében.

Balra: Amerikai békaemberek detonátorokat helyeznek egy mélytengeri bombába.

Jobbra: Egy amerikai vízalatti robbantóegység egy brit mini tengeralattjárón.

Balra: Amerikai „mezítelen harcosok" lékelnek meg egy japán mini tengeralattjárót.

Lent: Tapadóakna elöl- és hátulnézetből. Baloldalt látható az az oldala, amelyet a hajótörzsre erősítettek.

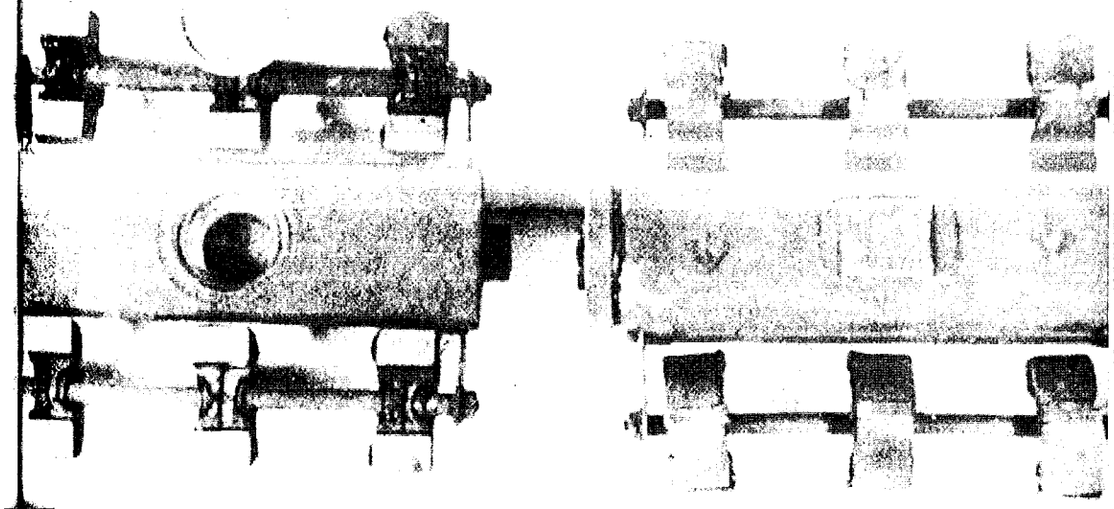

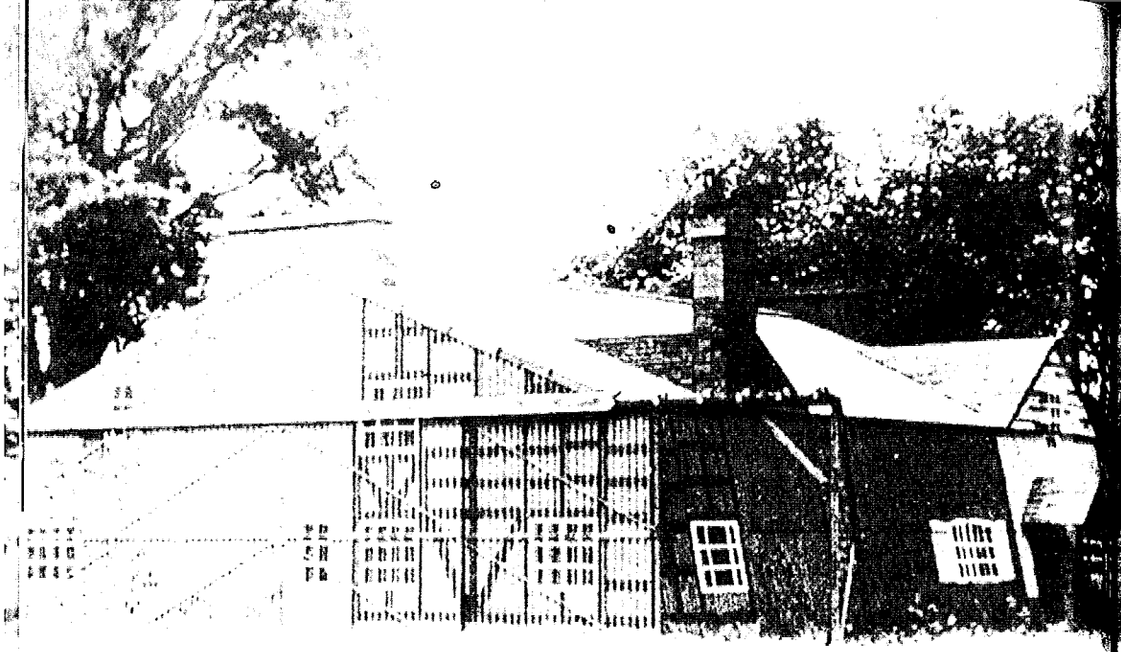

Háznak álcázott repülőgéphangár valahol Nagy-Britannia déli partjainál.

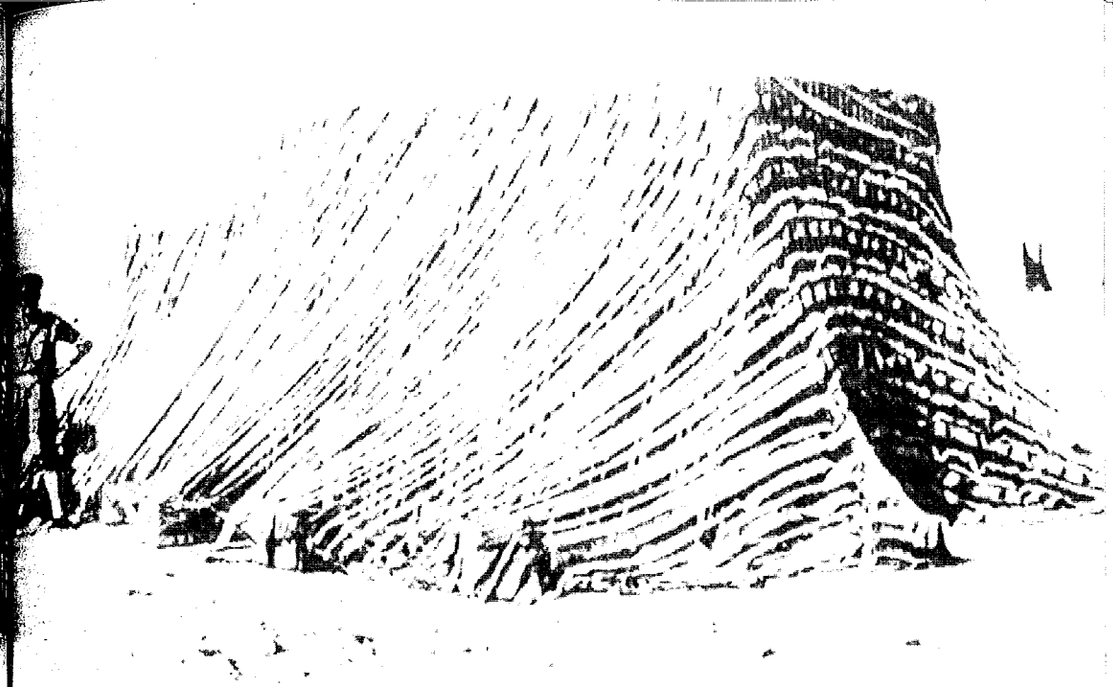

Fontos hadianyagraktár jelentéktelen teherautónak álcázva.

Álcélpont. A baloldalt lévő hordókból olaj ömlik a jobboldalt látható vályúba. Az ellenséges bombázók a füstöt látva úgy gondolták, hogy létfontosságú célpontot találtak el, és rengeteg muníciót pazaroltak el valójában üres szántóföldre.

Rosszul elrejtett járműveknek álcázott álcélpontok.

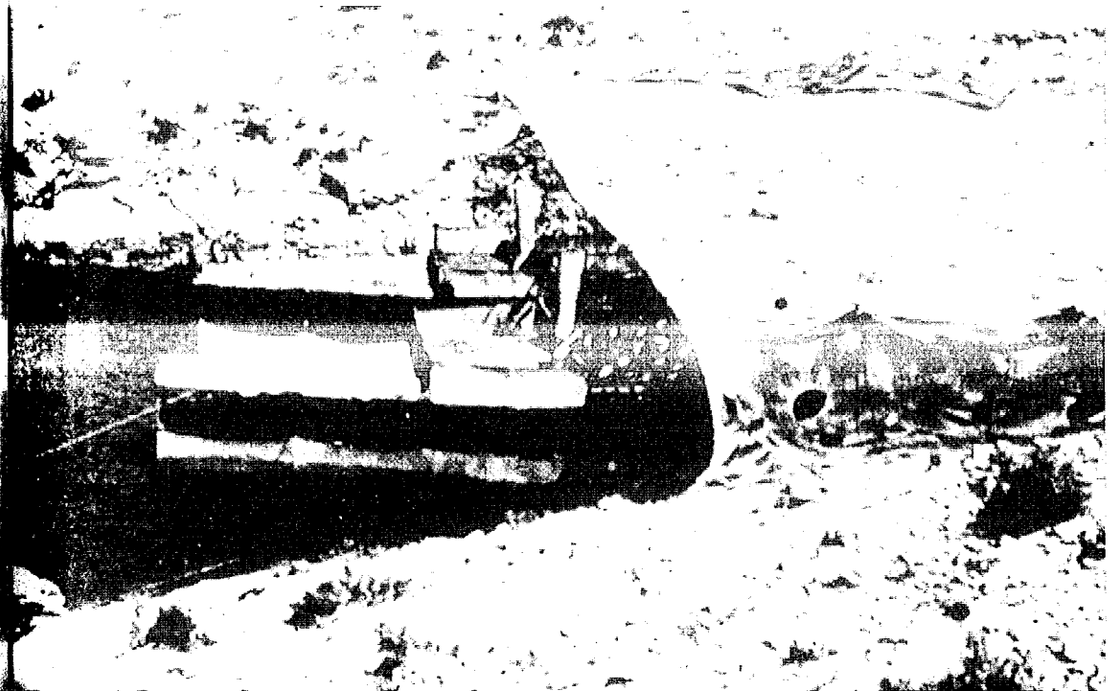

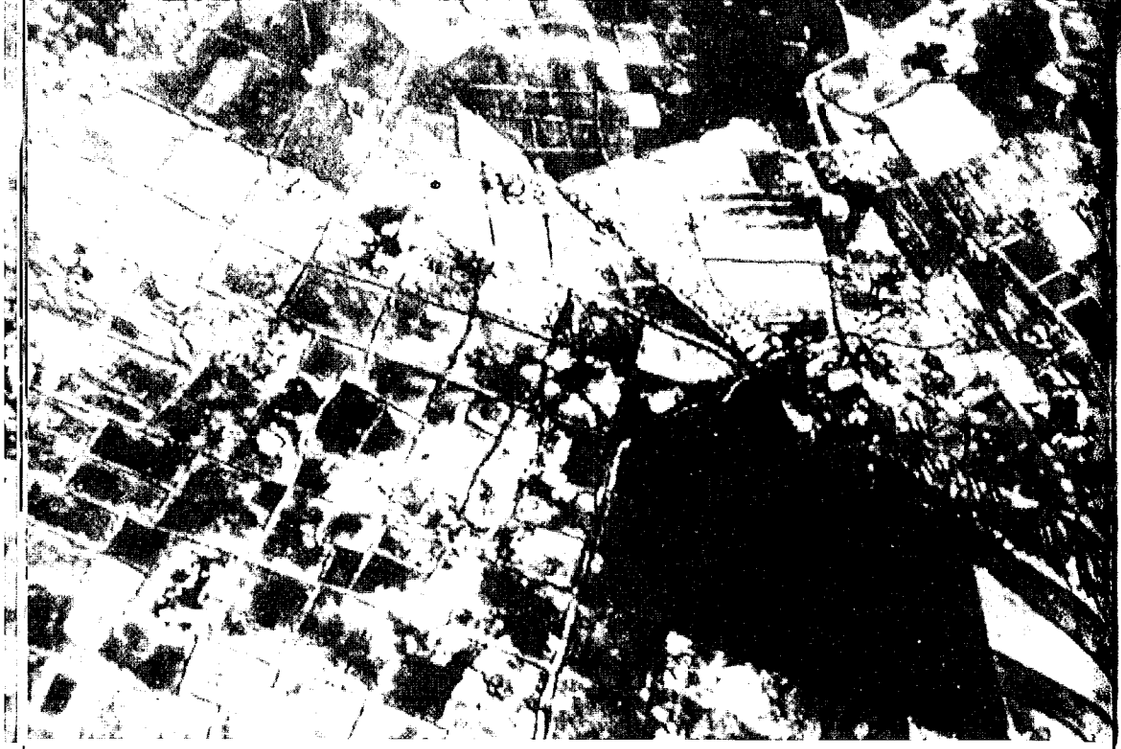

Elárasztott rizsföldek madártávlatból. Az ejtőernyősöknek rendkívül nehéz terepekre is kellett ugraniuk, úgymint sűrű dzsungelbe, mocsaras és iszapos földre.

Egy Lysander landol egy, a dzsungelben kialakított repülőtéren, Burmában.

közepette éppen annyira reszkettünk azért, hogy ne érje találat a hidat, mint a saját bőrünkért. A híd érintetlen maradt, a németek pedig folytatták a visszavonulást.

A telet a Karszt-hegység terméketlen magaslatain töltöttük, ami alaposan próbára tette az állóképességünket, mivel nem volt speciális ruhánk. Egy alkalommal a századom rám bízott egysége egy tető nélküli tanyaházban volt kénytelen eltölteni egy hetet, pedig majdnem folyamatosan esett az eső éjjel-nappal. Ahogy a ponyváink engedtek az összegyűlt esővíz súlyának, bőrig áztunk, és alhattunk vizes egyenruhában. Az éjszakák így rettenetesen hidegek voltak, és vért izzadtunk, mire sikerült tüzet raknunk a főzéshez. Szóval a lényeg, hogy egyikünk se kapott napszúrást ez idő alatt. Ian Riches, a parancsnokunk, látva, milyen helyzetben voltunk, küldött nekünk pár üveg rumot. Hogy az milyen jókor jött!

Volt részünk jóban és rosszban egyaránt, és egyáltalán nem bántuk, amikor 1945 januárjában magunk mögött kellett hagynunk Dubrovnikot, mert Olaszországba vezényeltek minket. A tél hátralévő részét a fronton töltöttük, ahol állandóak voltak a harcok, tavasszal pedig nagy erejű támadásba lendültünk a Commachio-tó térségében, miután átkeltünk a Renón egy kommandódandárral. Gyorsan nyomultunk előre a tüzérség védelmező fedezett tüzében, amely záporesőként zúdult a németekre. Döbbenetes volt a váltás a kisebb tűzharcok után, amikhez a századunk volt szokva.

Argentánál Jenkins hadnagy Kiváló Szolgálatért Érdemrendet kapott. A háború után befejezte tanulmányait először Oxfordban, majd a Yale-en.

5. A tudás keresői

A II. világháború során egymás után jöttek létre a hírszerző ügynökségek, méghozzá olyan számban, amelyre a korábbi háborúk során nem volt példa. De megnőtt a titkos akciók száma is. Ez kétségkívül még sok későbbi konfliktus forrása lehet. Ha a jövőben sor kerül egy nagyobb háborúra, az azért lesz, mert az egyik oldal teljesen megismeri (vagy azt hiszi, hogy sikerült teljesen megismernie) az ellenség szándékait és lehetőségeit, és azt fogja hinni, saját erőforrásaival képes könnyű győzelmet aratni.

A jelentések, amelyeket az ellenség erőforrásairól készítettek a II. világháború kirobbanásakor, helytelennek bizonyultak. A brit Gazdasági Hadviselési Minisztérium úgy vélte, ha blokád alá veszik a németeket, tíz hónapon belül el fog fogyni a hadianyaguk, a brit vezérkari főnök pedig nem hitte el, hogy Hitler rendelkezik azzal a bizonyos „titkos fegyverrel", amelyről folyton azt állította, hogy már elkészült, és amellyel megnyeri majd a háborút.

A háború kezdetétől a szembenálló felek mindent megtettek azért, hogy megtudják, mire készül a másik. Ha figyelembe vesszük, hogy mekkora apparátust mozgattak meg, elképedünk azon, hogy milyen sok információt sikerült titokban tartaniuk, és hogy hány alkalommal lepték meg egymást a felek. A II. világháború ideje alatt végzett kémtevékenység legmegdöbbentőbb aspektusa azonban talán mégis az volt, hogy nem egy alkalommal, amikor a hírszerzők egyértelmű bizonyítékkal szolgáltak azt illetően, hogy mire készül az ellenség, a hadvezetőség nem hitte el. Ellenben gyakran bedőltek a legátlátszóbb átverésnek is. Ami a jó hírszerzői munkát illeti, kevesen hitték, hogy a németek ilyen gyorsan legyűrik majd Lengyelországot, de megtették. Majd jött a *Blitzkrieg,* és a németek lerohanták Norvégiát, Dániát, Hollandiát, Belgiumot és Franciaországot, és a hadvezetőség még mindig csodálkozott, mintha semmit sem tanultak volna a lengyelek felett aratott gyors győzelemből. A szövetségesek döbbenten figyelték, amint a németek felégetik a Balkán-félszigetet, megszállják Krétát és a Nyugati-sivatagot. Hasonlóképpen, a szövetségesek is meglepték a németeket Marethnél, Észak-Afrikában, a szicíliai partraszálláskor és az olasz hadjárat első szakaszaiban. Az oroszokat szintén sokkolta a németek 1941-es inváziója. A németek viszont lebecsülték a várható orosz ellenállást és az orosz éghajlatot. Az 1941-es év végén, Japán csendes-óceáni térségben elért győzelmei – különösen a Pearl Harbor elleni támadás – szinte megbénították a szövetségeseket. De a japánokat is érte meglepetés Burmában, amikor az amerikaiak csendes-óceáni flottája hihetetlen számú repülőgép-anyahajót és repülőgépet produkálva óriási csapást mért

rájuk. A Hirosima és Nagaszaki elleni atomcsapás minden kétséget kizáróan annyira megrázta a japánokat, hogy letették a fegyvert, de nem szabad elfelejteni, hogy az előző évben a Tokió ellen indított hagyományos, gyújtóbombás támadás több halálos áldozatot szedett, mint a két atombomba.

A háború legféltettebben őrzött – és elterelő hadműveletekkel leplezett – titka az 1944. júniusi normandiai partraszállás volt. De majdnem ilyen jól titokban tartották a németek is az Ardennek elleni offenzívájukat, amely 1944 decemberében a szövetségeseket lepte meg alaposan. Ezek voltak a nagy meglepetések, de ezek mellett akadtak kisebb, azonban éppen ennyire fontos meglepetések, mint például a tengeralatti hadviselés, a szövetségesek vadászbombázói és számos technikai fejlesztés.

Az információgyűjtésnek két, egymástól jól elkülönülő típusa létezik: az egyik alapja a megfigyelés (pl. légi felvételek készítése) a másiké az ügynöki munka, vagy más néven kémkedés.

A légi felderítés művészete alig fejlődött valamicskét a háború első szakaszában, azt követően viszont gyors fejlődésnek indult. Természetesen a háború előtt is végeztek légi felderítést légitársaságok és amatőrök, mégis számos ország – például Norvégia – földrajzáról kevés pontos információval rendelkeztek a britek. A németek jobban ismerték Norvégiát és Dániát, mint a szövetségesek, mivel a háború előtt előszeretettel mentek ezekbe az országokba „kirándulni".

A második típushoz kémek, ügynökök, fizetett „semleges" informátorok és hallgatók egész hadserege tartozik. A következő rész róluk fog szólni.

A hallgatóknak két alfaja létezett. Voltak olyanok, akik az ellenség rádióadásait hallgatták, és olyanok, akik a sajátjaikat. Ez utóbbi tevékenység talán értelmetlennek tűnik, de a valóságban rendkívül fontos volt. A rádióból szerzett információnak köszönhetően a repülőgépek nem bombázták le a saját csapataikat, a légvédelmi ütegeknél szolgálók igyekeztek nem lelőni a saját repülőgépeiket, a rajtaütésből visszatérő kommandósokra nem lőttek rá a bázist őrzők, a harctéren lévő egységek nem indítottak támadást egymás ellen és így tovább.

A háborúban résztvevő nemzetek különböző szinten hallgatták az ellenség adásait. A frontközelben állomásozó egységek rádiósai már a rádiósok stílusa alapján be tudták azonosítani az ellenséges alakulatokat. A rádiótávírászok stílusa ugyanis majdnem annyira különbözik egymástól, mint az emberek kézírása. Ha egy rádióst lecseréltek, a kollégák azonnal észrevették, és gyakran – roppant udvariasan – rá is kérdeztek, hogy mi történt a régi rádiósal. „Megbetegedett a rádiósotok?" – ez a kérdés hangzott el a leggyakrabban. A frontvonalon a mai napig csevegnek a rádiósok, ami szabályellenes, és a

parancsnokok igyekeznek is véget vetni neki, ugyanis az ellenség ebből fontos információkhoz juthat.

A viccelődés, a hencegés, a baráti beszélgetés és az ezredek közötti rivalizálás időnként hasznos katonai információkhoz juttathatja az ellenséget. A csendes-óceáni hadszíntéren az amerikaiakat annyira irritálta, hogy a japánok rádiósai közül sokan valamikor éltek az Egyesült Államokban, hogy a frontvonalon szolgáló rádiósaik egy részét észak-amerikai navajo indiánokra cserélték, akiknek a saját nyelvükön kellett kommunikálniuk. A japánok ettől teljesen összezavarodtak. A Nyugati-sivatagban, ahol az LRDG tevékenykedett, a parancsnokok tudták, hogy az angol nyelven leadott rádióüzenetekből a németek azonnal rájöttek volna, hogy angol egységek kerültek a vonalaik mögé (pedig a kódjaikat nem ismerték), ezért franciául kommunikáltak. A fronton nagyon kell ügyelni arra, hogy ne legyen rés a biztonsági rendszeren. A II. világháborúban egy skót ezred az éj leple alatt a frontra lopakodott, hogy leváltson egy angol ezredet. Alig érkeztek meg, a Tannoy hangosbeszélőn felcsendült a skót ezred indulója. Erről természetesen nem a skótok tehettek.

A Luftwaffe-pilóták egymás közötti beszélgetése rendkívül fontos információkat árult el a brit tudósoknak, akik igyekeztek kideríteni, hogyan irányítják a németek a bombáikat. Az ellenséges hadifoglyok beszélgetéseit is kihallgatták. Ha fontos katonai titkokat nem is tudtak meg, azt mindenképpen ellesték, milyen *stílusban* cseveg az ellenség. Ez a kihallgatást végző tisztek számára roppant fontos volt, hiszen így barátságos, közvetlen légkört tudtak teremteni, s ezáltal elhitetni a kihallgatott személlyel, hogy mindent tudnak. A jó nyelvtudás nagyon fontos volt, a hibák miatt a külföldiek gyakran kerültek nevetséges helyzetbe. Egy alkalommal az egyik német tábor parancsnoka a következőket mondta a brit foglyoknak: „Azt hiszik, hogy nem tudok az ostoba szökési terveikről, de én tudok a kurvákról" („kurva tervekről" lett volna a helyes kifejezés). A német tiszt szó szerint ezt mondta. A nyelvhasználattal kapcsolatos a következő történet is. Egy alkalommal egy tiszt egyenruhájából előkerült egy éttermi számla, amit a Trocaderóban kapott (ez egy étterem a Shaftesbury sugárúton). A kihallgatótisztje a következőt kérdezte tőle: „Gyakran jár a Trocaderóba?" A válasz az volt: „Honnan tudja, hogy a Trocba járok?" A tiszt felnevetett, és megmutatta neki a számlát. Ettől kezdve a német kihallgató többet nem használta az étterem teljes nevét, csak annyit mondott, hogy „Troc". Ez segített megteremteni a szükséges informális légkört.

Ezek a módszerek természetesen fontosak voltak, de a II. világháború legnagyobb lehallgatási projektjét az Y Szolgálat néven ismertté vált szervezet bonyolította le. Az Y Szolgálat hallgatta le az ellenség összes leadott adását, kódolt morze- és rádióüzenetét. Óriási feladat volt ez, ami rengeteg

jó szakember munkáját igényelte. Az összegyűjtött információhalmazt a Buckinghamshire megyei Bletchley Parkban működő Kódoló és Rejtjelező Iskolába továbbították. A szövegeket, azok komoly berendezéseket igénylő dekódolását követően, még értelmezni is kellett. A szövetségesek legnagyobb szerencséjére a németek meg voltak róla győződve, hogy az üzeneteik kódját lehetetlen feltörni. A rejtjelező gép, amelyben annyira bíztak, az Enigma nevet viselte.

A rejtjelezett üzenetek elfogásának és a kódok feltörésének a története természetesen roppant szerteágazó és igen bonyolult. Ebben a témában számos kiváló könyv jelent meg, ráadásul némelyeket éppen azok a személyek írták, akik maguk is részt vettek a folyamatban. A háromkötetes *British Intelligence in the Second World War* című kiadvány tele van referenciával. A szerzők abban a szerencsés helyzetben voltak, hogy belepillanthattak olyan titkos dokumentumokba, amelyeket soha nem hoztak nyilvánosságra, és nem is fognak. A könyvben megszólalnak olyan fontos személyek is, akik ma már nem élnek. Mindenesetre fontos tisztában lenni azzal, hogy a háború során nem egy, hanem több rejtjelező gépet használtak.

Amióta létezik hadviselés a Földön, azóta küldik a szembenálló felek az üzeneteiket kódolva. A cél természetesen kezdettől fogva az, hogy olyan üzenetet küldhessünk a barátunknak vagy szövetségesünknek, amelyet akkor sem tud elolvasni az ellenség, ha sikerül elfognia. Ránézésre a kódolt üzenet és az eredeti üzenet semmiben sem hasonlít egymásra. Így például az „Overlord" szó volt a fedőneve a D-napnak. Minden gyerek ismeri a titkosírás legegyszerűbb formáit, mint például a szavak fordítva történő leírását, vagy a betűk helyettesítését az ábécé más betűivel. Azonban a szimpla permutáció révén kapott kombinációk száma behatárolt, és még ha az író szándékosan ki is hagy szavakat az üzenetből, vagy értelmetlen szavakat illeszt is abba, a kódtöréssel akkor is percek alatt végez egy gyakorlott kódtörő. A számjegyek és betűk kombinációja viszont új távlatokat nyitott meg. A rejtjelezők feladata az volt, hogy kifejlesszék a feltörhetetlen kódot. Ehhez pedig véletlenszerű kódolásra volt szükség. Az Enigma éppen ezt oldotta meg, méghozzá tökéletesen. Első ránézésre az Enigma nem tűnik különösebben bonyolultnak (lásd a Brit Királyi Híradós Múzeumban [Blandford, Dorset] kiállított gépről készített fotót). A német verzió billentyűzete pontosan úgy nézett ki, mint egy közönséges írógépé, csak éppen nem voltak rajta számok és írásjelek. A billentyűzet mögött volt egy „kijelző", amelyen az ábécé betűi ugyanúgy helyezkedtek el, de a betűk kis lámpa formájában gyulladtak ki, amikor egy billentyűt lenyomtak. Amikor azonban megnyomtak egy billentyűt, a kijelzőn nem a lenyomott betű lámpája villant fel, hanem egy másik. Például, ha a rejtjelező lenyomta az „A" billentyűt, lehet, hogy a „B" lámpája villant fel,

ha pedig ismét lenyomta az „A"-t, már nem a „B", hanem egy másik betű lámpája gyulladt ki. A dolog nem hangzik túl bonyolultnak, de éppen ebben rejlett a gép titka. Ez egy akkumulátoros írógép volt, amelyben, ha a kezelő lenyomott egy billentyűt, az „üzenet" egy dugaszolótáblára, illetve a tárcsákra jutott. A táblán huszonhat dugasz volt, ezek cserélték a betűket az aktuális huzalozásnak megfelelően. Ezért ahányszor módosították a huzalozást, teljesen új kód jött létre. A munka javát azonban a tárcsák végezték. Ezekből először három volt, majd később öt. A szerkezetet a kezelő hozta működésbe az első billentyű lenyomásával (amelyhez nem tartozott hagyományos kar, mint az írógépen). Ekkor az impulzus balról jobbra végigment a forgó kereken – meglehetősen bonyolult módon –, majd vissza a dugaszolótáblára, és csak ezután gyulladt ki a megfelelő lámpa. A dugaszok cserélgetése nem túl bonyolult feladat, ami azonban ördögien komplikálttá tette ezt a masinát, az az volt, hogy a tárcsákat és azok sorrendjét is majdnem ilyen egyszerűen meg lehetett cserélni. A tárcsák egészen kicsik voltak, az átmérőjük alig érte el a 7,5 centimétert. Már a kezdeti beállítással is több száz módon lehetett kódolni a begépelt üzenetet, ha pedig a dugaszokat és a kerekeket is elkezdték felcserélni, a kombinációk száma az ezerszeresére nőtt.

Az eredmény egy olyan véletlenszerűen kódolt üzenet lett, amit az akkor létező gépekkel lehetetlen volt megfejteni. (Mindez évtizedekkel a számítógép feltalálása előtt történt.) Minden géphez járt egy használati utasítás. A küldő közölte az üzenetet fogadó féllel, hogyan állítsa be a gépet (ezt az üzenet elejére írt betűkkel tette meg). Ha az ember rendelkezett a géppel és a megfelelő használati utasítással, az üzenet dekódolása gyerekjáték volt. A németek összesen 100 000 ilyen gépet használtak a II. világháború alatt.

Az eredeti készüléket egy H. A. Koch nevű holland férfi találta fel 1919-ben. Koch azonban nem rendelkezett sem a megfelelő szaktudással, sem a megfelelő eszközökkel, hogy elkészíthesse a prototípust, így csak 1923-ban jött el az ideje annak, hogy egy német cég legyártsa és piacra dobja az első géptípust, amit Enigmának nevezett el. Azonban az értékesítéssel gondok támadtak. Akkoriban senki sem látta értelmét annak, hogy megvásároljon egy ilyen gépet. Semmire sem tudták volna használni, legfeljebb az üzleti levelezések titkosítására. Noha sokan vélték úgy, hogy a géppel egészen érdekes módon és olcsón lehet titkosítani valamit, amit nem akartak megosztani másokkal, és néhány német cég és más ország érdeklődött is iránta, annyira azért nem érdeklődtek, hogy nyereséges üzlet legyen az Enigma gyártásából. A cég végül tönkrement. Ennek ellenére az Enigma gyártása folytatódott, 1926-ban pedig megvásárolta a német haditengerészet, majd 1928-ban a német hadsereg.

Ebben az időben az európai országok közül kizárólag Németország mutatott érdeklődést az újrafegyverkezés iránt, de a versailles-i szerződés egy mindössze 100 000 főből álló hadsereg fenntartását engedélyezte a németek számára, harckocsik és katonai repülőgépek nélkül. Ennek ellenére – az oroszok segítségével – a németeknek sikerült katonai pilótákat képezniük (Oroszországban), a svédek pedig segítettek nekik tankokat gyártani. Noha az Enigma nagy szolgálatot tett a harckocsik és repülőgépek személyzetének, az Enigmák csak 1933 után, Hitler hatalomra jutását követően kezdtek megjelenni új szerepkörükben, amikortól is Hitler következetesen megszegte a versailles-i szerződés minden pontját. Időközben a többi ország – Olaszország és Japán kivételével – arra az álláspontra jutott, hogy ha nem gondolnak, és nem készülnek fel egy újabb háborúra, akkor az nem is fog kitörni. Még Nagy-Britannia is, amely a világ talán legjobban működő titkosszolgálatával rendelkezett, úgy tekintett a kémkedésre, mint valami szükségtelen, teátrális maszlagra, amit jóindulattal is csak viccnek, rosszindulattal pedig valami gyomorfelfordító dolognak gondoltak. Ezt a hozzáállást jól tükrözi a „hivatásszerű besúgó" kifejezés, amivel az ügynököket illették.

Az Enigma a későbbi szerepe ellenére 1930-ig kereskedelmi forgalomban is kapható volt (bár az igaz, hogy csak utángyártott formában), és 1927-ben az USA Hadserege híradós hadtestének parancsnoka is vett egyet 144 dollárért (akkor az olyan 30 angol font lehetett). Amerika ekkor kezdte el kiépíteni azt a határozottan ígéretes kémhálózatot, amit Sötétkamrának neveztek el. Ez a szervezet kifejezetten a külföldi államok által használt kódok feltörésére specializálódott. 1929-ben azonban Hoover elnök új belügyminisztert nevezett ki, Henry Stimsont. Stimson régi vágású ember lévén kijelentette: „Úriemberek nem olvassák el mások leveleit", és feloszlatta a Sötétkamrát. Ma már tudjuk, hogy túlontúl optimista volt akkor, amikor azt képzelte, hogy a világtörténelemnek új fejezete kezdődik, amelyben a kémkedést, a színfalak mögötti diplomáciai egyezkedéseket és rejtjelezést felváltja a közös bizalom és őszinteség. Azért nem veszett el minden, mert az USA Hírszerző Szolgálata egyszerűen átvette a Sötétkamra által megnyitott aktákat, és folytatta a munkát. A szervezetnek William Friedman volt a vezetője. Friedman kivételesen tehetséges rejtjelező hírében állt, és hamar rájött, hogy az Enigma kereskedelmi forgalomban is kapható változata bizonyára nem volt olyan bonyolult, mint az a verzió, amit a németek használtak. A rejtjelező működési elvének a megfejtése tantaluszi kínokat okozott neki, és egyáltalán nem boldogult vele. De Friedman sem hitt benne, hogy a németek komolyan veszélyeztetnék Amerikát. Japánról már egészen más volt a véleménye. Ráadásul Japán is beszerzett egy Enigmát, átalakította, és munkába állította. Ebből lett a „Lila" rejtjelező gép. Friedman ezért az Enigma helyett inkább a „Lila" működési

elvének a megfejtésével kezdett el foglalkozni. A briteket viszont cseppet sem érdekelte ez a német mechanikus fejtörő, pedig a német Enigma éppen rájuk volt a legveszélyesebb.

Lengyelország, beékelődve Oroszország és Németország közé, nem osztotta a britek és az amerikaiak felhőtlen optimizmusát. A Balti-tenger déli partjainál fekvő Kelet-Poroszországot elválasztotta Németországtól a lengyel korridor, ez a földnyelv, Lengyelország egyetlen kapcsolódási pontja a tengerrel. Aki megnézi Lengyelország 1929 előtti térképét, az láthatja, hogy az ország határait csak holmi zavaros elméjű, a háborúba belefáradt küldöttek húzhatták meg így, akik semmit sem tudtak Lengyelország történelméről és problémáiról. Ha bármelyik fél csak egy csöpp jóindulattal bírt volna, Lengyelország akár ki is tarthatott volna. Azonban jóindulatnak nyoma sem volt, Hitler pedig Kelet-Németország elszigeteltségére hivatkozva érvényesíthette Lengyelországgal kapcsolatos követeléseit.

A lengyelek, akik tisztában voltak vele, hogy a németek záros időn belül szerették volna átrajzolni Lengyelország térképét, mégpedig a saját javukra, elkezdtek élénken érdeklődni a német katonai tevékenységek iránt. Nagyon jól tudták, hogy mi folyik Németországban, és hogy mit forgatnak a fejükben a német katonai vezetők, és rájöttek, hogy számukra ebből semmi jó nem fog kisülni. Mivel rengeteg jó rejtjelezőjük volt, nem okozott nekik problémát feltörni a németek kódjait – egészen 1926-ig. De 1926-ban betonfalba ütköztek. A németek bevetették az új Enigmát, a lengyelek pedig összezavarodtak. De nem sokáig ültek karba tett kézzel. Ők is beszereztek egyet az egykor kereskedelmi forgalomban lévő Enigmákból. Csakhogy sem a lengyelek, sem más nem tudta, milyen módosításokat hajtottak végre rajta a németek, és kezelési útmutatóval sem rendelkeztek. Ezzel sok millió az egyhez lett az esélye annak, hogy dekódoljanak akár csak egy egészen rövid üzenetet is. A lengyelek ennek ellenére munkához láttak, és a kémeknek, az ellopott és megvásárolt papíroknak, valamint a kitartásuknak köszönhetően sikerült megépíteniük az Enigma mását. Amikor már sikerült nekik elolvasni a legtöbb német üzenetet, a németek ismét módosították a gépet.

1939-re Nagy-Britannia ismét megérezte a háború szelét, és vállalta, hogy segíteni fog a lengyeleknek egy esetleges német agresszió esetén. De a két ország legjobb rejtjelezőinek sem sikerült időben felfedni a német gép titkát, Lengyelországot pedig 1939-ben lerohanták a németek. A rejtjelezők azonban elmenekültek, és a Párizstól hatvan kilométerre, északra lévő Château Vignolles-ban folytatták a munkát. Itt egy hetvenfős, lengyelekből, franciákból és spanyolokból álló csapat állt össze. Szorosan együttműködtek a brit Kódoló és Rejtjelező Iskolával, amely a londoni központjából az Oxford és

Cambridge között nagyjából félúton lévő Bletchley Parkba költözött, ahol jól ki tudta használni a két egyetem szellemi kapacitását.

A Bletchley Parkba felvett rejtjelezők többsége a Cambridge-ről érkezett. Általában matematikusok voltak, de a puszta tény, hogy valaki remek matematikus volt, nem bizonyult elegendőnek. A rejtjelezés nem csupán zsonglőrködés a számokkal: a rejtjelezés kreatív gondolkodást és kitartást igényel, főleg olyankor, amikor a rutinellenőrzésre és a kereszthivatkozások végigkövetésére kerül a sor. Az Enigma számos titkának megfejtésében a legfontosabb szerepet talán a nagy képzelőerővel megáldott rejtjelezők találgatása játszotta. Az egyik rejtjelező mellesleg nemzetközi szinten elismert sakkozó volt.

A háború folytatódott, a BP (ahogy később a Bletchley Parkot elnevezték) személyzeti állománya egyre nőtt. Az üzenetek figyelését huszonnégy órán át végezték. Óriási feladattal kellett megbirkózniuk. Ahányszor a németek elküldtek egy kódolt üzenetet, csatoltak hozzá egy néhány betűből álló kódot, amelynek segítségével az üzenet fogadója be tudta állítani a gépét a dekódoláshoz. Más üzeneteket gyorsabban meg tudtak fejteni. Azok az emberek, akik a BP munkáját tanulmányozták mintegy harminc évvel később, azt állították, hogy amint beérkezett egy üzenet, a BP emberei dekódolták, és a vezetés máris megtette a szükséges lépéseket. Ez az állítás azonban igen messze van a valóságtól. Csaták közben csak kevés olyan elfogott Enigma-üzenet állt a harctéri parancsnokok rendelkezésére, amit fel is tudtak használni. Természetesen volt néhány kivételes eset is. Egy alkalommal, amikor az egyik, Rommelnek küldött üzenetet elfogta az Y Szolgálat, a BP dekódolta és Montgomerynek küldte. Azonban Rommel rádiósa valamiért nem kapta meg a teljes üzenetet, ezért meg kellett kérnie a küldőt, hogy ismételje meg az adást. Mire Rommel a kezébe kapta a teljes szöveget, Montgomery már rég elolvasta.

Természetesen nagyon sok üzenetet egyáltalán nem sikerült elfogni. Ha figyelembe vesszük, hogy milyen iszonyatos mennyiségű információt továbbítottak abban az időben a németek, ez nem is csoda. Ráadásul egy-két üzenethez olyan kódot használtak, amit egyetlen szövetséges kódtörő sem tudott megfejteni.

A rádiófelderítési műveletsorozat az Ultra fedőnevet kapta. Az Ultrát mindenképpen meg kellett védeni, ezért az üzeneteket késleltetve lehetett csak továbbítani. Ez esetenként azt jelentette, hogy a létfontosságú információt tartalmazó üzenetekre egyáltalán nem tudtak reagálni. Így amikor a szövetségesek Krétát védték, az Ultrából megtudták, hogy a csapataikat rossz helyre küldték. Ha viszont hirtelen elkezdték volna átcsoportosítani azokat, a németek gyanút fogtak volna. A csapatok tehát maradtak ott, ahol voltak. Hasonlóképpen, ha az Ultrának köszönhetően kiderült, hogy egy német hajó fontos

utánpótlást szállít valamelyik egységnek, azt a hajót egy véletlenül arra járó repülőgépnek kellett észrevennie, mielőtt megtámadhatta volna egy bombázó vagy egy tengeralattjáró. Az Ultra létezéséről még a hadtestparancsnokok sem tudhattak. Még a Külügyminisztériumot sem avatták be, ami azért volt szerencsés, mert ott dolgozott a három áruló: Philby, Burgess és Maclean.

Az Ultra létezését csak 1974-ben hozták nyilvánosságra. Amikor ezt a hihetetlen információt a világ elé tárták, a hadtörténészek elkezdték rohamtempóban újraértékelni mindazt, ami szerintük az 1939–1945 közötti időszakban történt. Egyik-másik, a múltban történt esemény most rendkívül gyanúsnak tűnt a számukra. Montgomery folyton azt mondogatta, hogy egy fényképet tartogat Rommelről a lakókocsijában, amit gyakran tanulmányoz, és fiziognómiai elemzés révén találja ki, hogy mire készül. Azt persze mégsem árulhatta el, hogy a Rommelnek és Rommel által küldött összes üzenet ott hevert az asztalán, azonban az a valótlan állítása, hogy Rommel szándékait az arcvonásaiból következtette ki, gyanússá tette számos más állítását is. Az, amit elmondott arról a beszélgetésről, amit Auchinleck tábornokkal folytatott, és amelyen csak ők ketten vehettek részt, szintén spekulációra ad okot. Montgomery defetistának nevezte az elődjét, pedig nyilvánvaló, hogy Auchinleck soha nem volt az. Szomorú, hogy Montgomery, aki annyi kiváló eredményt ért el, ilyen szükségtelen és kisstílű vádaskodással próbálta öregbíteni saját hírnevét.

Az Ultra titokban tartásához egy hatékony továbbítási rendszert kellett kidolgozni, amelynek segítségével a kiválasztott és jóváhagyott személyek megkaphatták az üzeneteket, ugyanakkor az nem keltett gyanút az ellenségben. Az anyaországban ez nem jelentett problémát, viszont a külföldön, a távoli hadszíntereken harcoló egységek parancsnokai számára különleges módszereket kellett alkalmazni. A megoldást a különleges összekötő alakulatok (*Special Liaison Units,* SLU) jelentették. Ezek egészen kis egységek voltak; olyannyira kicsik, hogy gyakran mindössze egyetlen tisztből, egy rejtjelező őrmesterből és egy-két, a berendezések működtetéséhez szükséges rádiósból álltak. Az elfogott, dekódolt, lefordított, kiértékelt és a megfelelő prioritással ellátott üzeneteket (a prioritás alatt azt értették, hogy szükséges-e az azonnali beavatkozás, vagy csak fontos információt tartalmaz az üzenet) ismét kódolták, és leküldték az adott területen dolgozó összekötő alakulatnak. Ők aztán dekódolták az üzenetet, és továbbították a címzettnek. Ahhoz, hogy az SLU-k jól tudják végezni a feladatukat, a különböző főhadiszállások közelében kellett tartózkodniuk, de úgy, hogy ne figyeljenek fel rájuk a kívülállók. A jelenlétüket azonban nem lehetett eltitkolni, ezért valamilyen történettel kellett előállniuk. A brit főhadiszállásokon plusz egy híradós kocsira senki sem figyelt fel, ráadásul nyugodtan rájuk lehetett fogni, hogy egy radarellenőrző csoport vagy valami hasonló. Azonban egy kis, titokzatos brit csoport,

amely egy kizárólag amerikaiakkal teli tábor mellé szegődött, már felkeltette az emberek érdeklődését. Ezt általában úgy oldották meg, hogy egy amerikait is bevettek a csapatba. Az SLU egyébként is több fegyvernemből küldött emberekből állt. A tisztet általában a brit Királyi Légierő delegálta, és a rendfokozata ritkán volt magasabb a repülő alezredesi rendfokozatnál. Ez azt jelentette, hogy az igen magas rendfokozatú tiszteket alacsonyabb rendfokozatú tisztek tettek időnként helyre, ha nem voltak eléggé körültekintőek a titkos üzenetek kezelését illetően, ami persze nem volt egyszerű feladat. Természetesen más szituációkban is előfordult, hogy alacsonyabb rendfokozatú tisztek felügyeltek magas rendfokozatú tisztekre, nehogy megszegjék a biztonsági előírásokat, vagy nehogy egyéb, felelőtlen módon viselkedjenek. A rejtjelező őrmestereket is rendszerint a brit Királyi Légierő küldte, a híradósok azonban a hadseregtől (brit királyi híradósok) voltak.

A haditengerészet eleinte nem fogadta olyan kitörő örömmel az Ultra létezését, mint arra számítani lehetett volna. Az admirálisok nem igazán hitték el, hogy az Ultra-üzenetek is lehetnek olyan értékesek, mint a saját rádiósaik által elfogott és dekódolt haditengerészeti üzenetek, amelyeknek semmi közük nem volt az Enigmához. Amikor már mindenki elismerte, hogy az Ultra valóban fontos információforrás, a haditengerészet még mindig csak vonakodva fogadta el, hogy az Ultra-üzenetek alapján cselekedjen, mivel azt állította, hogy az abban szereplő információk gyakran nem fedték a valóságot.

Miután az Ultra létezését elfogadták, és rájöttek, hogy a szövetségesek által elért katonai sikerek sokban múltak ezen a tevékenységen, az a vélemény kezdett kialakulni, hogy a szövetségesek most már mindenképpen győzelmet fognak aratni. Ugyanis ha az ember tudja, hogy mi jár az ellensége fejében, akkor könnyedén le tudja győzni. Ez sajnos nem igaz. Ha az ellenség túlerőben van, és jobbak a fegyverei, aligha segít rajtunk valamit a tény, hogy tudjuk, merről jön az ellenség, a győzelemhez pedig végképp nem elég. A jó hírszerzői információ csak akkor ér valamit, ha fel is lehet használni. Szerencsére a szövetségesek a II. világháborúban pontosan ezt tették, de a megvalósítás nem bizonyult egyszerűnek. Az Ultra egyik nagy előnye az volt, hogy ennek köszönhetően a szövetségesek félre tudták vezetni a tengelyhatalmakat különböző elterelő hadműveletek révén. Az Ultrának köszönhetően a hadászati tervezők tudták, hogy az ellenség mit gondol, mire készülnek. Ezek után már csak annyit kellett tenniük, hogy megerősítették őket ebbéli hitükben, közben pedig valami egészen másra készültek fel.

Az Ultra hihetetlen sikere sajnálatos módon elterelte a figyelmet az Y Szolgálatról, amely mindenképpen dicséretet érdemelt volna. Az Y Szolgálat jól képzett rejtjelezőinek a teljesítményét elismerték ugyan, de talán nem elég-

gé. Az Y Szolgálat fárasztó munkát végzett gyakran veszélyes körülmények között, és ők voltak az a létfontosságú láncszem, amely nélkül a BP képtelen lett volna elvégezni a feladatát. Ennek ellenére azok, akik lehallgató és megfigyelő posztokra jelentkeznek, tökéletesen tisztában vannak azzal – még mielőtt megkezdenék a szolgálatot –, hogy igen kicsi az esélye annak, hogy valaha is nyilvánosan kitüntessék őket a munkájukért. Olyan jellegű tevékenységet végeznek, amelyről a kormányok még békeidőben sem beszélnek szívesen. A potenciális ellenségek jeleinek és üzeneteinek a figyelése békeidőben is folyik, bár nem olyan mértékben, mint háborúban.

Noha a megfigyelés már régen is nagyteljesítményű vevőkkel történt, amelyeket biztonságos bázisokról működtettek (ez ma sincs másképp), sokat köszönhettek a szövetségesek az ellenség közelében meglapuló kis egységeknek is, amelyek tagjai a gyengébb jeleket figyelték. Ők voltak azok is, akik lehallgatták a telefonbeszélgetéseket is. Ezek a harctéri egységek egészen más csatornákon folyó információcserét füleltek le. A parancsnokok a támadás előtti időszakban gyakran rádiócsendet rendeltek el – mint a németek ardenneki áttörésekor, 1944 decemberében. Csak amikor a tankok megindultak, akkor lehetett újra használni a rádiókat (de csak szükség esetén). Ilyenkor a parancsnokokat váratlanul érte a támadás, hacsak nem rendelkeztek egy harctéri lehallgatóegységgel, amelynek tagjai értesíthették a közelgő veszélyről. Ha rendelkezett ilyen egységgel, akkor megtehette a szükséges óvintézkedéseket, és nem érte váratlanul a támadás. A magasabb szinten írt üzenetekkel az volt a baj – ide tartoztak az elfogott Ultra-üzenetek is –, hogy mire a támadás elindult, az üzenet már nem volt aktuális a pergő események közepette. A Franciaországért vívott harcok idején, 1940-ben, még nem sok Ultra-üzenettel rendelkeztek a szövetségesek, és azokkal sem mentek semmire, mivel mire a harctéren lévő parancsnokokhoz értek, már nem voltak aktuálisak. De ha időben oda is értek volna, a parancsnokok nem rendelkeztek elegendő erőforrással ahhoz, hogy megállítsák az előrenyomulást.

Azok közül, akik az Y szolgálatnál szolgáltak, csak kevesen beszéltek a munkájukról. Közöttük volt Aileen Clayton, aki 1939-ben csatlakozott a Légierő Női Segédszolgálatához, mint repülő tiszthelyettes. Aileen Clayton (akkor még Aileen Morris), folyékonyan beszélt németül, így hamarosan olyan posztra helyezték, ahol a német légierő morze- és rádiójeleit kellett lehallgatnia. Az egysége a brit Királyi Légierő Hawkinge bázisán állomásozott, Folkstone közelében, noha a szolgálata első szakaszában Morris tiszthelyettes nem kevés időt töltött el a Hastings fölé tornyosuló sziklafal tetején lévő Fairlightban. A britek úgy vélték, hogyha a németek le akarják rohanni Nagy-Britanniát, akkor minden bizonnyal Hastingsnél fogják azt megtenni, és ha erre valóban sor kerül, akkor intenzív bombázással fognak kezdeni, amelyet Fairlight biztosan nem él túl. Az állomáson szolgálók határás műszakokban ültek a rádiók előtt, és fejhallgatóval a fejükön próbálták meghallani a legtávolabbról érkező jeleket is, azt remélve, hogy meghallanak két, egymással kommunikáló német pilótát a Csatorna felett vagy annak túloldalán. Sikerült is elcsípniük néhány üzenetet, amit felderítő repülőgépek pilótái küldtek, és hallottak foszlányokat is abból, amit Junkers 88-asok pilótái beszéltek egymással, miközben halálra vált menekülteket lőttek a zsúfolt francia utakon, és hallották a tudósítást mindarról a szörnyűségről, ami a brit és a francia csapatokkal esett. A munkájukat nehezítették a légköri viszonyokból adódó zajok, a pilóták által használt kódolt kifejezések és a szleng, valamint a különböző német nyelvjárások váltogatása. Ennek ellenére a rádiósok meglepő gyorsasággal tanulták meg felismerni a német pilóták és parancsnokok hangját. Mindent, amit hallottak, futárral továbbítottak még aznap a Bletchley Parkba.

A Franciaországért vívott csata után Aileen Clayton és a kollégái a Nagy-Britanniában és a szövetségesek part menti szállítási útvonalán lévő célpontok elleni támadásra felszólító parancsokra vadásztak. Többnyire csak rossz híreket hallottak, de tudták, a tevékenység, amit végeznek, egyszer még rendkívül hasznos lesz, amikor a szövetségesek kerülnek fölénybe. A németek tudták, hogy a beszélgetéseiket lehallgatják (ők maguk is működtettek egy hasonló rendszert), és időnként szándékosan a brit hallgatóságnak címeztek egy-egy megjegyzést. Egy érdekes információ, amit a lehallgatók megtudtak, az volt, hogy a német felderítő repülőgépeket vöröskeresztes repülőgépnek álcázták. A németeket ezt követően figyelmeztették, ha nem hagynak fel ezzel, minden vöröskeresztes repülőgépet le fognak lőni.

Aileen Claytont végül, tiszti kinevezése előtt, elküldték egy tanfolyamra. Ekkorra már teljesen ki volt merülve. Az élete azonban a tiszti kinevezés után sem lett jobb; sőt, talán még rosszabb lett. Ahogy az angliai csata egyre intenzívebbé vált, az egység visszavonult a Kent megye északi részén lévő Kingsdownba, de még ott is a harc kellős közepébe csöppent. Folytatták a munkát, és lassan rájöttek, hogy a németek más módszert használnak a repülőgépeik irányítására, mint a britek. Természetesen mindkét fél rendelkezett radarral, de a németeké mintha másképp működött volna. Közben a németek azon bosszankodtak, hogy a britek jobban tudták használni a radarjukat, mint a Luftwaffe, főként a vadászgépeik irányításában. Ez valóban nem volt rossz, de a megfelelően képzett szakemberek hiányában nem volt tökéletes. A jól képzett emberek hiánya rányomta a bélyegét az Y Szolgálatra is. Aileen Clayton leírta, hogy ő és egy tiszttársa gyakran harminchat órán keresztül volt szolgálatban; tizenkét óra pihenés után ismét szolgálatra osztották be őket. Azonnal értékelniük kellett az elfogott német párbeszédeket.

Az eredeti Y Szolgálatban angol nők teljesítettek szolgálatot, akik közül mindenki élt Németországban, így jól ismerték a német kifejezésmódot és szlenget. Azonban nem túl sok nő rendelkezett ilyen paraméterekkel. Ez azt jelentette, hogy a létszámot más országok igénybevételével lehetett csak növelni, ezért Ausztriához, Lengyelországhoz és Franciaországhoz fordultak segítségért. Noha ezek a nők is kiváló munkát végeztek, a brit Királyi Légierő hatályos szabályzata szerint nem lehetett őket tisztté előléptetni, mivel külföldi állampolgárok voltak. (A brit Királyi Légierő számos külföldinek adott tiszti kinevezést, azonban a külföldi nőkkel valamiért kivételt tett.) Ennek következtében a nők egymás után hagyták ott az Y Szolgálatot és mentek a BP-hez vagy Légügyi Minisztériumba, ahol minden további nélkül megkapták a tiszti kinevezést.

Amikor az angliai csata 1940-ben befejeződött, a németek átváltottak az éjszakai bombázásra. A bombázók többnyire rádiócsendben közlekedtek, de előfordult, hogy váltottak néhány szót, ami megerősítette a korábbi feltevést, hogy valamiféle sugárnyaláb vezeti őket. A légi felderítésben dolgozó kiváló tudósok között volt egy R. V. Jones nevű fiatalember, akit nagyon érdekelt ez az „irányított sugárnyaláb"-elmélet. Jones hamarosan bizonyítékot is talált egy lelőtt Heinkel repülőgépből előkerült papírokban, amelyekben egy bizonyos „*Knickebein*"-re (ikszláb) talált utalást. Nem sokkal ezután újabb papírok kerültek elő, amelyekből sok kis, talányos információ került elő. Azonban az csak egy dolog volt, hogy tudták, a németek iránynyalábot használnak, és megint más kifejleszteni egy berendezést, amivel zavarni lehetett. Jones azonban kitartó munkával és a szkeptikusok ellenkezésével mit sem törődve, létrehozott egy szervezetet, amelynek az egyetlen feladata az volt, hogy tanulmányozza ezt az új veszélyt. A módszer lényege az volt, hogy egy sugárnyaláb mentén célra vezessenek egy repülőgépet, amely sugárnyalábnak az egyik oldalán pontfűzés, a másik oldalán pedig vonalfüzér húzódott. A pilótának mindössze egy közönséges vevőre volt szüksége, hogy használhassa az iránynyalábot. Amikor a pilóta elérte azt a helyet, ahol ki kellett oldania a bombáit, egy másik jelet kapott egy keresztirányú nyalábtól. A módszer számos előnnyel rendelkezett, és többek között megakadályozta azt is, hogy az erőteljes légelhárítás és az éjszaka bevetett vadászgépek zaklatása ellenére se dobja le a bombáit a cél előtt, hogy mielőbb visszafordulhasson. Később sokkal fejlettebb verziói is megjelentek a berendezésnek, úgymint az *X Gerät* és a *Wotan,* de Jones hamarosan megtalálta ellenük a receptet. Az egyik módszere az volt, hogy jóval a cél előtt keresztirányú sugárnyalábbal jelet küldött a pilótának, aki így az üres szántóföldet bombázta le. Máskor hamis sugárnyalábbal teljesen rossz irányba küldte az ellenséges pilótát. A német pilóták, akik a hamis sugarakat követték, meg voltak róla győződve, hogy a britek találtak valami módszert,

amivel el tudták téríteni a sugaraikat. Ez a feltételezés természetesen hibás volt, mégis rendkívül felkapott volt a háború után úgy Németországban, mint Nagy-Britanniában.

Az irányított sugárnyalábbal kapcsolatos hadviselés egyre gyorsabban fejlődött. Ennek köszönhetünk egy olyan eljárást, amit „félrevezető rendszernek" neveztek el. Németországtól Franciaországig a németek állomásokat állítottak fel a parton, amelyek iránynyalábokat bocsátottak ki a német pilóták számára, akik ezeket használták a felderítéskor, illetve a bombázásból való hazatérés során. A Luftwaffe pilótái ismerték a szükséges frekvenciákat, és rendszeres időközönként elvégezték az ellenőrzést. Az egyik brit egység, a 80. repülőosztály megtudta az összes frekvenciát, és a postahivatal egyik jeladójával elkezdtek ugyanezeken a frekvenciákon sugározni. A németek rájöttek, hogy mi történik, és előre meghatározott, de nem rendszeres időközönként megváltoztatták a frekvenciákat. De hiába. A 80. repülőosztály ekkor elkezdte zavarni a frekvenciákat, és félrevezetni a pilótákat. Egy alkalommal az egyik német pilóta Dorsetben landolt, mert meg volt róla győződve, hogy már Franciaországban van. A német pilóták amiatt is aggódtak, hogy miután a britek ismerték a sugarak által kijelölt irányokat, tudták, hogy a németek merre lesznek, és akár egy komolyabb légierőt is odaküldhettek a fogadásukra.

A németek frekvenciáit, hívójeleit, kódjait és a beszélgetésekből nyert információkat az Y Szolgálat szerezte meg, majd továbbította Bletchleynek. Ekkorra az Y Szolgálat állomásait nemzetvédelmi egység néven emlegették. Azért adtak neki ilyen nevet, mert ennek – a Nemzeti Gárda elnevezéshez hasonlóan – nem volt titkos csengése. A névválasztás jól demonstrálja a titoktartás egyik alapelvét: ha el akarod terelni az emberek figyelmét a tevékenységed igazi céljáról, akkor adj a szervezetednek valami dögunalmas, ártatlan nevet.

Az Y Szolgálatnál szolgálókra iszonyú teher nehezedett. Akkoriban még senki sem gondolt a hosszú távú, káros mellékhatásokra. De a stressz – akár a sivatagban harcol az ember, akár a dzsungelben, a levegőben vagy a tengeren – sokszor csak évekkel később jelentkezik, amikor is az ember látása, mozgáskoordinációja vagy általános egészsége hirtelen megromlik. Az Y Szolgálat rádiósainál ez abban jelentkezett, hogy túlérzékenyekké váltak a zajokkal szemben, márpedig azokból bőven jutott nekik a háború utáni világban.

A legfontosabb Enigma-üzeneteket a Bedfordshire megyei Chicksandsben fogták el. Itt mintegy száz berendezés figyelte a német üzeneteket. Az Y Szolgálat tudomására jutott, hogy létezik egy *KGr 100* nevű elit bombázó haderő, amely Franciaországban, pontosabban Vannes-ben állomásozott. Az új bázist azért kellett létrehozni, mert a Luftwaffe elvesztette a *Knickebein*be vetett hitét, amelyet a szövetségesek oly sikeresen megbénítottak. Ehelyett

arra készült, hogy beveti az *X Gerät*ot, amely már sokkal modernebb technikát alkalmazott. Az *X Gerät* azonban, amely a Coventry elleni bombatámadást sikerre vitte, meglehetősen sokat követelt a hajózó személyzettől, amelynek speciális kiképzésen kellett részt vennie. Amíg az *X Gerät*ot nem lehetett rendszeresíteni, a Luftwaffe bevetette a *KGr 100*-at mint célmegjelölő erőt. A feladata az volt, hogy előremenjen, beazonosítsa a célpontokat, ledobjon pár gyújtóbombát megjelölve a helyet, majd helyet adjon a nagy romboló-erővel bíró nehézbombázóknak. Amint a légi hírszerzés tudomására jutott a dolog, a britek ellenlépésekre szánták el magukat, amelyek végül hatékonynak bizonyultak. Amikor a rádiósok közölték, hogy a bombázó haderő elindult, a brit katonák felgyújtottak néhány álcélpontot a valódi céloktól távol, de nem túl távol. Ez a próbálkozás meglehetősen primitívnek tűnhet, de egész jól bevált.

1940 októberében az Y Szolgálat titokzatos rádióüzenetet fogott el, amelyben a „Társalgó" és a „Kiscsavar" szavak szerepeltek. A szakértők meglehetősen sokáig értetlenül álltak a rejtély előtt, de aztán arra a következtetésre jutottak, hogy egy módszerre utal, amellyel a német vadászpilótákat a cél, vagyis a brit Királyi Légierő repülőgépei ellen vezették éjszaka. A „Kiscsavart" nem volt könnyű megtéveszteni, mivel belülről működtették. A szakértők mindennel próbálkoztak, de nem találták a megoldást. A Bruneval ellen indított, a 3. fejezetben leírt támadás azonban megadta a választ. A kommandósok által visszahozott radaralkatrészek segítettek Jonesnak és az embereinek rájönni, hogyan működik a „Kiscsavar", és kifejleszteni egy zavaróberendezést.

Amint a németek rájöttek, hogy a britek ezt a repülésirányító berendezésüket is kiismerték, máris rendszeresítették az újat. Némileg ironikus módon az *X Gerät*-állomásaikat „Wotan I"-nek nevezték el. Wotan, Odin vagy Woden a skandináv mitológiában a háború istene volt, aki rendkívül megtetszett Hitlernek, aki aztán egy zavaros pillanatában adaptálta a nevet. (Ez a szó egyébként az angol „Wednesday", vagyis „szerda" szó alapja: Woden's Day, tehát Odin napja.)

A Wotan I-es továbbfejlesztett típusának a Wotan II-es, illetve az *Y Gerät* nevet adták. A szövetségesek Y Szolgálata ettől kezdve az *Y Gerät* ellen harcolt. Szerencsére sikerült lelőni egy német repülőgépet, amely az *Y Gerät*ot használta, a fedélzetén pedig fontos papírokat találtak a működését illetően. Az új berendezés annyira bonyolultra sikerült, hogy a hajózószemélyzet kénytelen volt a gépkönyvet felvinni a fedélzetre. A gépkönyvnek köszönhetően sikerült blokkolni az *Y Gerät*ot egy speciálisan erre a célra tervezett berendezéssel, a „Dominó"-val.

Ez természetesen már a hírszerzési skála csúcsát jelentette. Lejjebb helyezkedett el a brit Királyi Légierő nem kevésbé fontos figyelőszolgálata, az

A_{14}, valamint hadseregbéli megfelelője, az MI_8 és a haditengerészet NID_9-e. A három szervezet szoros együttműködésben tevékenykedett. Noha a figyelőállomások személyzeti állományát folyamatosan bővítették, a feldolgozandó információáradat miatt állandóan teljes kapacitással dolgoztak. A lehallgatásra használt berendezések hatósugarát igyekeztek lehetőség szerint növelni, ami időnként ahhoz vezetett, hogy a berendezések kezelőit megfigyelő léghajók kosarába ültették. Talán senki nem tervezett még olyan eszközt, amiben hamarabb elfogja az embert a tengeribetegség, mint egy himbálódzó léghajókosárban. Szerencsére rövid időn belül döntés született, hogy a léghajókosarakban elhelyezett berendezéseket távvezérléssel kell működtetni.

Az Y Szolgálat emberei türelmesen várták, hogy valamelyik frusztrált német, aki addig makacsul ragaszkodott a kódhoz, egyszer csak elveszíti a türelmét, és kódolatlanul kér instrukciókat. Majdnem ilyen veszélyes volt a régi kódokhoz való visszatérés, mivel azokat mind a két fél ismerte. Az „Angyal" (magasság) és a „Bandita" (ellenséges repülőgép) jól ismert korai példák voltak.

A háború előrehaladásával, amikorra az Y Szolgálatot széles körben elismerték, az egységek hirtelen azon kapták magukat, hogy sokkal több „gazdájuk" van, mint szeretnék. Az Enigma-üzenetek a BP-hez tartoztak (kódneve X állomás), a többi üzenetet viszont a legkülönbözőbb helyekre továbbították, főként a főhadiszállások hírszerző egységeihez. A tengerentúli hadszíntereken is folyt a hullámsávok figyelése; a rádiósok mindent lejegyeztek, amit csak egy kicsit is fontosnak tartottak. Úgy tűnt, az Y Szolgálat a létező összes üzenetfajtára lecsapott, és fel is használt. Ha valahonnan segélyhívást kaptak, akkor tudták, hogy légi vagy tengeri ütközetre került sor, és hogy a túlélők abban reménykednek, hogy megmentik őket. Egyes esetekben a leadott segélyhívásoknak köszönhetően a szerencsétlenül jártak ellenséges kézre kerültek, még mielőtt a honfitársaik megtalálhatták volna őket. A németek hatékony és alapos munkastílusa gyakran fontos információk kiszivárgásához vezetett. A Luftwaffe minden olyan területet, amely felett elrepült, körzetekre osztott fel, és mindegyikhez kijelölt egy-egy parancsnokságot, amely az adott körzet repülőgépeiért felelt. Az Y Szolgálat érdeklődve hallgatta az egyes körzetekbe belépő, és azokat elhagyó repülőgépek pilótáinak a beszélgetéseit. A németek természetesen kódokat használtak a beszélgetéseik során, de bizonyára alaposan meglepődtek volna, ha tudták volna, milyen gyorsan feltörték ezeket a kódokat. Így derült ki a német radar, valamint számos repülőgép hatósugara. Ezek a harctéri egységek olyan hasznosnak bizonyultak, hogy az Y Szolgálat vezetése élénk, bár hasztalan tiltakozásba kezdett, amikor a háború alakulása szükségessé tette ezeknek az egységeknek az alakulataikkal együtt történő áthelyezését.

Ahogy a szövetségesek egyre északabbra nyomultak a sivatagba, majd keresztülhaladtak Szicílián és Olaszországon, hogy aztán Franciaországban megkezdjék a mindent eldöntő hadműveletet, a lokátorháború egyre élénkebbé és bonyolultabbá vált. Mindkét fél elkeseredetten próbálta meg működésképtelenné tenni az ellenség lokátorállomásait. Időközben a németek kifejlesztettek egy roppant hatékony, nagy hatósugarú radart, a „*Wassermann*"-t és a „*Lichtensteingerät*" (fedélzeti radar) is felkerült néhány éjszakai vadásztrepülőgépre. Mindkét fél használta a lokátorzavaró fémcsíkot, csak a britek „*Window*"-nak, a németek „*Düppel*"-nek, az amerikaiak pedig „*Chaff*"-nek nevezték. A lokátorzavaró fémcsíkokat támadás előtt és közben dobták ki, hogy megzavarják egymás radarját. Meglehetősen hatékonyan működött – a szövetségeseknek valamiért jobban, mint a németeknek –, és a németek hiába próbálkoztak a „*Würzlaus*" berendezésükkel kiküszöbölni a fémcsíkok zavaró hatását, nem jártak sikerrel. A britek a félrevezető rendszerüket is tökéletesítették, és előszeretettel használták, s még nagyobb hatásfokkal tudták volna üzemeltetni a háború vége felé, ha rendelkeztek volna elegendő jeladóval. A németek azonban továbbra is gondoskodtak a kihívásról, ezúttal az „Aphrodite" rendszer révén, amelyről a rejtjelezők jó ideig semmit sem tudtak. Végül kiderült, hogy ez egy olyan módszer, amelynek segítségével a tengeralattjárók láthatatlanná tudnak válni a radar számára. Az Y Szolgálat által elfogott üzeneteknek a legjobban az Egyesült Államok Légiereje hírszerző tisztjei örültek. Az egyikük, Thornton Wilder *A Szent Lajos király hídja* című bestseller írója volt. Az amerikaiak annyira lelkesnek bizonyultak, hogy a bombázóik fedélzetére németül jól beszélő, önkéntes figyelőket ültettek. Ezek az emberek egy jól kitalált történetet tanultak be arra az esetre, ha a németek lelövik a gépet, őket pedig elfogják. Természetesen az amerikaiak is rendelkeztek egységekkel, amelyek az üzenetek elfogásával foglalkoztak. Rivalizálásról ezen a szakterületen szó sem lehetett. Az egyes egységek között tökéletes volt az összhang. Gyakran előfordult, hogy az Y Szolgálat egyik harctéri egysége más egységtől kapott létfontosságú információt, amit magától nem tudott volna megszerezni, mivel nem rendelkezett annyi emberrel, amennyi a munka elvégzéséhez szükséges lett volna.

Az Y Szolgálat kevésbé ismert, azonban rendkívül fontos teljesítményei közé tartozik a német zuhanóbombázók egymás közötti kommunikációjának a zavarása Dunkerque-nél. Ebben az időben az Y Szolgálat a Luftwaffe számára küldött parancsokat fogta el, amelyek a brit Királyi Haditengerészetnek továbbítva létfontosságúnak bizonyultak akkor, amikor a hajókat kellett a mentőakció közben irányítani. Az Y Szolgálat adta meg a választ a háború egyik legvitatottabb kérdésére is: a német páncélosok parancsra álltak meg, vagy azért, mert nem volt más választásuk? 1940 májusában, amikor a német

hadsereg lekaszálta Belgiumot, Hollandiát és Franciaországot, darabokra cincálva a szövetségesek védelmi erőit, a szövetségeseket visszaverték egészen a La Manche csatorna kikötőiig. Több mint 300 000 katona szorult Dunkerque-be és a környező tengerpartokra, és a kombinált hadműveletek parancsnoksága már csak arra várt, hogy a könyörtelen páncéloshadosztályok megkezdjék az utolsó nagy mészárlást. Úgy tűnt, hogy semmi sem állíthatja meg őket, ha teljes erejű támadást indítanak az ostromzár alatt lévő városban menedéket kereső, vert hadsereg ellen. Az utolsó, mindennek véget vető csapás azonban elmaradt. Úgy tűnik, Hitler attól tartott, hogy a páncéloshadosztályai kifogytak az utánpótlásból, és nem szerette volna, ha a diadal pillanatában verték volna meg őket, csupán azért, mert elfogyott az üzemanyaguk vagy a lőszerük. Sem ő, sem a kombinált hadműveletek parancsnoksága nem tudta, menynyire teljes volt a győzelmük, és hogy a Dunkerque-be szorult szövetségesek pedig már nem rendelkeztek elegendő munícióval ahhoz, hogy komolyabb ellentámadásba kezdhessenek. Továbbá szintén valószínűnek látszik, Hitler attól is félt, hogy egy még harcképes francia csapat délről előrenyomul, hogy segítsen a visszavert csapatokon. Május 24-én, 11.42-kor egy kódolatlan üzenetet fogott el az Y Szolgálat. A következő állt benne: „Egyelőre függesszék fel a Dunkerque–Hazebrouck–Merville vonal támadását!" Az üzenetet nem kódolták az Enigmával, és az sem világos, hogyan adták ki a parancsot, de az valószínű, hogy Hitler parancsa volt Haldernek, a vezérkari főnökének, aki továbbította Rundstedtnek. Noha sem az üzenet feladóját, sem a címzettet nem sikerült azonosítani, kétség nem férhetett hozzá, hogy eredeti volt, és hogy hanyagságból küldték el kódolatlanul. A szövetségesek számára ez az üzenet felbecsülhetetlen értékűnek bizonyult. Azt jelentette, hogy megkezdhetik az evakuálást, és nem kell felkészülniük a végső vérfürdőre. Több mint 300 000 katona életét sikerült így megmenteni.

Szerencsésnek mondható a tény, hogy az üzenet nem volt kódolva, mert számos alacsonyabb szintű kódot meglehetősen nehéz volt feltörni. Sokszor ezekkel az üzenetekkel nem is törődtek annyira, mert alacsonyabb szintű kóddal küldték, ami azt sejtette, hogy a tartalma nem lehet túlságosan fontos. De nem egyszer ennek éppen az ellenkezője derült ki. Ha sikerült dekódolni egy üzenetet, sokszor még így sem derült ki első olvasásra, hogy milyen jelentőséggel bír. Az értékelés mindennél fontosabb volt. Az amerikaiak az üzenetelfogásra a „rádióüzenet elfogása" vagy a „rádióforgalom-elemzés" kifejezéseket használták. Ez utóbbi talán a legtalálóbb kifejezés erre a munkára. A briteknél is volt „rádióforgalom-elemzés", de ők nem a teljes üzenetelfogás-folyamatra használták.

Noha az egyes szolgálatok és szervezetek közötti együttműködés folyamatosan javult a háború alatt (bár időnként volt példa belső rivalizálásra), és

az Egyesült Államokkal is harmonikusnak volt mondható a kapcsolat, ezt már nem lehetett elmondani az Oroszországgal folytatott együttműködésről. Az oroszok egyszer rengeteg hasznos információval szolgáltak, máskor viszont nulla volt a teljesítményük. Az oroszok még a britek azon figyelmeztetését is figyelmen kívül hagyták, mely szerint a németek 1941 közepére tervezték az országuk lerohanását. Noha mindenképpen segíteni akart az oroszoknak legyőzni a közös ellenséget, a brit kormány a kezdeti időszakban nagyon ügyelt arra, hogy milyen információt ad tovább az oroszoknak. Az oroszok tisztában voltak vele, hogy a hozzájuk eljuttatott információ rendkívül pontos, és kíváncsiak lettek volna az eredetére. A szövetségesek hosszú ideig nem mutattak hajlandóságot arra, hogy beavassák őket a titokba, mert attól féltek, ha az oroszoknak elárulják, hogy birtokukba került az Enigma titka, akkor a németek is záros időn belül megtudják. Az orosz nemzetbiztonságot jóindulattal is csak siralmasnak lehetett nevezni. Azonban Churchill külön kérésére az Enigma-üzeneteket rendszeresen – bár megtévesztő csomagolásban – továbbították az oroszoknak. Mindezt a brit hírszerzés csak vonakodva tette meg, ugyanis pontosan tudták, hogy az oroszok megszereztek jó néhányat a német légierő által használt kódok közül a keleti fronton, de erről mélyen hallgattak. A németek és az oroszok között dúló harcról többnyire csak az Enigma-üzenetekből értesültek a szövetségesek, nem az oroszoktól. Viszont 1943 júniusában az oroszok megszerezték a németek „Auka" nevű kódját, amelyet a légierő használt, valamint a birtokukba került egy német haditengerészeti Enigma gép is. Mivel nem tudták, hogy mihez kezdjenek a birtokukba került eszközökkel, a britekhez fordultak segítségért. Ez elég biztatónak tűnt a szövetségesek szemében, ezért odaadtak egy Enigmát az oroszoknak a saját készletükből, és mellékeltek hozzá használati utasítást is. (Nem szabad elfelejteni, a puszta tény, hogy valaki rendelkezett a berendezéssel, még nem jelentette azt, hogy azonnal fel is lehet használni kódtörésre!) Sajnos más területen, pontosabban az SOE és az NKVD (a mai KGB) közötti, német célpontok ellen irányuló együttműködés a biztató kezdet ellenére meghiúsult.

A fentiekből azonban senki ne vonja le azt a helytelen következtetést, hogy az Y Szolgálat története során kizárólag sikert halmozott sikerre. Értek el rendkívüli sikereket, méghozzá számos létfontosságú területen, de a kódtörés területén hosszú időszakok teltek el eredménytelen munkával. Olyan nagy volt ez a szakterület, hogy képtelenségnek tűnt teljesen lefedni. A német tengeralattjárók irányítására használt haditengerészeti kódokat például rendkívül sokáig nem tudták feltörni. A kódtörők kilenc hónapig próbálkoztak, és valószínűleg még hosszú ideig nem tudtak volna elérni eredményt, ha az egyik német rádiós nem ismétli meg segítőkészen az eredetileg négytárcsás beállítással elküldött üzenetet háromtárcsás beállítással is (a négytárcsás beállítást a

szövetségesek ekkor még nem ismerték). Ez a hiba vezette rá a kódtörőket a negyedik tárcsa létezésére. A bonyolult kódok feltörését tovább nehezítette a tény, hogy a beígért „Bombe" gépek lassan készültek el. A Bombe-ok mechanikus kódtörő berendezések voltak, amelyekkel nagy sebességgel lehetett feltörni különböző kódokat. Természetesen a „nagy sebesség" relatív fogalom. A brit hírszerzés hivatalos történetében olvashatunk arról, milyen fáradságos munkával, és milyen lassan sikerült feltörni a németek „Cápa" fedőnevű haditengerészeti kódjait. „Hat darab háromtárcsás Bombe tizenhét nap alatt fejtette meg az aktuális napi kódot. A háromtárcsás Bombe-nak huszonhatszor több időre volt szüksége ahhoz, hogy teszteljen egy négytárcsás jelet, mint egy háromtárcsás jelet."

A japán diplomáciai üzenetek kódját „Purple" (Lila) géppel törték fel. Az amerikaiak számára tragikus módon ezekben az üzenetekben nem tettek említést a Pearl Harbor elleni 1941. december 7-i támadás tervéről, ugyanis a fontos katonai kikötők elleni offenzíva katonai és nem diplomáciai ügy volt. Az amerikaiakat így teljesen váratlanul érte a támadás. Arra azonban több alkalommal is felhívták az Egyesült Államok figyelmét, ahhoz képest, hogy a japán–amerikai viszony láthatóan gyorsan romlott, és hogy nyilvánvalóan az USA-t is eléri a háború szele, Pearl Harborban meglehetősen lazán értelmezik a biztonságot. Ha azonban sikerült volna nekik elfogni egy japán haditengerészeti üzenetet a készülődő támadásról, az amerikaiak minden bizonnyal tettek volna óvintézkedéseket. Az azonban teljességgel képtelenség, hogy az amerikaiaknak a dekódolt diplomáciai üzenetekből tudniuk kellett volna a készülő csapásról. Katonai tervek soha nem kerülhetnek a diplomáciai kommunikációba, kizárólag véletlenül.

A II. világháborúból egy dolgot biztosan mindkét fél megtanult, azt, hogy a *hadászati* titoktartás létfontosságú, és hogy a pajzson lévő rések katasztrófát okozhatnak. Csakhogy a hadászati titoktartás időnként túlságosan is jól sikerült, így nem egyszer azok a személyek, akik bizonyos harcászati információk birtokában jobb döntéseket hozhattak volna, nem férhettek hozzá ezekhez. Hasonlóképpen, amikor 1940-ben a németek a szövetséges erőket cafatokra tépték, azt a tankok új harcászatával érték el (hadosztályokba csoportosították a harckocsikat), valamint azáltal, hogy a tankok előrenyomulását zuhanóbombázókkal támogatták, amelyek megtisztították előttük a terepet. Ha a szövetségesek tudták volna, hogy ilyen harcászati kombináció életképes lehet, akkor jobban fel lettek volna készülve rá. De a politikusok és a hadvezetőség lekicsinylően nyilatkoztak a németek állítólagos taktikáiról, így a harctéren lévő alakulatokat sem látták el olyan információkkal, amelyek esetleg segíthettek volna rajtuk. Ugyanez történt az Egyesült Államokban, ahol nem

akartak „pánikot kelteni a lakosság körében", nem közölték az amerikaiakkal, hogy Japánnal a háború elkerülhetetlen. Ez a „ne keltsünk riadalmat"-hangulat átragadt a parancsnokokra és a fegyveres erőkre is. Így amikor a japánok megtámadták Pearl Harbort, az amerikai védelem éppen szunyókált: a fegyvernemek tagjai közül sokan szabadságon voltak, az ágyúk közül csak néhányat készítettek fel használatra, a muníció pedig a lőszerraktárakban pihent (ráadásul a lőszer java a békeidő miatt hatástalanítva volt). A vakszerencsének köszönhetően az amerikaiak repülőgép-anyahajói a nyílt tengeren tartózkodtak, és így túlélték a támadást.

A Lila gépeken keresztülmenő diplomáciai üzenetek elfogásának az amerikaiak a „Varázslat" fedőnevet adták – nem összetévesztendő Jasper Maskelyne őrnagy megtévesztő és álcázó akcióival (lásd a 3. fejezetben). A japán katonai és haditengerészeti alakulatok közötti üzenetek elfogását szintén Ultrának nevezték el. Így tehát két Ultra létezett egyszerre: az európai, amely az Enigma és egyéb rejtjelező gépek által kódolt üzenetekkel foglalkozott, illetve a japán katonai és haditengerészeti kódok feltörésére specializálódott Ultra. Ez utóbbiról időnként csak úgy beszéltek, hogy „másik Ultra".

A japán kódokat nem lehetett volna feltörni azoknak a férfiaknak és nőknek a kitartó és aprólékos munkája nélkül, akik legalább annyit tettek azért – ha nem többet –, hogy megnyerhessék a csendes-óceáni hadszíntéren dúló csatákat, mint bármelyik ismert személyiség. A Bletchley Parkban dolgozók munkáját szintén nem ismerték el eléggé (és azt a kevés elismerést is elég későn kapták meg), bár erre a vezetőknek minden okuk megvolt. Bletchley Parkban dolgozott többek között: Gordon Welchman, Alastair Dennison, Dilly Knox, Alan Turing, Hugh Alexander és Dennis Babbage, hogy csak néhány nevet említsek. A japán kódokat feltörők között ott volt a rettenthetetlen William Friedman, Laurence Safford, Agnes Driscoll, Joseph Rochefort, Eddie Pearce és Daniel McCallum. De ne felejtsük el, hogy a kódtörők is mindig egy csapat tagjaiként végezték a munkájukat, és ez a csapat időnként több ezer főből állt. Nem túlzás azt állítani, hogy mindegyikük fontos volt, és azt se felejtsük el, hogy rendkívül felelősségteljesen viszonyultak a titoktartás kérdéséhez. A szövetségesek nem győzték elégszer hangsúlyozni a titoktartás fontosságát, és a biztonsági szabályok betartását, hiszen a kódok jó részét azért sikerült feltörniük, mert az ellenség rejtjelezői hanyagságból ostoba hibákat vétettek. A szolgálatban eltöltött idő alatt az emberek megtanulták, hogy a kódolt üzenetek továbbításakor száz százalékig be kell tartani az arra vonatkozó szabályokat. A szövetségesek szerencséjére ez nem volt általánosan elterjedt gyakorlat. A japánok ezen a téren még a németeknél is „hanyagabbak" voltak. Sokan úgy gondolják, hogy azért váltak elővigyázatlanná, mert elbízták magukat, miután a háború első szakaszában komoly sikereket

értek el. De más tényezők is segítettek az amerikaiaknak feltörni a japánok kódjait. A kezdeti japán sikerek ára az volt, hogy igen nagy területet kellett lefednie a japán csapatoknak tengeren és szárazföldön egyaránt. A Lila és egyéb forrásból származó üzenetek elolvasásához a csendes-óceáni térségben szétszóródott főhadiszállásoknak rendelkezniük kellett a legfrissebb kódokkal. A kódok eljuttatása a távoli helyeken állomásozó egységeknek hosszú időt vett igénybe, és meglehetősen nehéznek is bizonyult. Ha egy egységről tudták, hogy még nem kapta meg az új kódokat, a régiekkel továbbították nekik az üzeneteket, amelyekkel biztosan rendelkeztek. Mivel a régi kódokkal küldött üzenet rendszerint megegyezett az új kódokkal rendelkező egységeknek elküldött üzenetekkel, az amerikaiak kezébe került a megfejtett üzenet, plusz lehetőséget kaptak arra, hogy megfejtsék az új kódot is. És volt még valami, ami nagy mértékben növelte a kódtörők esélyeit, mégpedig a magas rangú japán tisztek rejtjelezésről kialakított véleménye. Ők úgy vélték, hogy a jól kipróbált és ismert kódok a legjobbak. Azt mindenki érti. Szerencsére a kódtörők is értették – többnyire.

A kódtörők talán akkor érték el a legnagyobb sikert, amikor sikerült nekik olyan információt eljuttatni Nimitz tengernagy részére, amely segített neki megnyerni a kulcsfontosságú midwayi csatát, amely megfordította a csendes-óceáni hadszíntéren folyó harcok menetét. Nimitz ismerte a japánok terveit, ezért sikerült ott csapást mérnie rájuk, ahol a legkevésbé sem számítottak rá. Noha a midwayi csata tengeri ütközetnek indult, repülőgépekkel nyerték meg, bár azt el kell mondani, hogy az árat a pilóták fizették meg; a hajók alig kerültek konfliktusba. A végeredmény: négy elsüllyesztett japán repülőgép-anyahajó és 1000 repülőgép, amerikai oldalról a *Yorktown* anyahajó és 147 repülőgép. Úgy tűnt, az amerikaiak nyerik meg a csendes-óceáni kötélhúzást, és a japánok, az amerikaiakénál sokkal fejlettebb ipari bázisára építve sem lesznek képesek ismét erőfölénybe kerülni.

Szomorú, de igaz, hogy az amerikaiak kódtörő tevékenységére a legnagyobb veszélyt nem a japánok jelentették, hanem az ambiciózus amerikai politikusok és az „oknyomozó" riporterek. Utóbbiak haditudósítókként minden további nélkül elvegyülhettek a tisztek között, és nyugodtan fülelhettek, hátha elhangzik a kulcsszó, amiből megírhatják az újabb bomba sztorit. A tény, hogy ha egy titkos tevékenységről megjelentetnek egy cikket valamelyik napilapban, azzal amerikaiak ezreit sodorják életveszélybe, nem igazán izgatta őket. Az amerikaiak természetesen a nyílt és őszinte kormányzásban hisznek, és úgy érzik, az állampolgároknak joguk van tudni, mire készülnek a fegyveres erők és a kormány, de háborús időkben ez az egyébként dicséretreméltó és egészséges attitűd visszafordíthatatlan folyamatokat indíthat el. Korábban már szó volt róla, hogy kormánytisztviselők szájából is elhangzott

a kijelentés, Amerikának nincs szüksége arra, hogy kémeket küldjön az ellenséges országokba: ha megvásárolják a külföldi napilapokat, minden információt elolvashatnak belőlük. Kétségtelen, hogy a „Purple" kódtörő gépről írt cikk nagy sikert aratott volna valamelyik műszaki témájú magazinban.

Az elfogott Enigma- és „Purple"-üzenetekkel kapcsolatban azonban számos egyéb probléma is jelentkezett, ugyanis a magasabb rendfokozatú tisztek, akiknek olyan információra építve kellett döntéseket hozniuk, amely forrásáról nem tudhattak, rendkívül szkeptikusan álltak a dologhoz. De ki ne lett volna szkeptikus? Hihetetlenül pontos belső információkat kaptak az ellenségről, azt viszont nem tudhatták, megfelelnek-e a valóságnak. Leginkább akkor kezdtek el gyanakodni, amikor a kezükbe kapott hírszerzői információ rossz hírekről számolt be.

A sikertörténetet, amely a Varázslattal kezdődött az amerikaiak Japán ellen vívott háborújában, a néhai Ronald Lewin részletezi közérthetően és roppant vehemenciával a *The American Magic* című könyvében. Érdekes eszmefuttatással zárja a könyvet, amely azt firtatja, hogy valóban szükség volt-e a két atombomba ledobására, hiszen a japánok már úgyis nagyon közel álltak a veréséghez. Bár azt ő is elismeri, hogy ha egy hatalom közel áll a veréséghez, az még nem jelenti azt, hogy meg is adja magát, ahogy ezt számos más ország példája mutatja. Japánnak ekkor még mindig volt kétmillió *katonája*, aki készen állt megvédeni a hazáját, akiket erőteljesen támogattak a „nemzetőrök", akik öregemberek, fiúk és lányok voltak, akiket már mind kiképeztek a harcra. A császár mindenképpen békét akart, és tisztában volt vele, hogy a végsőkig menő harc az országa pusztulását jelentené. Sajnos voltak olyanok is, akik a teljes pusztulást is jobbnak találták a megadásnál, márpedig a becslések szerint, ha a háborút az utolsó emberig vívják, akkor több mint egymillió szövetséges katona vesztette volna életét. A Varázslat megmutatta, ha az amerikaiak nem demonstrálják az erejüket az atombombával – amiről mindenki azt hitte, hogy az amerikaiak több tucattal rendelkeznek –, akkor a háborút nem lehetett volna már 1945-ben befejezni, de még 1946-ban sem.

A két nagyszabású Ultra-programon kívül számos, szintén az üzenetek elfogásával megbízott, kis méretű, de rendkívül fontos munkát végző egység is dolgozott. Ilyen volt például a J Szolgálat. A J Szolgálatot Mainwaring őrnagy (brit királyi híradósok) hozta létre, aki 1941-ben lehallgató tevékenységbe kezdett a Nyugati-sivatagban, amely során rögzítették az ellenség rádióforgalmát. A Nyugati-sivataghoz hasonló körülmények között harcoló alakulatok számára az Ultra által biztosított információ mit sem ért. Mire egy Enigma-üzenetet elfogtak és dekódoltak, a helyzet annyira megváltozott, hogy az eredeti információ már nem volt aktuális. A harctéren szolgálók gyorsan és könnyen

megszerezhető információkat akartak, olyasmit, hogy milyen egységek hol vannak, és mire készülnek, és ezt a harckocsizó alakulatok parancsnokainak a beszélgetéseiből meg is tudhatták. Ugyanilyen fontos volt tudniuk, hogy a saját egységeik merre vannak, és hogy a megfelelő irányban haladnak-e, vagy pedig letértek a jó útról. A J Szolgálat szerény apparátussal látott neki a Tobruk körüli harci tevékenység megfigyelésének, ahol a nagy kitörést tervezték 1941-ben. A kis egységről gyorsan kiderült, hogy kiváló munkát tud végezni, ezért azonnal kiutaltak Mainwaring emberei részére még tizennyolc vevőkészüléket és három adót. A berendezések roppant fontosnak bizonyultak az Alamein elleni harmadik csatában, amely 1942. október 23-án kezdődött.

Amikor egy csata elkezdődik, általában roppant nehéz megállapítani, hogy mi is történik. Számos olyan csatáról tudunk, amelyről mindkét fél azt hitte, hogy megnyerte, és olyanokról is, amelyről mindkét fél azt hitte, hogy elveszítette. Időnként a parancsnokok nem kapják meg a nekik címzett parancsokat, máskor pedig olyan parancsokat teljesítenek, amelyeket nem is nekik címeztek. (Európában az Enigma-üzenetekkel kiküszöbölték ezt a hibát, ugyanis a parancs előtt szerepelt egy betűkből álló jelzés, ami egyértelművé tette, ha a fogadó nem rendelkezik a megfelelő kóddal, akkor nem fogja tudni elolvasni a küldött üzenetet.) A J Szolgálat gyakran fogott el rádiótáviratokat, amelyeket aztán a saját emberei által lefektetett, biztonságos vonalán továbbított a főhadiszállásnak.

Ahhoz képest, hogy eleinte nem is volt szabályosan szervezett egység, és a legtöbb felszerelését kölcsön kellett vennie, vagy „be kellett szereznie", a J Szolgálat meglepően jól teljesített. A bombázók számára a legmegfelelőbb célpontokat úgy tudta beazonosítani, hogy lehallgatta a visszavonulóban lévő egységek beszélgetéseit, így fel tudta jegyezni az ellenséges tankok azonosítóját, pozícióját és haladási irányát – mivel a harckocsizó személyzet kódolatlanul kommunikált egymással, amiből egyébként jól lehetett következtetni a csapatok hangulatára is. Ezen információk alapján a szövetséges parancsnokságok ki tudták következtetni, hogy milyen változtatásokat eszközölt az ellenség a tervein.

Az egység Alamein közelében végzett munkája olyan értékesnek bizonyult, hogy hivatalos elismerésben is részesült, és önálló egységgé nyilvánították, ami azt jelentette, hivatalosan is engedélyt kapott bizonyos számú katona toborzására, s ettől kezdve jogában állt felszerelést, hadianyagot, élelmiszert stb. vételezni az egység számára. A J Szolgálat meglehetősen kicsi volt, mindössze egy tisztből és negyvenkilenc alacsonyabb rendfokozatú híradósból állt. A J Szolgálat munkájára mindenki igényt tartott. Ahogy a 8. hadsereg követte Rommelt a sivatagon át, a J Szolgálat folyamatosan informálta Montgomeryt arról, hol várható, hogy az ellenséges egységek megvetik a lábukat, és ellen-

támadásba kezdenek. Az 1943. márciusi, kritikus fontosságú, Mareth elleni csatában a J Szolgálat tökéletesen rögzítette az ellenség előretolt csapatainak mozgását és rádióforgalmát.

Amikor az 1. és a 8. hadsereg egyesült az észak-afrikai hadjárat utolsó szakasza erejéig, a J Szolgálat, amely mostanra sokkal nagyobb egységgé nőtte ki magát, továbbra is hatékonyan dolgozott. A munkáját különösen hasznosnak találta az USA 7. hadserege, amely úgy döntött, szüksége lesz egy hasonló szervezetre. Ezt követően két brit tisztet áthelyeztek a J Szolgálattól az USA 7. hadseregéhez, hogy átadják tapasztalataikat. Ekkorra a J Szolgálat már komoly ismeretanyaggal rendelkezett azt illetően, hogyan kell az elfogott üzeneteket értelmezni, és hogyan kell eljárni ahhoz, hogy semmilyen fontos információ ne vesszen el.

A J Szolgálat a hadsereggel együtt ment Szicíliába. A sziget hegyvidékes geográfiájának köszönhetően a vétel meglehetősen rossz volt, ezért kénytelenek voltal átjátszóállomásokat felállítani. Ennek ellenére egyre kevesebb elismerést kaptak, amikor Szicíliában és később Olaszországban a hadjárat lelassult. Amikor a hadseregek mozgásba lendültek, rádión kommunikáltak, amit a J Szolgálat és a SIAM (az amerikaiak időközben felállított, hasonló szervezete) le tudott hallgatni. Amint azonban a front stabilizálódott, vezetékes vonalakat használtak, amelyek viszonylag biztonságosak voltak. Mivel a J Szolgálat és a SIAM a mozgó csapatok lehallgatására specializálódott, nem lehetett csodálkozni azon, hogy a front stabilizálódásával csökkent az általuk végzett munka jelentősége. Az élet iróniája, hogy 1944-ben, Olaszországban, a J Szolgálatot a saját fegyverével „verte meg" az ellenség. A szokásos módon hallgatták le az ellenséges csapatok kommunikációját, és továbbították a parancsnokságokhoz. Csakhogy a németek és az olaszok elkezdték lehallgatni a J Szolgálatot, és roppant hasznos információkhoz jutottak. A problémát a J Szolgálat egyszerűen oldotta meg: bevetett egy egyszerű kódolási módszert, amihez szükség volt egy egyszer használatos kódra is. (Az egyszer használatos kód viszonylag biztonságossá tette az üzenetek továbbítását. Mindössze arra volt szükség, hogy az üzenet feladója és fogadója is rendelkezzen egy kis füzettel. A füzet minden oldalán szerepelt egy kód, amellyel dekódolni lehetett az üzenetet. A következő lapon egy újabb kód szerepelt, ami azonban egy másik kódolási metódushoz tartozott. Amikor az üzenetet továbbították, a továbbító kitépte az adott lapot a füzetéből, és megsemmisítette. Ugyanígy járt el az üzenetet fogadó fél is. Egy kódot kétszer semmiképpen sem lehetett felhasználni.)

Ahogy a háború Európában a végéhez közeledett, egyre kevesebb feladatot kapott a J Szolgálat, de a tagjai túlságosan értékesnek bizonyultak, a tudásuk pedig semmiképpen sem mehetett kárba, a Távol-Keleten pedig még mindig dúlt a háború. Végül, 1945-ben, a J Szolgálat beolvadt a Phantomba.

A Phantom sokkal nagyobb apparátussal rendelkezett, mint a J Szolgálat, és rövid időn belül hivatalosan is ezreddé nyilvánították. De a Phantomnak is be kellett bizonyítania, hogy szükség van rá, és ezt meg is tette, noha kudarcban is volt része. Az egység története 1939 novemberében kezdődött. A brit Királyi Légierőhöz tartozott, és akkoriban hivatalosan még 3. brit légi misszionak nevezték. A parancsnoka J. M. Fairweather repülő alezredes volt (Kiváló Repülő Érdemkereszttel kitüntetve). A különítmény akkor azt a feladatot kapta, hogy tartsa a kapcsolatot a belga vezérkarral. Belgium tanulva abból, ami az I. világháborúban történt, azzal próbálta meg elkerülni azt, hogy belekeveredjen a háborúba, hogy semleges maradt. De amint arra a belgák is rájöttek hat hónappal később, amikor egy pszichopata hadvezér elhatározza, hogy uralkodni fog az egész világon, mit sem segít, ha egy kis ország semlegessé nyilvánítja magát. A pszichopata, ha úgy tartja kedve, a semleges országokat is lerohanja. 1939-ben számos vezető döntött úgy, hogy nem vesz tudomást a Hitler ambiciózus terveiről gyűjtött bizonyítékokról, így nem Belgium volt az egyetlen ország, amely vaknak és süketnek tettette magát. Noha Belgium semlegessé nyilvánította magát, kicsi, de roppant hatékony hadsereget tartott fenn, és hogy ne haragítsa magára a németeket, gondosan ügyelt arra, hogy ne legyen túl barátságos a britekhez és a franciákhoz.

Fairweathert azzal bízták meg, tudja meg, hol állomásozik az összes brit, francia és belga csapat, és továbbítsa ezt az információt a brit légierő Franciaországban állomásozó egységei parancsnokának. Az információ segítségével akarta a légierő meghúzni a „bombázóvonalat", azt a vonalat, amely mögött már ellenséges csapatokat bombáztak. Még a lövészárkokban vívott háború korában is előfordult, hogy egy bomba nem oda hullott, ahová kellett volna, és az ellenséges csapatok helyett a saját csapataikat bombázták le. A modern hadviselésben viszont a csapatok sokszor nem is a frontvonal mentén sorakoznak fel, hanem szét vannak szóródva egy adott térségben, ezért különleges módszerekre van szükség, hogy elkerüljék saját katonáik bombázását. A légierő tisztában volt vele, ha a németek olyan eltökéltséggel fognak haladni nyugati irányban, ahogy keresztülvágtattak Lengyelországon, akkor a frontvonal olyan gyorsan meg fog változni, hogy a brit gépek szinte biztosan szövetséges állásokat fognak támadni, hacsak nem kapnak pontos és gyors információt azt illetően, hogy hol folynak harcok, és milyen egységek merre állomásoznak.

A belgákkal való kapcsolattartásra nem akármilyen embert kellett kiválasztani. Folyékonyan kellett beszélnie a nyelvet, és kifogástalanul kellett ismernie az idiómákat, valamint a dialektusokat. Mivel a belgák nem akartak

barátkozni a britekkel, olyan embert kellett küldeniük, akit a belgák gyorsan megkedvelhetnek, és akiben meg is bíznak. Novemberben Fairweatherhöz csatlakozott G. F. Hopkinson alezredes (Hadi Érdemkereszttel kitüntetve), aki a Howard–Vyse misszió tagjaként érkezett Franciaországba, és aki a briteket képviselte a Párizsban tartózkodó Gamelin tábornokkal a kapcsolattartásban. Gamelin tábornok összekötő tisztjének lenni nem volt könnyű feladat, mivel a tábornok egyáltalán nem bizonyult segítőkésznek, rendkívül keveset tudott az alakulatról, amelyet állítólag vezetnie kellett volna, és roppant gyorsan beszélt franciául, alig lehetett érteni, amit mondott. Hopkinsonnak ezért nem lettek álmatlan éjszakái, amikor áthelyezték.

„Hoppy" Hopkinson az a fajta ember volt, aki mindig meglátta, mit kell tenni, aztán a bürokráciát leküzdve meg is tette. Kezdettől fogva jól kijött „Fairy" Fairweatherrel. Azonnal megértették egymás problémáit. Hoppy mellesleg képzett pilóta volt, Fairy pedig tudta, milyen a katonaélet. Nem vették félvállról a háborút, és nem gondolták, hogy könnyű lesz megnyerni, azt viszont tudták, hogy ez a mostani más lesz, mint az előző, és más módszerekre lesz szükség. Fairweather a következő év júliusában halt meg, amikor a hajót, amelyen utazott, torpedótalálat érte Ostend közelében, Hoppyt pedig egy orvlövész lőtte agyon, amikor felderítésre indult 1943-ban, Olaszországban, pedig akkor már hadosztály-parancsnoki poszton szolgált. Az egység azonban, amelyet ketten létrehoztak, egyre nagyobb és fontosabb lett, és 1945-ben az egyik tagja (Hutton-Williams) jelen volt, amikor az amerikai hadsereg Torgaunál találkozott az orosz hadsereggel, néhány hónappal a háború befejezése előtt.

Noha az információ megszerzése roppant fontos volt az egység számára, ugyanilyen fontos volt a lehető leggyorsabban továbbítani is. Minden hadsereg rendelkezik a maga kommunikációs rendszerével, a brit hadseregen belül pedig ez a királyi híradósok hatáskörébe tartozott, amelynek szakértelmét és megbízhatóságát mindenütt elismerték. Csakhogy a királyi híradósok bonyolították a dandárok és a főhadiszállás közötti összes rádióforgalmat, ami azt jelentette, hogy a hálózatuk állandóan maximálisan volt leterhelve. Ez egyébként a mai napig így van. A sürgős üzenetek különböző fokozatú prioritást kapnak, de amikor a vonalak túl vannak terhelve, ami gyakran előfordul a zsúfolt napokon, még a legmagasabb prioritással küldött üzenetek is csak késve érnek célba. Ez az új egység, amelyet hivatalosan főhadiszállási összekötő alakulatnak neveztek el, de mindenki csak Phantomként ismerte, közvetlenül a főhadiszállásnak küldte el az elfogott üzeneteit. Ha az általuk továbbított információ minősége jó volt, akkor a főparancsnok már akkor tudott róla, hogy mi történik, amikor az megtörtént. Jóval azelőtt, hogy hivatalosan is engedélyt kapott volna arra, hogy létrehozza az egységet, Hoppy nekilátott embereket toborozni. Egész rádiótávírász különítményeket csábított az alakuló egységhez a királyi híradósoktól, valamint egy páncélgépkocsi-századot, illetve egy motorkerékpáros és egy hírszerző egységet. A hírszerzők közül sokan hosszabb időszakot töltöttek el Belgiumban és Franciaországban (nem volt mindegyikük tiszt); a motorosok a zöldkabátosoktól jöttek, és olyan helyeken is képesek voltak keresztüljutni, ahol egy átlagos motorosnak nem sikerült volna; a páncélosegység tagjai a lovasságtól és a királyi harckocsiezredtől érkeztek.

Amint a németek megsértették a belgák semlegességét (május 10-én), a Phantom akcióba lépett, és folyamatosan tett jelentést a németek előrenyomulásáról, valamint – többek között – arról, hogy milyen hidak maradtak épen, amelyeket a németek fel akartak robbantani, de nem tudtak. Általánosságban azon voltak, hogy csökkentsék a meglepetést, amelyet a németek szerettek volna okozni a belgáknak. A Phantom arra is rájött, hogy a motorosai olyan utakon is keresztül tudtak motorozni az országon, amelyeken hemzsegtek a menekültek, és így képesek voltak a szükséges információt a megfelelő helyre eljuttatni. Noha a Phantom létszáma nem haladta meg a száz főt, Hoppy bebizonyította, hogy ennyi ember is képes lefedni a teljes frontot, és minden nap jelentést küldeni onnan.

A britek Franciaországból való visszavonulását követő káoszban a Phantomot majdnem feloszlatták, a tagjait pedig kis híján visszaküldték az eredeti alakulataikhoz, de Hoppy gyorsan reagált. Tudta, hogy a Franciaországban vívott harcok során elszenvedett veszteség miatt az Angliában tartózkodó ezredparancsnokok igyekezni fognak visszaszerezni minden áthelyezett katonát, még akkor is, ha történetesen olyan működőképes és hasznos munkát végző egységeknél szolgáltak, mint amilyen a Phantom volt. Hoppy azonnal támadásba lendült, és kérvényezte az alakulatának 1000 főre való kiegészítését. Előre tudta, nem fog engedélyt kapni, de arra azért számított, hogy a felét megkapja. 500 főre kapott engedélyt. A Phantom új életre kelt. A tény, hogy az alakulatot titkosították, Hoppy kezére játszott. Rájött, ha egy egység megkapta a „titkos" minősítést, akkor a mások számára elérhetetlen felszerelésekből is jár neki. A Phantom esetében azonban a „titkos" minősítés nem minden esetben bizonyult hasznosnak. A későbbiek során, amikor viszonylag alacsony rendfokozatú tisztek megpróbáltak bejutni hadműveleti szobákba, hogy feltegyenek pár kérdést néhány tisztnek, azok a következő szavakkal fogadták őket: „Kinek képzeli magát, hogy ilyesmit merészel kérdezni tőlem? És mi a franc az a Phantom egyáltalán?" Ilyen szituációkban csak a legkifinomultabb diplomáciai érzékkel rendelkezők tudtak sikert elérni.

Hoppy szentül hitt a könyörtelen és gyakran szokatlannak tűnő kiképzési módokban. Ragaszkodott például hozzá, hogy a Phantom összes tagja megtanuljon kifogástalanul morzézni, és miután ez sikerült nekik, gondoskodott a szinten tartásukról is. Előfordult, hogy az egységet éjszakai munkára fogta, és utasította a tagjait, hogy aludjanak nappal – legalább pár órát. Hoppy hitt továbbá a koncentráció erejében is. A központi bázisuk, amely Richmond Parkban működött, gyakran keltette fel az ellenséges repülőgépek pilótáinak az érdeklődését. Hoppy a legkritikusabb pillanatokban sem engedte meg az embereinek, hogy lövészárkokba meneküljenek. „Oda csak a gyávák bújnak" – mondta ilyenkor. Az emberek fegyelmezettek voltak, ugyanakkor nem feszélyezték magukat. Ez persze nem jelentette azt, hogy az ezred ne keltette volna egy tipp-topp alakulat benyomását, vagy hogy ne lett volna az. A Phantomnál szolgálók munkája nem volt könnyű, viszont soha nem unatkoztak. A legkülönfélébb embereket vonzotta ez az élet. 1945-ig a Phantomnál szolgált többek között David Niven, az ismert színész, és kollégája, Tam Williams, továbbá a Metropolitan Rendőrség főnöke, Robert Mark, Hugh Fraser, a későbbi légügyi miniszter, Maurice Macmillan, későbbi képviselő, Norman Reddaway, a későbbi lengyel nagykövet, Laurence Whistler, a szobrász, „Jakie" Astor és bátyja, Michael, a későbbi Lord Mayhew, E. E. Rich, a St. Catharine Főiskola rektora, Peregrine Worsthorne, öt főnemes, az angol felsőház egy főtanácsosa, számos sikeres üzletember, sportolók... A csapat meglehetősen vegyesnek tűnik, de egy dologban mind egyformák voltak: mindannyian elkötelezték magukat, hogy elvégezzék a Phantomon belül rájuk osztott feladatot. Az alkalmazkodóképesség alapkövetelménynek számított. Amikor Hoppy egy alkalommal úgy döntött, hogy szüksége lesz egy galambdúcra 500 galambbal, az állatokat Michael Oakeshottra bízta, akiből később a politikai filozófia professzora lett.

A Phantom első ízben 1941-ben, Görögországban mutatta meg, hogy mire képes ezredként. Az alkalom kapóra jött, de az egység súlyos veszteségeket kellett, hogy elkönyveljen. A második lehetőséget a Nyugati-sivatagban kapta, ahol nemcsak lehallgató tevékenységet kellett végeznie, hanem meg is téveszteni az ellenséget. A harmadik bevetésre Szicíliában és Olaszországban, míg a negyedik, és egyben legnagyobb bevetésre Európa észak-nyugati részén került sor.

Noha a Phantom rengeteg időt töltött el azzal, hogy az ellenség és a szövetségesek üzeneteit hallgatta, a leghasznosabb tevékenysége mégis az volt, amikor a fronton harcoló parancsnokok helyzetjelentéseit szerezte meg, és továbbította azonnal a főparancsnokságra, ahol ezek alapján döntötték el, hogy hogyan lépjenek tovább. A Phantom nemcsak a frontvonal és a hátország között közvetített. Franciaországban, amikor a hadosztályok előrenyomultak, létfontosságú volt tudni minden egyes egység pontos helyét. Egy alkalommal, amikor a Phantom nyugtázta, hogy egy adott hadosztály milyen pontra érkezett, képes volt lefújni egy légitámadást, amelyet eredetileg azért rendeltek el, hogy megtisztítsa a hadosztály előtt az utat. Ha nem lépnek közbe, a légitámadással megsemmisítették volna a szóban forgó hadosztályt. A brit Királyi Légierő nem tudta, hogy az egyes alakulatok milyen sebességgel mozogtak. Hasonlóképpen a tüzérséget is figyelmeztették több alkalommal, hogy szüntesse be a tüzet, mert félő volt, hogy a közelben lévő szövetséges csapatokat találják el. 1944-ben, amikor a szövetségesek kezdték sarokba szorítani a németeket a falaise-i katlannál, a Phantom pontos jelentést küldött az összes egység pozíciójáról, és ezzel rengeteg szövetséges katona életét mentette meg a rosszul irányzott tüzérségi támadástól.

Az amerikai és a kanadai alakulatok eleinte gyanakodva figyelték a Phantom tényked ését, de hamarosan rádöbbentek, hogy az egység közreműködése létfontosságú a számukra is. Sőt, amikor az amerikai hadsereg elrendelte a J Szolgálat amerikai verziójának a létrehozását, parancsot adott egy, a Phantomhoz hasonló alakulat felállítására.

Amint az számos más olyan egységgel is előfordult, amely több alakulattal tartotta a kapcsolatot, a Phantom vezetése azon kapta magát, hogy szinte már mindenről jelentést kell küldenie valahová. A veszteséglistától kezdve az utak és a hidak állapotán át mindenről jelentettek az adott hadműveleti területen. A Phantom egyik egységét áthelyezték az SAS-hez, amellyel együtt ugrott Franciaországba. A Phantom ott volt Dieppe-nél, Arnhemben, és a háború utolsó napjáig dolgozott Európában. Amint a szövetségesek győzelmet arattak Európában, a Phantomot átszervezték, hogy folytassa a munkáját a japánok elleni harcban is, de az 1945 augusztusában bekövetkezett eseményekkel a projektet befejezetté nyilvánították. A háború után a Phantomból hagyományos ezred lett, de 1963-ban végleg feloszlatták. A „Hadsereg Phantom híradós alakulatának" – akkoriban így nevezték a Phantomot – feloszlatására hivatalosan azért került sor, mert a modern hírközlési technológia szükségtelenné tette a létezését.

Azok, akik látták a Phantomot harc közben működni, erősen kételkednek abban, hogy gépekkel bármikor is lehetséges lesz kiváltani a munkájukat, és gyanítják, hogy a feloszlatásnak sokkal inkább volt köze a költségvetéshez, mint a modern hírközlési technológiákhoz. Ha az ember elképzeli, hogy egy újabb nagy háború milyen lenne, arra a következtetésre jut, hogy ilyen rettenetes körülmények között a Phantom még hatékonyabban tudna működni, mint a II. világháborúban. A Phantom egy olyan dolog miatt tudott sikeresen kommunikálni, amit a legtalálóbban talán „emberi tényezőnek" lehetne nevezni. Az üzenetek küldői nemegyszer elkalandoztak az előírt frekvenciáról.

Az ilyen rádiósokat olyan kreatív embereknek sikerült megtalálni, akik kitartóan és leleményes módszerekkel próbálták befogni az elkóborolt adókat. Az adások időzítésével is adódhattak problémák, hiszen a legmodernebb óra is felmondhatja a szolgálatot a legrosszabb pillanatban. Ezt gyakran olyan bizarr jelenségek okozták, mint a napkitörések. A zseniális és türelmes rádiósok helyére tehát a mindenütt jelenlévő számítógépek kerülnek. Még az is lehet, hogy be fognak válni.

A hadviselés egyik fontos aspektusa, amelyben a Phantom rendkívül jártasnak bizonyult, az ellenség megtévesztése. Az ezred először 1941-ben, a *Crusader* („Keresztes lovag") hadműveletben bizonyíthatta ebbéli rátermettségét. Az egyik sivatagi századnak meg kellett győznie Rommelt arról, hogy a 8. hadsereg támadása, amelyről tudta, hogy hamarosan sor kerül rá, nem északi, hanem déli irányból fog megindulni. A Phantomnak ezért 450 kilométert kellett utaznia a sivatagon keresztül egy oázisig (Giarabub), amely a parttól mintegy 300 kilométernyire terült el. Ott aztán őrjáratokat indított útnak, amelyek rendszeres időközönként kommunikáltak egymással, mintha páncélautó-ezredek lettek volna. Ehhez a feladathoz olyan álcafelszerelést használtak, hogy az ellenséges felderítő repülőgépek pilótái soha nem találtak rájuk.

Annak ellenére, hogy megtévesztéssel a hadseregek a történelem során számos alkalommal jutottak előnyhöz – lásd a trójai falovat, a középkori várak bástyáin felállított, nyilasoknak álcázott bábúkat vagy az I. világháború álcázott rajtaütőit –, a brit katonai vezetés továbbra sem vetett ügyet erre a roppant fontos taktikai megoldásra. Amerikát még a briteknél is kevésbé inspirálták a megtévesztésben rejlő lehetőségek. Mégis, 1945-re a megtévesztésnek elképesztően zseniális formái jelentek meg, amire a legoptimistábbak sem számítottak 1939-ben. A megtévesztésnek természetesen rendkívül sok típusa létezik. A tengeren az ártatlannak tűnő teherhajók a valóságban gyakran hadihajók, gyújtóhajók vagy tengeralattjáró-ellátó hajók voltak. Háború idején a tenger egyetlen, hatalmas sakktáblává változik, azzal a különbséggel, hogy a sakktábla alatt is meglapul néhány sakkfigura. A légi hadviselésben sokszor úgy lehet megtéveszteni az ellenséget, hogy a repülőgép olyan gyorsan húz el, hogy ha azonosítani lehet is, lelőni biztosan nem. A légierők folyamatosan azt próbálják elhitetni ellenfeleikkel, hogy több repülőgéppel, repülőtérrel és tűzerővel rendelkeznek a valóságosnál. Máskor azonban éppen az a cél, hogy elhitessék, hogy gyengék, és könnyen legyőzhetők, ám valójában azt akarják elérni, hogy az ellenség a számára legkedvezőtlenebb helyen támadjon. Ha az ellenség ráharap a csalira, és üldözőbe veszi a gyengébbnek hitt vadat, akkor hamarosan egy nálánál sokkal nagyobb haderővel találja szembe magát.

Hasonlóképpen az ellenséget rá kell venni, hogy bombákat és tüzérségi lövedékeket pazaroljon el olyan célpontokra, amelyek nem is léteznek. A szimulált hajók és álrepülőterek viszonylag ismertebb példák, de ezeket is még élethűbbé lehet tenni ágyú- és repülőgép-makettekkel. Azonban a sikeres megtévesztéshez nem elegendő az amatőr vagy a hanyag munka. A leszállópálya mellett várakozó két-három repülőgép senkit sem téveszt meg: ha repülőteret akarunk imitálni, akkor szükség van bekötőutakra, lakóépületekre, és üzemanyagtöltő berendezésekre, és azt a látszatot kell kelteni, hogy a repülőtér használatban is van.

A hadsereg a megtévesztő munkához sok olyan technikát használ, mint a többi fegyvernem, mégis nehezebb feladatot kell elvégeznie. A nagy létszámú csapatmozgással – mert ezt akarják elhitetni az ellenséggel – számos olyan dolog jár, amit meglehetősen nehéz szimulálni. A sikeres megtévesztés alapfeltétele, hogy olyan képet hozzunk létre, amilyet az ellenség elkeseredettebb pillanatában látni akar, csakhogy ez nem mindig sikerül. Annak, aki be akarja csapni az ellenséget, ismernie kell a légi felvételek értelmezésének tudományát, és az azzal kapcsolatos legújabb fejlesztéseket. Általában az imitált célpontokat jól álcázták, de nem olyan jól, hogy ne lehessen észrevenni.

A katonai egységek jelenlétére általában valakinek a hanyagsága miatt derítettek fényt a légi felderítők. A katonák, akik az éj leple alatt kelnek át a harmattal borított területen, azt gondolják, nem hagynak nyomot maguk után, de a valóságban, a hajnalban készített légi felvételeken jól láthatóak a csapatmozgások. Az ilyen árulkodó jelekre figyelni kell. Ezek nem olyanok, mint a festett árnyékok; a napszakoktól függően változnak.

Végezetül essen szó a hírszerzői megtévesztésről, amelynek a fentiekben leírtak is a részét képezik. Hitler megtévesztette a szövetségeseket, akik elhitték, hogy behatárolt számú katonai célpontot szemelt ki, és hogy a lengyel hadjáraton kívül nincsenek egyéb ambíciói. Ezt a hitet rendítette meg bennük Hitler, amikor lerohanta Norvégiát és Dániát is, majd továbbvonult Belgiumba, Hollandiába és Franciaországba. A megtévesztés sikere abban rejlett, hogy a szövetségesek el akarták hinni, hogy amit hazudott, az valójában az igazság. Hitler talán legsikeresebb megtévesztő manővere a Molotov–Ribbentrop-paktum megkötése volt 1939-ben (amire a nyugati világban senki sem számított), amelynek köszönhetően az oroszok nyugton maradtak, amíg a németek lerohanták Lengyelországot, és miközben a barátságáról biztosította a Szovjetuniót, felkészült Oroszország megtámadására, amelyre a paktum aláírása után mindössze két évvel került sor.

Az 1940-ben csúnyán megtévesztett Nagy-Britannia mindent megtett, hogy visszaadja a kölcsönt. A blöffről, hogy segítenek a lengyeleknek, ha megtámadják őket, gyorsan kiderült, hogy csak egy üres ígéret. Amikor azon-

ban Nagy-Britanniát fenyegette a támadás, a megtévesztés hatásosnak bizonyult. Azt már láttuk, hogyan sikerült meghiúsítani a Luftwaffe bombatámadásait az Y Szolgálat és a radar leleményes használatával. Ugyanekkor Hitlerrel sikerült elhitetni, hogy huszonnégy jól felszerelt hadosztály várakozik Nagy-Britannia déli részén, készen állva arra, hogy visszaverje a támadókat. (A valóságban alig két hadosztályt küldtek délre, és azt sem lehetett volna éppen harckészültnek nevezni.) Az ilyesfajta információ terjesztését (amit dezinformálásnak nevezünk, hiszen a célja kizárólag a megtévesztés) általában semleges országok sajtótermékein keresztül végzik. Azonban a semleges országok újságíróit nem olyan könnyű megtéveszteni. Háborúban a háborúzó felek sajtókiadványait tartózkodással és szkepticizmussal fogadják. Ha egy ország félre akar vezetni egy külföldi újságírót, akkor azt a benyomást kell benne keltenie, hogy ő jött rá valamire. Ennek a legegyszerűbb módja az, ha engedélyt adunk egy újságírónak arra, hogy beléphessen egy bizonyos területre, majd hirtelen, minden előzetes figyelmeztetés vagy magyarázat nélkül visszavonjuk az engedélyt. Az újságíró, aki eddig egyáltalán nem is akart odamenni, égni fog a kíváncsiságtól. Elkezd kérdéseket feltenni, de csupa olyan választ kap, amit nem talál kielégítőnek. Ekkor közölni kell vele, a saját érdekében ne tegyen fel több kérdést. Amikor ez nem jön be, figyelmeztetni kell, ha folytatja a bosszantó kutakodást, *persona non gratá*vá fogják nyilvánítani. Jó esetben az újságíró megpróbál bejutni az adott területre, de útközben elfogják, és letartóztatják. Ezt követően megírja a cikkét, ami tele lesz spekulációval. Aztán más semleges újságírók, akik nem szeretnék, ha a szerkesztőik azt gondolnák, hogy nem tudnak hasonló sztorit hozni, tovább színezik a történetet. Ennek következtében egy lakatlan földdarabot rendkívüli erejű bombatámadás fog érni, vagy ami még ennél is jobb, az ellenség hadműveleti terveinek megvalósítását felfüggesztik arra az időre, amíg sikerül kivizsgálni az új, potenciális veszélyt.

A megtévesztésnek két fajtáját alkalmazták a britek: időnként katonai létesítményeket szimuláltak, máskor pedig igyekeztek meggyőzni az ellenséget arról, hogy egyáltalán nem arra készülnek, amire gondolnak. Ugyanakkor az ellenséggel el kellett hitetni, hogy bármire is készültek, ahhoz megvolt a szükséges erőforrás is.

A II. világháború megtévesztési akciói közül a legzseniálisabb „Az ember, aki sohasem létezett" hadművelet volt. A történetet Ewen Montagu mesélte el, aki akkoriban a haditengerészeti hírszerzésnél dolgozott, és részt vett az akcióban, amiről később sikeres film is készült.

Az észak-afrikai hadművelet végén már tudni lehetett, hogy a szövetségesek partra fognak szállni Európában. De hol? Több lehetőség merült fel: Dél-Franciaország, Korzika, Szicília és Görögország. A legvalószínűbbnek

Szicília tűnt, ezért erre készültek fel a legjobban. Ezért rá kellett venni az ellenséget, higgye azt, az ellenség túl okos ahhoz, hogy a legnyilvánvalóbb helyen szálljon partra, és Szicília csak egy legyen a számos megvédendő hely közül. Ugyanis minden egyes német katona, akit nem Szicíliába küldenek a németek, máris előnyhöz juttatja a szövetségeseket. A megtévesztő akcióktól azt várták, hogy a lehető legtöbb német katonát juttatja a lehető legnagyobb távolságra Szicíliától, hogy hosszú időbe teljen a visszavezénylésük a támadás valós helyére.

A szövetségesek tudták, a németek tisztában vannak vele, hogy Szicíliát előbb-utóbb meg fogják támadni, de remélték, el tudják velük hitetni, a sziget csak egy, a számos egyéb célpont közül, ráadásul nem is a legfontosabb; a többi célpont Szardínia és Görögország. A valóságban a szövetségesek nem rendelkeztek elegendő hajóval ahhoz, hogy egyszerre hajtsanak végre támadást több célpont ellen, de ezt a németek nem tudták. Szövetséges ügynökök hónapokon keresztül látták el a németeket a hajók számára vonatkozó, hamis információval.

Az átállított kémek és a szövetséges ügynökök roppant hasznosnak bizonyultak, de nem voltak képesek mindenre – legalábbis így gondolták. Nem voltak képesek például arra, hogy meggyőzzék a németeket arról, hogy nem Szicília az elsődleges célpont. Úgy tűnt, a német hadvezetést csak úgy lehet meggyőzni, ha bepillantást nyerhetnek egy személyes, félhivatalos levélbe, egy olyan levélbe, amit az egyik tábornok küld bizalmasan egy másiknak, és amiben képbe hozza a másikat egy egyébként fejtörést okozó lépést illetően.

A levelet végül a brit vezérkari főnök helyettese (Nye) írta az észak-afrikai brit haderő parancsnokának (Alexander tábornoknak). A levélből az derült ki, hogy Eisenhower elterelő hadműveletet szeretne indítani a görög szigetek ellen, hogy elterelje a németek figyelmét a Szardínia elleni támadásról. Ez azonban – folytatta Nye – nem lehetséges, mivel egy, a görög szigeteknél végrehajtandó elterelő hadműveletre már mindenképpen sor fog kerülni a görög szárazföld elleni támadás alatt, amelyet Eisenhower Szardínia ellen indított támadásának napjára terveznek. Eisenhowert ezért arra utasították, *tegyen úgy*, mintha megtámadná Szicíliát. A legszebb az volt, ha ezt követően a németek olyan információt kaptak, mely szerint támadás készül Szicília ellen, már tudták, ez csak „beetetés", és ezzel akarják a szövetségesek leplezni a valódi szándékaikat. Rendes körülmények között ilyen információt kizárólag szigorúan titkos, hivatalos üzenetben lehetett volna elküldeni. Tehát valamit ki kellett találni, hogy a levél félhivatalos magánlevél legyen. A megoldást az jelentette, hogy csatolták hozzá egy vita szövegét, ami arról szólt, hogy milyen kitüntetést kaphatnak az egyazon bevetést teljesítő brit és amerikai katonák.

Alexander helyettese amerikai volt, és amíg a végső döntést nem magyarázta el neki egy amerikai (Eisenhower), jobbnak vélték, ha nem is tud a dologról.

Ezzel a levélproblémát megoldották, már csak azt kellett elintézni, hogy jó (pontosabban rossz) kézbe kerüljön.

A levelet a brit Királyi Tengerészgyalogság egyik megfulladt őrnagya, William Martin zubbonyának zsebébe dugták. A tengerészgyalogosoknál akkoriban több William Martin szolgált, de ez a Martin nem tartozott közéjük. A valóságban egy tüdőgyulladásban elhunyt férfi volt, akiről csak egy képzett patológus tudta volna megállapítani, hogy nem vízbefulladás okozta a halálát. „Martin" testét lefagyasztották, aztán tengeralattjáróval a spanyol partok közelébe vitték, ahonnan a partra sodorták a hullámok. Martin zsebében igazolványok is voltak, amelyek igazolták a személyazonosságát, így amikor a repülőszemélyzet számára rendszeresített mentőmellényében megérkezett a Huelva melletti tengerpartra, egyértelműnek tűnt, hogy a repülőgép, amelyen utazott, a tengerbe zuhant, magával ragadva a többi utasát. Martinnak sikerült egyedül kimenekülni a gépből, de hiába.

A spanyol hatóságok akkoriban jóban voltak a németekkel, és miután kivették Martin zsebéből a levelet, majd felbontották (olyan gondosan jártak el, hogy a borítékon később sem látszott, hogy felbontották volna), és másolatokat küldtek a németeknek, akik pontosan úgy reagáltak, ahogy arra számítani lehetett. Aztán az eredeti – és felbontatlannak tűnő – levelet átadták a brit konzulnak. A németek bedőltek a trükknek, és pontosan oda küldték a csapataikat, ahová a szövetségesek szerették volna.

Minden nagy, az ellenség megtévesztésére kiagyalt terv számos kisebb megtévesztő akcióból áll, amely a végső célt segíti. Az imént említett nagy megtévesztő tervhez is párosult egy kisebb, ám igen fontos. Az nyilvánvaló volt, hogy minden megszálló haderő parancsnoka a megszállni kívánt pont közelében akarta felállítani a főhadiszállását. Azonban, ha erre sor került volna a szicíliai partraszállás előtt, a rendkívül intenzív rádióforgalomból a németek rájöttek volna, hogy mi is történik valójában. Ezért aztán Eisenhower létrehozott egy ál-főhadiszállást Oránban, amely hamarosan elképesztő rádióforgalmat bonyolított Washingtonnal. Időközben az Algírban lévő főhadiszállása csendesebben dolgozott: nem jöttek-mentek magas rangú tisztek, és a rádióforgalmat is a minimális szintre korlátozták.

Nem egy alkalommal hangzott el olyan állítás, hogy a II. világháborúban minden Nagy-Britanniába küldött német kémet elfogtak, és az vagy átállt, vagy meghalt. A Nagy-Britanniában kivégzett kémek számát tizenkettőben állapították meg, de lehetséges, hogy ez a szám magasabb volt. Néhány német kém nem várta meg, hogy elfogják, hanem már a megérkezéskor feladta magát, és

felajánlotta a szolgálatait a szövetségeseknek. Hozzájuk csatlakoztak a semleges országokból érkező kémek, akiket a németek rávettek, hogy dolgozzanak nekik. Ez utóbbiak úgy döntöttek, hogy kettősügynökként fognak tevékenykedni. Megérkezéskor viszont az őszinte munka mellett tették le a voksukat, és a szövetségeseket választották a németek helyett.

Az átállított kémekből, illetve önkéntesekből álló ügynökök armadája meglehetősen nagyra nőtt, de még náluk is többen voltak azok, akikről most lesz szó. Őket állítólag azok a német ügynökök toborozták, akiket a németek Nagy-Britanniába küldtek. Kizárólag papíron léteztek. Természetesen a németek számára egyszerűbb volt, ha az ügynökeiket Nagy-Britanniában toborozzák. Így nem kellett őket becsempészni az országba, bár felszereléssel és pénzzel el kellett látni. Ez utóbbiakat rendszerint „semleges" állampolgárok segítségével juttatták el a kiszemelt személyekhez. A tény, hogy a semlegesek mit sem tudtak arról, hogy a britek mindent tudtak róluk, még színesebbé tette a képet.

Az átállított ügynököknek olyan információkat kellett adni, amelyek hihetőek voltak. Semmit sem értek volna azzal, ha egy rakás hazugsággal küldték volna őket vissza, a németek ugyanis képesek voltak megállapítani az ügynökeik által beküldött anyagok igazságtartalmát. Az, hogy ez mindig sikerült-e nekik, ma is vitára ad okot.

Az Abwehr volt a németek hivatalos hírszerző szolgálata, és olyan osztályokból állt, amelyek a briteknél külön szervezet formájában működtek (pl. kémelhárítás: MI_5, tengerentúli kémkedés: MI_6, szabotázs: Különleges Műveletek Szervezete). 1935-től Wilhelm Canaris tengernagy látta el az Abwehr vezetői posztját, de ő is, csakúgy, mint számos haladó gondolkodású német, rájött, hogy Hitler mindent el fog pusztítani Németországban, amit ő és a barátai értékesnek tartottak. Ezért elhatározta, megbuktatja a nácikat, és nekilátott hasonlóan gondolkodó ügynököket toborozni. 1944-ben azonban ráterelődött a gyanú. A Hitler ellen július 20-án elkövetett merényletkísérletet követően Canarist letartóztatták, és rendkívül brutális és megszégyenítő módon kivégezték.

Az, hogy az Abwehr vezetője kormányellenes tevékenységet folytatott, még nem jelenti azt, hogy a szervezet ne lett volna hatékony. Rengeteg fanatikus náci szolgált az Abwehrnél, amelyet a Gestapo is állandóan szemmel tartott. Mindent, amit Canaris tett azért, hogy segítse a szövetségeseket, elképesztően körültekintő módon kellett tennie. 1945-ben hihetetlennek tűnt, hogy a német titkosszolgálat vezetője kilenc éven át az ellenségnek dolgozott. Azután azonban, hogy kiderült, a hírszerzésnek dolgozó Blunt, Burgess, Philby és Maclean is brit titkokat adott át a potenciális ellenségeknek, Canaris története már nem is tűnt olyan érdekesnek.

Így utólag (több évtizeddel az események után) elképzelhetőnek tűnik, hogy Canaris keze volt azokban a riasztó jelentésekben is, amelyeket az olasz tábornokok kaptak a Közel-Keleten állomásozó britek haderejéről. Ezek a teljesen alaptalan jelentések rendkívüli mód rontották az olaszok harci kedvét. Emellett megvizsgálva a berendezéseket, jó okunk van feltételezni, hogy azokat szándékosan olyanra tervezték, hogy könnyen be lehessen mérni. (A britek az elfogott jelentésekből tudták, hogy a kémeket útnak indították.) Néhányuknak olyan igazolványt adtak, amelyről ordított, hogy hamisítvány, máskor lejárt élelmiszerjegyekkel indították őket útnak, és az is előfordult, hogy a valóságnak semmiben meg nem felelő eligazítást kaptak. Az első négy évben a kémeknek adott rádiók közül eggyel sem lehetett felvenni a kapcsolatot a németekkel. Ha ez sikerült volna, akkor egy rövid üzenettel fényt deríthettek volna a Canaris-összeesküvésre. Ezeket a rádiókat csak később, a brit híradós alakulatok műhelyeiben sikerült működésre bírni. Természetesen a Nagy-Britanniába bejutott kémek közül sokan saját magukat buktatták le. Amint azt az SOE is kiderítette, még annak is rendkívül nehéz helyi lakosnak kiadnia magát, aki több évet élt egy adott országban. A legkiválóbb kémiskolákban sem lehet tökéletesen elsajátítani olyan dolgokat, mint az idiómák használata, egy népre jellemző sajátos modor és attitűd.

Ewen Montagu egy érdekes példát említett, hogy miként lehet egy átállított kémet egy bizonyos információ átállításával úgy felhasználni, hogy az elterelje az ellenség figyelmét valamiről. Az általa említett példa lényege, hogy azt az álhírt kell elhitetni az ellenséggel, hogy egy adott hadihajót torpedókilövőkkel szereltek fel. Ennek az információnak a birtokában az ellenséges hajók el fogják kerülni az említett hajót, és nem bonyolódnak vele közelharcba. A kémet olyan helyzetbe kell hozni, hogy „kihallgathasson" két hajógyári munkást, akik arról beszélgetnek, hogy hány nap szabadságot fognak kapni, amíg felszerelik a hajóra a torpedócsövet. Aztán egy másik ügynököt vonatra ültetnek, hogy véletlenül láthassa a vasúti kocsiból a szárazdokkban lévő hadihajót, és jelentést küldhessen róla.

A kémek átállításával és a későbbi alkalmazásukkal a Húszas (XX., vagy Dupla X) Bizottság foglalkozott, amit eredetileg „W" csoportnak hívtak. A XX. Bizottságot J. C. Masterman oxfordi professzor vezette, aki mellesleg az I. világháború teljes időtartama alatt egy német fogolytáborban raboskodott. Nagyon sokat tudott meg a német gondolkodásmódról a hosszúra nyúlt „vendégeskedés" alatt. Masterman később könyvet írt a XX. Bizottságról, de a könyvet nem adhatta ki Nagy-Britanniában. Ő úgy érezte, hogy nyugodtan írhat azokról az emberekről, akiknek a munkája segített a szövetségeseknek megnyerni a háborút, és hogy a könyv kiadása nem veszélyezteti a nemzetbiztonságot, ezért évekkel később Amerikába vitte a kéziratát, ahol nem olyan

merevek a szabályok. A könyvet ki is adták. Ezt követően Nagy-Britanniában is sikerült megjelentetnie, de – nem meglepő – komoly kritikát kapott a szokatlan lépés miatt.

A XX. Bizottság legsikeresebb kéme „Garbo" volt. Garbo komoly szerepet játszott abban, hogy a németek azt higgyék, a szövetségesek, ha egyszer partra szállnak Franciaországban, akkor Pas de Calais-nál fogják megtenni. A németek nem vetették el annak a lehetőségét, hogy Normandiában is partra fog szállni néhány csapat, de úgy vélték, ezzel csak a figyelmet akarják elterelni a Calais melletti fő hadműveletről. Az ember azt gondolná, hogy a Szicíliánál alaposan megtévesztett németek rendkívül óvatosak lesznek a normandiai partraszállás ügyét illetően, de a kémek arra a tényre építettek, hogy az emberek azt hiszik el, amit el akarnak, akkor is, ha ebből később még káruk származhat.

A D-napra tervezett megtévesztés kieszelői arra építettek, ha elterelő hadműveletbe kezdenek Calais közelében, akkor a németek gyorsan felmérik az érkező haderő nagyságát, és rájönnek, hogy a főcsapásra máshol kell számítaniuk. Akkor pedig gyorsan átcsoportosítják a haderejüket, hogy szembeszállhassanak a nagyobb erővel. Hogy ez ne történhessen meg, két külön projektet kellett megvalósítaniuk. Először is a normandiai partraszállással, a partra szállító járművekkel, a Mulberry kikötővel és a bevetendő csapatokkal kapcsolatos információkat hétpecsétes titokként kellett őrizni. Anglia déli és nyugati részére, ahol már javában folytak az előkészületek, egyetlen német repülőgépet sem lehetett beengedni. Emellett a németekkel el kellett hitetni, hogy egy roppant haderőt készülnek összevonni valahol másutt. Délkelet-Angliában, konkrétabban Kent és Essex térségében egy tökéletesen fiktív partra szálló haderő felállítása kezdődött meg. Tökéletesen sikerült szimulálniuk egy valódi partra szálló haderőt: a területen pontosan olyan infrastruktúrát imitáltak, amivel egy partraszállásra készülő haderőnek rendelkeznie kellett, ráadásul a rádióforgalom is pontosan olyan volt, amilyenre számítani lehetett egy komoly kétéltű akció előtt. Az imitált haderő-koncentrálást teljes titoktartás övezte. Erre mindenképpen szükség volt, mert a legkisebb hiba is elegendő lett volna ahhoz, hogy fény derüljön a turpisságra. A területet tizenöt kilométeres védelmi sávval vették körül Anglia keleti partjától Land's Endig. A szigorú biztonsági intézkedések megtiltották a külföldi diplomatáknak, hogy belépjenek a területre, vagy hogy elhagyják, és egy időre a cenzúrázatlan levélküldés jogától is megfosztották őket. Időközben a Németországba visszaküldött ügynökök olyan jelentésekkel tértek haza, amelyek megerősítették a németek által már amúgy is valószínűnek tartott feltételezést. Garbóban fenntartás nélkül megbíztak. Garbo mellesleg egy spanyol férfi volt, akinek az öccsét a Gestapo őrizetbe vette még 1940-ben, amikor a németek bevonultak

Párizsba. Garbo felajánlotta a madridi brit nagykövetségnek, hogy hajlandó lenne kémként dolgozni, de az iskolai végzettségét nem találták kielégítőnek, és elutasították. Garbo erre úgy döntött, a németeknek fog kémkedni Angliában, de úgy, hogy Lisszabonnál közelebb nem megy az országhoz. Úgy gondolta, ha sikerül megalapoznia a szavahihetőségét, akkor ismét felajánlja a szolgálatait a briteknek, és kettősügynökként fog dolgozni. Kitalált egy halom hihető információt arról, hogy mi folyik Nagy-Britanniában, és még fiktív besúgókat is megnevezett, akik állítólag neki dolgoztak (és akik természetesen a németektől ezért fizetést is kaptak). De lassan kezdett kifogyni a jó ötletekből és a pénzből, és ismét megkereste a briteket, hogy igazi kémként dolgozhasson nekik. A dolog nem ment ugyan könnyen, vagy olyan gyorsan, mint remélte, de végül alkalmazták. Garbo zsenialitása abban rejlett, hogy pontosan tudta, mi az, amit a németek hallani akarnak. Ezért történhetett meg az az elképesztő dolog, hogy nem bukott le a korábbi, fiktív jelentéseivel, amelyekből soha egy szó nem volt igaz. Ennek ellenére Garbo valóban kettősügynökként tevékenykedett, és még mielőtt a háború véget ért, a britektől megkapta a Brit Birodalmi Rend Tagja kitüntetést, a németektől pedig a Vaskeresztet.

A hamis rádióforgalom egy jelentős részét – amelyet a németek nagy érdeklődéssel hallgattak le – a Phantom egyik százada produkálta, amely annyira hozzá volt szokva a nagy mennyiségű rádióforgalom kezeléséhez, hogy a feladat egyáltalán nem okozott nekik problémát. A megtévesztés olyan jól sikerült, hogy miután már a normandiai partraszállásra sor került, és a szövetségesek megkezdték az előrenyomulást a szárazföld belseje felé, a német hadvezetés még mindig nem adott engedélyt a Calais környékén állomásozó hadosztályainak elmozdítására. Biztosra vették, hogy Calais-nál fog támadni a fő haderő, ők pedig fel akartak rá készülni.

A földön használt megtévesztő eszközök, amint azt már korábban láttuk, Dudley Clarke agyszüleményei voltak. Azonban a szakma egyik legjobbja Jasper Maskelyne őrnagy volt. A Maskelyne család, amely a színpadon zavarba ejtő, pompás bűvészmutatványaival kápráztatta el a közönséget, a krízis idejében is segítőkésznek bizonyult. Jasper Maskelyne nagyapja a dél-afrikai háborúban segített a kormánynak, amikor javasolta a hőlégballonok alkalmazását; az apja, Nevil Maskelyne az I. világháborúban jött rá – többek között – arra, hogy miként kerülhetik el a tüzérek a lángvisszacsapásból eredő égési sérüléseket. Jasper Maskelyne többször is megpróbálta meggyőzni a különböző fegyvernemeket arról, hogy nagy hasznát vehetnék a képességeinek, de hiába. Már majdnem feladta, amikor hadnagyi kinevezést ajánlottak neki a királyi műszakiaknál. Farnhambe küldték, hogy részt vegyen egy, az álcázásról szóló kurzuson, ami kicsit olyan volt, mintha Tell Vilmost küldték volna íjásztanfolyamra. Mindenki legnagyobb szerencséjére, Maskelyne az egyik hadgyakorlaton jó benyomást tett Lord Gortra (a brit haderő főparancsnoka volt 1939-ben), és engedélyt kapott egy megtévesztő egység létrehozására.

Maskelyne munkához látott. A célja az volt, hogy azt a látszatot keltse, hogy Nagy-Britannia tele van ágyúkkal, védelmi eszközökkel és katonákkal. Kísérletezés közben még egy használható aknatípust is feltalált. A németek tudomására jutott, hogy Maskelyne a britek szolgálatába állt, de azt gondolták, hogy az egész csak valami vicc. (A németek a világháború során nem igazán mutattak érdeklődést a megtévesztő technikák iránt. Ők a meglepetést igazi fegyverekkel és igazi katonákkal szerették okozni.)

A nem létező ágyúk és katonák illúziójának megteremtése mellett Maskelyne-nek álcáznia kellett a létező ágyúkat és katonákat is.

A feladat elvégzését követően a Közel-Keletre küldték, hogy ott is kivegye a részét a háborúból. Először úgy tűnt, hogy elölről kezdődnek a problémái. A szövetségeseket egy hajszál választotta el attól, hogy elveszítsék Görögországot, így aztán senkinek sem volt ideje odafigyelni valami őrült mutatványos abszurd ideáira. De végül győzött a kitartás. Maskelyne engedélyt kapott, hogy létrehozza az álcázáskísérleti különítményt. Az első sikereket akkor érték el, amikor sikerült megépíteniük egy álkikötőt a Mariut-öbölben, amely elterelte az ellenség figyelmét a másfél kilométerrel arrébb lévő Alexandriáról. Minden volt ott, ami csak kellett: „hadihajók", épületek, utak, és még lőszerraktárak is, amelyek meggyőzően repültek a levegőbe, amikor találatot kaptak. Az illúzió bevált. Egy este, amikor Alexandria köré elegendő számú hadihajó csoportosult, Mariut megkapta a magáét. A pilóták biztosan rettentően elégedettek voltak, mert a pontosan ledobott bombák rendkívüli másodlagos robbanásokat váltottak ki. Mindenki meg volt elégedve, nem is beszélve az Alexandriában lévőkről, ugyanis az ő kikötőjük érintetlen maradt.

Ettől kezdve Maskelyne minden támogatást megkapott. Műhelyeket és engedélyt, hogy teljes titoktartás mellett készítse el a modelljeit. A táborát igazi aknamező védte az illetéktelen behatolóktól (amely a figyelmeztető táblától tisztes távolban kezdődött). Az aknák egyébként nem egy embert öltek meg, de hogy ezek igazi kémek voltak-e, vagy csak túlontúl kíváncsi emberek, az sohasem derült ki. Maskelyne csapata elképesztő találmányokkal rukkolt elő. Volt közöttük számos egyszerű és kevésbé egyszerű eszköz. A harckocsik nyomának teljes eltüntetésére is kifejlesztett egy eszközt, ugyanakkor olyan berendezést is, amely a harckocsik által hagyott nyomot szimulálta ott, ahol kellett. Egy 250 kilogrammos kisteherautóban harminchat áltank fért el. Egy alkalommal az egyik tengeralattjáró imitációját ellenséges (német vagy olasz) behatolónak nézték a szövetségesek, és kis híján lebombázták. A keze alatt a kereső fényszórókból is több lett egyszerű eszköznél, amellyel az ellenséges támadókat fülelték le éjszaka: vakító, gyors egymásutánban felvillanó fény-

nyalábjaikkal elvakították a pilótákat. A kísérletek során feltalálták a tűzálló álcaruhát. Kutatásokat kezdtek végezni, hogy miként lehet koncentrált fénysugarat használó fegyvert készíteni (lásd a mai lézerágyúkat), de érdekelte az ultrahangos zajkeltés is, amely hangtalanul képes károsítani az emberi sejteket.

De nem minden trükkje hozta meg a várt sikert. Egy alkalommal Maskelyne eltévedt a sivatagban, és négy napot töltött a homoktengerben, ahol a teherautója elakadt. Egy, az egységétől elszakadt tank mentette meg. Ha egy nappal később jön, akkor már túl késő lett volna.

Maskelyne hamarosan bekerült Dudley Clarke „A" különítményébe, amelynek célja az ellenség megtévesztése volt a hadviselés minden létező területén. A kollégái tisztelték Maskelyne-ben, hogy nem pusztán szemfényvesztő bűvész volt. Olyan zseniális imitációkat épített, amelyeket egészen közelről fotózhattak le az ellenséges felderítők, akkor is igazinak tűntek. Vidám, a saját képességeiben bízó ember volt, akit a „varázskörön" kívül kevesen kedveltek ugyan, de kétség nem férhet hozzá, nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a szövetségesek végül megnyerték ezt a háborút. A britektől semmilyen kitüntetést nem kapott, de elégedettséggel töltötte el a tény, hogy Hitler, aki kirobbantotta ezt a háborút, felíratta a nevét arra a Gestapo-listára, amelyen olyan személyek neve szerepelt, akiket mindenáron likvidálni kellett.

A Maskelyne és kollégái által elért sikerek talán azt a benyomást keltik, hogy könnyű becsapni a légi felvételeket elemző szakembereket. Azonban aki ezt gondolja, az messze jár az igazságtól. Mind a felderítő repülőgépek pilótái, mind a fotókat elemző szakemberek nagyon értették a szakmájukat. És jóllehet, az álcázás számos alkalommal bevált, olyan is előfordult, hogy kudarcot vallottak. A légi felderítés gyakran juttatta felbecsülhetetlen értékű információhoz a háborúzó feleket, fényt derítve különböző csapatok mozgására, hadianyag-szállítmányok útvonalára, megfelelő célpontok pozíciójára, új fegyverrendszerek meglétére (így szereztek tudomást a szövetségesek a német rakétabázisról is, Peenemünde mellett).

Kevesen tudják, hogy a legtöbb térkép már akkor elavul, amikor a nyomdába kerül, ráadásul a készítők évekkel korábban tett megfigyelések alapján dolgoznak. A térképek frissítését igyekeztek felülnyomással megoldani, így a térképen láthatóvá váltak az új tereptárgyak, viszont semmilyen információt nem árultak el azokról a tereptárgyakról, amelyek rég eltűntek. A légi felvételek ezzel szemben mindig az aktuális állapotot mutatják meg: a haszonnövények, a természetes növényzet és az erdők állapotát, és hogy éppen milyen évszakban járunk (a tereptárgyak árnyékából). Háború idején a táj naponta változhat, vagy még gyakrabban. A harc, amely a légi felderítők és az őket

megtéveszteni akaró egységek között dúl, rendkívül intelligens, egyenrangú felek háborúja.

Noha ez a rész többnyire a hírszerzéssel foglalkozik, magától értetődő, hogy a háborúban semmilyen titkos egység nem végezheti a tevékenységét egyedül. Ahogy a lokátorfejlesztőknek szükségük volt a Bruneval elleni rajtaütésre ahhoz, hogy előre tudjanak lépni, ugyanúgy szükségük volt a Phantomra is, amely nélkül nem lehetett volna hatékonyan bevetni a radart az ellenség ellen. Az Y Szolgálat együttműködött Bletchley Parkkal, a rejtjelezők felfedezései pedig a XX. Bizottság létrejöttéhez vezettek, amely, tudva, hogy mit akarnak hallani a németek, meghamisított jelentéseket juttatott el hozzájuk „kettősügynökökön" keresztül. (A kettősügynökök gyakran függetlenül dolgoznak, és információval látnak el két, egymással szemben álló háborúzó felet pénzért vagy ellátmányért. Nagy-Britanniában kettősügynököknek nevezték azokat az átállított ügynököket, akikről a németek azt hitték, hogy nekik dolgoznak, a valóságban azonban a szövetségeseknek.)

Az Európában dolgozó szövetséges kémek minden kétséget kizáróan rengeteg hasznos információt gyűjtöttek, de ha nem olyan szervezetek alkalmazták őket, mint az SOE, nem lehetett őket „titkos erőnek" nevezni, ezért róluk ebben a könyvben nem esik szó.

Noha a németek nem mutattak különösebb érdeklődést a megtévesztés iránt, amivel igen ritkán éltek, rendelkeztek egy nagyon hatékony szervezettel, amelyet a britek később le is másoltak. Ez az *Abwehr-Truppen,* vagyis a hírszerző kommandó volt. Ők kísérték el a frontvonalon harcoló katonákat, és részt vettek minden nagyobb invázióban és támadásban. Az ő feladatuk volt összegyűjteni minden fontos tervet, kódot vagy dokumentumot, amit hasznosnak gondoltak. Egy offenzíva következő lépését mindig a már rendelkezésre álló adatok alapján tervezik meg, ezért rendkívül fontos, hogy az ilyen adatokat még a megsemmisítésük előtt megszerezzék. Az ilyen információk nem egy „semleges", barátnak tartott ügynök halálát okozták.

A szövetségesek kiderítették, mi az *Abwehr-Truppen* tagjainak a feladata a frontvonalon, és így elkezdhettek megtervezni egy hasonló szervezetet, hogy az a rendelkezésükre álljon, mire nélkülözhetetlenné válik egy ilyen egység megléte. Hogy ez mennyire sikerült nekik, az kiderül a következő fejezetből.

6. Az SOE

A Különleges Műveletek Szervezete, azaz az SOE, furcsán, kissé talán ötletszerűnek tűnő módon jött létre 1940 júliusában. A háború végére több ezer ügynököt foglalkoztatott – a pontos számot valamiért senki sem tudja megmondani, de az ügynökök száma valószínűleg meghaladta a 10 000 főt is. Elhangzott már 20 000 feletti szám is, de abba minden bizonnyal beleszámolták azokat is, akik csak közvetve voltak kapcsolatban az SOE-vel.

Churchill kijelentése, hogy „Perzseljék fel Európát!", nemcsak a kommandósokra vonatkozott, akikről tudni lehetett, hogy titkos bevetéseiket aligha lehet majd finom beavatkozásnak nevezni, hanem két másik szervezetre is. Az egyik az SO_1 volt, amely egyfajta nemzetbiztonsági koordinációs szervezet volt, illetve az SO_2-t, amelynek feladata a „fekete" propaganda terjesztése volt. A „fekete" propaganda azt jelentette, úgy kellett információt eljuttatni az ellenséges országba, hogy az ellenség azt gondolja, a saját határain belülről származott. Időközben kiderült, könnyebben meg lehet győzni a németeket arról, hogy az információk nem Németországból, hanem a németek által megszállt országokból származnak. Ez időnként még meggyőzőbbé tette az információt. Mindenki tudta, hogy a náci Németországban rendkívül nehéz volt felforgató egyénekre utaló adatokat gyűjteni, de amíg a Gestapo és az Abwehr nem vette szorosabbra a gyeplőt, mindig volt rá esély, hogy az újonnan elfoglalt országokból kiszivárogtatnak valamit. A „fehér" propaganda körébe tartozott a BBC rádióadása (amely éppen azért működött hatékonyan, mert szinte minden igaz volt abból, ami a hírekben elhangzott, amit nem lehetett elmondani a német és olasz rádióadásokról), a brit Királyi Légierő szórólapjai, amelyeket a háború első hat hónapjában szórtak le a repülőgépek optimista mód abban reménykedve, hogy a németek megszabadulnak Hitlertől, és békét kötnek a szövetségesekkel. A röplapokon egy udvarias üzenet állt, valamint egy kevésbé udvarias megjegyzés: „Ez lehetett volna egy bomba is."

A „fekete" propagandatevékenységek során alkalmaztak szórólapokat, valamint újságokat, amelyek úgy néztek ki, mintha nehéz körülmények között nyomtatták volna ki, mint mondjuk egy „földalatti" mozgalom titkos nyomdájában. Hasonlóképpen a rádióadások készítésekor is szimulálták azokat a problémákat, amelyekkel egy titkos állomásnak meg kellett birkóznia; időnként megszakították az adást, mintha a Gestapo a közelben járt volna.

1940 júliusát követően az SO_1, az SO_2 és a D szekciót összevonták, és ebből lett az SOE. A D szekció a Titkos Hírszerző Szolgálat egyik, szabotázsra specializálódott csapata volt. Az SOE-be olvasztották be még a Katonai

Hírszerző Kutatócsoportot (közismertebb nevén MIR). A MIR-t azzal bízták meg, hogy végezzen kutatásokat egy, az ellenség által megszállva tartott területeken bevetendő gerillakülönítmény felállításának, kiképzésének és utánpótlásának lehetőségét illetően.

Bölcs döntés volt létrehozni egy új szervezetet e csoportok koordinálására. Az SOE vezetői sikeres üzletemberek voltak, mint például Sir Frank Nelson és Sir Charles Hambro. Őket követte Colin Gubbins (akit később lovaggá ütöttek), a hivatásos katonatiszt, aki saját bőrén tapasztalta meg a gerilla-hadviselés mibenlétét. Az SOE-t a Gazdasági Hadviselési Minisztérium alá rendelték. Ez a minisztérium mellesleg az ellenség nyersanyagkészletét és egyéb erőforrásait tanulmányozta, és javaslatokat tett arra, hogy miként lehetne megakadályozni, hogy az ellenség hozzáférhessen azokhoz, pl. úgy, hogy blokád alá vett ipari térségeket, vagy nyomást gyakorolt a semleges országokra, hogy ne kereskedjenek az ellenséggel. Nyilvánvaló okokból az SOE létezését nem tárták a nyilvánosság elé.

A gazdasági hadviselési miniszter Hugh Dalton volt, egy lelkes, szocialista beállítottságú értelmiségi, a diplomáit olyan neves iskolákban szerezte, mint az Eaton és a King's College, illetve a Cambridge-i Egyetem. Sokan vélekedtek róla úgy, hogy a lelkesedését kissé agresszív módon mutatta ki, amiért kevesen kedvelték. Dalton mindig magabiztos kijelentéseket tett azt illetően, hogy mire képes az SOE, amit a kortársai nem csodálattal hallgattak, hanem élesen bíráltak, mivel ők sokkal reálisabban látták a dolgokat. Úgy alakult, hogy a konzervatív becslések bizonyultak helytállónak, mivel egy évvel később már jól látszott, hogy az SOE leginkább a kiképzésben és a szervezésben képes komoly teljesítményre. Az ellenség által megszállt területeken dolgozott ugyan néhány ügynök, de az emberek java a semleges országokban tevékenykedett. Egyértelműnek tűnt, hogy az SOE-nek időre van szüksége. 1941-re az is nyilvánvalóvá vált, hogy az SOE vezetésének taktikusan kell majd meghozni a döntéseit. Ha a titkosszolgálat feltűnés nélkül dolgozik egy területen, és igyekszik információt gyűjteni, akkor biztosan dührohamot kap, ha az SOE egyik ügynöke felrobbantja a helyi telefonközpontot, és odavonz egy csapat Gestapo-nyomozót, akik átfésülik az egész környéket.

Az SOE-nek volt éppen elég gondja, így aztán arra már nem igazán maradt ideje, hogy az összeesküvésben résztvevő társszervezet problémáival is foglalkozni tudjon. Először is elegendő számú és kvalitású ügynököt kellett toborozniuk. Önként jelentkezőből nem volt hiány, főleg miután híre ment, hogy kalandvágyó, megbízható, egészséges fiatalembereket keresnek valamilyen új, titkos munkára. Sajnos, amikor nekiláttak felmérni a jelentkezők nyelvtudását és egyéb olyan készségét, amit nem lehet egyik napról a másikra megtanulni, a létszám drasztikusan lecsökkent. Az SOE-t erős kritika érte,

amiért az „öregfiúk csapatából" toborzott embereket, de ez tűnt a leghatékonyabb módszernek. A felső középosztály tagjai, az ismertebb állami iskolák termékei, az értelmiségiek, az Oxfordon és a Cambridge-en végzettek nagyobb számban töltöttek el hosszabb időt külföldön, és jobban értettek a hegymászáshoz, a vitorlázáshoz, valamint a külföldi országok népeinek szokásaihoz, mint kevésbé kiváltságos kortársaik.

Az SOE kiképzése borzasztóan kemény volt, és a katonás fegyelem, amit megkövetteltek tőlük, sok jelentkezőt roppant mód bosszantott. A külföldről érkező ügynökök, akik mit sem tudtak arról a brit katonai vélekedésről, hogy a katona legértékesebb tulajdonsága, hogy mind a kiképzéseken, mind a díszszemlén, mind a hétköznapokban kifogástalan a megjelenése, egészen elképedtek, de kénytelenek voltak alkalmazkodni. Az SOE-kiképzés megtanította az ügynököket arra, hogyan maradjanak életben egyedül, akkor is, ha megsebesültek, hogyan álljanak ellen a kihallgatóknak akkor is, ha megkínozzák őket, valamint hogy mindig legyenek résen, akkor is, ha kimerültek. Az SOE tagjaira nem néztek fel az emberek, és nem kaptak a munkájukért elismerést. Sőt, a szerencsétlenebbek rendkívül kellemetlen halállal haltak meg. Aki túlélte a háborút, hiába szolgálta az országát hűségesen, senki sem tudhatott róla évekig, akkor pedig már senkit nem érdekelt az egész.

1941 augusztusában az SOE feketepropaganda-csoportját leválasztották, és létrehozták belőle a Politikai Hadviselés Szervezetét (PWE). Ezt is titokban működtették, azt a látszatot keltve, hogy a Külügyminisztérium egyik egyáltalán nem titkos osztálya, a politikai hírszerző osztály (PID). Egy olyan szervezetet, amelynek egyértelműen az volt a feladata, hogy információt gyűjtsön az ellenséges ország kormányáról, felesleges lett volna titokban tartani, és a PID olyan jó álcának bizonyult, hogy a PWE nevéről és az általa végzett munkáról senki nem tudott semmit, csak azok, akik a szervezetnek dolgoztak. Amikor végül nyilvánosságra hozták a nevét és az általa elvégzett munkát, sok kritikát kaptak a kitalálói, akikre rásütötték, hogy értelmetlenül pocsékoltak el annyi időt, pénzt és tehetséges embert.

A PWE legsikeresebb tagja Sefton Delmer volt, akiből később a *Daily Express* metsző stílusú újságírója lett. A PWE pontosan olyan előéletű embereket keresett, mint Delmer. A szülei ausztrál állampolgárok voltak, de a születésekor (1904-ben) az apja a Berlini Egyetemen dolgozott, ezért Sefton Delmert a berlini brit nagykövetségen brit állampolgárrá nyilvánította a brit főkonzul. Amikor tíz évvel később kitört a háború, Delmer apját internálták. A családját azonban nem bántották, Delmer pedig járhatott tovább a helyi német iskolába. A család 1917-ben hazaköltözött, és Delmer folytatta tanulmányait a St. Paul Schoolban. Onnan az Oxfordra ment. Figyelmes fiú lévén a berlini iskolai évek alatt sokat megtudott a német emberekről, ráadásul a

szülei a háború után Németországba költöztek, ahol gyakran meglátogatta őket. Sikeres újságíró lett belőle, és számos, vezető posztot betöltő nácival készített interjút. A háború első kilenc hónapjában Európa legkülönfélébb pontjairól készített krízisjelentést, de amikor a németek bevonultak Franciaországba, visszament Angliába (ami nem volt éppen egyszerű). Megpróbált beállni gyalogosnak, de az akkor harminchat éves, 108 kilogrammos férfit mosolyogva elutasították. Amikor pedig egy hírszerzői posztra jelentkezett, egyenesen gorombán zavarták el. A MI_5 gyanúsnak találta, amiért olyan sokat tudott Németországról, az pedig, hogy Berlinben született, végleg diszkvalifikálta. Végül Leonard Ingrams, a Gazdasági Hadviselési Minisztérium egyik államtitkára ajánlotta be.

A PWE egy másik szintén rendkívül tehetséges tagja R. H. S. Crossman volt. Crossmant nem tartották éppen a legkellemesebb kollégának, de a képességeiben senki nem kételkedett. A Winchesteren és Oxfordon ekkorra ragyogó karriert futott be, és a rádióban klasszika-filológiából tartott kiselőadásokat. A *Ki kicsodá*ban hobbi gyanánt a rádióközvetítést adta meg. Kétségkívül remekül értett hozzá. A háború után miniszterré nevezte ki a munkáspárti kormány. A háborúban végzett remek munkája ellenére, a szocialista eszmékről hangoztatott véleménye nem tette túl népszerűvé akkor, amikor Nagy-Britanniában mindenki a nemzeti egység megvalósításán dolgozott. A PWE-nél dolgozók is megkönnyebbültek, amikor egy nap átment a szövetséges expedíciós erők főparancsnokságára.

A PWE tehetséges tagjai közé tartozott még dr. Leslie Beck is, a francia gondolkodásmód nagy szakértője, illetve Harold Robin, aki az „Aspidistra" adót működtette, és végül Reginald Leeper. Azonban a PWE egyik leghatékonyabb tagja a valóságban nem is létezett. Ő Gustav Siegfried Eins volt, a Sefton Delmer által kreált személy, aki rendszeresen sugározott az éterbe. Eins volt a józan gondolkodású hazafi, aki a hozzá hasonlók félelmeinek adott hangot. *„Der Chef"* (a Főnök), ahogyan ezt a középosztályú németet a hallgatók ismerték, részletesen beszámolt a legkülönbözőbb katonai eseményekről és helyi botrányokról. Rendkívül felháborodottan reagált, ha korrupció nyomaira bukkant, és hasonlóan kikelt magából a fekete piaci üzletkötések és a szexuális perverziók hallatán. *„Der Chef"* kétségkívül számos németet ösztönzött arra – és ez volt a feladata –, hogy mondjanak nemet a tisztességtelen üzelmekre, amelyeken olyan sokan annyi pénzt kerestek. Eins kódolt üzeneteket is továbbított nem létező ügynököknek. A német kémelhárítás rövid időn belül feltörte a kódjait, a címzetteket azonban soha nem sikerült megtalálni. Eins nem kímélte a híres embereket sem. Hitlert ugyan nem kritizálta, de a követőit igen. Hesst ostobának nevezte, amiért megbízott a gonosz Churchillben. Ezeknek a támadó írásoknak a felolvasására Peter Seckelmannt

választották ki, a német származású újságírót, aki Nagy-Britanniában telepedett le, a háború kitörésekor pedig belépett a brit hadseregbe. Amikor a PWE felvette, tizedesként szolgált egy tűzszerészszakaszban. Az akcentusa és a beszédstílusa tökéletesen alkalmassá tette a feladatra, ráadásul a legjobban sikerült adásainak a szövegét ő maga írta. Delmer tudta, hogy az erkölcstelen életmód elítélése ingerelte a hallgatóságot, de nagyon vigyázott arra, hogy a rádióműsorban ne legyen túl sok a pornográf részlet. A PWE kreált egy fiatal nőt is, akinek a nyomorúságos életstílusát számos német irigyelte. Mivel a műsorait leginkább a fegyveres erők férfitagjai hallgatták – a szabályellenesen használt rövidhullámú rádióikon –, talán több rajongója lehetett, mint azt bárki gondolta. Eins időről időre felolvasott egy listát, amin olyan emberek neve szerepelt, akik kibújtak a katonai szolgálat alól. *„Der Chef"* hallatlanul felháborodott azon, hogy a német háborús törekvést ilyen hazafiatlan, korrupt és aljas emberek próbálják aláaknázni.

Németországban és a semleges országokban számos elmélet látott napvilágot, hogy a Gestapo miért nem állította le ezt a titkos rádióállomást. A sugárzás helyét minden bizonnyal változtatták, és előre felvett anyagokat használtak. Delmer és a barátai nagy élvezettel olvasták az ilyen és ehhez hasonló spekulációkat, és vidáman folytatták a munkát a Bedfordshire megyei Woburn Abbeyben.

Ahogy telt az idő, egyre több tehetséges művész csatlakozott a PWE-hez, így egyre több rádióállomás kezdett el működni Németországban. *„Der Chef"* véleményét tehát mások is osztották.

A PWE azonban nagyot alkotott a nyomtatott anyagok területén is. A repülőgépekről nagy mennyiségben ledobott, hamis élelmiszerjegyek nagy sikert arattak a német állampolgárok körében, akik különösebb lelkiismeret-furdalás nélkül váltották be, és állították fejre a német élelmiszerjegy-rendszert. Bélyegeket is hamisítottak. Az egyikre Himmler fejét nyomtatták Hitler feje helyett, mert így akarták alátámasztani a pletykát, amely szerint Himmler (az SS vezetője) arra készül, hogy átvegye a vezetést a Führertől.

A német dolgozók, akik szerettek volna pár napra szabadságra menni, de nem hittek abban, hogy sikerül nekik elhitetni az üzemi orvossal, hogy valóban betegek, roppant praktikus tanácsokat kaptak a különböző betegségek tünetegyütteseiről. A németek asztrológiába vetett hitét is felhasználták, és arra buzdították őket, hogy ne indítsanak útnak tengeralattjárókat a „rossz" napokon. Ezek a rádiókban sugárzott tippek a legnagyobb jóindulatot tükrözték. Időnként a semleges sajtóban is megjelentek hasonló jó tanácsok, amelyek megerősítették a hallgatókat abban a hitükben, hogy a rádióadásokban adott tippek megfogadandók.

Természetesen roppant izgalmas titkos rádióállomásokat hallgatni. Az embernek olyan érzése támad, hogy bennfentes információhoz jut. Az illegális újságok mindig is erre a hitre építettek. A németek maguk is éltek a „fekete" propaganda nyújtotta lehetőségekkel. William Joyce (Lord Haw-Haw), akinek reszelős hangját milliók ismerték, könnyedén megcáfolható híreket olvasott be (egy repülőgép-anyahajót ötször süllyesztett el), de a legtöbben mégis úgy érezték, csak van valami igazság abban, amit mond. Joyce, aki Amerikában született, és később német állampolgár lett, 1938-ban angol állampolgárnak vallotta magát, és meg is kapta a brit útlevelet. Élete nagy részét egyébként Nagy-Britanniában töltötte, és egyszer tiszti kinevezést is próbált szerezni a brit hadseregben. A német állampolgárság megszerzésére irányuló próbálkozása meghiúsult, ugyanis nem lehet csak úgy megszabadulni az állampolgárságtól és egy másik állam polgárává válni, ha a szóban forgó országok éppen hadban állnak. A háború utáni tárgyalása jogi szempontból meglehetősen zavaros volt, de végül Joyce-ot hazaárulásért halálra ítélték, és kivégezték.

A tényt, hogy a németek nem voltak amatőrök a rádió propagandacélokra használásában, jól bizonyítja az, ahogy P. G. Wodehouse-t kezelték. Wodehouse éppen Franciaországban élt, ahol kevesebb adót kellett fizetnie, amikor a németek bevonultak az országba. Letartóztatták, a feleségét azonban nem. A fogsága első napjait meglehetősen rosszul bírta. Mivel 1941-ben már hatvanas évei közepén járt, kiengedték (ahogy a vele egykorúakat is). Meglepő módon Berlinbe szállították, és elszállásolták a Hotel Adlonban. A feleségét, aki addig Franciaországban, Hesdinben élt, szintén odaszállíttatták. Jó néhány alkalommal kihallgatták, de egyébként semmit sem akartak tőle. Aztán egy nap egy amerikai újságíró, Harry Flannery kereste fel, aki arra kérte, hogy egy rádióműsorban beszéljen arról, amit a fogolytáborban átélt. Wodehouse ezt meg is tette. A német Külügyminisztérium ekkor felkérte, hogy készítsen még pár műsort Amerika számára, amely akkor még nem lépett be a háborúba. Megengedték neki, hogy megírja a saját szövegét, majd öt blokkban felvették a mondanivalóját. Vicces blokkok voltak, amelyek semmiben sem segítették a német hadigépezetet. Az amerikaiak viszont náciellenesnek találták a műsort. Ennek ellenére a tény, hogy az egyik rendkívül népszerű és sikeres humorista (az 1930-as években 100 000 angol fontot keresett egy év alatt) az ellenség fővárosából, egy luxusszállóból sugárzott műsort, miközben mások egészen más bánásmódban részesültek, nem kis felbolydulást okozott Nagy-Britanniában. A háború végén többen követelték, hogy Wodehouse-t állítsák bíróság elé. Azonban a barátai kiálltak mellette, és Amerikába ment, ahonnan soha nem tért vissza. A könyvei továbbra is óriási példányszámban keltek el, ő pedig szorgalmasan írt. Kilencvenhárom évesen lovaggá ütötték – jórészt Harold Wilson, az akkori brit miniszterelnök unszolására.

A németek okosan használták fel Wodehouse-t. A könyveit, amelyek kellemes olvasmánynak bizonyultak abban az időben, amikor mindent élelmiszerjegyre adtak, amikor egymást követték a légitámadások, és úgy általában az emberek rosszul érezték magukat, egyre kevesebben tartották viccesnek a rádióadások után. Amikor megkérdezték tőle, miért működött együtt a német Külügyminisztériummal, azt a feleletet adta, hogy naiv volt. Az írásaira valóban sok minden volt jellemző, a naivitás azonban nem. És talán a hazaszeretet sem. Amikor az I. világháború kirobbanásakor jelentkezett a brit Királyi Haditengerészethez, elutasították a rossz szeme miatt. Az egész I. világháborút Amerikában húzta ki, ahol sikeres novellákat, verseket, cikkeket, regényeket és színdarabokat írt. 1918-ban tért vissza Angliába. Sehol nem találni arra utaló bizonyítékot, hogy a haditengerészettől való elutasítása után bármilyen módon igyekezett volna segíteni a brit hadigépezetnek talán egy olyan területen, ahol a rossz szeme nem jelentett volna problémát. Wodehouse egy „jellemtelen zseni" volt, a németek pedig ravaszul használták fel a céljaikra. Ismét bebizonyosodott, hogy nem kell pörölykalapács ahhoz, hogy feltörjünk egy tojást.

A japánok bevetették a maguk William Joyce-át, egy fiatal, „Tokió Rose" nevű lányt, aki rossz hírekkel látta el a csendes-óceáni térségben állomásozó amerikai haderők tagjait. Vészjósló hírei egyáltalán nem zavarták az amerikaiakat, akik jól szórakoztak az adásokon.

Természetesen a fekete propaganda hatását – akár szórólap, akár rádióadások, akár dezinformálás formájában alkalmazták – nem lehetett lemérni. De a tény, hogy Franciaország olyan drámaian összeomlott 1940-ben, azok után, hogy a jórészt külföld által birtokolt sajtó egy évtizeden keresztül demoralizálta a franciákat, arra enged következtetni, hogy a fekete propaganda hatása jóval nagyobb lehetett a vártnál. Nagy-Britanniában, leginkább annak köszönhetően, hogy Churchill rendszeresen megszólalt a rádióban, a közhangulat jó maradt még a legsötétebb napokban is. A német katonák is a végsőkig küzdöttek, és nem azért, mert tudták, hogy jó ügyért harcolnak, hanem azért, mert a tízévnyi folyamatos propaganda erre programozta be őket. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a németek nemcsak a végsőkig harcoltak, de amikor olyan vereséget szenvedtek, amitől más egységek széthullottak volna, ők visszavonultak, aztán összeszedték a túlélőket, és újabb ádáz támadásba lendültek. „Egy katona tízzel is felér, ha van benne harci szellem."

Azt sem könnyű megállapítani, hogy mit sikerült elérnie az SOE-nek, bár bizonyos akciói, mint például 1941 márciusában a *Rubble,* „Szemét" hadművelet, kiemelkednek a többi közül. Az említett hónapban az SOE ügynökei a svédországi gothenburgi kikötőbe mentek, ahol jó néhány brit teherhajót tartottak vesztegzár alatt a háború kitörése óta, a rakterükben rengeteg különleges acéllal. Noha a németek óriási mennyiségben importáltak svéd vastermékeket, amelyeket Norvégián keresztül szállítottak Németországba, a tény, hogy az öböl egy semleges ország felségvizéhez tartozott, lehetetlenné tette a teherhajók elmozdítását. De 1941 márciusában az SOE ügynökei feljutottak a hajókra, és visszavitték azokat Nagy-Britanniába.

A sikerekhez kudarcok is párosultak. Az SOE kiszemelt két fontos célpontot, amelyek közül az egyik a Dunán lévő Vaskapu volt, amelyet ideálisnak tartott robbantásra, a másik pedig a romániai ploeşti olajmező volt. Sajnos mindkét célpontot olyan erőkkel védték, hogy az SOE nem tudta megközelíteni.

Kezdettől fogva látszott, hogy az SOE összekötő szolgálatként fog funkcionálni. Önállóan nem tudott volna ellenálló egységet működtetni. A feladata az volt, hogy segítse és támogassa a helyi mozgalmakat, hogy megszervezze a fegyverekkel és egyéb hadianyagokkal ellátásukat, és koordinálja a különböző ellenálló csoportokat. Ez utóbbi feladat rendkívüli diplomáciai és taktikai érzéket igényelt. Az ellenálló csoportok egyik bosszantó tulajdonsága, hogy sokszor éppen olyan ellenségesen viszonyulnak a többi ellenálló csoporthoz, mint az elnyomó hatalomhoz, amely ellen harcolnak. Az ellenálló csoportoknak azonban nem csak ez a tulajdonsága aggasztotta az SOE-t. Az ellenállók rendkívül lazán vették a titoktartást, lobbanékonyak voltak, és semmit sem tudtak a modern hadviselés módszereiről. Az SOE tagjainak mesteri szinten kellett ismerniük azokat a technikákat, amelyeket meg akartak tanítani. Az elmélet gyakorlati bemutató nélkül semmit nem ért. Az ügynököknek szinte mindenhez érteniük kellett, ezért – többek között – gyakorlott betörőt, kasszafúrót és szabadulóművészt faragtak belőlük. Bizonyos szintű orvosi ismeretekkel is rendelkezniük kellett, és az SOE-ügynökök valóban tudták, mire valók a magukkal hordott orvosi műszerek. Szorongatott helyzetben, orvos hiányában, kisebb fogászati beavatkozásokat és műtéteket is végrehajtottak magukon. Az ügynökök között nem lehettek becstelen emberek, mivel a külföldön dolgozó csoportoknak nagy összegeket kellett magukkal vinniük, esetenként aranyat is.

Az SOE-ügynököket mindenütt bevetették, így előfordult, hogy egy nagyvárosba küldték őket, de az is, hogy valamelyik őserdőbe. A finnyáskodók számára nem volt hely a szervezetben. A semleges kikötők olcsó bordélyaiban hemzsegtek az Abwehr és a brit titkosszolgálat lányai, akik szinte anyai érdeklődést mutattak a kuncsaftok utazásai iránt, hogy hol voltak a legnagyobb veszélyben, merre mentek és így tovább. A legtöbb matrózt lenyűgözte, hogy sikerült olyan nőt találniuk, akit ennyire érdekelt a sorsuk. Ez természetesen érthető is volt. Lisszabont nyugodtan lehetett a háború „kémfővárosának"

nevezni. Más semleges városok is pályáztak erre a címre, úgymint Genf, Madrid és Ankara, de Lisszabon mindet lepipálta.

Noha az SOE gyorsan növekedett, olyan diszkréten irányította tevékenységeit a Baker Street-i főhadiszállásáról, hogy a fegyveres erőknek még igen magas rangú tagjai sem tudtak a létezéséről. Amikor azonban hivatalosan is tudomást szereztek róluk, akkor az első reakciójuk nem az ámulat volt, hanem a kételkedés, hogy bölcs dolog volt-e egy ilyen homályos elképzelések alapján dolgozó szervezet számára kifogyófélben lévő eszközöket – például repülőgépeket – kiutalni. Az SOE szerencséjére Churchill közbelépett, és elrendelte, hogy mindig prioritással kapjon repülőgépeket.

Az SOE története számos szempontból összeforrt a Lysanderével. Ez a kis repülőgép, amely alacsony sebességgel tudott repülni, és képes volt fel- és leszállni kis helyen is, ideálisnak bizonyult katonai célokra. Az SOE számos ügynökét Lysanderekkel vitték Franciaországba. Az SOE „igáslovai" közé tartozott még két másik repülőgéptípus, a Hudson és a Dakota (C–47-es).

Az SOE-t Nyugat-Európában (Franciaország, Belgium, Hollandia és a skandináv országok) a Baker Streetről irányították, míg a földközi-tengeri térségben Kairóból, a Távol-Keleten pedig Ceylonból (ma Srí Lanka).

Az SOE ügynökeit csoportokra osztották: 133 ügynök (Kairóból) Görögországgal, az égei-tengeri szigetekkel és Bulgáriával foglalkozott; 266 ügynök (Bariból) Albániával; míg 399 ügynök (szintén Bariból) Jugoszláviával. Az egységek számozása, akár a hadseregben, több számjegyű volt. Persze létezett egy 6. is Algírban, amely Franciaországban hajtott végre szabotázst a későbbi partraszállás előtt. A 139. különítmény Lengyelországban és Csehszlovákiában került bevetésre, a 136. pedig Burmában, Sziámban, Indokínában (Vietnam), Malájföldön és Indonéziában.

A PWE és az SOE között nem volt együttműködés, pedig mindkét szervezetet Dalton vezette. Viszont együttműködést alakítottak ki a Stratégiai Hírszerző Hivatallal (OSS), amely az amerikaiak SOE-je volt.

Az OSS története 1940-ben kezdődött, amikor Roosevelt kinevezte William J. Donovant stratégiai információs koordinátorrá. Donovan gazdag, ír származású ügyvéd volt, aki számos amerikai-írrel ellentétben nem gyűlölte, hanem kifejezetten kedvelte Nagy-Britanniát. Ráadásul republikánus volt, ami miatt sokan furcsállották, hogy a demokrata elnök a barátjának tekintette. Donovan több hónapot töltött Nagy-Britanniában és a Közel-Keleten, és igyekezett felmérni az egyes térségek stratégiai problémáit. Az utazásai végén írt egy jelentést, amelyben részletesen taglalta, hogy milyen problémákkal küszködnek az általa meglátogatott területeken, és hogy ott milyen veszélyekkel kell számolni. Azt is javasolta, hogy az amerikai kormány hozzon létre egy, a pszichológiai hadviseléssel foglalkozó szervezetet. Ennek eredményeként

jött létre a Stratégiai Információkat Koordináló Hivatal (OCSI). Ezt a szervezetet a különböző titkosszolgálatok nem igazán kedvelték, mivel közvetlenül az elnök alá tartozott.

Öt hónappal az OCSI létrehozása után a japánok megtámadták Pearl Harbort, és Amerika belépett a háborúba, hat hónappal később pedig az OCSI-t átkeresztelték Stratégiai Hírszerző Hivatallá (OSS). Donovan, aki szorosan együttműködött az SOE-vel, nekilátott felállítani egy csoportot az OSS-en belül, amelynek a neve Szabotázs Műveletek (SO) lett. Azonban a brit példától eltérően az SO tevékenységeit az akcióra kiszemelt térségért felelő parancsnokok irányították. Elméletben ez logikus lépés volt, mert így az SO lépéseit katonai erőkkel is lehetett támogatni. A gyakorlatban azonban már kevésbé rózsás volt a helyzet, mert az adott térség parancsnoka szinte mindig egy olyan tábornok volt, aki igen keveset tudott a szabotőrakciókban rejlő lehetőségekről és azok határairól, az OSS által lefedett területről pedig szinte egyáltalán semmit, ráadásul gyakran túl sokat vagy túl keveset kérdezett az SO-ról.

Donovannek sikerült már a kezdeti stádiumban összegyűjtenie egy roppant kompetens csapatot. Azt is fontos megemlíteni, hogy igyekezett minél több emigráns szülők kétnyelvű gyermekét felvenni. A tény, hogy a szüleik olyan országokból érkeztek, amelyek ekkor már a nácik irányítása alatt szenvedtek, rendkívül elszánttá tették ezeket az embereket, akik rendkívüli teljesítményre voltak képesek. Emellett nemcsak két nyelven beszéltek, de ismerték az adott országokat is. Amint Donovan lendületbe jött, több száz fős egységet hozott létre. A pontos számokat nem lehet ismerni, de az SO-alkalmazottak száma valószínűleg meghaladta az ezer főt. És ők csak egy részét képezték az OSS-nek.

Az OSS a PWE-hez hasonló, a korábbiakban már ismertetett propagandamunkát is végzett. Közös megállapodásra a PWE-től függetlenül tevékenykedett. Rendelkezett titkosfegyver- és felszerelésfejlesztő részleggel is. Amikor a harctéren egy különleges problémával találkoztak a katonák, az OSS igyekezett megoldást találni rá. A nagyobb fegyverek alkalmazása terén is végzett kutatásokat. Az amerikaiak is rendelkeztek egy, az SBS-hez hasonló, kisméretű hajókkal operáló csoporttal, illetve egy meglehetősen nagy részleggel, amely kódtöréssel és rádiók tervezésével foglalkozott. Mivel az OSS és az SOE hasonló területeken tevékenykedett, hogy elkerüljék az ütközéseket, illetve egymás akadályozását, létrejött egy megállapodás a két fél között, 1942 júniusában. Ennek ellenére, amint arra számítani lehetett, ez nem jelentette azt, hogy mindig tökéletes volt az összhang a két szervezet között, de ha az ember arra gondol, hogy az SOE már két éve működött akkor, amikor az OSS létrejött, ahhoz képest a kapcsolatuk kifejezetten baráti volt.

Az OSS jól startolt Észak-Afrikában, ahol, amint azt már láttuk, a britek nemkívánatos személyek lettek, miután tűz alá vettek pár francia haditengerészeti egységet, amely úgy döntött, inkább a nácikkal működik együtt. Jóval az 1943-as „Fáklya" hadművelet előtt, az OSS harccsoportokat telepített a főbb kikötőkbe, fegyveres ellenálló csoportokat szervezett, valamint megbízható vezetőket toborzott, akik jól ismerték a térséget. Az OSS számos, teljesen alaptalan pletykát elterjesztett, megzavarva a nácikat, akik így nem figyeltek fel olyan dolgokra, amelyekre az OSS nem szerette volna, hogy felfigyeljenek. Egy közös akcióra is sor került a britekkel, 1942. október 22-én, amikor Mark Clark tábornokot Angliából egy tengeralattjáróval Észak-Afrikába vitték, ahol a brit SBS partra tette, hogy találkozhasson Mast tábornokkal, a Vichy-francia XIX. hadtest parancsnokával egy jól őrzött villában. Mast tábornok érkezését az OSS-re bízták, amely alapos munkát végzett. A találkozó célja az volt, hogy biztosítsák a franciákat arról, hogy a partraszállás amerikai és nem brit hadművelet lesz, és hogy nem lesz vérontás. Mast tábornokot mellesleg Giraud tábornok javasolta, mint olyan katonát, aki minden valószínűség szerint együtt fog működni, hogy megakadályozza a szükségtelen vérontást.

Noha a „Fáklya" hadművelet viszonylag fájdalommentes beavatkozás volt, Észak-Afrika többi része nem adta meg magát, csak hosszas csatározás után. Az elkövetkező hat hónapban az SOE és az OSS kapcsolata harmonikus maradt, ami főként Douglas Dodds-Parker ezredes érdeme volt, aki később parlamenti képviselő, majd belügyi államtitkár lett a Külügy- és Nemzetközösségi Minisztériumban 1953–1957 között.

Amint arra számítani lehetett – mivel az OSS tagjai között sokan rendelkeztek olasz gyökerekkel –, az OSS a leghatékonyabban Szicíliában és Olaszországban működött. A salernói partraszállást kiválóan készítették elő. A hivatalos jelentésben az áll, hogy 1944-ben hatvanhárom OSS-ügynök dolgozott Olaszország északi részén. Ebben az időben az OSS olaszországi központját „O századnak" nevezték. Az OSS és az SOE szorosan együttműködött az olasz partizánokkal, akiket rendszeresen láttak el utánpótlással.

A Balkán-félszigeten az OSS és az SOE már kénytelen volt óvatosabb eszközöket alkalmazni a politikai helyzet miatt. Amint arról már korábban is szó esett, az ellenálló csoportok néha éppen olyan ellenségesen viszonyulnak más ellenálló csoportokhoz, mint a közös ellenséghez, ezért ezeknek a csoportoknak és a szabadságharcosoknak a támogatásakor időnként politikai kérdések merülnek fel. Jugoszláviában a hosszú ideig elhúzódó konfliktus után ésszerűnek tűnt Mihajlovics és jobboldali támogatói oldalára állni. Azonban hamarosan kiderült, hogy Mihajlovicsot jobban érdekli az, hogy mielőbb leszámoljon a riválisával, Titóval, a Moszkvában kiképzett kommunistával, mint az, hogy elűzze a német megszállókat. A másik oldalon álló Tito tisztában

volt közben azzal, hogy az oroszok jelentős mértékű segítségre számítanak a jugoszlávoktól a németek elleni harcban, azonban tartalékolni akart magának annyi haderőt, amivel szét tudja zúzni Mihajlovicsot. A háború folyt tovább, Mihajlovics pedig (akit később kivégeztek a riválisai) kollaborálni kezdett a nácikkal, hogy leverje Tito partizánjait. Amint arról már szó volt az LRDG és az SBS adriai térségben végrehajtott akcióiról szóló részben, a politikai megfontolások alatt azt kellett érteni, hogy a két brit ezred szinte semmilyen tevékenységet nem folytathatott, mert engedniük kellett, hogy Tito nagyjából azt tegyen, amit akar (Tito mindenképpen Isztria felszabadítójaként akart tetszelegni). Jugoszláviába az SOE tette be először a lábát, és amikor az OSS megérkezett, brit híradós berendezéseket és kódtörőket használt. Az OSS csak 1943 végén kezdte el használni a saját fejlesztésű híradós berendezéseit. Ugyanebben az évben az amerikai kormány – a britek tiltakozása ellenére –, egy csapat összekötő tisztet küldött Mihajlovics táborába, többek között azért, hogy kiszabadítsák egy lelőtt amerikai repülőgép személyzetét, valamint hogy hírszerzői információhoz jussanak. Titót ez felbőszítette, és gyanakvóvá is vált, és csak akkor enyhült meg kissé, amikor az amerikaiak katonai követséget küldtek hozzá 1944 szeptemberében.

Görögország volt a másik olyan ország, ahol az OSS rendkívül aktív munkát végzett. Azonban az ország politikai helyzete sokkal bonyolultabbnak bizonyult, mint gondolták. Az ELAS (az EAM, a Nemzeti Felszabadító Front katonai szárnya) kommunista kormányt, miközben az EDES előnyben részesítette a jobboldalit. Az EDES köztársaságot akart, de nem kommunista népköztársaságot.

A britek már Görögországban voltak, amikor E. C. W. Myers dandártábornok és C. M. Woodhouse ezredes 1942 októberében megérkezett. Meglepte őket, hogy a görögök milyen erősen ellenezték, hogy a háború előtti vezetéshez, a monarchiához térjenek vissza. Myers és Woodhouse komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy összehozza a rivalizáló partizáncsoportokat. Általában nem jártak sikerrel, azonban egy alkalommal látványos eredményt értek el. A Rommel Észak-Afrikában harcoló csapataihoz eljuttatandó ellátmány nyolcvan százalékát a Szaloniki és Athén közötti vasútvonalon szállították. Az Alamein elleni kritikus csata előtt, 1942 októberében, brit utászok csapata az ELAS és az EDES vegyes különítményével felrobbantott egy fontos viaduktot a Gorgopotomosz folyón. Ez komoly kihatással volt Rommel utánpótlására. Az Olaszország ellen indított támadás előtt még jó néhány szabotázsakcióra került sor, de hamarosan kiderült, hogy az ELAS csak azért működött együtt, hogy fegyverekhez juthasson, amelyekkel azután megtámadhatja riválisát, az EDES-t. Az EDES azonban folytatta az együtt-

működést a britekkel, Nagy-Britannia pedig leállította az ELAS fegyverekkel ellátását. Így az ELAS egy időre beszüntette az akcióit.

1944 októberében a brit katonák partra szálltak Pátra közelében. Görögország hamarosan felszabadult, de a politikai helyzet instabil maradt. A harc utolsó fázisában az EDES segítette a szövetségeseket, míg az ELAS, amelyet közben lekenyereztek a németek pár fegyverszállítmánnyal, semmit sem tett az országuk felszabadításáért. 1944 végén az ELAS a németektől kapott fegyverekkel elfoglalta Athén és Píreusz egy részét. Két teljes brit hadosztályt kellett odavezényelni az olasz frontról, hogy kiverjék őket. 1945 januárjában az ELAS fegyverszünetet kötött, és csak a kemény mag néhány tagja folytatta tovább a harcot a hegyekben. A monarchiát visszaállították.

A Görögországban és Jugoszláviában uralkodó politikai helyzetről csak azért esett szó, hogy jobban meg lehessen érteni, milyen körülmények között dolgoztak az SOE és az OSS ügynökei. Nemcsak a németeket kellett „zaklatniuk", hanem még a hadban álló frakciókat is békíteni. Jugoszláviában a királypártiak készen álltak az együttműködésre a németekkel, hogy elérjék a céljukat. Görögországban ezt a kommunisták tették meg. További konfliktushoz vezetett, amikor az SOE és az OSS közösen úgy döntött, hogy vasúti sínek és hidak felrobbantásával egy kicsit közelebb hozza a háború végét, csakhogy a visszatérő kormány nem egy romokban álló országot akart vezetni, ahol még a távíróvonalak sem működnek. Az OSS legnagyobb teljesítménye két nagy híd lerombolása volt (Szvilenardban és Alexandrúpoliszban) a görög–bolgár határon, 1944 májusában. E két híd elvesztésével sikerült ideiglenesen leállítani a króm Törökországból Németországba történő szállítását.

Az OSS nem tevékenykedett Albániában, az SOE viszont igen – mint ahogy az LRDG és az SBS is. Az SOE egyik, Albániába küldött ügynöke Dare Newell volt. Newell 1942-ben lépett be a hadseregbe némi bonyodalmak árán, mivel az erdészet, amivel addig foglalkozott, különleges beosztásnak számított. A brit királyi harckocsiezredben, ahová helyezték, elég hamar ráunt a szürke katonaéletre, és jelentkezett az SOE-hez. Newellt az SOE-nél transzformátorházak és nehézgépek felrobbantására képezték ki, de amikor tengeralattjárón, majd kenun megérkezett Albániába, gyorsan rájött, hogy ott nincsenek se transzformátorházak, se nehézgépek. Az SOE a tevékenységét kénytelen volt hidak felrobbantására és ellenséges konvojok lerohanására korlátozni. (Az albán történetet David Smiley ezredes *Albanian Assignment* című könyvéből lehet megismerni.)

Hasonlóan nehéz területnek bizonyult Bulgária is. Az OSS két kis csoportot dobott le az országban, akik mindössze néhány amerikai pilóta kiszabadítását szervezték meg. Csak egy hónapja lehettek Bulgáriában, amikor az oroszok megérkeztek, és kiutasították őket (és az egész SOE-t).

A bolgár kormány a tengelyhatalmak zsebében volt a háború kirobbanása óta. A kormány mindenben együttműködött a nácikkal akkor is, amikor lerohanták Jugoszláviát és Görögországot, és jutalomként meg is kapták Macedónia szerb és görög tartományait. A bolgár király azonban 1943-ban hirtelen, rejtélyes körülmények között elhunyt, amiről sok bolgárnak az volt a véleménye, hogy a nácik segítették át a túlvilágra. Ez adta meg a kezdőlökést egy ellenálló mozgalom létrejöttének. A mozgalomban túlsúlyban voltak a kommunisták, rendkívül gyorsan gyarapodott, és rövid időn belül a Honi Front néven vált ismertté. Amikor az oroszok átlépték a bolgár határt, a front általános lázadást kezdeményezett, és elfoglalta Szófiát. Azonban a bolgár partizánok és a hadsereg orosz irányítás alá került. A Honi Frontot feloszlatták, az oroszok bizalmát élvező kommunistákon kívül pedig minden tagját kivégezték. 1946-ban Bulgária államformája népi demokratikus köztársaság lett a Moszkvában kiképzett Georgi Dimitrov kormányzása alatt.

Volt egy SOE-ügynök, Paul Pike, aki nem volt tisztában Bulgária politikai rejtelmeivel. Pike 1943-ban fiatal tüzértiszt volt, aki a sivatagi harcokban kiemelkedően bátornak és megbízhatónak bizonyult. Amikor megkérdezték tőle, nem lenne-e kedve jelentkezni egy veszélyes, de fontos feladatra, azonnal igent mondott. Elmondták neki, az SOE-nek kellene dolgoznia, és hogy ejtőernyővel fogják ledobni Bulgáriába, ahol a partizánokat kell majd segítenie. Pike soha nem állította magáról, hogy lángész, bár megvolt a magához való esze, és csak nagyjából sejtette, merre lehet az a Bulgária. „Bulgária?" – kérdezte Pike. – „Én nem beszélek bulgárul, vagy amilyen nyelven beszélnek." „Ne aggódjon, öregem" – jött a válasz. – „Tudnak azok angolul. Még szótárra se lesz szüksége."

Nem sokkal ezt követően Pike-ot és még egy SOE-ügynököt ledobtak Macedónia vadonjába, ahol senki nem tudott angolul. Macedóniát megszállták a bolgárok, akik a németek segítségével nekiláttak „bolgárosítani" az országot, de néhány partizánbanda megkeserítette az életüket. Pike feladata volt koordinálni a csoportokat, és megszervezni a fegyverek és hadianyagok ledobását. A térség fontos volt a németek számára, mivel itt ment keresztül a görögországi hadtápvonaluk.

Pike és a társa (Kitcat alezredes) tizenegy hónapon át zaklatta a bolgár hadsereget, elvágta a hadtápvonalát, és megszervezte az ellenállást. Emiatt rövid időn belül igen nagy vérdíjat tűztek ki a fejükre. Hogy elkerüljék a fogságba esést, állandóan mozgásban kellett lenniük, és a hegyekben kellett meghúzódniuk a legmostohább körülmények között is. Végül Pike-ot egy rajtaütésben combon lőtték, és elfogták. Két héttel később, amikor az orosz hadsereg lerohanta Bulgáriát, a bolgár hadsereg átállt a szövetségesek oldalára, Pike pedig kiszabadult. Hadi Érdemkeresztet kapott a szolgálatáért.

Amint kiengedték a kórházból, Pike a Baker Streetre ment, ahol Sir Colin Gubbins vezérőrnagy, az SOE vezetője fogadta. „Nos" – kérdezte Gubbins. – „Most mit szeretne csinálni?" Arra gondolt, hogy Pike a lábadozása alatt valami csendes helyen szeretne szolgálni. „Olyan helyre szeretnék menni, ahol történik is valami" – felelte Pike. – „Mehetnék esetleg a Távol-Keletre?"

Bottal járt még ugyan, de rövid idő múlva a japán vonalak mögött harcolhatott Burmában. A háború végén Indokínába küldték, hogy segítsen helyretenni a gerillákat, akik a japánok ellen nem sok mindent tudtak felmutatni, most viszont fenyegetést jelentettek a visszaállított törvényre és rendre. Indokína után jelentkezett a pilótaképzésre, és hamarosan repülőszázadot kapott a Hadsereg légi hadtesténél.

Ez az elszánt, vidám, de roppant szerény ember 1984-ben hunyt el.

Az SOE egy másik ügynöke, a Királyi Tüzérség és a Phantom egykori tagja, Frank Thompson is szerencsét próbált Bulgáriában. Thompson értelmiségi volt, aki az oxfordi Winchester és New College-ban szerezte a diplomáit. Amikor belépett a hadseregbe, kommunistának vallotta magát, de katonaként olyan kiemelkedően és bátran teljesített, hogy a politikai eszméit puszta képzelgésnek minősítették. 1944 júliusában ledobták Szerbia déli részére, ahol a bolgár ellenálló mozgalom ugrózónákat akart kialakítani, amelyeket később Bulgáriában találtak meg. Néhány heves tűzharc után, amely közöttük és a (nácikkal együttműködő) bolgár hadsereg között alakult ki, Thompsont elfogták. Már korábban is elfogták, de akkor sikerült megszöknie. Most viszont jobban figyeltek az őrök. Őt és még harminc partizán társát bíróság elé állították, halálra ítélték, és főbe lőtték. A kivégzése előtt nyugodtan, bátran beszélt a társaival arról, hogy az áldozatuk nem hiábavaló.

Románia története túlságosan hosszú és komplikált, ezért ide csak egy vázlatos összefoglaló fér. Majdnem egymillió románt állítottak hadrendbe az oroszok ellen. Nem kaptak megfelelő ruhát, se felszerelést, ezért súlyos veszteségeket könyveltek el a harcok során. A románok egyetlen előnnyel rendelkeztek a környező országokhoz képest, hogy Antonescu, a németek támogatását élvező diktátor meg tudta védeni a románokat, közöttük rengeteg zsidót a nácizmus szörnyű következményeitől. Azonban a ploeşti olajmező fontossága túlontúl értékessé tette Romániát, ezért olyan számban állomásoztattak a németek csapatokat ebben az országban, mint egyetlen másikban sem. A törvénytisztelő románokat nem bántották ugyan, de a potenciális szabotőrök munkáját rendkívül megnehezítették. Ez azonban nem akadályozott meg néhány embert abban, hogy nagyszabású szabotőrakcióba kezdjen. Bizonyos szabotőrakciókat, mint például a selejtes harckocsik, robbanótöltetek és járművek gyártását feltűnés nélkül hajtottak végre, de sor került vadabb akciókra is, mint amilyen a ploeşti olajmezők finomítóüzemeinek a megrongálása és a

Tirgoviste fegyvergyár vagy a Mirsa raktár felgyújtása volt. Az ellenálló mozgalmakat részben szovjet ügynökök, részben pedig az SOE emberei támogatták, utóbbi 1941-től kezdett aktív tevékenységet folytatni Romániában. Az SOE-ügynökök munkájának legfontosabb része – többek között – információk szerzése volt a ploeşti olajmezőkön lévő célpontokról a bombázáshoz. Az USA Légiereje által végrehajtott légitámadás a ploeşti kitermelést mintegy tizenöt százalékra csökkentette. 1944 augusztusában román gerillák felkelést indítottak, majd elfoglalták Bukarestet és számos egyéb stratégiai helyet, közöttük a ploeşti olajmezőt. Amikor a román hadsereg átállt a szövetségesekhez, a németeknek ki kellett vonulniuk (az oroszok már nagyon közel voltak), ezt követően pedig Románia hivatalosan is hadat üzent Németországnak. Azonban akik azt hitték, hogy ezek után szabadon élhetnek, nagyot tévedtek, mert 1947-re a kommunistákon kívül minden politikai pártot elnyomtak. Még ebben az évben, decemberben, Mihály királyt lemondatták, és ezzel megszületett a Román Népköztársaság.

Romániát az SOE 133. különítménye kapta feladatául, ám ez a feladat korántsem volt egyszerű. A román Nemzeti Parasztpárt elnöke, Juliu Maniu megbízhatatlan embernek bizonyult. Az SOE ügynökeit útonállók gyilkolták meg, vagy fogták el nem sokkal az érkezésük után. Egy OSS-csoportnak azonban sikerült földet érnie a Popesti repülőtéren néhány B–17-es repülőgéppel, és sikeresen evakuált is 1300 amerikai repülőst.

Románia a legtöbb támogatást az oroszoktól kapta, akik azonban később nem számoltak be műveleteikről.

Csehszlovákiában és Magyarországon nem hoztak gyümölcsöt se az SOE, se az OSS akciói. Túl sok volt a náci Csehszlovákiában, és túl erősek is ahhoz, hogy az ellenálló mozgalmak hatékonyan fel tudják venni ellenük a tényleges harcot. A csehek azt a tanácsot kapták, hogy ellenálló tevékenységüket korlátozzák hírszerzésre. Amikor megpróbáltak ennél többet tenni, a nácik rögtön iszonyú megtorlással reagáltak. A legismertebb példa Heydrichnek, a náci titkosrendőrség vezetőjének és az SS Obergruppenführerének a meggyilkolása volt 1942 májusában. A nácik megtorló akciója során porig romboltak két falut (Lidice és Lezaky), megölték a két falu teljes férfilakosságát, több ezer foglyot főbe lőttek, és több ezer férfit és nőt küldtek koncentrációs táborba. Azt már felesleges is elmondani, hogy ezek közül az emberek közül alig fél tucatnak volt köze a gyilkos támadáshoz. Két évvel később, 1944 júliusában, lázadás tört ki Szlovákiában, amely gyorsan tovább is terjedt. Az elkövetkező hónapokban itt-ott fegyveres összecsapásra is sor került, ezért nagyobb német csapatok érkeztek a térségbe, hogy leverjék. De nem jártak sikerrel, amikor pedig megérkeztek az oroszok, a cseh partizánok könnyűszerrel szabadították fel Prágát. Sajnos a csehek és a szlovákok nagy árat fizettek az

ellenállásukért: mintegy 350 000 ember halt meg csatákban, hóhérok kezén és koncentrációs táborokban.

Jóllehet, a csehszlovák ellenállást nagyban segítették az orosz ügynökök, azt kevés csehszlovák gondolta akkoriban, hogy nem lesznek függetlenek, hanem a nagy orosz birodalom részévé fognak válni. Az OSS és a 139. különítmény igyekezett komoly támogatást nyújtani a cseheknek, de csak a háború utolsó szakaszaiban értek el sikereket. Az OSS ügynökei közül sokakat elfogtak és kivégeztek, a többiek megfagytak.

Amikor a németek vereséget szenvedtek Sztálingrádnál és az afrikai csatákban, 1943-ban Horthy tengernagy, a magyar kormányzó arra a következtetésre jutott, hogy a németek talán mégsem fogják megnyerni ezt a háborút. Egészen eddig együttműködött a németekkel, bár igaz, hogy inkább szükségből, mint önszántából, most viszont úgy látta, ha korlátozott formában is, de felajánlja a szövetségeseknek, hogy együttműködik velük. Ezért egy titkos megbízottat küldött az OSS-hez. Ezt követően az OSS három tisztet küldött az országba, hogy mérjék fel a belső helyzetet. Amint megérkeztek, a nácik úgy döntöttek, hogy átveszik az uralmat Magyarország felett, és a három ügynököt elfogták. Több ízben kihallgatták – brutálisan összeverték –, majd börtönbe zárták őket, de túlélték a háborút.

Ennek ellenére az SOE folytatta a Horthyval kialakított kapcsolatát, aki 1944-re már jobban aggódott az oroszok, mint a németek miatt. A németek közben rájöttek, hogy Horthy összejátszik a szövetségesekkel, és 1944 októberében, éppen akkor, amikor alá akarta írni az oroszokkal a fegyverszüneti egyezményt, leváltották a posztjáról. A nácik ezután terrorizálni kezdték a magyarokat, és sokakat koncentrációs táborokba vitettek. Végül, 1945 februárjában orosz csapatok vonultak be Budapestre, és az ország szovjet irányítás alá került. A Balkán-országokhoz hasonlóan Magyarországot is kényszerítették a németek, hogy küldjenek csapatokat az orosz frontra. A rosszul felfegyverzett, nyári egyenruhában harcoló magyarok rettenetes megpróbáltatásokon mentek keresztül, amikor beköszöntött az orosz tél.

Olaszországban, amint azt már korábban láttuk, a legkülönfélébb csoportok tevékenykedtek a német vonalak mögött. Közöttük volt az SAS, az LRDG, az MI$_9$ és a PPA (Popski magánhadserege) is. Főleg az ország északi részén rendkívül erős volt az antifasiszta hangulat. Az SOE és az OSS azt a feladatot kapta, hogy győzze meg a különböző politikai ambíciókkal bíró csoportokat, hogy egy időre hagyjanak fel az egymás elleni csatározással, és működjenek együtt, hogy le tudják győzni a közös ellenséget. Néhány harcos és rendkívül hatékony partizáncsoport nem csinált különösebb titkot abból, hogy rögtön a háború után kommunista kormányt akarnak szoros kapcsolatban Oroszországgal. Ennek ellenére az SOE és az OSS igazi sikertörténetet

hozott össze az olasz ellenálló mozgalommal. Ahol kellett, vezetőket adott a partizánok élére, iszonyatos mennyiségű ellátmány ledobását szervezték meg (és közben sikertelenül próbálták megakadályozni, hogy a kommunisták nagy mennyiségű fegyvert rejtsenek el, hogy később felhasználhassák), és a partizánok oldalán harcoltak a németek ellen a legádázabb csatákban.

A különleges hadviselési erők feladata óriási és rendkívül szerteágazó volt. Az olasz hadseregből nagy számban dezertáltak a katonák, mert nem látták értelmét annak, hogy tovább harcoljanak a németek oldalán; a szökött, szövetséges hadifoglyok szintén segítségre szorultak, hiszen át akartak jutni a német vonalakon, és eljutni a saját csapataikhoz; és ott voltak még a menekültek is, akik tömegekben menekültek a nácik elől azokról a területekről, ahol komoly harcok dúltak. Tanulva abból, ami Görögországban történt, a szövetségesek ügyeltek arra, nehogy a kommunisták Olaszországban is hasonló puccsot kíséreljenek meg.

Több mint 100 000 németet öltek meg és fogtak el, több tucat falut szabadítottak fel, és a harc Olaszországban sokkal gyorsabban véget ért, mint bárki gondolta volna. A németek nem tudtak a hegyekbe menekülni, és ott harcolni, mert a hegyekben ott voltak a partizánok. De utóbbiak nagy árat fizettek a győzelemért. Legalább 100 000 partizán vesztette életét a harcokban, és rengeteg ártatlan embert deportáltak, vagy végeztek ki a németek a partizán szabotőrakciókra válaszolva. Végül Olaszország megmenekült attól a káosztól, amely Görögországban és Jugoszláviában uralkodott. Ehelyett az országban gyorsan létrehoztak egy demokrata kormányt. Mivel Olaszország már 1922 óta fasiszta uralom alatt állt, a demokráciához való harmonikus visszatérése a háború egyik legreményteljesebb eseménye volt.

Philip Worrallra, a 133. különítmény őrnagyára némileg szokatlan feladatot osztottak. Worrall a dél-walesi határvidéki gyalogosoktól került az SOE-hez, és sok kalandos bevetés után, 1943. szeptember 14-én, ejtőernyőjével a görögországi Pindosz hegységbe ugrott. Ebben a térségben (Thesszália) állomásozott az olasz *Pinorolo* hadosztály és az *Aosta Lanciere*. Amikor az olasz kormány nyolc nappal korábban kapitulált, ezek az alakulatok megadták magukat a görögöknek. Azt gondolták, hogy ebben a térségben befejeződött a háború, és hogy tisztességesen fognak bánni velük. Amint azonban tudjuk, a háború nem ért véget; a németek szeptember 10-én bevonultak Rómába, és a háború még tizennyolc hónapig tartott Olaszországban. A görögök, akik nem szerették az olaszokat, lefegyverezték a foglyokat, elvették majdnem minden ruhadarabjukat, és meg sem kíséreltek nekik enni adni.

Worrallt értesítette az SOE, hogy 7000 olaszt és 1600 lovat bíznak rá. Nincs mit enniük, és sokan közülük már haldoklanak. Worrall megszervezte az élelmiszer felvásárlását, aztán pedig kórházat hozott létre a betegek számá-

ra. Megszervezte továbbá az Andartes nevű görög gerillák elleni védelmet is, mivel ők bosszút akartak állni az olaszokon mindazért, amit az olasz hűbérurak vétettek az országuk ellen. A németek is megpróbálták felvenni velük a kapcsolatot, de nem azért, hogy segítsenek rajtuk, hanem hogy a még épkézláb embereket erővel vegyék rá, hogy menjenek vissza, és harcoljanak Mussolini oldalán. Egy ideig egy kis faluban éltek a hegyek között. A németek időről időre megtámadták a térséget, és minden útjukba kerülő épületet felgyújtottak. Egy alkalommal 96 olaszt hagytak hátra egy rögtönzött kórházban abban a reményben, hogy a genfi egyezményre való tekintettel nem bántják őket. A németek kivitték az összes katonát a kórházból, és fejbe lőtték. Worrall közben tovább vonult a túlélőkkel, akiknek ekkor már semmilyen élelmiszerük nem maradt, így kénytelenek voltak gesztenyén élni (hónapokig). Minden nap húsz ember halt meg. Worrall vakbélgyulladást kapott, ezért repülőgépet küldtek érte. A repülőgép késett ugyan, de végül megérkezett, és Worrallt Baribа vitte, ahol azonnal meg is operálták – még éppen időben.

Rövid gyengélkedés után visszatért az olaszokhoz. Lassan javulni kezdtek a körülmények, de amikor Worrall elindult velük a hegyekből, hogy elvihesse őket Görögországból, vissza Olaszországba, a görög polgárháború kellős közepébe kerültek. Végül elértek Volosba, ahonnan egy csapatszállító hajó Tarantóba vitte őket. Worrall ezt követően Kairóba ment. Alighogy megérkezett, nekilátott megírni a jelentését arról, hogy mit tapasztalt a küldetés során, amikor valaki besétált a helyiségbe, és feltette a kérdést: „Kinek van kedve Németországba ugrani ejtőernyővel?" – kérdezte. Ketten emelték fel a kezüket. Az egyik Worrall volt. Még aznap éjjel Angliába repült, és nem sokkal ezután a „T" különítmény tagja lett (lásd 10. fejezet).

Krétán az SOE zseniális, de vakmerő emberrablást hajtott végre. 1943-ban és 1944-ben a Krétán állomásozó német erők parancsnoka Müller tábornok volt, akitől mindenki rettegett, és mindenki gyűlölt, ugyanis minden szabotőrakció után rettenetes megtorlást rendelt el a civil lakosság körében. Krétán tevékenykedett néhány merész SOE-ügynök, közöttük Patrick Leigh-Fermor, Xan Fielding és Tom Dunbabin. Hozzájuk csatlakozott W. S. Moss áprilisban, amikorra Müller tábornokot leváltották, és a helyére Kreipe tábornokot küldték, aki nem volt olyan kegyetlen, mint az elődje, de jóindulatúnak azért őt sem lehetett nevezni. Moss és Leigh-Fermor a krétai partizánok segítségével megállította a tábornok autóját, amikor az hazafelé tartott a parancsnokságról, beültek a kocsiba, és a tábornok hátának szegezett revolverrel keresztülhajtottak huszonnégy ellenőrző ponton. Minden egyes ellenőrző ponton tisztelegtek nekik a német katonák, amit Leigh-Fermor viszonzott is, ugyanis ekkor már rajta volt a tábornok sapkája. A csapatot a rajtütés-támogató ezred hajójával vitték el Krétáról.

Rendkívüli teljesítmény volt ez, vakmerő és veszélyes, de nem olyan fontos, mint Mussolini elfogása a háború korábbi szakaszában. Az akciót azonban megtorlás követte: a németek 200 krétait lőttek főbe. Az események fényében aligha mondható el, hogy a németek a tábornokuk elrablásából tanultak volna, és kevésbé brutálisakká váltak volna. Az SOE-t sokat kritizálták, amiért az ügynökeivel ilyesfajta akciókat hajtatott végre. Hírszerzői tevékenységet nyugodtan lehetett úgy folytatni, hogy azt nem követte megtorló akció, míg az emberrablásra, szabotázsra és gerillaakciókra mindig véres megtorlással válaszoltak a németek. Jóllehet, a németek viszonylag jól bántak a hadifoglyokkal, és a szökési kísérleteiket – többnyire – jogszerű cselekményként kezelték, az irreguláris hadviselési erők tagjaival és az ártatlan civilekkel vademberek módjára bántak.

Ahogy a háború folytatódott, az SOE egyre jobban odafigyelt arra, hogy az általa kezdeményezett akcióknak milyen hosszú távú hatása lehet.

7. Nyereségek... és veszteségek

Kétségkívül Észak-Európa, pontosabban Franciaország, Belgium, Hollandia, Norvégia és Dánia volt a legalkalmasabb terület az SOE és az OSS számára. Amint a németek elfoglalták Franciaországot, a francia ellenálló mozgalmak azonnal munkához láttak. Hamarosan létrejöttek a hírszerző hálózatok. Az elsőt a lengyel hadsereg hívta életre, és az F1, illetve F2 kódnevet adta neki. A britek jól szervezett hálózata ekkor már működött, s a helyi ellenálló csoportok is nekiláttak kiépíteni a saját hírszerző szolgálatukat, amire szükségük is volt, ha életben akartak maradni. Az egyes csoportok azonban eltérő politikai beállítottsággal rendelkeztek. Az sem könnyítette meg az együttműködést, hogy számos francia úgy érezte, De Gaulle nem lehet lojális francia, mivel nem maradt az országban, és nem támogatta Pétain marsallt, aki a francia kormányt képviselte akkor is, ha megadta magát a németeknek. De Gaulle természetesen később a francia ellenállás jelképévé vált, de a neki egyébként segíteni akaró britek és az amerikaiak iránt érzett ellenszenve, valamint a tény, hogy nem tudott titkot tartani, nehezen kezelhető bajtárssá tette.

Az SOE francia szekcióját 1940-ben szervezték meg H. R. Marriot vezetése mellett. 1941-ben Marriot helyére Maurice Buckmaster ezredest tették. A szervezet franciául folyékonyan beszélő britekből és olyan franciákból állt, akik ellenálló tevékenységet kívántak folytatni, De Gaulle-ból viszont nem kértek. De Gaulle és a szabad franciák ellenben úgy vélték, hogy az SOE F szekciójának semmi keresnivalója nem lenne Franciaországban, hiszen erre nem kaptak tőlük engedélyt. Az F szekció kiválóan szervezett hírszerző rendszert működtetett, amelynek minden egyes körzete – amelyből összesen 52 volt – kizárólag Londonnal tartotta a kapcsolatot, egymással nem. Így, amikor valamelyik körzetbe sikerült beférkőznie egy árulónak, ami elkerülhetetlen volt, az csak minimális kárt tudott okozni. Időnként az SOE minden előzetes bejelentés nélkül lezárt egész körzeteket, mert úgy vélte, hogy árulók jutottak be azokba. Ez legalább tíz körzettel fordult elő.

Noha De Gaulle törvénytelennek tartotta az SOE teljes F szekcióját, az ellen nem volt kifogása, hogy az SIS (MI_6) Franciaországban tevékenykedjen, vagy az MI_9, amely szökött hadifoglyoknak vagy lelőtt repülősöknek segített hazajutni. De Gaulle a *Bureau Central de Renseignements et d'Action* (BCRA) nevű szervezetet hozta létre. 1943-ban a BCRA Algírba ment, Londonnal a kapcsolattartást ezt követően a BRAL *(Bureau de Renseignements d'Action Londres)* végezte. A két szervezet azért jött létre, hogy hírszerzői információt gyűjtsenek, és megszervezzék a különféle szabotázsakciókat. De Gaulle ebben a két

szervezetben látta a háború utáni kormány alappilléreit. Végül az események nem egészen úgy alakultak, ahogy tervezte.

Noha De Gaulle nem találta helyénvalónak az F szekció jelenlétét, mégis arra kérte az SOE-t, hogy segítse a BCRA-t. Ezért létrehoztak egy RF (Francia Ellenállás) nevű szekciót. De Gaulle azt akarta, hogy az RF hozzon létre egy titkos hadsereget, s ennek az alakulatai Franciaország különböző pontjain állomásozzanak. Az RF ezt meg is tette. Az RF egyik vezetője Bickham Sweet-Escott volt, aki később könyvet is írt *Baker Street Irregular* címmel. Sweet-Escott kiváló tervező hírében állt, komoly harcászati tapasztalattal. A könyvében – amely bővelkedik a részletekben és nem hiányzik belőle a kritika sem – élethű képet fest az SOE-ről.

Az SOE franciaországi hivatalos történetét M. R. D. Foot *SOE in France* című könyve mondja el, amely része a II. világháború hivatalos történetét elmondó sorozatnak, és az Angol Állami Nyomda kiadásában jelent meg. Az ebben az olvasmányos könyvben szereplő információ teljes és részletes. A könyv egyik érdekessége, hogy fotókat is közöl több SOE-ügynökről. Foot professzor számos oktató jellegű, könnyen emészthető könyvet írt még az ellenálló mozgalmakról. Sajnos ez már nem mondható el számos egyéb, az SOE-ről írt kiadványról.

A francia ellenálló mozgalmakról szóló rész nem lehetne teljes, ha nem esne szó a „Rex" fedőnevű Jean Moulinről. Moulin, Chartres prefektusa 1941 végén szökött Spanyolországba, zsebében a már megszervezett francia ellenálló mozgalmakról szóló információval. Ezt követően ejtőernyővel Franciaországba ugrott, hogy kapcsolatba lépjen az egyes ellenálló csoportokkal, és egyesítse őket De Gaulle alatt. Moulin kiváló munkát végzett, és lerakták egy, a független és viszonylag kis hatásfokkal működő ellenálló csoportokat összefogó, koordinált és rendkívül erős ellenálló mozgalom alapjait. Sajnos a Gestapo emberei elfogták, és a Németországba tartó vonaton halálra kínozták. Ezt a katasztrófát is az okozta, hogy az ellenállók nem ügyeltek eléggé a titoktartásra, ugyanis nem Moulin volt az egyetlen, akit a németek ekkor elfogtak.

Noha Franciaországban számos ellenálló csoport tevékenykedett, és sikerült is figyelemreméltó sikereket elérniük, az ügynökök – az SOE és más szervezetek ügynökei – állandó életveszélyben voltak. A német kémelhárítást, amely magában is rendkívül hatékonyan működött, francia kollaboránsok segítették. Sok titkos rádióállomás kezelőjét fogták el azért, mert nem tudták, hogy kizárólag úgy lehet elkerülni a bemérést, ha csak rövid üzeneteket adnak le, és azonnal kikapcsolják az adóikat. 1943 kifejezetten rossz év volt. Rengeteg rádióst tartóztattak le a németek, a rádiókat pedig tovább üzemeltették. Elméletben ez lehetetlen volt, mivel a rádiósok egy különleges rendszer sze-

rint sugározták az üzeneteiket, amelynek a lényege az volt, hogy előre megbeszélt helyeken „elrontották" az üzenetet, ezzel jelezve, hogy azok forrása megbízható. 1944-ben, Lotaringiában, a németek megszerezték egy rádiós összes berendezését és feljegyzését, beleértve a kódkönyveket és a biztonsági procedúrákra vonatkozó dokumentumokat is. Ezeknek a birtokában a németek elhitették a vonal másik végén lévőkkel, hogy az eredeti rádiós működteti a készüléket, majd olyan helyekre dobattak le SOE-ügynököket és hadianyagot, ahol a német ügynökök már várták őket. Buckmaster később erről azt mondta: „Az F szekció 480 ügynökéből 130-at öt év alatt fogtak el." Közülük csak néhány menekült meg a haláltól, a többiek életének a legkülönbözőbb módon vetettek véget a nácik.

J. G. Beevor, az SOE vezetőjének a helyettese egy helyen azt írja, hogy 1944 februárjában az SOE végrehajtott egy „Patkányhét" fedőnevű akciót. A cél az volt, hogy minél több, magas rangú titkosszolgálatos tisztet öljenek meg Nyugat-Európában. A *Ratweek,* „Patkányhét" a legtöbb sikert Délkelet-Franciaországban érte el, ahol Francis Cammaerts vezényelte le az akciót. Emile Cammaerts, a híres belga író fia volt, aki Angliában telepedett le, és a Londoni Egyetem professzora lett. Francis Cammaerts pacifista lévén nem örült, amikor kitört a háború. A cambridge-i St. Chatharine College tanárai nem osztották a nézeteit, s mindannyian egyenruhát öltöttek magukra, Cammaerts viszont a gazdálkodó életmód mellett döntött. De 1942 augusztusában meggondolta magát, és felajánlotta a szolgálatait az SOE-nek, amelynek hamarosan az egyik legbátrabb, legkiválóbb és legsikeresebb vezetője lett. Hihetetlen érzékkel tudta megmondani, hogy egy, az SOE által kidolgozott terv életképes lesz-e, vagy sem. Sajnos sokan nem rendelkeztek ezzel a képességgel. Cammaerts kódneve „Roger" lett.

A német megszállás ideje alatt Franciaországban számos kisebb szabotőr akcióra is sor került. Ezeknek a kitervelőit soha nem sikerült elfogni, ezért is tudtak olyan hatékonyan dolgozni. A vasútnál és más szállítással foglalkozó szervezetnél dolgozó, magukat ellenállóknak valló nők és férfiak roppant fontosak voltak. Ők voltak azok, akik nem egy alkalommal kicserélték a német tehervagonok úti célját jelző táblákat, vagy átírták a rakománylistát, ami roppant hatékonynak bizonyult. Így fordulhatott elő, hogy 37 mm-es muníciót küldtek a 88 mm-es ütegekhez, amit így vissza kellett vinni, ezáltal óriási torlódást okozva a zsúfolt vasútvonalakon. Kis szerencsével a műszaki alakulatok mezőgazdasági eszközöket kaphattak, és nem azokat az alkatrészeket, amelyek nélkül nem tudtak tovább dolgozni. A szabotőröket szinte lehetetlen volt lefülelni, a hibát ugyanis rendszerint a nem túl jól működő bürokráciára fogták.

A nagyobb volumenű szabotőr akciók közé tartozott a Le Creusot fegyvergyárhoz tartozó villamos erőmű felrobbantása, a Saône folyón épített Gigny duzzasztómű megsemmisítése, a tengeralattjáró-bázisokra tartó, hadianyagot szállító szerelvények kisiklatása, és egy óriási repülőgépalkatrészgyár lerombolása Toulouse-ban. Talán a legfontosabb szabotőr akció az volt, amely egy időre visszatartotta a német utánpótlás Normandiába szállítását, a D-napot követő partraszállás után. A D-nap előtt a BBC több alkalommal is kódolt figyelmeztetést küldött az éterbe, amelyek közül a leghíresebb a következő szakasz volt Verlaine-től *(Őszi chanson),* amelyet szándékosan két hibával adtak le:

Les sanglots longs
Des violons
D'automne
Blessent mon coeur
D'une langueur
Monotone.

Az üzenet első része az „*automne*"-ig figyelmeztetés volt, a második rész azt jelezte, hogy a partraszállásra még aznap éjjel sor kerül. Azt azonban már kevesen tudják erről a híres üzenetről, hogy a németek is hallották, és tudták is, mit jelent. Pár hónappal korábban elfogtak néhány kódot, ami fényt derített a titokra. A németek mégis félreértették az üzenetet, ugyanis azt gondolták, hogy újabb szabotőr akcióra szólítja fel a franciákat. Ennek az lehetett az oka, hogy a BBC a versrészlet leadása előtt mindenféle – a német titkosszolgálat számára egyértelműen – értelmetlen üzenetet sugárzott, ami megzavarhatta a németeket.

Két klasszikus példát lehetett látni a feltartóztatásra is, amely alaposan megnehezítette a 2. *Das Reich SS-* és a 11. páncéloshadosztály dolgát. Amikor június 6-án sor került a normandiai partraszállásra, a német hadvezetés – amint erről már esett szó – nem akarta elfogadni a tényt, hogy ez a szövetségesek támadásának a fő iránya, hanem azzal hitegette magát, hogy ez csak egy elterelő hadművelet, és hogy Calais környékén várható a fő csapás. Ennek következtében az említett páncéloshadosztályok a Pas de Calais-i térségben maradtak, pedig ez a két alakulat akár el is dönthette volna az ütközet kimenetelét, ugyanis a németek elszánt ellentámadást indítottak a normandiai inváziós haderő ellen. A 2. és a 11. páncélosoknak mielőbb Normandiába kellett volna jutniuk. A 2. páncélosok Toulouse mellett állomásoztak, és a D-nap után egy nappal parancsot kaptak, hogy induljanak el Normandiába. Az út, amelyet két-három nap alatt meg lehetett volna tenni, tizenhat napig tartott.

A 11. páncélosokat az orosz frontról vonták vissza, így annak egy hétre volt szüksége, hogy elérje a Rajnát. Normandiába csak további három hét múlva érkezett meg. A két hadosztály késését az okozta, hogy a vasút működéséhez szükséges infrastruktúrát – alagutakat, vasúti síneket, hidakat és jelzőrendszereket, egy szóval mindent – a szabotőrök annak rendje és módja szerint a levegőbe repítették.

Azonban az ellenállók nem mindig voltak sikeresek, és számos alkalommal nagy árat kellett fizetniük. Ezeket a bátor férfiakat és nőket gyakran csalták tőrbe, sokakat közülük megkínoztak, kivégeztek, vagy koncentrációs táborba küldtek meghalni. Négy nőt élve égetett el a Gestapo kemencében. Vercorsnál pedig olyan szükségtelen vérontásra került sor, amelyre a franciák ma is keserűen gondolnak vissza. A Grenoble-től délre és Valence-től keletre a Vercors-fennsíkon rendezték be egy ellenálló csoport főhadiszállását, könnyű fegyvereik voltak, könnyű géppuskák és gránátok, tüzérsége és páncéltörő fegyverrendszere azonban nem. A csoport feladata az ellenségre való csapásmérés, majd a gyors visszavonulás, és nem az állóharc. Ennek ellenére, 1944. július 28-án, az SOE két egyenruhás brit tisztet küldött oda. Egyikük sem beszélt franciául, de mindketten már három éve szolgáltak az SOE-nél. Egy franciául jól tudó amerikai tiszt és két francia kísérte el őket. Másnap utánuk küldtek egy tizenöt főből álló amerikai műveleti csoportot. Cammaerts, az SOE Délkelet-Franciaországban működő szekciójának vezetője, nem tudott a csoport érkezéséről, és a tiszteket sem világosították fel arról, ki ő. Az újonnan érkező ügynökök megöltek minden németet, akivel a fennsíkra vezető úton találkoztak. Két héttel később 3000 francia partizán érkezett a fennsíkra, akiknek az amerikaiak nagyobb hadianyag-szállítmányt dobtak le ejtőernyővel – könnyű géppuskákat, muníciót és ruhákat, nehéz tüzérségi lövegeket azonban nem. 18-án a németek – légi támogatás mellett – 10 000 katonával indítottak támadást ellenük. A hősiesen harcoló franciák visszaverték a németeket; az amerikai szakasz is kiválóan teljesített. Ekkor azonban a németek vitorlázó repülőgépei jelentek meg, és landoltak a fennsík egyetlen leszállópályáján, fedélzetükön SS-katonákkal. A franciák őket már nem tudták visszatartani a fegyverekkel. Miután nyilvánvalóvá vált, hogy a németek meg fogják nyerni ezt a csatát, a partizánok vezetője utasította az embereket, szóródjanak szét. A németek ezt követően minden férfit meggyilkoltak, és minden nőt megerőszakoltak, akit csak el tudtak kapni. A szövetségesekre ráfogták, hogy a vercors-i felkelést túl korán robbantották ki, és túl sokat akartak vele elérni. A franciák, akikkel a németek csúnyán elbántak, ezt a szövetségesek árulásának tartották.

Az, hogy a szabotőrök megakadályozták, hogy 2. *Das Reich* páncéloshadosztály időben Normandiába érjen, szokatlanul brutális reakciót váltott ki

a németekből. Amikor az egyik századparancsnokot agyonlőtte egy orvlövész Oradour-sur-Vayres-ben, az SS lerohanta a 22 km-re lévő Oradour-sur-Glane-t. Ám az SS-t ez akkor sem érdekelte volna, ha a parancsnok tud a tévedésről. A falu teljes lakosságát a főtérre terelték, majd a nőket és a gyermekeket a templomba zárták. A férfiakat ekkor agyonlőtték, a templomot pedig felgyújtották. Az SS emberei gondoskodtak róla, hogy senki se juthasson ki. Ennek ellenére a nagy füstben néhány nőnek és gyereknek sikerült megszöknie, de közel 700-an meghaltak. De még ez a barbár gaztett sem akadályozhatta meg az ellenállókat abban, hogy folytassák azt, amit elkezdtek.

Az SOE történetének legsúlyosabb vereségét Hollandiában szenvedte el. Hollandiában rendkívül nehezen boldogultak az ügynökök, hiszen az országban egyáltalán nincsenek hegyek, és az erdős területek százalékos aránya is roppant kicsi. Éppen ezért az ügynökök számára nem volt biztonságos hely, ahol meghúzódhattak volna. Az SOE 1941-ben kezdett tevékenykedni Hollandiában. A hollandok passzív ellenállást tanúsítottak a hódítókkal szemben, akiket gyűlöltek, amiért koncentrációs táborokba küldték a holland zsidókat. Az első időkben ejtőernyővel ledobott ügynökök között volt Hubertus Lauwers. Lauwers rádióadását bemérték a németek, és röviddel ezután el is fogták. Az SOE kiképzései során megtanulta, ha elfogják, eleinte tagadja meg az együttműködést a németekkel, aztán tegyen úgy, mintha megtört volna, és kezdje el sugározni azokat az üzeneteket, amelyeket a németek adnak neki. Ezzel a módszerrel – az előre megállapodott kódnak köszönhetően – közölni tudja az otthoniakkal, hogy elfogták, és hogy minden üzenetét, amit ettől kezdve küld, gyanakodva fogadják. A kód rendkívül egyszerű volt: minden elküldött, 16. szóban ejtenie kellett egy hibát.

Legnagyobb döbbenetére azt tapasztalta, hogy az általa elküldött figyelmeztetést nem értették meg. Kétségbeesésében még az „elfogtak" szót is beleírta az üzenetbe, amit a fogvatartói küldettek vele, de ezt sem vették észre.

Mindennek az lett az eredménye, hogy Hermann Giskes, a holland Abwehr főnöke, több mint két évig tudta használni a zsákmányolt rádiót. Ez idő alatt 58 ügynököt dobtak le Hollandiába, egyenesen a németek karjaiba. Ráadásul a németek nagy mennyiségű rádióhoz és rádióalkatrészhez jutottak, nem is beszélve a fegyverekről és a munícióról. Ezek segítségével Giskes tizennégy rádióállomást hozott létre Hollandiában, amelyek mindegyike az SOE-nek továbbította az üzeneteit. Az ejtőernyővel érkező ügynökök egymás után kerültek fogságba, majd hóhérkézre. Az ügynökök nem tudtak arról, milyen borzalmas sors vár rájuk, és bizakodva vállalták el a feladatot. A brit Királyi Légierő, amelyre az ügynökök ledobását bízták, és amely hozzá volt szokva ahhoz, hogy a visszaúton német vadászgépekkel és légelhárító ütegekkel kell megbirkóznia, gyanúsan tisztának találta a holland ugrózónát.

De az igazság ekkor sem derült ki, csak amikor két ügynöknek sikerült kijátszania a fogvatartóit, és Svájcon, Franciaországon és Spanyolországon keresztül hazaszökött. Amint Giskes értesült a szökésükről, azonnal figyelmeztette az SOE-t, hogy két kettősügynök tart hazafelé, akik azt fogják állítani, hogy német fogságba estek, de megszöktek, a valóságban azonban német kémek. Mivel Londonban az SOE először hitt a Hollandiából kapott üzenetnek, rendkívül ellenségesen fogadta a két férfit, Dourleint és Ubbinkot, és még egy időre be is zárták őket a brixtoni börtönbe. Aztán mégis úgy döntöttek, hogy elhiszik a hihetetlen történetet, és ezzel befejeződött a játszma, amelyet Giskes *„Englandspiel"*-nek nevezett. Giskes, aki közismerten morbid humorérzékkel rendelkezett, küldött egy üzenetet az SOE-nek, amelyben közölte velük, mennyire sajnálja, hogy véget ért ez a kellemes kis közjáték. Szerencsére Hollandia számos ellenálló csoportját nem érintette ez az incidens, és az elkövetkező két évben további 100 ügynököt és 35 000 fegyvert sikerült eljuttatni hozzájuk.

Amikor 1984 őszén a BBC a műsorára tűzött egy műsort az SOE II. világháborúban folytatott tevékenységéről, az *„Englandspiel"*-történetre sokan felfigyeltek. Nem egy hallgató levelet is írt a *The Times*nak. Mivel több szervezetben akadtak árulók nyomára, sokan úgy vélték, hogy az *„Englandspiel"*-nek szándékosan nem vetettek véget bizonyos személyek. Az üggyel kapcsolatos aktákhoz nem lehet hozzáférni; a legtöbb – állítólag – megsemmisült. Az egyik újságíró, aki tíz évvel később riportot készített Giskesszel erről a témáról, azt mondta, egyszerűen nem tudja elhinni, hogy a brit hírszerzést ilyen könnyen be tudták csapni, ráadásul ilyen hosszú időn át. Amikor Giskes már hónapok óta folytatta ezt a gonosz játékot, azt mondogatta: „Úgy tesznek, mintha nem jöttek volna rá, hogy átverem őket. Ennek kell, hogy valami oka legyen, de én képtelen vagyok rájönni, hogy mi az..."

Magyarázat továbbra sincs. Egyesek szerint a légköri zavarok miatt az üzenetek bizonyos részei elvesztek. Ebben csak az a furcsa, hogy éppen azok a részek vesztek el, amelyekben a hibákat vétette Lauwers, illetve ahová az „elfogtak" szót írta. A legzavaróbb eleme ennek a történetnek az, hogy *senki* sem ellenőrizte az üzenetek hitelességét. Csak a brit Királyi Légierő gyanakodott egy kicsit. Vannak, akik azt gyanítják, hogy zűrzavar támadt a biztonsági ellenőrzések körül, amit az inkompetens munkatársak vagy az egyes csoportok közötti rossz kommunikáció okozott. De az mégis hihetetlennek tűnik, hogy gyakorlott rádiósok és az üzenetek címzettjei nem vették észre, hogy mások küldik az üzeneteket. És miért csak Hollandiában történt ilyesmi? Belgiumban és Franciaországban, ahol Giskes szintén parancsnokként tevékenykedett, nem volt erre példa. A belga szekció története is csupa siker volt. Azt a szekciót Claude Knight vezette, a hadsereg tisztje. A helyettese Hardy Amies volt, a későbbi királyi udvari ruhatervező, aki lelkesen és nagy precizitással végezte a munkáját, ami mellett jutott ideje ruhatervezésre is.

Mielőtt továbblépünk, essen néhány szó a Jedburgh-csoportokról és a műveleti csoportokról. Minden Jedburgh-csoport egy angolból, egy amerikaiból és egy franciából állt. A három főből kettő tiszt volt, a harmadik híradós őrmester. Mindhárman értettek a szabotázshoz, valamint a gerillacsapatok vezetéséhez és a harcászathoz. A legtöbb SOE-egység tagjaitól eltérően ők egyenruhát viseltek. Amikor 1944-ben Franciaországba ugrottak, nekik kellett tartani a kapcsolatot a gerillaegységek és a szövetséges parancsnokságok között. Amint földet értek, felmérték a helyzetet, és utánpótlást kértek, ha úgy látták jónak. 1944 nyarán 93 Jedburgh-csoportot dobtak le Franciaországban. Azonnali kapcsolatot hoztak létre a helyi egységek és Eisenhower főhadiszállása között, és ezért ők voltak azok, akik gondoskodtak róla, hogy a francia partizánokat *(Maquis)* a lehető leghatékonyabban lehessen felhasználni. Táskarádiókat használtak (Jedburgh rádiókat, innen a csoportok elnevezése) a bázisokkal való kommunikációra. Mint minden, a II. világháborúban használt rádió, ezek is meglehetősen nehezek (átlagban 15 kg) és nagyok voltak, a hosszúságuk elérte a 60 cm-t. A legnagyobb probléma az volt velük, hogy mintegy 21 méter hosszú antennára volt szükség ahhoz, hogy rendesen működjenek. A távol eső területeken ez nem okozott problémát, másutt azonban igen. Ennek ellenére ezek a rádiók ragyogóan beváltak. A brit királyi híradósok egyik tizedese tervezte ezeket még a háború elején, és a háború végéig senki nem tervezett ezeknél jobbat. Mostanság, amikor a technika fejlődésével miniatűr vevők és adók gyártására van lehetőség, már nem okoz problémát az ügynököknek elrejteni, karbantartani, cipelni és működtetni a rádióikat.

Noha a Jedburgh-csoportok mintegy huszonegy főt vesztettek, egy vagy két fő elvesztésétől eltekintve – ők az ejtőernyős ugráskor haltak meg – mindenki csata közben esett el. Senkit sem fogtak el, de ha erre mégis sor került volna, az egyenruháik aligha mentették volna meg őket, és a szabotőrökhöz hasonlóan őket is agyonlövik.

A Jedburgh-csoportokban összesen mintegy száz amerikai szolgált, de nagyobb egységekben, műveleti csoportokban is dolgoztak. Ezekben többségben voltak a franciául jól tudók, viszonylag kevesebben voltak a tisztek. A műveleti csoportok a Jedburgh-csoportokhoz képest jóval több felszereléssel rendelkeztek. A feladatuk ugyanaz volt, mint a Jedburgh-csoportoké: koordinálni az ellenállókat, utánpótlást rendelni, ha szükséges, és megtámadni minden olyan ellenséges egységet, amely veszélyt jelenthet a közeledő szövetséges erőkre. A Jedburgh-csoportokhoz és a térségben – a német vonalak mögött – kétezer emberrel dolgozó SAS-hez hasonlóan a műveleti cso-

portokat nem engedték Franciaországba, csak a D-nap után. Ha hamarabb megjelentek volna az országban, nem lett volna meglepetés, és valószínűleg a németek is felkutatták volna őket. A D-napot követően azonban a németek túlságosan el voltak foglalva a normandiai fejleményekkel ahhoz, hogy ellenállók és szabotőrök után kutassanak a mögöttes területeken. Időnként azért mégis megtették, mint például Oradour és Vercors esetében, és ilyenkor rendkívül brutálisan jártak el.

A szövetségesek által bevetett különleges hadviselési erők között voltak olyanok is, amelyek német elképzelés alapján jöttek létre. Az elfogott rádióüzenetekből a szövetségesek kiderítették, hogy 1941-ben egy német „hírszerző kommandó" is elkísérte az előretolt egységeket, amelyek betörtek Athénba. A brit hadsereg főhadiszállása volt a célpontjuk. A németek feltételezték, hogy a város kapitulálása előtt a főhadiszállást kiürítik a britek, és hogy a nagy kapkodásban ott marad néhány fontos dokumentum. Valóban ez történt. A németek nemcsak olyan dokumentumokat találtak, amelyek elárulták, hogy milyen egységekkel kell szembenézniük Görögországban és Krétán, de olyanokat is, amelyek az észak-afrikai térségben állomásozó csapatokról árulkodtak. A Haditengerészeti Hírszerzés azonnal javasolta, hogy Nagy-Britannia hozzon létre hasonló egységet. A végeredmény a 30. kommandó lett, amelyet Dieppe-ben, Észak-Afrikában, Szicíliában és Olaszországban is bevetettek. Rendkívül értékes munkát végeztek, ugyanis számos, a kódtöréshez szükséges anyagot megszereztek. A Szicíliában szerzett zsákmány hihetetlenül fontosnak bizonyult, ugyanis itt sikerült megszerezni az olasz légierő irányadó állomásai által használt kódokat. Ezek segítségével a szövetséges légierő olasz irányadó állomások segítségével repült különböző, kiválasztott olasz célpontokra. Különböző aláaknázott területekről is így szereztek tudomást.

Hasonló egység volt az „X" század is. Ez hivatalosan a 10. (szövetséges) kommandó 3. százada volt. Az „X" század mind a 64 tagja folyékonyan, anyanyelvi szinten beszélte a német nyelvet. Sokan közülük zsidó menekültek voltak. Mindannyian új személyazonosságot kaptak arra az esetre, ha német fogságba esnének. Egy német kézre jutott kommandós nem számíthatott semmi jóra. Azt pedig másodpercek alatt kitalálhatja bárki, mi várt egy zsidó kommandósra egy ilyen szituációban. A halászoknak álcázott „X" század a D-nap előtt többször áthajózott a Csatornán, hogy felderítse a német védelmi állásokat, s kikérdezte a német hadifoglyokat, röviddel azután, hogy megadták magukat, vagy foglyul ejtették őket. Az egység által elvégzett feladatok jelentős részéről a mai napig nem sikerült semmit kideríteni.

Az SOE Norvégiában kemény fába vágta a fejszéjét. Annak ellenére, hogy Quisling, a kollaborátor miniszterelnökké kiáltotta ki magát, Norvégia nem békélt meg Németországgal. A háború kezdeti stádiumában a légi hadműve-

Egyetemi Könyvtár SZEGED

letek végrehajtása nem volt egyszerű, mivel kevés repülőgép tudta megtenni ezt a távolságot, és biztonságos ugrózónákat sem tudtak könnyen találni. A sarki éjszakák rövidsége tovább nehezítette a feladatot. Amint arról korábban már szó esett, az itt végrehajtott kommandós akciók nem minden esetben voltak sikeresek.

A Norvégiába küldött szabotőrök java a „shetlandi busszal" jutott el a bevetés helyszínére. A „busz" a valóságban egy halászhajókból és tengeralattjáró-elhárító hajókból álló, angol–norvég legénység által kormányzott flotta volt. Több mint 150 sikeres akciót hajtottak végre, 220 ügynököt és 300 tonnányi ellátmányt tettek partra. Sikeresen menekítettek ki 60 ügynököt és 350 menekültet. Később a „shetlandi busz" komoly légi támogatást is kapott. Addigra Norvégia a népfelkelés határán állt. Ha erre sor került volna, a repülőgépek által ledobott a fegyverek és a lőszerek felbecsülhetetlen értékűek lettek volna.

Dániában sem mentek simán a dolgok. Az országot olyan gyorsan rohanták le a német csapatok, a megszállás alatt pedig olyan „puhák" voltak a német katonák, hogy a dánok nem látták szükségét annak, hogy felesleges ellenállásba kezdjenek, amelynek az eredménye csak az lett volna, hogy a megszállók véres bosszút állnak az ártatlan civileken. Azonban, amikor a nácik elkezdték keményebben fogni őket, az SOE már segítőkészebb dánokat talált. Azt azonban el kell mondani, hogy már a háború legelső szakaszában volt egy, magát „A hercegek"-nek nevező dán csoport, amely fontos információkkal látta el a szövetségeseket a német egységek hollétét és haderejét illetően. Sőt, ami ennél is fontosabb, készítettek egy fotót a V–1-es prototípusáról, amely Bornholm közelében csapódott be.

1943-ban véget értek a mézeshetek, és a dánok nagyszabású szabotőr akció tervezésébe kezdtek, amelynek megvalósításakor hajókat és dokkokat, vasúti síneket és gördülőállományt, kommunikációs eszközöket és gyárakat tettek tönkre. Számos használható célpontot is javasoltak a brit Királyi Légierőnek, amely rendre meg is támadta azokat. A dánok jelentéseket készítettek a német hajók mozgásáról, és továbbították a szövetségeseknek, mint ahogy a mit sem sejtő németek tengeralattjáró-kísérleteiről és új hadieszközeiről is beszámoltak.

Belgium kétféle náciellenes tevékenységet folytatott. Egyrészről hírszerzéssel és szabotőr akciókkal igyekeztek meghiúsítani a németek törekvéseit, valamint komoly kárt tettek az elektromos hálózatban és elzárták a vízi utakat is. Másrészről – az előbbi tevékenységekkel szögesen ellentétben – szervezetten és sikeresen akadályozták meg a németeket abban, hogy hidakat, kikötőket, vasúti sínpályákat és utakat semmisítsenek meg, amikor (1944-ben) megkezdték a kivonulást az országból. De, amint azt más országoknál is láttuk,

a belga ellenállás is emberéletekbe került. 15 000 belgát végeztek ki, küldtek koncentrációs táborokba és mészároltak le különböző csatákban. Talán az összes ország közül, amely ellenállt a náci elnyomásnak, Belgium helyzete volt a legsúlyosabb, mégis ők érték el a legkomolyabb sikereket, de ezért ők fizették a legnagyobb árat.

8. A távol-keleti hadszíntér

A Távol-Kelettel nem igazán foglalkozott senki, amíg a japánok 1941 elején, illetve 1942 végén keresztül nem vonultak rajta. Kínában már addig is számos japán csapat állomásozott, irányítás alatt tartva az ország bizonyos részeit, és ha ez nem lett volna elég Csang Kaj-sek kormányának, még egy egyre növekvő kommunista forradalmár mozgalommal is számolnia kellett, amely Mao Ce-tung irányítása alatt működött. A háború előtt Indokína viszonylag stabil francia gyarmatnak bizonyult, most azonban a Vichy-kormány fennhatósága alá került, azon keresztül pedig német uralom alá. Az országban aktívan tevékenykedett a Ho Si Minh vezette erős kommunista mozgalom, azonban ami végleg rádöbbentette Indokína lakosságát arra, hogy többé semmi sem lesz a régi, az az a tény volt, hogy a Vichy-kormány engedélyezte a japánoknak, hogy használják Indokína kikötőit és repülőtereit. Ezzel a japánok nagy lépést tettek meg annak a térségnek a szíve felé, amelyet meg akartak hódítani.

Holland Kelet-India alkotta a holland birodalom jelentős részét. Amikor a németek 1940-ben lerohanták Hollandiát, a holland kormány Londonba költözött, onnan azonban nem tudott olyan hatalmas területeket irányítani, mint Jáva, Szumátra, Borneó és Celebesz, nem is beszélve a többi kisebb szigetről. Holland Kelet-India bővelkedett gumiban és olajban, és onnan származott a világ kininkészletének a java, amellyel a malériát gyógyították. Burma és az amerikai gyarmat, a Fülöp-szigetek szintén gazdag nyersanyag-lelőhelyekkel rendelkeztek, de mégis Malájföld volt a korona ékköve, hiszen a világ önszükségletének a felét innen elégítették ki, és a természetes gumikitermelésben is ez a térség állt a harmadik helyen világviszonylatban. Malájföldtől északra terült el Thaiföld, amelyet sűrű dzsungel vett ugyan körül, de olyan hatalmas mennyiségű rizst termelt, hogy „Ázsia rizsestálának" nevezték el.

1941-ben, amikor Franciaországot és Hollandiát már a németek irányították, és amikor Nagy-Britannia is megfeszülve próbálta védeni saját tengerpartját, miközben igyekezett helytállni Észak-Afrikában is, Japán úgy látta, hogy a keleti gyümölcs megérett, és kezdődhet a szüret. Japán azóta nem csinált titkot abból, hogy milyen katonai ambíciókkal rendelkezik, amióta 1931-ben, Mandzsúriában a Népszövetségnek nem sikerült megállítania. Japán hatékony haditengerészettel és légierővel rendelkezett, amelyet minden potenciális ellenséges hatalom alábecsült, és olyan katonák millióival, akiknek a vérébe ivódott a doktrína, mely szerint a legnagyobb szerencse, ami őket érheti az, ha csatában halhatnak meg. Ez a fajta hozzáállás és a tény, hogy a dzsungelben jobban boldogultak európai ellenfeleiknél, egy időre elhitette a világgal, hogy

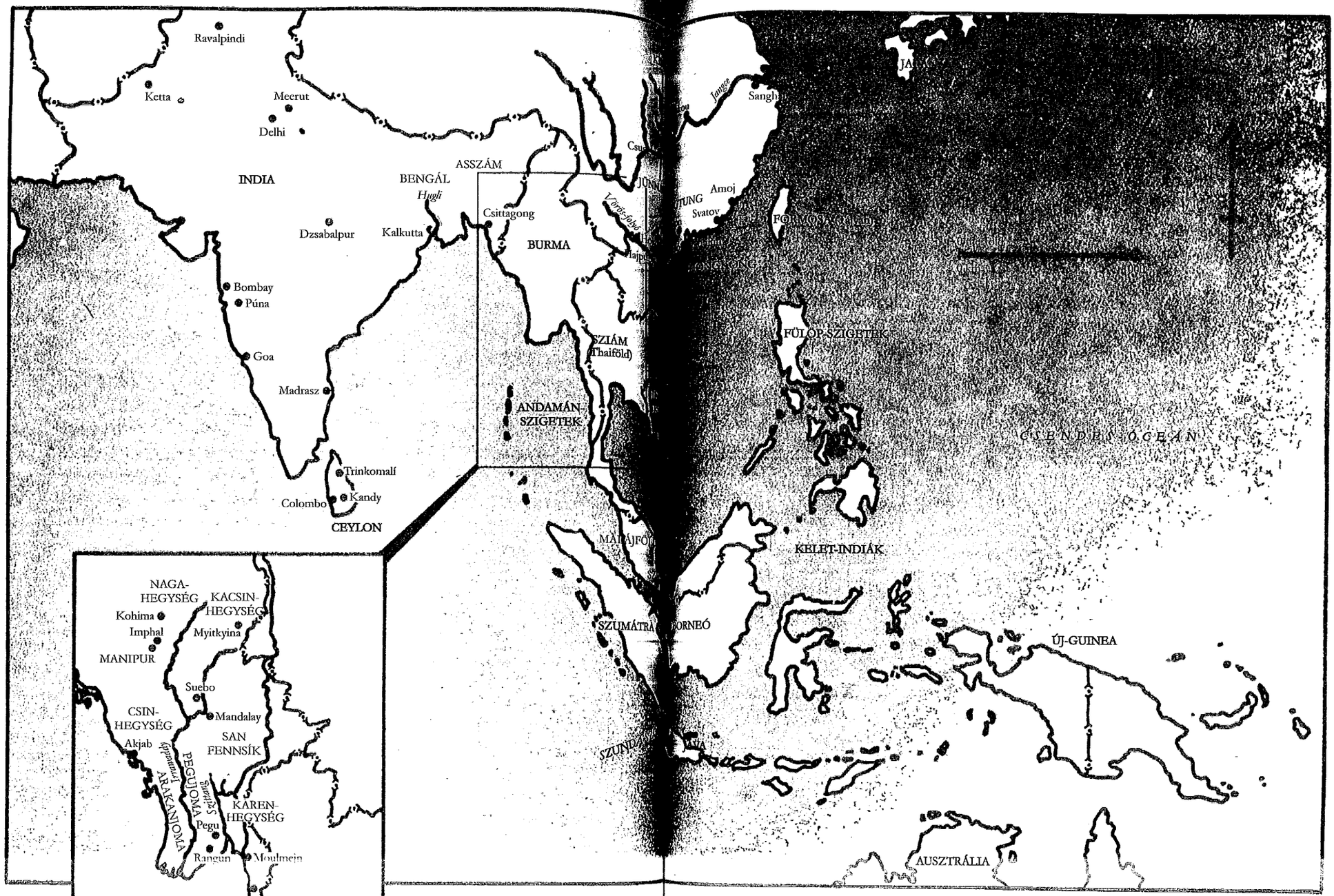

Délkelet-Ázsia

a japánok gyakorlatilag legyőzhetetlenek. A britek szerencséjére a japánok úgy döntöttek, ha megtámadják a brit és a holland gyarmatokat, azzal egy időben harcképtelenné kell tenniük az amerikaiakat is. Az ezt megelőző évben a két ország kapcsolata gyorsan romlott, és a japánok úgy vélték, hogy egy Malájföld és Holland Kelet-India elleni agresszió lenne az utolsó csepp a pohárban. A japán katonai vezetés úgy látta, hogy Amerika csak tengeren jelenthet rájuk veszélyt, ezért elhatározták, megtámadják az USA Haditengerészete Hawaii-szigeteken lévő Pearl Harbor bázisát. A japánok nem üzentek az USA-nak hivatalosan hadat, de balszerencséjükre az amerikai flotta egy része éppen a tengeren tartózkodott, és túlélte a támadást. A japánokat ez elég érzékenyen érintette, mivel a hatékonyan működő hírszerző szolgálatuk – ettől a részlettől eltekintve – a Pearl Harborral kapcsolatos összes, lényeges információt továbbította Japánnak, ahogyan ezt tette Hongkong és Malájföld esetében is.

A japán kémszervezet aprólékos és rendkívül hatékony munkát végzett. Az összes olyan városba elküldték az embereiket, amelyeket megkívántak. A munkájukhoz kiválóan értő fotósok és táncpartnerek kontingenseit küldték ezekre a helyekre. A fotósok lefényképeztek minden érdekes épületet, és értékes információkkal látták el a katonai elemzőket. Katonákat, tengerészeket és repülősöket kaptak lencsevégre, akiknek a sapkáján lévő jelvényekből meg tudták állapítani, hogy milyen alakulatok állomásoznak a térségben. A „taxitáncosokat", ahogyan a tánctermekben tüsténkedő lányokat hívták, minden érdekelte, amit az egyenruhások hajlandóak voltak elárulni nekik az életükről, az egységeikről és a munkájukról. Minden fájdalommentesen zajlott. És természetesen a telefonközpontokban is alkalmaztak egy-két japánt...

Amikor a harcok megkezdődtek, a brit egységeket gyakran meglepte, hogy milyen gyorsan sikerült a japán repülőgépeknek beazonosítani a célpontokat. Nemegyszer valamelyik helyi mosoda előzékeny alkalmazottja a célpontra mutató nyilat formált ruhaszárító kötelekből. A térségben magukat svájciaknak kiadó német kémek is dolgoztak, de az ő jelenlétükre aligha volt szükség.

A japánok a Távol-Keleten 1942-ig aratott gyors győzelmeinek volt még egy igen kellemetlen következménye: azzal, hogy lerohanták Burmát, elvágták a Kína és India közötti szárazföldi hadtápvonalat.

Ez azt jelentette, hogy az amerikaiak – amint arról már szó volt, „Ecet Joe" Stilwell tábornok volt Csang Kaj-sek félelmetes helyettese – kénytelenek voltak a Kínába szánt hadianyagot a „Púpnak" elnevezett hegyláncon [Himalája] keresztül repülőgéppel eljuttatni az egységeikhez. Az amerikaiak mindenképpen azt szerették volna, ha a britek támadásba lendülnek Burma északi részén, és lehetővé teszik egy közel 800 kilométeres út megépítését

Asszámtól Csunkingig. Ugyanakkor a britek is szerették volna visszaszerezni Burma bizonyos részeit, és ezáltal elhárítani az Indiát fenyegető veszélyt, ők azonban jobban ismerték a térséget, mint a szövetségeseik. Amint azt korábban láttuk, Merrill martalócai nem jártak túl sok sikerrel, amikor észak felől próbálkoztak, miközben Wingate nagy hatósugarú behatoló csoportja délről és nyugatról. Wingate és Merrill nagyon szerette volna bebizonyítani, hogy a japánok korántsem legyőzhetetlenek, de végül a Northamptonshire ezred volt az, amelynek először sikerült megvernie és menekülésre kényszerítenie egy japán egységet véres közelharcban.

Az, hogy a japánok nagy területeket rohantak le, azt jelentette, hogy még a rendelkezésükre álló emberekkel sem tudták mindenütt fenntartani a rendet. Ezért 1942 után meglehetősen nagy mozgásteret kaptak a földalatti mozgalmak.

Lord Louis Mountbatten tengernagy a délkelet-ázsiai parancsnokság főhadiszállásán a „P" fedőnevű egység tervezéséhez látott. Azt a feladatot kapta, hogy szervezze meg a partraszállást Burmában, Malájföldön és az Adamán-szigeteken (amely éppen jó helyen terült el; Burmától délre és Thaiföldtől nyugatra). A tervezés során igénybe vették a legtöbb titkosszolgálatot, de főként az MI_6-ot, az MI_9-et és a PWE-t.

Az SOE egyik egysége, a 136. különítmény ekkor már aktív volt a térségben. Ez az egység Meerutban kezdte el a tevékenységét, de aztán Kandyba ment (Ceylon). A háború alatt végig Colin Mackenzie (a J. & P. Coats textilipari vállalat tulajdonosa) vezette. Mackenzie azonban több volt egyszerű, sikeres üzletembernél. Az Eatonon és a Cambridge-en tanult klasszika-filológiát, emellett született diplomata volt.

A 136. különítmény „A" csoportja felelt a Burmában, Indokínában, Kínában és Thaiföldön végrehajtandó akciókért. Az OSS emberei is dolgoztak már a három országban; velük szoros együttműködést kellett kialakítani, mivel nem lett volna szerencsés, ha több csoport elvégezné ugyanazt a feladatot, vagy ha zavarnák egymás munkáját. Az „A" csoport főhadiszállása Kalkuttában volt. A „B" csoport Malájföldön és Holland Kelet-Indiában tevékenykedett, és Colombóban volt a főhadiszállása. Az ejtőernyős-kiképzést Ravalpindiben tervezték végrehajtani, a dzsungel-hadviselésre felkészítést pedig Ceylonban (Srí Lanka). Indiában és Ceylonban több repülőteret bocsátottak a rendelkezésükre, Colombóból pedig tengeralattjárókat indítottak, hogy azokkal szállítsák az ügynököket. Az adminisztrációhoz bőségesen állt rendelkezésre ember.

Papíron az egész nagyon jól festett. Azonban az út Srí Lankától Kináig, és Malájföldtől Borneóig meglehetősen hosszú, és nemcsak a szó fizikai, hanem pszichikai értelmében is. Azokat a veszélyeket, amelyek a Távol-Keleten lesel-

kedtek egy ügynökre, össze se lehetett hasonlítani az európaiakkal. Az elsőt az ügynökök bőrszíne jelentette. Ha egy ügynök élelmiszere vagy gyógyszere elfogyott, Európában egyszerűen elgyalogolt a legközelebbi városig (természetesen ez sem volt kockázatmentes), és megvette magának, amire szüksége volt. Az esetek nagy részében senki sem figyelt fel rá. Azonban Keleten a bőrszíne és egyáltalán a megjelenése azonnal elárulta volna. Még ha be is festette volna az arcát barnára, és kulinak öltözött volna, a helybéliek akkor is azonnal tudták volna róla, hogy hová való. A második veszélyt a klíma jelentette. Monszun idején a folyók vízszintje egy nap alatt akár hat métert is emelkedhetett, elárasztva az ösvényeket, és lehetetlenné téve a közlekedést. És végül ott voltak még a rovarok, piócák és betegségek (főként a malária) és azok velejárói, amelyek néhány hónap alatt csont és bőr roncsot csináltak egy életerős, egészséges férfiból. (A piócák a bakancsok és ruhák fűzőlyukain is képesek voltak behatolni. Malájföldön az 1950-es években dzsungelben való őrjáratozás közben, egy pióca felkúszott az egyik katona péniszébe, ahol sem meggyújtott cigarettával, sem sóval nem lehetett elérni. Az azonnali evakuálás és a gyors orvosi beavatkozás mentette meg a katona életét.) Ezen az éghajlaton a rádiók rövid idő alatt tönkrementek, ha az ember nem vigyázott eléggé. Ezért, mielőtt az ügynökök felvehették volna a harcot a japánokkal, először meg kellett nyerniük a saját háborújukat a természet ellen, vagyis életben és harcra kész állapotban kellett maradniuk. A feladat nem volt lehetetlen, de könnyű semmiképpen sem. Az ügynökök munkáját az is rendkívül megnehezítette, hogy a főhadiszállás mit sem tudott a problémáikról, de ha tudott volna, akkor sem törődött volna azokkal. Amikor Stanley Moss, Kreipe tábornok egyik elrablója (1944, Kréta) Thaiföldre ment 1945-ben, egy alkalommal légi úton kért ellátmányt és pótalkatrészeket. Amikor kinyitották a ládákat, rádöbbentek, hogy a rádiót, amelyre már nagyon nagy szükségük volt, nem küldték el, az áramfejlesztő tengelye elgörbült, a revolverekbe szánt lőszer kalibere nem stimmelt, és csak jobbos bakancsokat tettek a csomagba. (1855-ben, a krími háború idején már előfordult, hogy a katonák csak jobbos bakancsot kaptak.) A jobbos bakancsok esetéről írt Moss az SOE kalandjairól szóló könyvében *(A War of Shadows),* de Charles Cruickshank *SOE in the Far East* című művében is van róla szó. Amikor a *Daily Telegraph* számára írtam ismertetőt Cruickshank könyvéről, és megemlítettem a bakancs-sztorit, levelet kaptam egy egykori SOE-ügynöktől, aki abban az időben éppen Burmában tartózkodott. A levél megoldotta a jobbos bakancsok esetét. Az ő egysége ugyanis csupa balos bakancsot kapott, amikor pedig meglehetősen goromba hangvételű levelet küldött Kalkuttába, a főhadiszállásra, a következő választ kapta: „Ezzel a stílussal nem fog menni semmire." Az ügynök nem akarta kihagyni a ziccert, és ezt írta vissza: „De a balos bakancsokkal se."

Így negyven évvel később ez talán viccesnek tűnik, de akkoriban a katonák egyáltalán nem mulattak a dolgon. Lemerült akkumulátorú rádiókat kaptak, az óráik pedig nemcsak, hogy nem voltak pontosak, de gyakran egyáltalán nem is jártak. Ha ilyesmi Európában történik, mindenki szabotázsra gyanakodott volna. A Távol-Keleten mindenki tudta, mi okozta: olyan emberekre bíztak bizonyos feladatokat, akiknek fogalmuk sem volt a problémákról, ráadásul kapkodtak is. Olaszországban és Indiában a lopások elkerülése érdekében kizárólag fél pár bakancsok hagyhatták el a gyárakat, s a dobozokon sem tüntethették fel a lábbelik méretét. De ez csak kifogás.

Az SOE legsikeresebb akciójáról könyvet írtak (James Leasor: *Boarding Party*) és filmet is készítettek (*The Sea Wolves* címmel). Azonban a *Longshanks,* „Nyakigláb" fedőnevű akció nem volt az a teljes siker, aminek a filmben beállították. A háború kitörésekor, 1939-ben, három német és egy olasz kereskedelmi hajó menedéket keresett a semleges Goában (akkoriban portugál gyarmat volt, ma már India része). Goa lakói nem örültek nekik, a britek pedig végképp nem, mert azt gondolták, a németek ellenséges tengeralattjáróknak küldenek jelentést a szövetséges hajók mozgásáról. Az SOE-ügynökök munkához láttak, és elraboltak egy náci ügynököt, aki Goában élt. Így már valamivel nagyobb biztonságban érezték a terveiket. Néhány ügynök megkísérelte lefizetni az egyik német hajó kapitányát, hogy hajózzon el a semleges vizekről, és adja meg magát a szövetségeseknek. Azonban a hajó (az *Ehrenfels*) túl régóta horgonyzott a kikötőben, így 1941-ben képtelen volt segítség nélkül kihajózni. Ekkor az ügynökök úgy döntöttek, hogy kivontatják a hajót a nyílt tengerre, amikor azonban megjelent a vontatóhajó, a németek tüzet nyitottak az *Ehrenfels* fedélzetéről. A vontatóhajó legénysége nem sérült meg, de mire sikerült átszállni a német hajóra, a legénység robbanóanyagokat helyezett el rajta, és kinyitották a fenékszelepeket is. A többi hajó legénysége – az olasz hajóé is – hasonlóképpen járt el. A britek közül senki sem vesztett életét, öt német viszont meghalt.

Noha ezzel sikerült megszabadulni az Indiai-óceán „rádiós kémjétől", a dolognak komoly politikai visszhangja lett. A Külügyminisztérium, amelynek baráti kapcsolatot kellett fenntartania a semleges Portugáliával, ragaszkodott hozzá, semleges kikötőkben többé ne kerüljön sor erőszakos beavatkozásokra. A tény, hogy az SOE erőszakot alkalmazott, méghozzá habozás nélkül, nem sok jóval kecsegtetett a jövőre nézve.

A kutyaszorítóból végül a brit konzul húzta ki az SOE-t. A konzul nem tudott a tervezett akcióról, mégis rendkívül kielégítő magyarázatot adott arra, ami történt. Azt állította, hogy tudomására jutott, hogy a hajók legénysége fellázadt, és tüzet nyitott a brit vontatóhajóra. Túlságosan féltek a Gestapótól, amelynek ugyan nem voltak ügynökei az öbölben, de ők mégis féltek.

A portugál főkormányzó elfogadta a magyarázatot. Az öt hajó kapitánya közül négyen túlélték az incidenst, őket azonban Goa kikötői hatósága elítélte rendbontásért. Ismét bebizonyosodott a nagy igazság, hogy az tudja jobban, aki ott volt.

Az Indiához közel, Japántól viszont távol fekvő Burma ideális munkaterületnek tűnt az SOE számára. Számos akciót hajtott végre ebben a térségben. Az egyik legsikeresebbre a karenek együttműködésével került sor. A karenek, ezek a tapasztalt gerillaharcosok, rendkívül barátságosan fogadták a briteket. J. G. Beevor, az SOE egyik magas rangú tisztje, az SOE – *Recollections and Reflections, 1940–1945* című könyvében Hugh Seagrimről ír, aki szerinte a legkiválóbb brit ügynök volt Burmában. Seagrim egy 200 fős, karenekből álló gerillahadsereget hozott létre, és két éven keresztül támadta a japánok előretolt helyőrségeit és hadtápvonalát. A japánok drákói szigorral csaptak le a karen törzsekre. Iszonyatos vérontásba kezdtek, amelyet látva Seagrim úgy döntött, hogy ennek véget kell vetni. Megadta magát a japánoknak. A japánok kivégezték, a megtorló akciókat azonban folytatták. Egy éven belül a karenek a korábbinál is aktívabbá váltak.

Az OSS szintén gőzerővel tevékenykedett Burmában, de ebben a térségben, mint ahogy másutt is a Távol-Keleten, az angol–amerikai egység repedezni látszott. Amerika, amely 1783-ban elszakadva Nagy-Britanniától virágzó nemzetet hozott létre emigránsokból, akik közül sokan elnyomó rezsimek elől menekültek oda, szentül hittek abban, hogy a gyarmati rezsimek nem lehetnek jók. A tényt, hogy a Fülöp-szigetek amerikai gyarmat volt, és hogy például Floridát és Alaszkát az amerikaiak pénzért vásárolták, az amerikaiak bizonyos mértékig szégyellték, de ennek ellenére ragaszkodtak ahhoz, hogy a háború végén semmiképpen sem állhat vissza a gyarmati rend, és az ázsiai gyarmatok nem kerülhetnek ismét európai fennhatóság alá. Ennek ellenére elindult a „Mentsük meg Európa ázsiai gyarmatait" mozgalom. Az amerikaiak erre úgy reagáltak, hogy bejelentették, inkább harcolnának a britek, mint a japánok ellen. Ennek ellenére az SOE és az OSS burmai együttműködése a háború talán legsikeresebb közös, titkos vállalkozása volt. Amikor a britek és az amerikaiak megismerték egymást, és rászorultak egymásra, egyik fél sem csalódott a másikban.

Ez persze nem jelentette azt, hogy nem voltak nézeteltérések, vagy hogy az egyes egységek nem kezdtek akcióba a másik tudta nélkül. De ha azt vesszük figyelembe, hogy milyen alapvető ellentét feszült a két fél között a gyarmati kérdést illetően, azt kell mondanunk, az együttműködésük minden előzetes várakozást felülmúlt. Sajnos, ez a harmónia nem mindig volt jellemző a felsőbb szintekre is. Stilwell például utálta az összes brit tisztet, csak Auchinleck nyerte el a bizalmát, MacArthur pedig nem engedte vissza a briteket Malájföldre rögtön azután, hogy a németek megadták magukat. Utóbbi döntés eredménye az lett, hogy a kommunisták kitűzték vörös zászlóikat Malájföld nagyobb városaiban, és azt állították, ők szabadították fel az országot. Az események fényében az OSS munkáját, amely rendkívül hatékonynak bizonyult a Távol-Keleten, sokan lebecsülték. Nekik el kellett viselniük Stilwell ellenszenvét, aki minden irreguláris és titkos hadműveleti erőt megvetett, és MacArthurral is meg kellett harcolniuk, ugyanis ő nem engedte be az OSS-t az általa irányított területekre. Egy OSS-ügynöknek sikerült bejutnia a Fülöp-szigetekre, de nem maradhatott sokáig, mert MacArthur katonái elfogták, és visszaküldték.

Úgy tűnt, hogy Malájföld kiválóan alkalmas lesz gerilla- és szabotőr akciókra, ugyanis az ország kétharmadát dzsungel és erdő borította, amelyben a szabotőrök megbújhattak. Emellett egy erős, rendkívül fegyelmezett kommunista párt is működött az országban, komoly katonai potenciállal. Ráadásul tengeralattjárókkal és kenukkal könnyedén partra lehetett szállni sok helyen.

Talán érdemes vázlatosan foglalkozni Malájföld és Szingapúr japán megszállás előtti és utáni történetével. Néhányan naivan abba a hitbe ringatták magukat, hogy ha az SOE engedélyt kapott volna, hogy már a japán támadás előtt létrehozza az egységeit, akkor a későbbi hadjárat kimenetele is más lett volna. Azonban az SOE nem léphetett az országba, ugyanis Malájföld kormánya nem engedélyezett olyan tevékenységet, amely azt az érzetet kelthette volna, hogy a japánok esetleg elfoglalhatják a félszigetet. Hasonló okokból nem készültek fel a malájok a támadásra, ugyanis a hadvezetés úgy vélte, az ártana az ázsiai közhangulatnak. Azért ettől az SOE egységei *titokban* még megvethették volna a lábukat az őserdőben. De nem tették, és ennek egyetlen oka volt, mégpedig az, hogy nem tudtak volna hatékonyan dolgozni. Hiába foglalták volna el a nagyobb repülőtereket, nem kaphattak volna légi úton utánpótlást, és hogy a tengeri úton történő utánpótlás mennyire lett volna sikeres, azt jól demonstrálta az, ami a *Prince of Wales* és a *Repulse* hajókkal történt, négy nappal a japánok támadása után: mindkettőt japán repülőgépek süllyesztették el. Szingapúr elvesztése után, amikor a japánok már uralták a Japántól Honoluluig, Új-Guineáig és India keleti partjáig terjedő térséget, Malájföld a repülőgépek hatótávolságán kívül esett. Tengeralattjárókkal partra lehetett volna tenni néhány ügynököt, de két évvel későbbig ennek sem volt semmi értelme. Néhány japán teherautó felrobbantása nem ért annyit, hogy olyan értékes hadieszközöket kockáztassanak meg, amilyen egy tengeralattjáró.

Csak a háború későbbi fázisában látták úgy a szövetségesek, hogy érdemes Malájföldön partra szállni, csak akkor vélte úgy az SOE, hogy az ügynökök bevetése már kifizetődő lesz. Bár egyesek – az SOE berkein belül

is – kételkedtek. Ahhoz ugyanis, hogy hatékony haderőt aktiváljanak a térségben, igénybe kellett venni a kínai kommunistákat, és azt sem tudta senki előre megmondani, hogy fog tenni a Maláj Kommunista Párt (a háború előtti Malájföldön illegális párt), ha megfelelő mennyiségű fegyverrel és munícióval látják el. Talán minden erejével megpróbálja megfutamítani a japánokat, és felépíteni egy fiatal demokráciát Malájföldön és Szingapúrban, de az is lehet, hogy valami mást tesz. Végül megszületett a döntés: a kockázatot vállalni kell. Három évvel Malájföld felszabadítása után, a csendes Maláj Japánellenes Néphadseregből Maláj Britellenes Néphadsereg lett. A sereg természetesen nem maláj állampolgárokból állt, hanem kínaiakból, akik soha nem olvadtak be a maláj népbe, és nem váltak állampolgárokká. Az elkövetkező háborúban a Maláj Britellenes Néphadsereg jól alkalmazta az SOE-től tanult taktikákat, és jól harcolt az ejtőernyővel ledobott szövetséges fegyverekkel, amelyek rendre eltűntek, illetve a japánoktól zsákmányolt hadieszközökkel. A háború tíz éven át tartott.

Hivatalosan tehát nem bátorították az SOE ügynökeit, azok mégis Malájföldre mentek, és ott voltak, amikor a japánok lerohanták. Addigra megszervezték a kiképzőtáborokat is. J. M. G. Gavin ezredes (nem összetévesztendő J. M. Gavin tábornokkal az USA 82. légideszant-hadosztályától) és F. Spencer Chapman százados is ott volt. Spencer Chapman a *The Jungle is Neutral* (A semleges dzsungel) című könyvében írt mindarról, amit Malájföldön élt át, de azok után, amin keresztülment, talán célszerűbb lett volna a *„The Jungle is Hostile"* (Az ellenséges dzsungel) címet adnia.

Az elkövetkező években öt kisebb rajtaütésre került sor az Andamán-szigeteken, egyrészt azért, hogy a szövetségesek lássák, mire mentek a japánok ezeken a szigeteken, másrészt pedig azért, hogy előkészítsenek egy későbbi, sikeres partraszállást. Ez utóbbit holland tengeralattjárókról hajtották végre Colombónál.

1943 májusában az SOE ügynökei partot értek Malájföld nyugati partján. A feladatuk az volt, hogy lépjenek kapcsolatba a kommunista gerillákkal, és hozzanak létre egy közös szervezetet Malájföld középső részén. Egy erős mozgalmat találtak, amely a dzsungel mélyén létesített, távoli táboraiból hajtotta végre az akcióit. A mozgalmat egy intelligens, elszánt kommunista, Csin Peng vezette. A Maláj Japánellenes Néphadsereg inkább csak túlélésre rendezkedett be, viszont elszántan harcolt, ha kellett, és megbízható volt. A helybéli malájokban és a tamil falusiakban senki sem mert megbízni, ugyanis azt gondolták róluk – és a tapasztalat is ezt igazolta –, hogy csekély jutalom ellenében is képesek japán kézre adni a gerillákat. Természetesen voltak köztük megbízható emberek is, de nem a távoli kampongok (falvak) környékén, ráadásul ők azt sem tudták, mi az a világháború, és nem is igazán érdekelte őket.

A kínaiak fokozatosan elfogadták, hogy az SOE utasításait kell követniük, és hogy egyelőre be kell érniük a hadianyag-szállítmányok szabotálásával. Emellett komplex hírszerző hálózatot építettek ki, hogy a japánok összes lépését figyelni lehessen. Ez azonban nem sikerült tökéletesre. Indiával és Ceylonnal csak nagy nehézségek árán lehetett kommunikálni, ráadásul a japánok, akik mostanra felfigyeltek a gerillatevékenységre, időnként csapatokat küldtek a dzsungelbe, hogy leszámoljanak velük. Ekkor kezdték meg a helybéli malájok bevonását a műveletekbe, ugyanis fontosnak tartották, hogy elmondhassák, amikor majd létrehozzák a háború utáni kormányt, hogy ők is segítették az ellenállást. A kínai kommunisták nem örültek ennek, mert szerették volna, ha az emberek őket tekintik a japánoknak egyedül ellenállni képes erőnek.

Az egyik kisebb maláj egységet, amely 1944 végén szállt partra Malájföldön, elárulták és elfogták. Ahelyett, hogy lefejezték volna, a japánok úgy döntöttek, kettősügynökként használják őket. Az egység vezetője, Ibrahim százados elhitette a japánokkal, hogy együttműködik velük, pedig a valóságban olyan tartalmú üzenetet küldött el, amelyből kiderült, hogy elfogták, és a japánok parancsát teljesíti. Mivel Ibrahim és az emberei szerették volna ép bőrrel megúszni ezt az incidenst, el kellett hitetniük a japánokkal, hogy sikerült megtéveszteniük a briteket. (A szóban forgó brit egység parancsnoka Peter Fleming, a híres író volt.) A japánok ragaszkodtak hozzá, hogy Ibrahim hívjon oda még egy egységet, amely azonban nem akart megérkezni. Ekkor Ibrahim nem kis nehézség árán meggyőzte a japánokat, hogy az SOE mindig ilyen lassú, és ha megpróbálja sürgetni őket, akkor gyanút fognak. Fleming emberei tudták, valamit tenniük kell, hogy fenntartsák a látszatot, ezért elintézték, hogy ellátmányt dobjanak le Ibrahim embereinek. Amikor a ládák megérkeztek, Ibrahim dühösen kommentálta, hogy már megint nem azt küldték neki, amit kért. A háborúnak szerencsére vége lett. Ibrahim kitüntetést kapott a japánoktól a hűséges szolgálatért, így Garbóhoz hasonlóan, ő is elmondhatta magáról, hogy mindkét fél kitüntette.

1945 közepére Malájföldön kiterjedt ellenálló hálózat működött. A 136. különítmény bevette magát a Szingapúrtól északra lévő Johorébe, és már készen állt, hogy megkezdje a szabotőr hadjáratot és az ellenséges vonalak mögötti akcióit, amikor a várt brit invázióra sor került. A *Zipper*, „Zipzár" fedőnevű akciót eredetileg 1945 novemberére tervezték, de a hadszíntéren elért remek eredményeket látva előrehozták három hónappal. Az általánosan elfogadott nézet szerint a 136. különítmény munkájának köszönhetően a „Zipzár" levezénylése semmilyen problémába nem ütközött volna, ezt azonban azok, akik később a hadszíntérre mentek, nem osztották. A háborúnak vége lett, még mielőtt az igazi „Zipzárra" sor kerülhetett volna, de hogy megtudhassák, milyen tanulságot tanulhattak volna belőle, egy imitált hadművele-

tet mégis lebonyolítottak. Felesleges mondani, hogy japánok ekkor már nem voltak a térségben. Az érdekeltek – az SOE-t is beleértve – hamar rájöttek, ha a „Zipzárra" a japánok jelenlétében kerül sor, rendkívül véres összecsapás lett volna belőle. Minden utat és hidat aláaknáztak, és a japánok mindenütt védelmi állásokat alakítottak ki, ahol ugyanolyan szívósan harcoltak volna, mint Ivo Jimán és Okinaván. Noha az SOE jól működött Malájföldön (közel 100 tiszt és mintegy 5000 gerilla), a feltételezés, hogy az SOE-egységek éppen olyan hatékonyak lehettek volna, mint Burmában, talán egy kicsit túlzott optimizmusról árulkodik. Amikor a japánokra lecsaptak Burmában, az ellenséges katonákat egy ideje már nyomás alatt tartották. A Malájföldre vezényelt japánok hozzájuk képest frissek voltak.

Szumátra, Holland Kelet-India legészakibb szigete, amely majdnem akkora, mint Nagy-Britannia, nem sok örömet okozott az SOE-nek. A sziget lakói, akikkel ugyan nem bántak túl jól a japánok, hittek abban, hogy a jövő szebb lesz, mint a múlt; a japán propaganda azt hirdette, hogy a háborút egy „gazdag Ázsia létrejöttéért" vívják, amely mindenkié. A japánok legalább ázsiaiak voltak, a hollandok viszont – bár sokan kötöttek házasságot a helyiekkel – idegenek maradtak a számukra. A Ceylonon állomásozó hollandok viszont kommandótámadásokat szerveztek Szumátrán, ezek azonban túlságosan korainak bizonyultak. Az élet iróniája, hogy amint véget ért a háború, a Jáván és Szumátrán élők komoly ellenállásba kezdtek, csakhogy éppen a hollandok és az európaiak ellen kezdtek el harcolni. A rendet végül brit parancsnokok által vezetett *japán* csapatokkal sikerült visszaállítani.

Thaiföld (1939-ig Sziám) több évig rendhagyó helyzetben volt. Először is nem volt egyetlen nagyhatalom gyarmata sem. Ez nem a thai nép szabadságvágyának volt köszönhető – bár ebből nem szenvedtek hiányt – sokkal inkább annak, hogy Thaiföld nem rendelkezett olyan gazdag nyersanyagkészlettel, amely a térségbe vonzotta volna az európai hatalmakat.

1941 második felében a japánok nyomást gyakoroltak Thaiföldre, hogy engedje át a csapatait az országon, Malájföld északi része felé. Thaiföld akkori vezetője, egy Pibul Songramm nevű diktátor, a japánok uszítására hadat üzent Nagy-Britanniának és Amerikának. Nagy-Britannia azonnal viszonozta a hadüzenetet, Amerika viszont – lenézően – elutasította. A thai politika rendkívül komplex volt, a politikai vezetők pedig hihetetlenül rugalmasak. Amíg Pibul kezében volt a hatalom, a riválisa, Pridi létrehozta a titkos Szabad Thai Szövetséget. A 136. különítmény rájött, hogy a Szabad Thai Szövetségből értékes szövetséges lehet, de eleinte nem tudta felvenni a kapcsolatot a szervezettel. 1944-ben Pibul rezsimje elbukott, és Pridi lett az államfő. Erre a némileg meglepő eseményre azért kerülhetett sor, mert Pridi, ahelyett, hogy elpocsékolta volna a fegyvereket és a lőszert, amit az SOE küldött neki,

hogy gerillaharcot folytassanak a japánok ellen, elraktározta, és amikor elég gyűlt össze, szépen meggyőzte Pibult arról, hogy az ő ideje lejárt. Elég volt egy erődemonstráció, összetűzésre már sor sem került. Ennek ellenére Pridi tudta, hogy a pozíciójának megtartása nagyban függ attól, hogy mennyire sikerül békében élnie a japánokkal. A 136. különítménnyel továbbra is tartotta a kapcsolatot, de semmi olyat nem tett, amivel gyengíthette volna politikai hatalmát. Pridi kivételes kvalitású ember volt; annak kellett lennie.

Thaiföld érdekes, ámde rendkívül veszélyes helyzetbe került. Északnyugatra ott volt Burma, délen Malájföld, keletre pedig Indokína. A japánoknak tehát létfontosságú volt Thaiföldet kézben tartani ahhoz, hogy meg tudják nyerni a háborút. Hadifoglyok és ázsiai munkások alkalmazásával a japánok vasutat építettek Bangkoktól Moulmeinig. Szinte minden talpfára jutott egy halott fogoly vagy ázsiai munkás, de még így is több ezer szövetséges foglyot tartottak életben, hogy elvégezzék a karbantartási munkálatokat, amire náluk jobb embert nem is találhattak volna. Az éheztetés és az agyonhajszolás miatt a hadifoglyok annyira gyengévé és beteggé váltak, hogy meg sem fordult a fejükben, hogy ellenálló mozgalmat indítsanak, viszont mindig kéznél voltak, ha a japánok máson nem tudták megtorolni az őket ért sérelmeket; ilyenkor gyorsan lemészároltak pár foglyot. A japánok az általuk még irányítás alatt tartott területeken azt tervezték, hogy megölnek minden foglyot, ha veszélybe kerültek. A háború azonban olyan gyorsan véget ért, hogy nem vitték magukkal a foglyokat. Ha elhúzódtak volna a harcok, ezek az emberek is biztosan más sorsra jutottak volna.

Azonban mielőtt a japánok letették volna a fegyvert (pontosabban átadták volna azoknak a gerilláknak, akik valószínűleg még sok bajt okozhatnak a szövetségeseknek), az SOE egyáltalán nem volt biztos benne, hogy a Malájföldön, Thaiföldön, Kínában és Holland Kelet-Indiában lévő japánok a békés megadás mellett fognak dönteni. A japánok felett aratott győzelem napja 1945. augusztus 15-én virradt fel, de az SOE a távoli térségekben még szeptemberben sem látta úgy, hogy a japánok el akarták volna fogadni a tényt, hogy a háború befejeződött. Amikor végül mégis elfogadták a tényt, az SOE-nek és az MI_9-nek újból rengeteg feladata akadt: meg kellett szervezniük az összes hadifogolycsoport felkutatását, az orvosok és a gyógy-, valamint kötszerek szállítását, és haza is kellett vezényelniük a lefegyverzett japánokat. Az SOE-nek több dolga volt a háború befejeztével, mint akkor, amikor még folytak a harcok. A rádiósaik teljesen le voltak terhelve. A kiszabadított foglyok közül sokan önként vállalták, hogy segítenek nekik. G. H. Haddow százados (királyi híradósok) két hónapig tartotta fenn a kapcsolatot Bangkokkal.

MacArthur tábornok nem engedte az OSS embereit az általa irányítás alatt tartott területekre, aminek egyrészt az volt az oka, hogy ki nem állhatta

a különleges hadviselési erőket – főleg az OSS-t –, másrészt pedig az, hogy egyedül ő akarta Washingtonnal tartani a kapcsolatot. Az Ausztráliából SOA néven dolgozó SOE ellen azonban nem volt kifogása.

Az SOA vezényelt le egy rendkívül hősies és hatékony műveletet 1943-ban. Ivan Lyon őrnagy hivatásos őrnagyként szolgált Malájföldön, mielőtt Szingapúr 1942-ben elesett. A bajtársaival ellentétben ő úgy vélte, nagyon is reális esélye van annak, hogy a japánok sikeresen elfoglalják a félszigetet. Szingapúr kiváló vitorlásklubbal rendelkezett, Lyon pedig úgy döntött, hogy összeköti a kellemeset a hasznossal, és nekilátott katonai szempontból felderíteni a környező szigeteket. Felfedezett számos olyan helyet, ahol kisebb hajókat jól el lehetett rejteni, s komoly csapást mérni az ellenséges hajókra. Amikor Szingapúr elesett, Lyon Ausztráliába ment – már ez sem volt semmi, hiszen a távolság mintegy 3600 kilométer –, és felvette a kapcsolatot az SOA-vel. Ott nekilátott megtervezni az SOE történetének talán legkeményebb és legvakmerőbb akcióját. Végül, három ausztrál társával halászhajóra ült, és a japánok által ellenőrzött vizeken keresztülhajózva – szigetek és ellenséges őrhajók között szlalomozva – csendben besiklott a szingapúri kikötőbe. A kikötőben tapadóaknákat helyeztek el a japán hajók oldalán, aminek következtében mintegy 40 000 bruttóregisztertonna süllyedt el. Aztán visszahajóztak Ausztráliába, ahol senki sem hitte el nekik. Csendben ünnepelték meg a sikerüket, amikor az elfogott japán üzeneteket dekódolták, és kiderült, a japánok valóban elvesztették azokat a hajókat, amelyekről Lyon beszámolt. Az akció után a japánok sokkal elővigyázatosabbak lettek, mert meg voltak róla győződve, hogy a szövetségesek valami új tengeralattjárót vetettek be. Az eszükbe sem jutott, hogy mindössze néhány magányos szabotőr látta el a hajók baját.

1944 szeptemberében Lyon úgy döntött, hogy újra próbálkozik, azonban ezúttal nagyobb erőkkel. A csapata huszonhárom főből állt, és hajó helyett, amely túlságosan veszélyes lett volna, ezúttal egy Fremantle-ből induló tengeralattjáróval tették meg az utat. Tizenöt „Csipkerózsikának" elkeresztelt, víz alá süllyeszthető kenut is magukkal vittek. Ez az egyszemélyes vízi jármű 60 kilométert tudott megtenni a felszínen 8 km/h sebességgel, és ugyanennyit a víz alatt 6 km/h sebességgel. A jármű előnyeit felesleges felsorolni, azonban volt egy rossz tulajdonsága, mégpedig az, hogy időnként váratlanul kiemelkedett a vízből. A terv az volt, hogy elfoglalnak egy dzsunkát, és kikötnek vele Merapas szigetén, Szingapúrtól nem messze. Ez sikerült is, a tengeralattjáró pedig visszatért Ausztráliába, hogy majd a tervezett időpontban visszamenjen, és felvegye őket. A tengeralattjárónak azonban a visszaút előtt meghibásodott a motorja, és egy másik jármű vette át a feladatot. Némi késéssel ugyan, de a második tengeralattjáró Merapas közelébe ért, csak éppen senkit sem talált ott. Ennek szomorú oka volt. A dzsunka rendben elért Szingapúrba, de horgonyzás közben a maláj rendőrség hajója gyanút fogott, és tüzet nyitott rá. Mivel a kis hajót Lyon japán járműnek nézte, parancsot adott az embereinek, hogy tüzeljenek. Az összes maláj rendőrt megölték, majd elsüllyesztették a dzsunkát, és a „Csipkerózsikákkal" Merapas felé vették az irányt. A japánok eközben észbe kaptak, és üldözőbe vették őket. Merapast elérték ugyan, és heves tűzharcok árán egy időre sikerült egérutat nyerniük. Több emberük a tűzharc közben esett el, a többieket elfogták a japánok. Majdnem hat hónapig tartották fogva, majd 1945. július 7-én lefejezték őket. A háború öt héttel később ért véget.

Ennek ellenére az akció nem volt teljesen hiábavaló. Szorongatott helyzetükben is – miközben a japán hajó legénységével harcoltak a szingapúri kikötőben – maradt idejük arra, hogy robbanótöltetet helyezzenek el egy japán cirkáló oldalán. Azt is megmutatták, hogy ha elég sok ilyen akcióra kerül sor a jövőben, akkor valamelyik csoportnak sikerül célba érnie, és komoly kárt okoznia.

Az SOE egészen más területen is harcba szállt, ez pedig a valutapiac és a kereskedelem manipulációja volt. Az egész abból indult ki, hogy az SOE megtudta, hogy Japán több gumival rendelkezik, mint amit fel tud használni, és arra gondolt, hogy a gyártók talán szívesen szabadulnának meg a készlet egy részétől. A szövetségeseknek ez jól jött volna, a kínaiak pedig tökéletes közvetítőknek látszottak. Természetesen a japánok nem szerették volna, ha a stratégiai anyag az ellenség kezébe kerülne, ezért a tranzakciót a létező legóvatosabban kellett lebonyolítani. Egy lelkes londoni gumibrókert, Walter Fletchert választották ki a feladat elvégzésére. Fletcher apja (Paul Fleischel) osztrák állampolgár volt. Később parlamenti képviselő lett, majd lovaggá ütötték, de nem a politika, hanem a kereskedelem terén elért eredményeiért. Cruickshank idézi a könyvében az egyik SOE-ügynököt, aki azt mondta róla: „Nem az a fajta ember volt, akire rá lehetett volna bízni egy özvegy vagy egy árva ingóságait."

Eleinte sokan szkeptikusan vélekedtek a tervről. Fletcher Washingtonhoz fordult az ötletével, de az amerikai kormány mindössze 25 000 angol fontnak megfelelő összeget volt hajlandó áldozni az ügyért. A brit államkincstár 100 000 fontot adott. Ezek az összegek talán nagynak tűnnek, de eltörpültek a lehetséges nyereséghez képest. Azonban Fletcher váratlanul megváltoztatta a tervet, és ez némi bizalmatlanságra adott okot. Eredetileg Borneóban akarták átvenni a gumit, onnan pedig csendben elszállítani. Fletcher amerikai társa, L. W. Elliot őrnagy már meg is szervezte a szállítást. De ezt a tervet Fletcher túl átlátszónak találta.

Fletcher rájött, hogy a gumi túlságosan nagy és túl olcsó ahhoz, hogy egymagában különösebb hatással legyen a japán gazdaságra. Ekkor felvetette a kininnel és a volfrámmal való kereskedelem lehetőségét. Ezt azonban csak nagy nehézségek árán tudták volna elvinni a japánok orra elől. A megoldást Kína jelentette, hiszen az országban ekkor már javában folyt a japán területekről becsempészett áruk szállítása a bejáratott utakon. Mindenki legnagyobb döbbenetére a kínaiak rábólintottak Fletcher valószerűtlen ötletére, aminek valószínűleg az lehetett az oka, hogy szerettek kockáztatni, és mert Fletcher rendkívül meggyőző személyiséggel rendelkezett. A Brit Termelési Minisztériumot, amely Fletcher tranzakcióját finanszírozta, azonban már nem tudta meggyőzni. A hivatalnokok közölték vele, hogy ami sok, az sok. Fletcher vállalkozását, amely nem hozott a konyhára se gumit, se volfrámot, se ólmot, se kinint, se semmit, csak ígéreteket, le akarták állítani.

De Fletchert nem lehetett eltántorítani. Arra a következtetésre jutott, hogy a kínaiak biztosan összetörnék kezük-lábuk, hogy csempészárut adhassanak a szövetségeseknek, ha gyémánttal fizetnének nekik. A gyémántot találta a legalkalmasabb fizetőeszköznek, de nem zárta ki a többi drágakövet sem. Csak hogy megmutassa, mit lehet elérni, ha az ember egy kis játékba kezd a „keményvaluta"-piacon, Fletcher rúpiáért kínai dollárt vett, méghozzá kétszer annyit, mint amennyit a hivatalos valutaárfolyamon vehetett volna. Ehhez még csak nem is kellett a drágaköveket bevetnie, mégis felnyitotta a brit kormány szemét, amely most már látta, milyen lehetőség rejlik a fekete valutázásban. Fletcher később azt is bebizonyította, hogy a brit kormány által hivatalosan fizetett összeg negyedéért is tud kínai dollárt venni. Mivel Nagy-Britanniának meglehetősen sok kínai dollárra volt szüksége ahhoz, hogy kifizesse az általa alkalmazott diplomatákat, üzletembereket és katonákat, mindez rendkívüli előnyhöz juttatta.

Talán hihetetlennek hangzik, de ettől kezdve Fletcher a brit kormány jóváhagyásával és egyetértésével óriási összegeket forgatott meg feketén a valutapiacon. A kínai kormány minden bizonnyal kifogást emelt volna, ha megtudja, a nagy gonddal működtetett valutapiacát egy feketéző pénzváltó megfúrta, ezért Fletcher kénytelen volt magát kereskedőnek kiadni. Fletcher előrelátóan megszervezett egy szindikátust, amely vezető kínai üzletemberekből, banki és hivatali alkalmazottakból állt, s amelynek a saját vállalata is a tagja volt. A profit 7%-a a kínai titkosszolgálat kasszájába ment, amelynek vezetője a közutálatnak örvendő Taj Li tábornok volt. Ezzel Fletcher elérte, hogy a szervezet is támogatta, és nem akadályozta a pénzváltó vállalkozás működését.

A pénzváltó kiválóan működött. A kínai szindikátus hamar óriási kereskedelmi szervezetté nőtt, amely uralta a valutapiacot. Időközben az amerikaiak,

a mindenható dollár támogatásának köszönhetően, maguk is tettek pár sikeres lépést a piacon. Mire a háborúnak vége lett – ami a kínai szindikátus végét is jelentette –, Fletcher 77 millió angol fontot takarított meg a szövetségeseknek a pénzváltó szervezete révén.

Essen szó egy másik egyszemélyes szervezetről, akinek azonban nem volt köze se az SOE-hez, se az OSS-hez: Wendell Fertigről, egy amerikai bányamérnökről. Fertig Mindanaón tartózkodott, amikor az amerikai csapatok megadták magukat a Fülöp-szigeteken, 1942 májusában. Noha egy átlagos térképen csak mindössze egy tucat sziget van feltüntetve, a Fülöp-szigetek valójában több ezer kis szigetből áll. A nagyobbak közül Luzon a legészakabbra, Mindanao pedig a legdélebbre fekvő sziget. Amikor Fertig tudomására jutott, hogy az amerikai csapatok megadásra készülnek, és hogy őt magát is hamarosan internálni fogják, úgy döntött, nem adja fel magát. Maga köré gyűjtötte a hasonló gondolkodású férfiakat, és Mindanao olyan pontjára ment velük, amelyről úgy vélte, oda a japánok nagy valószínűség szerint nem fogják követni. Az út azonban rázósabb lett annál, amire számítottak. Minden rossz megtörtént velük, ami egy dzsungelben megtörténhet: rendszeresen eltévedtek, halálra kínozták őket a rovarok és a piócák, a ruháik elrohadtak, az elvakart rovarcsípésekből mély fekélyek lettek, a váltóláztól pedig teljesen legyengültek. Ennek ellenére biztonságos helyre vergődtek, majd felvették a kapcsolatot más olyan csoportokkal, amelyek szintén úgy döntöttek, inkább gerillatevékenységet folytatnak, de nem adják meg magukat. Mindanao elég nagy volt ahhoz, hogy ezt lehetővé tegye. A szigeten azonban kevésbé jó szándékú erők is működtek. Ezek útonállók voltak, akik kihasználták, hogy a szigeten többé nincs törvény, és fosztogatni kezdtek a sok szenvedést látott falvakban.

A japán győzelmet követő hónapokban a filippínók nem látták értelmét annak, hogy ellenálljanak elkerülhetetlen sorsuknak. Korábban is érkeztek a hazájukba hódítók, így tudták, ha elég sokáig várnak, akkor az idegen uralom vagy elviselhetőbbé válik, vagy jön az idegen elnyomók helyére egy új idegen elnyomó. A japán elnyomók azonban olyannyira kegyetlenek voltak, hogy a filippínók közül egész csapatra való férfi döntött úgy, hogy felveszi a harcot a zsarnokokkal. Így aztán Fertignek rengeteg újonca lett. Amikor MacArthur főhadiszállása rájött, micsoda potenciállal rendelkezik Fertig hadereje, fegyvert, muníciót és ellátmányt kezdett szállítani nekik. A szállítmányokkal – amint arra számítani lehetett – gyakran semmit sem lehetett kezdeni. Ennek ellenére Fertig 35 000 főből álló csapata súlyos csapást mért a japánokra, amelynek az lett a következménye, hogy a japánok egyre céltudatosabban igyekeztek végezni vele. Szerencsére az amerikai felmentő sereg még azelőtt megérkezett, hogy a japánok sikerrel jártak volna, bár voltak sötét pillanatok, ami-

kor úgy tűnt, az egyik szigetről a másikra „ugró" amerikai haderő, melynek célja Japán meghódítása volt, ki fogja kerülni a Fülöp-szigeteket. De amikor MacArthur 1942-ben elhagyta a Fülöp-szigeteket, ígéretet tett: „Vissza fogok térni." MacArthur számára a rövid távú katonai célok elérésénél fontosabb volt az, hogy betartsa az ígéretét.

Fertig bátor ellenállása nem befolyásolta ugyan jelentős mértékben a háború kimenetelét, de érdemes szót ejteni róla, mivel a maga nemében egyedülálló próbálkozás volt. Fertig létrehozta saját gerilla-, illetve szabotőrhaderejét, méghozzá úgy, hogy közben nem élvezte egy hatalmas, jóllehet távoli hadigépezet támogatását. Egyszerűen csak egy elszánt ember volt, aki elhatározta, a lehetetlen körülmények ellenére is felveszi a harcot a japánokkal. Sajnos a jóindulat, amellyel a filippínók viseltettek az amerikaiak iránt Fertig munkájának köszönhetően, hamar szertefoszlott a felmentő seregben szolgáló katonák viselkedése miatt. John Keats, aki dokumentálta Fertig Fülöp-szigeteken folytatott magánháborúját, a következőt írta: „...a japánok kiirtása alatt és a győzelem első hónapjaiban veszítettük el a háborút a Fülöp-szigeteken." Részletesen leírta, hogyan tették tönkre az amerikaiak a helyi értékeket azzal, hogy túlfizették a filippínókat, hogy feketekereskedelmet folytattak, hogy az asszonyaikat prostituáltaknak nézték, és hogy megvetően flipcsinek nevezték őket (ahogy a japánokat japcsinak). Szerencsére mindez ideiglenes volt, mert amikor Fertig évekkel később visszatért, hogy ellátogasson azokra a helyekre, ahol egykor meghúzódott, és harcolt, hihetetlenül meleg fogadtatásban volt része. Ezrek sorakoztak fel az utak mellett, amelyeken autózott. A kellemes emlékek megmaradtak, a rosszak szertefoszlottak, mintha az egész csak valami rémálom lett volna.

Noha Fertigé volt a legnagyobb ellenálló csoport a Fülöp-szigeteken, nem volt az egyetlen. Egy William Dyess nevű amerikai őrnagy is harcolt Mindanaón. Kilenc bajtársával megszökött egy fogolytáborból, és csatlakozott egy gerillabandához. A gerilláknál ekkor már több amerikai élt, így azok örömmel fogadták Dyesst, aki gyakorlott gyalogostiszt volt.

Szót kell ejteni még egy sikeres gerilla vezérről, egy amerikai őrmesterről, aki még csak nem is gyalogos katona, hanem műszaki rajzoló volt. G. R. Moore őrmesternek hívták. Amikor a Fülöp-szigeteket elfoglalták a japánok, hajón megszökött, de elfogták. Az őrmester azonban ismét megszökött, és csatlakozott egy filippínó gerillacsapathoz, amely komoly problémát okozott a japánoknak. Moore-ról rövid időn belül kiderült, hogy született vezér, így ő lett a gerillák parancsnoka. Azonban a japánok az egyik gerillaellenes akciójukban őt is elfogták. Bebörtönözték, és rendszeresen megverték, hogy árulja el a bajtársait, de az őrmester harmadszor is megszökött, és túlélte a háborút.

Érdemes megemlíteni még egy angol katonát, Jim Wright közlegényt, akit az egysége hátrahagyott a dzsungelben, miután lábon lőtték, s aki élelem, víz és kötszer nélkül elindult, hogy egy rémálomba illő út után – reményeik szerint – Szingapúrba érjen. Pár nappal később rátalált néhány kínai gerilla; velük maradt a háború végéig. A gerillák rajta kívül még huszonöt brit és ausztrál katonát vettek magukhoz, de csak Wright és még egy katona bírta ki élve a három és fél évet a dzsungelben. Wright mellesleg mesterlövész volt, és végig azon volt, hogy megtanítsa rendesen lőni a gerillákat, akik azonban továbbra is ugyanolyan pocsékul lőttek, mint azelőtt. Wright történetéből könyv készült, a címe *A Fearful Freedom.*

9. Bonyodalmak Keleten

A II. világháború története bővelkedik nyomasztó elemekben, de a konfliktus legnyomasztóbb aspektusa talán mégis az egyes országok közötti és az országokon belüli féltékenység és intrika volt. Amerika mindenképpen meg akarta akadályozni, hogy visszaálljon a gyarmati rend; közben Franciaország szerette volna visszaszerezni a háború előtti pozícióját; Oroszország pedig bármire képes volt, hogy kiterjessze kommunista birodalma határait. Nagy-Britannia leginkább azzal volt elfoglalva, hogy a háború ellenére se veszítse el a piacait és befolyását. A titkos szervezetek szintén a saját céljaikat próbálták elérni, s időnként nekik is meggyűlt a bajuk féltékeny riválisaikkal. Az egyes szervezetek Európában sem bántak egymással kesztyűs kézzel, de ahhoz képest, ami Kínában folyt, az európai szervezetek kapcsolata barátságos és harmonikus volt.

Indokínában azért nem sikerült hatékony ellenálló mozgalmat létrehozni, mert az országon *kívülről* érkező csoportok nem tudtak közös nevezőre jutni a politikai nézeteiket illetően. Senki se tudta, mit gondoljon az Indokínában tartózkodó franciákról, akik névlegesen Vichy-irányítás alatt tevékenykedtek. A kérdés az volt, hogy vajon ők is annyira britellenesek (és Amerika-ellenesek), mint Francia Észak-Afrikában lévő honfitársaik? Vajon aktívan támogatni fogják-e a japánokat, vagy pedig a szabad franciák oldalára állnak majd? Amikor már majdnem úgy tűnt, hogy a szabad „francia mozgalom"-verzió fog megvalósulni, Roosevelt egy óriási kavicsot hajított az indokínai tó vizébe, amikor közleményt intézett többek között a brit, orosz, kínai és török képviseletekhez, melyben kijelentette, hogy a franciák soha többé nem uralhatják Indokínát. Ezt azzal indokolta, hogy az elmúlt száz évben a franciák semmit sem tettek az országért.

Ennek a meglepő kijelentésnek érzelmi alapja volt, bár a tudatlanság és a belpolitikai elvárások is közrejátszottak abban, hogy ilyesmi elhangozhatott. Az amerikai elnök hajthatatlannak látszott, Churchill pedig nem akarta megsérteni azzal, hogy ellentmond neki egy ilyen viszonylag jelentéktelen ügyben. 1944-ben egy elég komoly szabad francia haderő mégis felajánlotta, az országba megy, hogy segítse a 136. különítmény munkáját. Churchill elfogadta az SOE javaslatát, hogy engedjen be egy francia haderőt az országba, hogy támogassák a helyi ellenálló csoportokat. Így az amerikaiakat nem kellett bevonni a dologba.

Amikor azonban kiderült, hogy az 1200 fős szabad francia haderő Észak-Afrikából odavezényelt katonákból áll, a brit Külügyminisztérium heves tiltakozásba kezdett. A tiltakozást azzal hárították el a szabad franciák, hogy a britek csak Roosevelt talpát akarják nyalni. A nézeteltérések és számos egyéb probléma ellenére felvették a kapcsolatot a bennszülött ügynökökkel, az ügynökök Indokínába mentek, és több alkalommal hadianyagot is ledobtak. A terv az volt, hogy létrehoznak egy komoly haderőt, hogy amikor a japánok támadásba lendülnek, a belső ellenállás jelentős legyen. 1944-ben úgy tűnt, hogy Japán ellen kizárólag elhúzódó harccal lehet győzni. MacArthur beleerősített a csendes-óceáni térségben, és Japán felé menetelt, útba ejtve Guadalcanalt, a Salamon-szigeteket, Saipant, a Fülöp-szigeteket és számos más, stratégiai fontosságú szigetet. Burmában a 14. hadsereg masszív támadást készült indítani, hogy leverje a japán ellenállást, Malájföldön pedig a 136. különítmény készült fel arra, hogy elvégezze a számára kitűzött feladatot, ha az országot támadás éri. A tengeralattjárók eközben súlyos károkat okoztak a japán flottában. Ekkor úgy tűnt, hogy Indokína felszabadítására rögtön Malájföld felszabadítása után kerülhet sor, valamikor 1945 második felében.

A japánok tudtak a tervekről, amelyek alapján a szövetségesek végső csapást akartak rájuk mérni, és – nem meglepő – igyekeztek azt minden lehetséges eszközzel meghiúsítani. Úgy döntöttek, hogy példát statuálnak Indokínában, és 1945 márciusában lecsaptak. Azonban nem indultak el megkeresni az ellenálló csoportokat, hogy leszámoljanak azokkal, ehelyett követelték, hogy a francia hadsereg – amely Vichy-utasításra nem segített nekik, és nem is akadályozta meg őket – hódoljon be nekik. A franciák tiltakoztak, és ezzel a sorsuk megpecsételődött. A japánok különböző társadalmi eseményekre csalták a francia tiszteket, ahol megölték őket. Azokat a katonákat, akik ellenálltak, amikor a japánok berontottak a barakkokba, elfogták, és lefejezték. A japánok a mészárlásaikat azzal indokolták, hogy tudomást szereztek arról, hogy a francia hadsereg ellenállókat rejtegetett.

Néhány francia tisztet és sorállományút sikerült még időben figyelmeztetni. Ők megpróbálták felvenni a harcot a japánokkal abban a reményben, hogy végül Kínában találnak majd menedéket. Lőszerük viszont már alig maradt, ezért az amerikai kormányhoz fordultak segítségért. Roosevelt először hátat fordított nekik, de Churchill kérésére megenyhült. De elkésett a segítség. Ha korábban beengedték volna a szabad franciák igen komoly haderejét, meg lehetett volna előzni a japánoknak ezt az aljas lépését. A 10 000 franciából 5000-nek sikerült eljutnia Kínába. A japán akciónak nemcsak katonák estek áldozatul. A japánok nőket és gyerekeket, illetve a japán hadseregből elmenekült, minden bizonnyal megháborodott férfiakat fogtak el és fejeztek le. Az indokínai nép egy olyan háborúba keveredett, amiből semmit sem értett. Idegen hatalmak közé ékelődtek, akikről semmit sem tudtak. Pedig ők csak a rizsföldeiken szerettek volna dolgozni, és szegény, de nyugodt életüket élni, amit már megszoktak.

A franciák részben felelősek voltak azért, ami történt. Sokkal korábban, amikor a japánok nem színleltek barátságot velük, az Indokínában lévő franciákat jobban érdekelték a belső intrikák, mint egy közös ellenálló mozgalom létrehozása. A szabad franciák megvetették a Vichy-franciákat, de mindkét csoport tartott a Ho Si Minh vezette kommunista ellenálló csoporttól, amelynek tagjaiban egy percig sem bíztak, pedig értékes hírszerző információforrásnak bizonyultak. Később Ho Si Minh lett a kommunista Vietnam vezetője, Giap tábornok pedig súlyos és egyben megszégyenítő csapást mért a franciákra Dien Bien Phunál.

Noha a hivatalos amerikai álláspont szerint a franciákat nem lehetett támogatni abban, hogy visszanyerjék eredeti pozíciójukat Indokínában, az OSS Kínában dolgozó tagjai szimpatizáltak a francia hadsereggel. Amikor az indokínai ellenálló mozgalom túlélői Kínába értek, az OSS ügynökei azonnal a segítségükre siettek. Az OSS azonban tisztában volt vele, hogy ettől kezdve a japán csapatok ellen már csak a Giap által remekül vezetett Viet Minh segítségével léphetnek fel hatékonyan. Ezért a lehető legjobban igyekeztek támogatni a Viet Minht. De hamar rájöttek arra is, hogy ha a franciákat a közeljövőben vissza is engedik a térségbe, nem lesz könnyű dolguk: a Viet Minh ugyanis elég határozott elképzeléssel rendelkezett az ország jövőjéről. Amikor azonban az OSS ügynökei a francia kormány tudtára adták mindezt, a franciák ügyet sem vetettek rájuk.

Az OSS számlájára írható még valami, amire később talán nem voltak annyira büszkék, ez pedig Ho Si Minh életének megmentése volt. Amikor az OSS orvosa meglátta a kommunista vezért, megállapította, hogy maláriát és trópusi vérhast kapott, és hogy kezelés nélkül biztosan meg fog halni. Azonban a modern gyógyszereknek és a kiváló orvosi ellátásnak köszönhetően Ho Si Minh felépült. Hálából „dzsungel-afrodiziákumokat" és csinos, fiatal, vietnami lányokat ajánlott fel az OSS-ügynökök részére Hanoiban. Sajnos az OSS-ügynökök számára megtiltották, hogy ilyen szinten összebarátkozzanak a kommunistákkal.

A háború befejezése nagyobb meglepetést okozott Indokínában, mint bárhol másutt. A Viet Minh azonban felkészült erre is, és mielőtt a szövetségesek átvehették volna az irányítást, felhúzták Hanoi prominens helyein a Viet Minh zászlaját. Teljes függetlenséget követeltek, nem kívántak gyarmat lenni, és azt állították, az ENSZ erre ígéretet is tett. Azzal fenyegetőztek, ha a követeléseiket nem teljesítik, addig fognak harcolni, amíg úgy nem lesznek a dolgok, ahogy ők akarják. Amint azt a világ, és konkrétan az Egyesült Államok megtanulta, nem csak blöfföltek.

Kína még a szomszédjánál, Indokínánál is bonyolultabb helyzetben volt. 1941-ben, amikor a szövetségesek még fel sem vették a harcot Japánnal, felmerült annak a lehetősége, hogy az SOE egységei, dán vezetés alatt esetleg Kínába menjenek, és megkezdjék a kínai gerillák kiképzését. (Úgy gondolták, hogy a britekkel való nyílt együttműködés rossz hangulatot keltett volna a térség kínai lakosságában, és diplomáciai szempontból sem lett volna bölcs lépés.) Az így létrejövő erőnek a kínai kommandócsoport nevet akarták adni. Azonban az „iskola" 1942 márciusáig nem kezdhette meg a működését, és azt követően is hamar bajba került. A kínai hadsereg megvetően vélekedett erről a független, új erőről, és követelte, hogy olvasszák bele a kínai hadigépezetbe. Ezalatt azt értették, hogy változtassanak nevet, és adják át értékes hadieszközeiket. Nem meglepő módon a brit nagykövet bejelentette, hogy ez nem lehetséges, a kommandócsoport működésének azonban véget kellett vetni.

Az amerikaiak más helyzetben voltak, de az ő dolguk sem volt egyszerű. Különleges kapcsolatot alakítottak ki Kínával – legalábbis ők így gondolták, amelynek az alapja a kereskedelem volt, valamint az, hogy mindkét ország megvetette a gyarmati uralom minden formáját, és hogy a történelem során az amerikaiak soha nem akartak koncessziót kicsikarni a kínaiakból. Az 1890-es években meghirdették a „nyitott kapuk elvét". A „nyitott kapuk" azt jelentette, hogy mindenki szabadon kereskedhetett, miközben Kína területi és politikai függetlensége sértetlen maradt. A kínaiak gyanakodva fogadták a „nyitott kapuk elvét", mivel 1898-ban az amerikaiak megvették a Fülöp-szigeteket a spanyoloktól, majd az országukhoz csatolták a Hawaii-szigeteket is. 1941-ben az amerikaiak mégis jóindulattal viseltettek a kínaiak iránt, és remélték, hogy a jóindulatuk viszonzásra talál. 1948-ig ez így is volt, de aztán egy teljesen más történet kezdődött.

Az OSS úgy tervezte, hogy 101. különítmény néven kezdi meg a tevékenységét Kínában. A 101.-ket Carl Eiffler őrnagy vezette, a kemény és tapasztalt harcos, akinek abban a szerencsében volt része, hogy Stilwell barátjának nevezhette magát. Stilwell azonban ki nem állhatta az irreguláris erőket, és bármennyire is barátok voltak Eifflerrel, eleinte hallani sem akart a 101. különítményről. A 101. különítményt csak a kínai kormány gyűlölte jobban. Ráadásul, hogy teljes legyen a kép, Stilwell összeveszett Claire Chennault tábornokkal is, Csang Kaj-sek tábornok tanácsadójával. Chennault volt mellesleg egy amerikai önkéntesekből álló, egészen kis légierő, a „Repülő Tigrisek" parancsnoka. Aki hajlandó volt meghallgatni, annak mindig szívesen elmagyarázta, hogyan tudná megnyerni a háborút Kínában kizárólag a Repülő Tigrisekkel, feltéve, hogy elegendő utánpótlást és támogatást kap.

Sokkal biztatóbbnak tűnt az a barátság, amely Milton „Mary" Miles haditengerész kapitány és Taj Li tábornok között szövődött. Mielőtt Miles 1942-ben Kínába ment, nagy vonalakban közölték vele, hogy mit várnak el tőle, vagyis hogy gyűjtsön információt, és keserítse meg a japánok életét. Taj Li

volt a kínai titkosrendőrség és a hírszerző szolgálat főnöke, így rendkívüli hatalommal rendelkezett, amivel hezitálás és lelkiismeret-furdalás nélkül élt is. Egyik hatékony fegyvere a Zöld banda volt, amely orvgyilkosságot is elkövetett Taj Li felkérésére, bár jórészt csak a saját hasznát kereste.

Taj Li, aki idegengyűlölő hírében állt, meglepte Milest, amikor előállt az ötletével, hogy amerikaiak segítségével képezzenek ki gerillákat és kémeket. A gyanakvó Washington vonakodva ugyan, de végül igent mondott, mert abban reménykedett, hogy Stilwell talán megenyhül a gerillák irányában. Nem így történt. Az SOE sem profitált az ügyből, ugyanis Taj Li gyűlölte a briteket, mert azok Hongkongban letartóztatták, és azzal vádolták, hogy német szimpatizáns. A baráti kapcsolatok ápolását az a tény sem segítette igazán, hogy a britek meg voltak róla győződve, a kínaiak nem is igazán akarnak harcolni a japánokkal, sőt nem hivatalosan, amolyan élni és élni hagyni alapon alkut is kötöttek velük. Stilwell azonban nem hagyhatta, hogy ilyen állapotok uralkodjanak a burmai fronton, ahol jelentős nyomás nehezedett rá. Amikor Eiffler felajánlotta a 101. különítmény szolgálatait, Stilwell kénytelen volt elfelejteni, mennyire megveti az irreguláris erőket, és elfogadta a felajánlást. A 101. különítmény „kacsin kommandósok" néven látott munkához, és olyan remek munkát végzett, hogy Stilwell – most először – nem tudott mibe belekötni. Azt viszont már élénken kifogásolta, hogy Miles kapitányt nevezték ki az OSS távol-keleti főnökévé, ráadásul mindenféle előzetes bejelentés nélkül. Stilwell nem tartotta túl sokra Taj Li tábornokot és az egész kínai hírszerzést. Meg volt róla győződve, hogy a kínai hírszerzés vagy pontatlan, vagy teljes egészében kitalált adatokon alapul. De amíg MacArthur nem engedte be az OSS-t az általa irányított területre, az OSS-nek szüksége volt egy bázisra, viszonylag közel Japánhoz. A legmegfelelőbb területnek Kína bizonyult, akár együttműködtek a kínaiak, akár nem, akár megbízhatóak voltak, akár nem, és akár biztonságos volt a térség, akár nem. Ennek következtében 1943-ban létrejött a Kínai–amerikai Együttműködési Szervezet (SACO). Taj Li lett az igazgatója, de továbbra is maradt a kínai titkosrendőrség és a hírszerző szervezet élén. Milest nevezték ki igazgatóhelyettesnek, de emellett még mindig ő volt az OSS távol-keleti főnöke és a kínai haditengerészeti csoport parancsnoka is. A kínaiak gondoskodtak az előerőről, az USA a munícióról.

Stilwell kezdettől fogva megvetette a SACO-t, amivel nem volt egyedül, bár neki kétségkívül több oka volt erre, mint a többieknek, mivel egy alkalommal nyakon csípte Taj Li egyik ügynökét, aki éppen a papírjai között matatott. Az illetőt szolgának adták mellé.

Ilyen kezdet után a SACO sorsát előre ki lehetett számítani. Semmilyen kézzelfogható eredményt nem sikerült elérniük. Milest 1943 végén leváltották, és a helyére egy tapasztalt amerikai ezredest küldtek. A Csang Kaj-sek

embereiből kezdtek kiábrándulni a szövetségesek. Aztán jött a hír, hogy Mao Ce-tung masszív kommunista ereje, amely Jenanban állomásozott, esetleg hajlandó lenne a japánok ellen vonulni, ha megfelelő felszerelésekkel látnák el. Fel kellett venni velük a kapcsolatot, mert jó esély volt rá, hogy ők talán meg tudnák állítani a japánokat, ha azok úgy döntenek, hogy benyomulnak Kína középső részére. Washingtonban azonban úgy látták, ha egy ilyen támadásra sor kerül, azt csak Csang Kaj-sek katonái és Mao Ce-tung kommunistái tudnák megállítani közös erőfeszítéssel, csakhogy gyűlölték egymást.

Ezúttal Washington jól értelmezte a kialakult helyzetet. Csang Kaj-sek és Mao Ce-tung is rájött, hogy ha a japánok tovább nyomulnak Kínába, akkor az ő jövőjük is veszélybe kerül. Ezért jobbnak látták, ha szövetségre lépnek a gyűlölt riválissal, akivel majd később le lehet számolni, mint hogy megkockáztassák, hogy legyűrjék őket a könyörtelen japánok. De Washington szerint Csang Kaj-sek túlságosan lassan mozdult meg, ezért nem túl udvariasan fel is szólította az azonnali cselekvésre. A sértődékeny Csang azonnal bűnbak után nézett. Elhitette magával, hogy a Washingtonból érkező felszólítás kizárólag Stilwell műve lehet, és válaszul üzenetet küldött Washingtonba, amelyben követelte „Ecet Joe" azonnali leváltását. Noha Roosevelt tisztában volt vele, hogy ez igazságtalan, be kellett látnia, hogy nehéz időket élnek, és hogy kiengesztelje Csangot, engedett a követelésnek.

1944 nyarán újabb viharfelhők érkeztek, egy magát „független haderőnek" kikiáltó, kínai martalócokból álló egység kihajózott Kínából, és kifosztott, majd porig rombolt jó néhány burmai falut. A kacsin kommandósok (OSS) követték a fosztogatókat Kínába, aztán alaposan ellátták a bajukat. Sajnos hamarosan kiderült, hogy a fosztogatók Csang Kaj-sek emberei voltak, és nem valami helybéli hadúré, ahogyan azt korábban gondolták. Ráadásul minden jel arra mutatott, hogy Taj Li is szerepet játszott a dologban. Kétségkívül ő jelölte ki a kifosztandó célpontokat. A kedélyek csak akkor csillapodtak le, amikor egy „pártatlan" nyomozás kiderítette, hogy mindenki egyformán vétkes volt az ügyben, vagyis mindenkit ártatlannak nyilvánítottak.

Az együttműködés tehát folytatódott. Aztán híre ment, hogy Csang kormányának meglehetősen magas posztjain japán kémek dolgoznak, valószínűleg Taj Li hallgatólagos beleegyezésével. Az amerikai hivatalnokok és katonák megdöbbentek azon, hogyan lehetnek Csang katonái ilyen szakadtak és roszszul felfegyverzettek, amikor Csang hadserege annyi hadianyagot és felszerelést kapott. Nyilván elpocsékolták, vagy elsikkasztották a szállítmányokat. Az OSS összetűzésbe keveredett a SACO-val, Taj Li tábornokot pedig egyenesen gyűlölte. (Taj Li egy repülőgép-szerencsétlenségben vesztette életét, 1946-ban; sokan vélekedtek úgy, hogy a szerencsétlenség nem a véletlen műve volt.) Taj Li azonban – amint azt korábban láthattuk – fontos láncszem volt a

fekete pénzváltó üzletben. Az „öreg motorosok", akik már jó időt eltöltöttek Kínában, meg sem lepődtek, látva a rengeteg összefonódást, álnokságot és csalást egy olyan országban, amely a túlélésért küzdött; az újonnan érkezett OSS-ügynökök viszont lehangolónak találták.

De Albert Wedermeyer tábornok vezetése alatt az OSS szívós munkája lassan kezdte meghozni a gyümölcsét. Még mindig eléggé messze voltak attól, amit el akartak érni, és inkább csak a szervezési fázisban jártak, a kivitelezésre még várni kellett. A terveik javát Csang kormánya rendre meghiúsította. Amikor Jedburgh-csoportokat és katonai vezetői hálózatokat küldtek a térségbe, hogy segítsék a kommunistákat, Csang főhadiszállásán túlra sohasem jutottak.

Ha figyelembe vesszük, hogy milyen hatalmas is Kína, valamint azt, hogy milyen ellentét húzódott az ország politikai klikkjei között, és azt, hogy a kínaiak ekkor már több mint tíz éve harcoltak a japánokkal, nem meglepő, hogy az SOE és az OSS nem ért el komolyabb sikereket. De amikor megpróbáljuk mérlegre tenni mindazt, amit elértek, nem szabad elfelejtenünk, hogy az igazi tesztre soha nem került sor. Ha nem lett volna a két atombomba, és a háború folytatódott volna 1945-ben és 1946-ban is, amint arra a legtöbben számítottak, a Kínában tevékenykedő OSS-csoportok bőven el lettek volna látva munkával. A japánok megpróbálták volna kivonni a csapataikat az országból, hogy megvédjék az anyaországot (Kínában mintegy 2 millió japán katona állomásozott), az OSS és az SOE pedig végre elemében érezhette volna magát, és minden erejével azon lett volna, hogy megakadályozza a japánokat abban, hogy mindannyian hazaérjenek. Ebben még Csang Kaj-sek sem tudta volna meggátolni őket.

Az OSS Kínában folytatott, problémákkal teli munkájáról már esett szó, de az SOE szerepéről még nem. Utóbbi azt a feladatot kapta, akadályozza meg a japánokat, hogy a saját céljaikra használják fel Hongkong hajóit és hajógyárait, Sanghaj iparát és a kantoni fegyvergyárat. Természetesen számos egyéb, legalább ilyen fontos célpontot is kijelöltek a számára.

Hongkongban némileg szokatlan szabotőr akciók kezdődtek. Ahelyett, hogy felrobbantották volna a kiszemelt célpontokat, az SOE ügynökei azt tervezték, hogy elcsalják a kínai szakmunkásokat, akik nélkül a japánok nem tudták üzemeltetni a hajógyárakat. Mindössze arra kellett őket rábeszélni, hogy utazzanak kilencven kilométert egy Vajcsou nevű, japánmentes településre. A költségeiket a brit kormány állta volna, amely ígéretet tett, hogy Eritreába viszi őket, ahol hajójavítással foglalkozhatnak, amelyért busásan megfizetik őket, a háború végén pedig visszaviszik őket Hongkongba.

Az SOE toborzásba is kezdett Kínában, amivel a brit hadsereg segédcsoportját (BAAG) bízták meg. A BAAG-ot L. T. Ride ezredes hozta létre akkor, amikor bajtársai közül 1942-ben néhányan megszöktek Hongkongból, akik szabad Kína felé menekültek. Szabad Kínának nevezték az ország meg nem szállt területeit, amelyet Csang Kaj-sek kormánya irányított. Tisztességtelen dolog lenne, ha nem említeném meg, hogy Csang Kaj-sek sokkal veszélyesebbnek tartotta Mao Ce-tung kommunistáit, mint a japánokat. Kínában két szakadár rezsim is működött, az egyik Nankingban, a másik Pekingben; mindkettő egyezséget kötött Japánnal. Csang azzal is tisztában volt, amit a kínaiak éreztek, és amivel valószínűleg ő is egyetértett, hogy Oroszország talán még Japánnál is komolyabb veszélyt jelent Kínára. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy a japán csapatok jelenléte az országban hosszú távon Kína javára fog válni, mert így Oroszországnak biztosan nem támad kedve betörni az országba, és kifosztani néhány tartományt, vagy még nagyobb gaztettet végrehajtani...

Ride a hongkongi tábori Mentőszolgálat parancsnokaként szolgált, amikor a japánok megtámadták a gyarmatot. A háború előtt Ride a Hongkongi Egyetemen tanított, mint fiziológiaprofesszor. Mielőtt professzor lett, érdekes pályát futott be. Az I. világháborúban közlegényként szolgált az ausztrál hadseregben Franciaországban. Hongkongból megszökni nem volt lehetetlen, de könnyű vagy veszélytelen sem, bár azt el kell ismerni, hogy a többi területről, amelyet a japánok lerohantak, gyakorlatilag nem lehetett megszökni. Amint biztonságos területre ért, Ride nekilátott felállítani egy szervezetet, amely segíthet megszökni a többi fogvatartottnak a gyarmatról. Ride ekkor még nem tudott róla, hogy már létezik egy MI_9 nevű szervezet, amely az egész világon tevékenykedik, s amelynek az a feladata, hogy hazajuttassa a rabokat, hajótörött tengerészeket, lelőtt repülősöket és az egységeiktől elszakadt katonákat. Az MI_9 hivatalosan nem tette be a lábát Kínába, mivel Kínát hivatalosan nem minősítették szövetséges háborús zónának, Hongkongban viszont jelen volt.

Aki meg akart szökni Hongkongból, annak instrukciókra és segítségre volt szüksége. Azokra a szökött foglyokra, akiket elcsíptek a japánok, igen kellemetlen sors várt, és akkor finoman fogalmaztam. Amint Kínába értek, egy, a kommunisták által irányított országban találták magukat, akik nem minden esetben viselkedtek barátságosan. Ride létrehozott egy megbízható idegenvezetőkből álló csapatot. A kínaiak minden nehézség nélkül mehettek Hongkongba, és hagyhatták el, ha parasztnak vagy munkásnak álcázták magukat. Az elkövetkező két év alatt Ride egy 248 emberből álló szervezetet épített fel. A segítségükkel egy év alatt mintegy 30 000 pácienst részesített orvosi ellátásban. Olyan helyeken is gyógyítottak, ahol orvosi ellátásról addig még csak nem is hallottak.

Az egészségügyi szervezet természetesen rendkívül hatékony hírszerző egységként is funkcionált. A tagjai rendkívül fegyelmezetten és becsületesen végezték a munkájukat. Roppant fontos információkkal látták el a kínaiakat. Még meteorológiai információt is továbbítottak Hongkongból, ami kapóra jött a Kínából induló pilótáknak. A meteorológiai információ katonai szempontból létfontosságú: ebből az okból kifolyólag 1939–1945 között a BBC egyáltalán nem sugárzott időjárás-jelentést Nagy-Britanniából.

Sajnos a mindenütt jelenlévő Taj Li tábornok felfigyelt Ride csapatára, és egyáltalán nem tetszett neki. Arra gyanakodott – teljesen alaptalanul –, hogy Ride lepaktált a kommunistákkal. Ahol csak tudott, keresztbe tett a BAAG-nek: tett róla, hogy a BAAG részére küldött rádiók soha ne érjenek célba.

Az SOE terve, hogy elcsalogassa a hajógyári munkásokat Hongkongból, kudarcot vallott. Kevesen döntöttek úgy, hogy élnek a felkínált lehetőséggel. A BAAG-nek viszont sikerült meglehetősen sok hajógyári mestert elcsalogatnia, aminek az lett az eredménye, hogy jelentős számú hajógyári munkást kellett a japán kikötőkből Hongkongba vinni, pedig odahaza is nagy szükség lett volna rájuk. A Japánból küldött emberek nélkül a hongkongi hajógyárak működésképtelenné váltak volna.

Ride munkája talán a kínaiak britekről kialakított véleményére volt a legnagyobb hatással. Miután látták, hogy a britek olyan gyorsan vereséget szenvedtek Hongkongban, a kínaiak, akik egyébként is megvetettek minden idegent, aki a földjükre merészkedett – különösképpen a briteket – örültek, és lenézték a briteket. Noha nem szerették a japánokat, akiket „sárga majmoknak" neveztek, azt nem tagadhatták le, hogy a japánok is ázsiaiak, és a tény, hogy egy ázsiai nép ilyen könnyen, gyorsan és alaposan elbánt egy európai hatalommal, roppant szívmelegítő volt a számukra. Most azonban Ride megmutatta, hogy a britek nem adták fel a harcot, hogy többet tudnak ajánlani nekik, mint bárki eddig előttük, és tartják a szavukat. A kínaiak pedig tisztelték ezt az emberi tulajdonságot. Egy kínai üzletembert talán nem könnyű sarokba szorítani, de ha egyszer a szavát adja, hogy egy üzletet meg fognak kötni, vagy hogy egy összeget egy bizonyos időpontig ki fog fizetni, akkor az úgy is lesz. Ride-ban meg lehetett bízni, emellett bátor volt, és ha ő készen állt kockára tenni az életét egy japánok elleni katonai akcióban, akkor ők is.

De Michael Foot professzor szerint Ride munkáját nemcsak az ellenség vagy a nehezen járható terep nehezítette meg. Az SOE mindenben segítette, amiben csak tudta, ellenben az MI_9 riválisszervezetnek tartotta a BAAG-t. Az OSS együttműködést színlelt, de megcsapolta Ride hírszerző forrásait, mielőtt azok még Ride-hoz érhettek volna, amikor pedig Ride végre rádióhoz vagy telefonkészülékhez jutott, a brit hadsereg (brit csapatok, Kína) úgy döntött, hogy a hadieszközeit kizárólag a királyi híradósok kezelhetik. A háttérben közben Taj Li is hatékony munkát végzett, és minden lehetséges alkalmat megragadott, hogy bebizonyítsa, Ride kommunista kollaboráns, és ezért veszélyt jelent Csang Kaj-sek kormányára. Amikor pedig Ride szöktető hálózata maximális fordulaton kezdett működni, az MI_9 amerikai megfelelője, amelyet MIS-X-nek neveztek, létrehozott egy Levegő–Föld Mentőszolgálat (AGAS) nevű csoportot, amely szerencsétlenül járt repülősök mentésére specializálódott. A BAAG és az AGAS végül egészen jól tudott egymás mellett dolgozni, ami azonban kizárólag a kivitelezők érdeme volt, és nem a tervezőké, akik messziről és azt kell mondani, hogy magas lóról irányították az eseményeket.

Ahogy a hadseregek lassan szorították a hurkot Japán körül, Ride munkája egyre nehezebbé kezdett válni. Túlságosan sok szervezet dolgozott már a térségben. Wedermeyert pedig, akinek már korábban sem tetszett, hogy Ride ilyen jól kijön a kommunistákkal, kinevezték az egész hadszíntér parancsnokává. Wedermeyer nem csak a harctéri tevékenysége miatt neheztelt Ride-ra. Nem teljesen alaptalanul attól tartott, hogy Ride az elsők között akar lenni, akik a felszabadított Hongkongba érnek. Ride-nak valóban szándékában állt ezt megtenni, de ezt nem verte nagydobra. Wedermeyernek azonban nem volt szüksége arra, hogy bárki megerősítse abban, amit már egyébként is előre eldöntött, és parancsot adott ki, hogy kezdjék meg a Hongkong–Kanton térség elleni kínai–amerikai hadművelet tervezését. Az erkölcsi értékek érdekes ütközése volt ez. Az ausztrál Ride szentül hitte, hogy Nagy-Britanniának kellene visszanyernie az uralmat Hongkong felett, ha másért nem is, hát azért, hogy aztán átadják a hatalmat azoknak, akik hűségesek maradtak Nagy-Britanniához a japán megszállás hosszú évei alatt. Wedermeyer viszont inkább a kínai hangokra hallgatott, amelyek azt mondták neki, hogy a gyarmat szívesebben létezne kínai–amerikai felügyelet alatt.

Ez volt az oka annak, hogy Wedermeyer nem engedélyezte, hogy az SOE egy őrnagyot, egy őrmestert és tizennégy kínait küldjön Hongkongba 1944 decemberében. A kis csapat rendkívül tapasztalt szabotőrökből és hírszerzőkből állt volna, de ahhoz, hogy Hongkongba lopózhassanak feltűnés nélkül, egy tengeralattjáróra lett volna szükségük, amit Ausztráliából kellett volna odaküldeni. Wedermeyer bejelentette, hogy az erőforrásokat ilyesmire nem lehet elpocsékolni, és megvétózta az SOE tervét.

Végül a britek lettek azok, akik először Hongkongba tehették a lábukat, mert a brit Királyi Haditengerészet gondoskodott róla. Mivel a bátor és találékony emberek munkáját gyakran meghiúsították a politikai előítéletek és az egyes szervezetek rivalizálása, még inkább tiszteletet ébreszt az emberben mindaz, amit Ride-nak és a BAAG-nek sikerült elérnie.

10. A többi érdekelt fél

Joggal hihetné azt bárki, azzal, hogy a háború befejeződni látszott Európában, és a szövetséges hadseregek Berlin felé közeledtek, a különleges hadviselési erők ideje lejárt. A valóságban azonban nem ez történt, és nem pusztán azért, mert Japánnak ekkor még esze ágában nem volt megadni magát, sőt készen állt arra, hogy akár éveken keresztül harcoljon a szövetségesek ellen. A kombinált hadműveletek parancsnoksága tisztában volt vele, hogy az Európáért folyó harcot rövid időn belül megnyerik, hacsak a németek nem rendelkeznek egy utolsó titkos fegyverrel (talán egy V–3-assal?), mert ebben az esetben a harc rettenetes pusztítással fog véget érni. Emellett szárnyra kapott néhány szóbeszéd is, amit ki kellett vizsgálni. Hitler állítólag épített magának egy bevehetetlen erődöt Berchtesgartenben, ahonnan – mivel fanatikus nácik védték – rendkívül nehéz lesz kifüstölni. Amíg pedig Hitler életben volt, és harcoló alakulatok vették körül, nem lehetett békés Németországról beszélni. Az emberek arról beszéltek, hogy a nácik aranyat rejtettek el mély tavak fenekén, amit később fel fognak használni. Azt sikerült igazolni, hogy a nácik valóban elrejtettek bizonyos szállítmányokat, de nem tavak fenekén, hanem bányákban. A dilemma lényege az volt, ha a ládák aranyat rejtenek (később kiderült, hogy valóban ez volt a helyzet), akkor azt később is ráérnek felkutatni, ha azonban valami új, pokoli fegyver alkatrészeit, akkor nem késlekedhetnek. 1984 novemberében osztrák katonák egy kísérleti, víz alatti rakétaindító állványra bukkantak, amelyet a németek még 1945-ben rejtettek el egy tóban. A II. világháborúban nem vetettek be sem harci gázt, sem vegyi fegyvert, bár mindkét fél rendelkezett bizonyos készletekkel. A katonai elemzők szerint Hitler azért nem vetette be a háború korábbi szakaszaiban ezeket, mert úgy gondolta, a szövetségesek nagyobb készlettel rendelkeznek. De ki mondhatta volna meg előre, mit fog tenni, amikor már érezni fogja, hogy közel a vég?

A háború még korántsem ért az utolsó fázisába Németországban, amikor már eldöntött tény volt, hogy szükség lesz néhány rendkívül mozgékony titkos hadműveleti erőre, akik majd megadják a választ a fenti dilemmára. Az Olaszországban folyó harcok során a szövetségesek létrehoztak egy „S" különítmény nevű egységet, amelynek a feladata különleges hírszerzői anyagok megszerzése volt. Az „S" különítmény komoly sikereket ért el Nápolyban és Rómában, ahol ellenséges hadműveleti, tudományos és műszaki információkat sikerült megszereznie. Franciaországban a „T" különítményt bízták meg hasonló feladattal. (A „T" betű ezúttal nem rendelkezett titkos jelentéssel, mindössze az angol *target,* vagyis *célpont* szó rövidítése volt.)

1944 júliusában a szövetséges expedíciós erők főparancsnoksága (SHAEF) javaslatot tett, hogy hozzanak létre különleges hadműveleti csoportokat a királyi műszakiak, királyi híradósok és a Hírszerző Testület katonáiból, akik mesterien értettek az ellenség megtévesztéséhez és az álcázáshoz. Úgy véltek, hogy ezen képességek birtokában kisebb lesz az esélye annak, hogy a németek félrevezessék őket.

Sajnos ezek az egységek eleinte igen kevés sikert értek el főleg azért, mert rendkívül kevés információt kaptak a Franciaországban lévő célpontokról, amelyeket fel kellett kutatniuk. A munkájukat tovább nehezítette az a tény is, hogy azokon a területeken, ahol nyomozniuk kellett volna, időnként még harcok dúltak. A szövetségesek ráadásul kezdtek kifogyni az élőerőből, ezért amikor a „T" különítmény jelentette, hogy csak minimális sikert értek el, meglehetősen nagy nyomás nehezedett a tagokra, hogy térjenek vissza az alakulatukhoz, ahol nagy szükség lett volna rájuk.

De a „T" különítmény túlságosan értékes volt ahhoz, hogy csak úgy feloszlassák. Az SHAEF hangsúlyozta, hogy mindennél fontosabb beazonosítani és biztosítani bizonyos gyárakat (hadianyaggyárakat), dokumentumokat és üzemanyagraktárakat, amelyeket a civil lakosság esetleg megsemmisíthet, vagy kifoszthat. A „T" különítményhez csatolt egyik egység a brit Királyi Haditengerészet 30. támadóalakulata volt (később ez az egység megkapta a kevésbé harcias 30. előretolt egység nevet). A 30. támadóalakulat valójában egy haditengerészeti kommandóegység volt, amelyet speciális feladatok elvégzésére jelöltek ki.

A 30. támadóalakulat képes volt akkor is elfoglalni a stratégiai fontosságú célpontokat, ha ott német ellenállásba ütközött. Aztán átengedték a terepet a specialistáknak (akik szintén harcoló alakulatok tagjai voltak), akik elvégezték a rájuk bízott feladatokat. A jelentésekből kiderült, hogy egy-két célponton belül olyan kellemes szállásokra talált a „T" különítmény, hogy csak vonakodva volt hajlandó tovább menni.

A „T" különítmény számára kijelölt célpontokra vonatkozó információ két forrásból származott. Az egyik az Egyesített Hírszerző Albizottság volt, amely elkészítette az általa csak „feketelistának" nevezett dokumentumot. A másik forrás a haderőnemközi topográfiai egység (ISTU) volt. Ez utóbbi, Oxfordban székelő szervezet rengeteg információval rendelkezett a lehetséges célpontokról, de mivel túlságosan messze volt az adott térségtől, és nem tudta, milyen harci állapotok uralkodnak az adott célpont közelében, nem tudta megmondani, hogy milyen haderejű egységek tudnák bevenni az egyes védett célpontokat. Éppen ezért bizonyos egységek számára előre ki kellett jelölni az elvégzendő katonai feladatot. Olyan egységeket vetettek be, mint például Őfelsége Liverpool ezredének 5. zászlóalja, a Királyi Berkshire ezred,

az 1. Oxfordshire és Buckinghamshire könnyűgyalogság, utász hadtest (ők voltak a légelhárítás és az ágcázó füst mesterei) és a brit királyi műszakiak (rájuk bízták a tűzszerész munkát és a páncélszekrények feltörését). A királyi műszakiak néhány tiszthelyettesét speciális betörő-kurzusra küldték Nagy-Britanniába; a „T" különítmény mindig magával vitte a saját betörőfelszerelését. A történelem során talán először használtak betörésre kifejlesztett eszközöket törvényes célokra, és először adtak ezért a törvényes betörőknek fizetést, de a körülmények mindenképpen rendkívüliek voltak.

Amint egy célpontot sikerült biztosítani, a helyszínre érkeztek a megerősített harctéri csoportok (CAFTS), amelyek felmérték a terepet. E csoportok védelmére külön egységek álltak készenlétben, ugyanis a tapasztalat azt mutatta, hogy a fontosabb célpontok közelében gyakran rejtőztek ellentámadásra kész német egységek, amelyek utolsó vérig is hajlandóak lettek volna harcolni, vagy éppen fosztogató bandák, vagy menekültek, esetleg szuvenírre vadászó, *szövetséges* katonák.

A Krupps és Meppen gyakorlóteret tartották a legfontosabb célpontnak, mivel itt végezték el a németek a legfontosabb fegyverteszteket.

1945 márciusában a „T" különítmény 6. raja azt a feladatot kapta, hogy keressen olyan anyagokat Németországban, amelyek vegyi fegyverek jelenlétére utalnak. Noha a CISC tudta, hogy a németek valószínűleg a nukleáris hadviselés terén is értek el eredményeket, az egész ügyet szigorúan titkossá nyilvánította, és közönséges katonai egységekre nem is bízott volna ezzel kapcsolatos feladatot. Ehhez egy egészen különleges egységet kellett volna a térségbe juttatni. A 6. raj tagjainak ezért egyszerűen megmutatták egy ciklotron (mágneses térben haladó részecskék gyorsítására használt berendezés) műszaki rajzát, és utasították őket, hogy ha találnak egy ilyet, akkor semmiképpen ne nyúljanak hozzá, de mindenképpen őrizzék.

Ennek az egységnek a védelmét a „Sárgásbarnákra" (kelet-kenti ezred) bízták. Ebben az alakulatban számos olyan tiszt szolgált, aki a civil életben magas társadalmi ranggal rendelkezett (több komoly tudós volt közöttük), s akit, miután egyenruhába bújtattak, igyekeztek ennek a társadalmi rangnak megfelelő rendfokozattal szolgálatba állítani. Talán egyetlen egységnél sem volt ennyi magas rangú tiszt: a legalacsonyabb rendfokozatú tiszt százados volt, s csak úgy hemzsegtek itt az ezredesek és a tábornokok. Az egyenruhára mindenképpen szükség volt, mert ha a németek elfogták volna őket egy ellentámadás során, a civil ruhájukban kémeknek tekintik és agyonlövik őket.

A 6. rajjal közölték, hogy a németországi Münsterlagerben valószínűleg van egy kémiai fegyverek gyártására kialakított üzem. A 6. raj talált is néhány laboratóriumot és raktárt, amelyet szemmel láthatóan sietve ürítettek ki; a földön hevert néhány jegyzetfüzetet. A laboratórium dolgozói a közeli erdőbe

menekültek, de pár nap múlva, amikor meggyőződtek róla, hogy nem fogják főbe lőni, amint meglátják őket, előjöttek a rejtekhelyeikről. A raj találkozott egy elbűvölő modorú és segítőkész némettel, aki főerdészként mutatkozott be. Remekül beszélt angolul, és elmondta a katonáknak, hogy az I. világháborúban tengeralattjáró-parancsnok volt, de aztán inkább erdőgazdálkodásra adta a fejét. Azt nem tudta megmondani, hogy hová lett a létesítmény parancsnoka, nyoma veszett.

A 6. raj szerencséjére, és a főerdész balszerencséjére, a parancsnokot elfogták. A kihallgatáskor elárulta, a „főerdész" valójában a térség náci felügyelője, aki éppen szabotőr akciókat szervezett. Hamarosan hadifogolytáborban találta magát.

A laboratóriumokban nem találtak semmi érdekeset, de az egyik amerikai katona, Kraus százados felfigyelt a létesítmény közelében lévő pajtára. Először csak az tűnt fel neki, hogy a pajta betonozott padlója túlságosan tiszta, aztán észrevett egy csapóajtót is. A csapóajtót felnyitva egy lépcsőt talált, amely egy föld alatti helyiséghez vezetett, ahol kemencékre, lepárlókra és csövekre bukkant. A tudósok megállapították, hogy a helyiségben folyt a „Tabun" nevű színtelen, szagtalan, íztelen ideggáz próbagyártása, amely ellen a szövetségesek gázálarcai semmilyen védelmet nem nyújtottak. A laboratóriumban találtak még egy diákkal teli szekrényt; a diákon ennek és más vegyi fegyvereknek a különféle emberi szervekre gyakorolt hatása volt látható. Úgy tűnt, hogy az utolsó pillanatban nyertük meg ezt a háborút. A „Sárgásbarnák" egyik századát a helyszínen hagyták, hogy megakadályozzák az esetleges szabotőr akciókat. A szövetséges hatalmak egyike sem sejtette, hogy a németeknek sikerült kifejleszteniük ezt a halálos gázt.

A kanadai őrnagy számára, aki a 6. rajt vezette akkor, amikor erre a fontos felfedezésre sor került, elégtétel volt. Harminc évvel korábban, 1915. április 22-én a németek gázt vetettek be a kanadaiak ellen a St. Julien-erdőben. A támadás annyira meglepte a kanadaiakat, és olyan sok volt a halálos áldozat, hogy már úgy tűnt, a németek keresztül fognak törni Calais irányába. De a kanadaiak kitartottak, és minden várakozás ellenére ellentámadásba mentek át. Ezzel mentették meg Calais-t. Teljesen helyénvalónak tűnt, hogy a kanadaiak, akik az I. világháborúban annyit szenvedtek a gáztámadástól, most megtalálják ezt a korábbiaknál is halálosabb gázt a II. világháborúban.

A háború vége felé a szövetségesek egyre jobban aggódtak Németországban raboskodó hadifoglyaik miatt, akik közül sokakat magukkal tereltek a visszavonuló német csapatok. Lehetségesnek tűnt, hogy a fogvatartóik túszként akarják majd felhasználni őket. Még ennél is jobban tartottak attól, hogy egy fanatikus SS-csoport beront a táborokba, és agyonlövi az összes fegyvertelen katonát, így állva szadista bosszút a németek vereségéért. Annak érdeké-

ben, hogy tisztább képet kaphassanak arról, hogy mi folyik Altengrabowban, ahol állítólag mintegy 146 000 szövetségest tartottak fogva, engedélyt adtak a *Violet,* „Ibolya" hadművelet végrehajtására. Ha a németeknek nem is voltak gonosz terveik a foglyokkal, a szövetségeseknek akkor is tudniuk kellett, hogy hová ne dobjanak le bombát, illetve mit ne lőjenek az ütegeikkel.

A szükséges információ megszerzése érdekében hat csoportot akartak ejtőernyővel ledobni a térségben: két brit, két amerikai és két francia csoportot. Az egyik brit csoport parancsnoka Philip Worrall őrnagy volt, akiről utoljára akkor hallottunk, amikor jelentkezett egy ejtőernyős-bevetésre, rögtön azután, hogy visszatért Görögországból, ahol az olasz csapatokkal együtt túlságosan is hosszú időt töltött el. A hat csoportnak a különleges szövetséges légideszantos felderítőerő (SAARF) nevet adták.

Altengrabow Magdeburgtól harminc kilométerre, keletre található, akkor pedig mintegy huszonkét kilométerre a német frontvonal mögött volt. Az akciókban résztvevők tudták, a táborokat észrevétlenül megtalálni nem lesz kis feladat. A térségben nyüzsögtek a német katonák, de még a civilek is fel voltak fegyverezve. Rendszertelen időközönként küldött rádióüzeneteiket rövidre kellett fogniuk, nehogy bemérjék őket. Tudomásukra jutott, hogy egy hólyaghúzó harci gázt tartalmazó tüzérségi lőszerraktárt fanatikusok fel akarnak robbantani. Megtudták, hogy a fogolytáborokban többnyire oroszok, franciák, belgák, lengyelek, szerbek és indiaiak raboskodnak, britek csak kisebb számban, legalábbis ők így tudták. A helyi lakosság tagjai közül sokan megőrültek, és külföldi munkásokat lőttek agyon, valamint egymást. Huszonnégy órával a megérkezésük után, Worrall csoportját egy nagyobb német erő körülfogta, így ők maguk is foglyok lettek.

Ezzel azonban a dolognak korántsem lett vége, ugyanis Worrall az elkövetkező három napban az altengrabowi tábor német parancsnokát arról próbálta meggyőzni, a háborúnak gyakorlatilag vége van, és akkor jár el a leghelyesebben, ha megadja magát, és átadja a tábort Worrallnak.

A német parancsnok nem dőlt be neki, viszont megengedte Worrallnak, hogy használja a rádióját, és felvegye a kapcsolatot a SHAEF-fel. Worrall így részletes leírást adhatott a táborról, amely kezdett kifogyni élelmiszerkészletéből, ráadásul nyolc fogolyról kiderült, hogy tífuszos, gyógyszerük azonban nem volt, amivel kezelni tudták volna őket.

A német parancsnok rájött, ha folytatni akarja a tárgyalásokat Worrall őrnaggyal, akkor kénytelen lesz egyeztetni a felettesével, ezért Worrallt a helyi hadosztályparancsnokhoz vitte. Ez utóbbi vonakodva ugyan, de megengedte Worrallnak, hogy létrehozzon egy Szövetséges Felügyelő Bizottságot a táboron belül. Azonban felgyorsultak az események, és 1945. május 1-jén a tábor parancsnoka parancsot adott az összes (700) brit és (1300) amerikai foglynak, hogy kelet felé meneteljenek. Worrall közölte vele, hogy ez lehetetlen, és ülősztrájkot hirdetett.

Ez a váratlan fordulat elbátortalanította a már így is aggódó és megzavarodott németeket. Az első reakciójuk az volt, hogy megfenyegették Worrallt, hogy agyonlövik, ugyanis – teljesen jogosan – úgy gondolták, hogy Worrall számos problémájuk fő okozója. Worrall azonban olyan magabiztosan tárgyalt velük, hogy a németek a főbelövés helyett úgy döntöttek, megengedik neki, hogy felvegye a kapcsolatot az USA 83. hadosztályával.

Ezzel Worrall problémái korántsem oldódtak meg. Tudta, hogy az amerikaiak megérkezéséig sokat kell várnia, és ha meg is érkeznek, akkor sem valószínű, hogy egy hadosztály nagy kárt tud tenni a táborban állomásozó, 15 000 még mindig elszánt németben. Worrall tudta, hogy mindenáron meg kell őrizni a rendet. Ha a német őrök a helyükön maradnak, akkor a felfegyverzett civilek vagy a Volkssturm nem támadhatja meg a tábort. A *Volkssturm* amolyan nemzetőrség volt, amely 16–60 éves férfiakból állt, és rendkívül gonosz dolgokra volt képes.

Az amerikai hadosztályparancsnok, aki tudta, hogy az oroszok hamarabb fognak a táborhoz érni, mint ők, kockázatos, ám alaposan átgondolt lépésre szánta el magát. Gyanította, ha az oroszok felügyelete alá kerül több ezer brit és amerikai katona, jó időbe telhet, mire ezek az emberek megláthatják az otthonukat. Noha a terület, amelyen keresztül kellett vágnia, tele volt német tankokkal, amelyek bármikor tüzet nyithattak rájuk, az amerikai parancsnok hetven teherautót és harminc mentőautót küldött a táborhoz, megrakva élelmiszerrel. Amint a járművek a táborba értek, az élelmiszert lerámolták, a teherautókra és a mentőautókba brit, amerikai, holland és belga foglyok szálltak, és távoztak. Aztán újra és újra fordultak a járművek, vitték az élelmiszert, és hozták a foglyokat. Az SAARF a táborban maradó foglyok számára is keresett helyet. Ők voltak azok, akik csak nemrég kerültek a táborba. Voltak közöttük franciák, olaszok és lengyelek is. Aztán megérkeztek az oroszok.

Worrall így ír arról, ami ezután történt:

> Május 4-én, pont ebéd előtt, egy újabb hatalmas, amerikai teherautó-konvoj érkezett, és megkezdtük felterelni a franciákat, a 700 olaszt és az 1000 lengyelt. De még mielőtt el tudtak volna indulni, kiáltásokat és lövéseket hallottunk. Olyan 14.00 körül megérkezett az orosz hadsereg, ami általános megdöbbenést keltett. A foglyok további evakuálását felfüggesztették. Végül megengedték, hogy a teherautók elmenjenek, de csak a franciák távozhattak. Ekkor megpróbáltam rávenni őket, hogy hadd mehessenek el az olaszok is, mert eszembe jutott az a tizennyolc hónap, amit együtt töltöttem a katonáikkal a görög hegyekben. Az orosz ezredes azonban hajthatatlan volt.

Elmondtam neki, hogy a legtöbb szerencsétlen lengyel nyugatra szeretne menni. Ettől rendkívül dühös lett. Ettől többet nem tehettünk, ő pedig nem köszönte meg nekünk azt, amit az orosz hadifoglyokért tettünk.

Worrallt hamarosan az orosz hadosztályparancsnok elé vitték.

A tábornok egy kis szobában ült, ami még kisebbnek látszott az óriási kemence miatt, ami a sarokban trónolt. A szobát egy szál gyertya világította meg. Az orosz tábornok az asztalnál foglalt helyet. Mivel addig soha nem láttam orosz tábornokot, egészen megbabonázott a látványa. A legtisztábban arra emlékszem, ami a mellére volt tűzve: egy bádoglemez volt az, amire vagy egy tucat kitüntetést vagy mit festettek. A szoba kellemesen meleg volt, nem pedig olyan barátságtalan, mint az, ahol a fekete kabátos, botforgató gestapós kihallgatott az elfogásom után.

A tábornok elmosolyodott, és alig látható kézmozdulattal adta a tudtunkra, hogy szeretné, ha leülnénk.

(Worrallt egy másik brit tiszt és egy tolmács is elkísérte.)

Aztán gyorsan megkérdezte tőlünk, hogy kik vagyunk, és mit csinálunk itt.

– Tábornok, Eisenhower tábornok, a szövetséges erők főparancsnoka utasítására jöttünk ide, hogy segítsünk a foglyokon, akik ebben a *Stalag*ban raboskodnak. Úgy tudjuk, hogy egy orosz összekötő csoport is van a főhadiszállásán, akik tudnak a küldetésünkről.

– Őrnagy, én soha életemben nem hallottam erről az Eisenhower nevű emberről, de ha hallottam volna róla, akkor sem változtatna semmi a dolgon, mert itt egyedül én vagyok a parancsnok. Én pedig azt a parancsot kaptam, hogy minden foglyot küldjek keletre, Odessza felé, a Fekete-tenger mellé.

– Tábornok, mi a legnagyobb örömmel mennénk keletre, de tartok tőle, hogy ez lehetetlen. Az egységünkből eltűnt öt francia. Időbe telik, mire megtaláljuk őket, és a felszerelésünk javát is el kell hoznunk abból a pajtából, ahová elrejtettük.

– Őrnagy, ma este meghozom a döntésemet.

Egész éjjel jöttek hozzánk a németek, mind tőlünk kértek védelmet, de el kellett küldenünk őket. Pár lányon viszont megesett a szívünk; felajánlották a szolgálataikat, ha segítünk nekik nyugatra szökni. Azt mondták, hogy szövetséges ügynökök, és hogy az oroszok megerőszakolták őket. Természetesen papírokkal nem tudták alátámasztani az állításaikat. Ennek ellenére magunkhoz vettük őket, hogy elmosogassanak helyettünk, meg hogy elkészítsék a reggelinket. Gondolom, meglepődtek, hogy egyéb szolgáltatást nem igényeltünk.

Másnap reggel, 07.30-kor, ez május 5-én volt, már tudtuk, hogy mire számíthatunk, mert egy másik orosz ezredest küldtek be hozzánk, aki közölte velünk, hogy két órán belül indulunk. Azt állította, hogy a tábornok úgy döntött, teherautón az amerikaiakhoz visznek minket, az Elba partjára. Engedélyt kértünk, hogy magunkkal vihessük a két lányt és egy vöröskeresztes mentőautót, amit egy francia vezetett, de udvariasan elutasították a kérésünket.

09.30-kor az ezredes visszajött két ócska, ütött-kopott teherautóval. Arra kértük, hogy vigyen minket a 83. amerikai hadosztályhoz, Zerbat mellé, mire ő közölte velünk, hogy Magdeburgba megyünk.

Az út az SAARF tizenhárom tagja számára igazán érdekesnek bizonyult.

Több kilométeren keresztül semmi mást nem láttunk, csak lovas szekereket meg háromkerekű kézikocsikat. A szekerek oldaláról csirkék lógtak, meg edények és még egy sparhert is. Az oroszok abból éltek, amit az országban találtak, a lányokat pedig magukkal vitték. Minden az övék lett, ami az útjukba került. A falakra nyilakat és néhány szót festettek, hogy ilyen és ilyen zászlóaljnak itt és itt kell megjelennie ekkor és ekkor. Nem voltak ott vörös sisakos katonai rendőrök dzsipekben minden egyes útkereszteződésnél. Az embernek olyan érzése támadt, hogy nem is orosz katonákat lát, hanem egy hatalmas hangyafolyamot, amely bármikor irányt változtathat, hogy aztán Franciaországon és Spanyolországon keresztül megcélozza a Gibraltári-szorost és Timbuktut.

Azonban az a téveszme, mely szerint az orosz hadsereg a napóleoni háborúk óta semmit sem fejlődött, vagy hogy a fegyvereiket Sztálingrádban hagyták, vagy Berlinben, vagy Prágában, szertefoszlott, amikor Magdeburgba értünk. Ott aztán óriási, lövészpáncélosokat láttunk, amelyeknek a csövei a folyó túlpartján lévő amerikaiakra irányultak.

Magdeburgból a Calbe-ban állomásozó amerikai főhadiszállásra vitték őket, mintegy harminc kilométerre.

Azt az éjszakát amerikai barakkban töltöttük. Az SOE–OSS embereit egyszerűen nem lehetett kordában tartani. És különben is, ki vagyok én, hogy parancsolgassak nekik? A létszámunk egyre csökkent, ahogy egyre többen döntöttek úgy, hogy meglátogatják az ismerőseiket a közeli egységekben.

Aztán hazaértek.

> Aztán a szerencsés választás megint kire esett? Hát, „mázlista" Worrallra, mert így neveztek el, mert persze mindenki olvasta a cikkeket az újságban. Amolyan különcnek tartottak, mert ki hallott már olyat, hogy valaki Berlin közelében kiugrik egy repülőgépből, és az oroszok orra elől elhappol majdnem 20 000 foglyot? Amiengem illett, azért tartottam magam különlegesnek, mert ebben a háborúban én is azon kevesek közé tartoztam, akik alig egy hetet töltöttek el hadifogolytáborban.

Worrall németországi szolgálata azonban ezzel nem ért véget. 1945 júniusában a „T" különítmény tagjaként kutatott Európában eltűnt ügynökök, katonai akták, atrocitások nyomai és olyan jelek után, amelyek arra utaltak, hogy a náci földalatti mozgalom továbbra is aktív maradt.

Európában véget ért ugyan a háború, de a II. világháború még nem. A Távol-Keleten könyörtelen harc dúlt a japánok ellen, és úgy tűnt, hogy a háború még meglehetősen sokáig el fog húzódni, és rengeteg áldozatot fog követelni. A legoptimistábbak is legalább még egy év harcra számítottak. A különleges hadviselési erőket alaposan megvizsgálták, és felmérték, hogy az egyes alakulatok mire lehetnek képesek a hatalmas Ázsiában, amely más volt, mint az európai hadszíntér.

Amint azt tudjuk, a II. világháború a Földnek ezen a részén 1945. augusztus 15-én ért véget. A nyugati hadseregeket leszerelték, a sort pedig számos fegyvernemnél a különleges hadviselési erők kezdték meg: a kommandóalakulatok, az SAS, az SOE és az SBS. Rájuk egy békés jövőben nem lehetett szükség. Pár évvel később azonban bebizonyosodott, hogy korai a feloszlatásuk. A régen bevált alakulatokat újfent aktiválták, és azok – az SOE kivételével – ma is aktívak.

E könyv célja az volt, hogy bemutassa, miként jöttek létre és fejlődtek tovább a különleges hadviselési erők, hogyan egészítették ki egymást, és milyen szerepet játszottak a végső győzelem elérésében. 1939-ben még nem léteztek különleges hadviselési erők, és ha a fegyveres erők kötelékében szolgálók közül bárki megjósolta volna, hogy egyszer lesznek ilyen irreguláris alakulatok, arra minden bizonnyal rásütötték volna, hogy vagy túl élénk a fantáziája, vagy pedig egyszerűen elment az esze. Azt mindenki elfogadta, hogy hírszerző egységekre szükség van, de amikor ezek az egységek olyan információkat gyűjtöttek be, amelyek a kialakított véleménynek ellentmondtak, ugyanezek az emberek már kevésbé örültek. És ez nem csak a brit hadigépezetről mondható el.

Arról is esett szó, hogy a britek nem hitték el, hogy repülőgépek komoly kárt tehetnek a hajóikban, mivel légi/tengeri hadgyakorlaton a döntőbírókat mindig a Haditengerészet látta vendégül, így azok nem akartak udvariatlannak tűnni nagylelkű vendéglátóik előtt azzal, hogy hálátlannak és nemkívánatosnak tűnő kritikákkal élnek. Talán ez okozta azt, ami 1941-ben történt a *Prince of Wales* és a *Repulse* hajókkal, amelyek indokolatlan veszélynek lettek kitéve.

Az 1940-ben Norvégiát, Dániát, Belgiumot, Hollandiát és Franciaországot ért villámtámadást követően a fegyvernemek gyorsan változtattak az álláspontjukon, és egészen másként kezdtek el vélekedni arról, hogyan fog folytatódni ez a háború. Churchill titkos erőket hívott életre, hogy azok „perzseljék fel Európát". Eleinte ez a kommandókat és az SOE-t jelentette. Továbblépést jelentett az SAS és az SBS létrehozása a Közel-Keleten, de mielőtt erre sor került volna, Nagy-Britanniát újabb sokk érte a Távol-Keleten, amikor Japán bejelentés nélkül berobbant a háborúba. Amerika nagy árat fizetett azért, hogy megtanulja, milyen hatásfoka lehet egy titkos, váratlan támadásnak.

1942-től kezdődően a titkos erők száma gyarapodni kezdett; gyakran működtek együtt az ortodox fegyvernemekkel. A kapcsolatukat nem lehetett mindig harmonikusnak nevezni, erre láttunk példát, de a jó mindig feledtette a rosszat. A háború végkimenetele az utolsó szakaszig kétséges volt, a közös akciók így létfontosságúnak bizonyultak.

Időnként elhangzik a vád, hogy a titkos erők műveletei által elért eredmények szerények ahhoz képest, hogy milyen sok anyagi forrást és energiát igényeltek. Azonban a II. világháború alatt számos alkalommal láthattuk, milyen fontos szerepet játszottak ezek az alakulatok. Láttuk például, hogyan akadályozták meg, hogy a nehézvíz eljusson Németországba, és a németek kifejleszthessék az atombombát; hogyan sikerült a német légideszantegységeknek bevenni az Eben Emael erődöt 1940-ben, és elfoglalni Krétát 1942-ben; mire volt képes az SAS a Nyugati-sivatagban 1942-ben; aztán láttuk a kommandósokat Norvégiában és a D-napon; és végül az SOE-t Franciaországban és a Balkán-félszigeten.

A trójai faló kora óta mindig voltak bátor és leleményes férfiakból álló kis csoportok, amelyek lehetővé tették a győzelmet ott, ahol a nagyobb hadseregek megtorpantak. Reméljük, hogy a világon nem kerül sor újabb nagy háborúra, de ha mégis, akkor annak a kimenetelét valószínűleg nem nagy alakulatok, hanem számos kisebb csoport fogja eldönteni.

Szójegyzék

A háborúban fedőneveket és rövidítéseket használtak, hogy megtévesszék az ellenséget. Ahogy telt az idő, elkerülhetetlenné vált bizonyos kódok vagy fedőnevek ismétlődése, bár más jelentéstartalommal. Manapság is találkozunk ilyesmivel. A PR rövidítés egyszerre jelent propagandát *(Public Relations)* és felderítő fényképezést *(Photographic Reconnaissance)*. A háborúban a rövidebb életű egységek rendszerint helyi fedőnevet kaptak, amelyet később, ha az egységet már feloszlatták, más tevékenységhez is felhasználtak. Az alábbi lista semmiképpen sem tekinthető teljesnek. A teljes lista több száz, vagy talán több ezer rövidítésből állna.

Az ártatlannak tűnő nevek mögött gyakran igen komoly katonai funkciók rejtőztek. Így például a „Van Group" nem egy teherautókból álló szállítócsoport volt, hanem egy előretolt csapásmérő erő.

A.14	A Légi Szolgálat „Y" Szolgálatért felelős egysége
Abwehr	A Wermacht kémelhárító és hírszerző szolgálata
AGAS	Levegő–föld Mentőszolgálat (Kínában működött)
BAAG	A brit hadsereg segédcsapata. Foglyoknak és másoknak segítettek megszökni Hongkongból 1942–1947 között.
B divízió	Az MI_5 kémelhárító szerve
BCRA	*Bureau Central de Renseignements et d'Action.* Szabad Francia Hírszerző és Szabotőr Szolgálat
BRAL	*Bureau de Recherches et d'Action à Londres.* De Gaulle tábornok titkosszolgálatának londoni irodája
CAFTS	Megerősített harctéri csoportok
CIA	Központi Hírszerző Ügynökség, az USA titkosszolgálata
D szekció	Az MI_6 szabotázzsal foglalkozó részlege, az SOE elődje
DZ	Ugrózóna (ejtőernyősök számára)
EAM	Nemzeti Felszabadítási Front (görög)
EDES	Görög Nemzeti Demokratikus Szövetség
ELAS	Görög Népi Felszabadító Hadsereg
Enigma	Német rejtjelező gép
F1	Francia nemzetvédelmi erő (katonai jellegű ellenálló erő)
FBI	Szövetségi Nyomozóiroda; nagyjából az MI_5 amerikai megfelelője
GCCS	Kormányzati Kódoló és Rejtjelező Iskola, Bletchley Park
Gestapo	Német titkosrendőrség

ISTU	Haderőnemközi topográfiai egység
HDU	Nemzetvédelmi egységek
LRDG	Nagy hatósugarú sivatagi csoport
LRPG	Nagy hatósugarú behatoló csoport
MI_8	Katonai hírszerzés, amely együttműködött az amerikaiakkal, valamint híradós biztonsági szerv
MGB	Folyami őrhajó
MI_5	Kémelhárító szervezet
MI_6	Titkosszolgálat. Kémkedés stb. a tengerentúlon. Másik neve SIS.
MI_9	Fogolyszöktetés
MIR	Katonai Hírszerző Kutatócsoport
MIS-X	Az MI_9 amerikai megfelelője. Fogolyszöktetés.
MTB	Gyorsnaszád
NID_9	Haditengerészeti Hírszerzés
NKVD	Belügyi Népbiztosság, orosz titkosszolgálat (a KGB elődje)
OCSI	Stratégiai Információkat Koordináló Hivatal
OSS	Stratégiai Hírszerző Hivatal, az USA hírszerző szolgálata, a CIA elődje
PAIFORCE	Perzsa és iraki erők
PID	Politikai Hírszerző Részleg
PPA	Popski magánhadserege
SAARF	Különleges Szövetséges Légideszantos Felderítőerő
SACO	Kínai–Amerikai Együttműködési Szervezet
SAS	Különleges Légi Szolgálat
SBS	Különleges csónakosszázad
SD	*Sicherheitsdienst,* az SS biztonsági szolgálata
SEAC	A délkelet-ázsiai erők parancsnoksága
D szekció	Az SIS egyik egysége, amelyből később az SOE lett. Feladata a szabotázs volt
SHAEF	Szövetséges expedíciós erők főparancsnoksága
SIS	Lásd az MI_6-nál.
SLU	Különleges összekötő alakulatok
SO_1	Az SOE „fekete" propagandával megbízott része.
SO_2	Az SOE operatív feladatokat végző része.
Ultra	Az elfogott Enigma-üzenetek rádiófelderítési műveletének fedőneve

Ajánlott irodalom

Louis Allen: *Burma: The Longest War*, Dent, 1984
C. Babington-Smith: *Evidence in Camera*, Chatto & Windus, 1958
J. G. Beevor: *SOE*, Bodley Head, 1981
Andrew Boyle: *The Climate of Treachery*, Hutchinson, 1979
A. Cave Brown: *Bodyguard of Lies*, Harper & Row, 1975
Peter Calvocoressi: *Top Secret Ultra*, Pantheon, 1981
Winston Churchill: *The Second World War*, I–VI. köt., Houghton Mifflin, 1948–53
Aileen Clayton: *The Enemy is Listening*, Ballantine, 1982
E. H. Cookridge: *They Came from the Sky*, Heinemann, 1963
Inside SOE, Arthur Barker, 1966
Charles Cruickshank: *Deception in World War II*, OUP, 1979
SOE in the Far East, Oxford, 1983
Richard Deacon: *A History of the Russian Secret Service*, Muller, 1971
A History of the Chinese Secret Service, Taplinger, 1974
A History of the British Secret Service, Academy Chicago
Kempei Tai: The Japanese Secret Service, Beaufort Books
D. Dodds-Parker: *Set Europe Ablaze*, Springwood, 1983
J. Durnford-Slater: *Commando*, Kimber, 1953
Bazna Elyese: *I was Cicero*, André Deutsch, 1962
F. D. Fane és Don Moore: *The Naked Warriors*, Allen Wingate, 1957
Xan Fielding: *Hide and Seek*, Secker & Warburg, 1954
Constantine Fitzgibbon: *Secret Intelligence in the 20th Century*, Stein and Day, 1976
C. Foley: *Commando Extraordinary*, Longman, 1954
M. R. D. Foot: *SOE in France*, University Publications of America, 1984
Resistance, McGraw-Hill, 1977
SOE: The Special Operations Executive 1940–46, BBC, 1984
M. R. D. Foot és J. M. Langley: *Escape and Evasion 1939–1945*, Bodley Head, 1979
R. Foxall: *The Guinea Pigs*, Robert Hale, 1983
Jósef Garlinski: *The Enigma War*, Scribner, 1980
P. Gregory: *British Airborne Troops*, Macdonald & Jane, 1974
R. A. Haldane: *The Hidden War*, Robert Hale, 1978
Robert Hammond: *A Fearful Freedom*, Leo Cooper/Secker, 1984

A. C. Hampshire: *Undercover Sailors*, Kimber, 1981
The Beachhead Commandos, Kimber, 1983
T. Harrison: *Living through the Blitz*, Penguin, 1978
F. H. Hinsley: *British Intelligence in the Second World War*, I–III. köt., Cambridge University Press, 1979, 1981, 1984
David Howarth: *We Die Alone*, Collins, 1955
Patrick Howard: *Special Operations*, Routledge & Kegan Paul, 1955
Undercover, Routledge & Kegan Paul, 1980
Ellic Howe: *The Black Game*, Michael Joseph, 1982
H. Montgomery Hyde: *Secret Intelligence Agent*, Constable, 1982
Allison Ind: *A History of Modern Espionage*, Hodder & Stoughton, 1965
R. Rhodes James: *Chindit*, John Murray, 1980
Rhodri Jeffreys-Jones: *American Espionage*, Free Press, 1977
P. Johns: *Within Two Cloaks*, Kimber, 1979
R. V. Jones: *Most Secret War*, Hamish Hamilton, 1978
John Keats: *They Fought Alone*, Secker & Warburg, 1963
Graeme Kent: *Espionage*, Batsford, 1974
Sherman Kent: *Strategic Intelligence for American Foreign Policy*, Princeton University Press, 1947
David Lampe: *The Savage Canary: The Story of Danish Resistance*, Cassell, 1957
Evelyn Le Chêne: *Watch for Me by Moonlight*, Eyre Methuen, 1973
Ronald Lewin: *Ultra Goes to War, McGraw-Hill*, 1978
The American Magic, Farrar, Straus & Giroux, 1982
Fitzroy Maclean: *Eastern Approaches*, Atheneum, 1984
Max Manus: *Underwater Saboteur*, Kimber, 1953
Jasper Maskelyn: *Magic Top Secret*, Stanley Paul, 1949
Sir John Masterman: *The Double-Cross System in the War of 1939–45*, Yale University Press, 1972
Ronald McKie: *The Heroes*, Angus & Robertson, 1960
M. Leslie Melville: *The Story of the Lovat Scouts 1900–1980*, St Andrews Press, 1981
A. Merglen (tr. K. Morgan): *Surprise Warfare*, Allen & Unwin, 1968
G. Millar: *The Bruneval Raid*, Bodley Head, 1974
Ewen Montagu: *The Man Who Never Was*, Evans, 1966
Beyond Top Secret U, Peter Davies, 1977
W. Stanley Moss: *Ill Met by Moonlight*, Harrap, 1950
A War of Shadows, Boardman, 1952
Malcolm Muggeridge: *Chronicles of Wasted Time*, Morrow, 1982
David Mure: *Practise to Deceive*, Kimber, 1977
Master of Deception, Kimber, 1980

Airey Neave: *Saturday at MI$_9$*, Hodder & Stoughton, 1969
G. G. Norton: *The Red Devils*, Leo Cooper, 1971
J. Overton-Fuller: *The German Penetration of SOE*, Kimber, 1975
Lauran Paine: *German Military Intelligence in World War II: The Abwehr*, Stein and Day, 1984
Gerald Pawle: *The Secret War 1939–45*, Harrap, 1956
V. Peniakoff: *Popski's Private Army*, dist. by Academy Chicago, 1975
Chapman Pincher: *Inside Story*, Sidgwick & Jackson, 1978
Their Trade is Treachery, Sidgwick & Jackson, 1981
Edwin Ride: *British Army Aid Group Hong Kong Resistance 1942–1945*, OUP, 1981
Harry Rositzke: *The KGB*, Doubleday, 1981
Francis Russell: *The Secret War*, Time-Life Books, 1981
H. St. G. Saunders: *The Green Beret*, Michael Joseph, 1949
David Smiley: *Albanian Assignment*, Chatto, 1984
Bradley Smith: *The Shadow Warriors*, Basic Books, 1983
Myron J. Smith Jr.: *The Secret Wars*, Clio Press, 1984
Richard Harris Smith: *OSS*, University of California Press, 1972
David Stafford: *Britain and European Resistance 1940–1945*, University of Toronto Press, 1980
Roy M. Stanley II, USAF: *World War II Photo Intelligence*, Scribner, 1981
Maj-Gen. Sir K. Strong: *Intelligence at the Top*, Doubleday, 1969
B. Sweet-Escott: *Baker Street Irregular*, Eyre Methuen, 1965
M. Tugwell: *Airborne to Battle*, Kimber, 1971
Philip Warner: *The Special Air Service*, Kimber, 1971
The D Day Landings, Kimber, 1980
Invasion Road, Cassell, 1980
Phantom, Kimber, 1982
The Special Boat Squadron, Sphere, 1983
Gordon Welchman: *The Hut 6 Story*, McGraw-Hill, 1982
Nigel West: *MI$_5$: British Security Service Operations 1909–1945*, Stein and Day, 1982
Denis Wheatly: *The Deception Planners*, Hutchinson, 1980
Burke Wilkinson: *By Sea and by Stealth*, Peter Davies, 1949
J. H. Williams: *Elephant Bill*, Hart-Davis, 1950
Sir Ronald Wingate: *Not in the Limelight*, Hutchinson, 1979
F. W. Winterbotham: *The Ultra Secret*, Harper & Row, 1974
Peter Young: *Storm from the Sea*, Kimber, 1955
Commando, Ballantine, 1972

Név- és tárgymutató

Az alábbiakban szereplő nevek és rendfokozatok (amennyiben meg vannak adva) a könyv által felölelt időszakra vonatkoznak, és később megváltozhattak, mert vagy ideiglenesek voltak, vagy az illetőt előléptették.

1. légikommandó (USAAF Burma) 66, 71
1. légi szállítású dandár 56
1. légideszant-különítmény (délfrancia hadművelet) 62–63
101. különítmény 78, 225–226
11. páncéloshadosztály 195
111. tábori ezred 128
133. különítmény 187, 189
136. különítmény 207, 213–214, 222–223
139. különítmény 180, 188
141. különítmény 115
18. hadosztály 74
3. brit légi misszió 155
30. kommandó (hírszerzés) 200
30. támadóalakulat, brit Királyi Haditengerészet 233
52. skót hadosztály 63
6. légideszant-hadosztály 59
77. gyalogdandár 65
83. amerikai hadosztály 239
9. gyarmati gyaloghadosztály 122

A_{14} 145
Aberdeen (Burma) 68
Adria 41–42, 44, 46, 48, 122, 183
Alamein, csata 153, 183
Albánia 43–45, 180, 184
Álcázáskísérleti különítmény 169
Alexander tábornok 163
Alexander, Hugh 150
Alexandrúpoliszi híd 184
Allot, K., százados 34
Altengrabow 237
Amies, Hardy 198
Andamán-szigetek 212
Antonescu 186
Appleyard, Geoffrey, százados 8, 35–36, 101–104, 115
Arnhem 10, 15, 20–22, 49, 57, 63–64, 159
Arnold tábornok (USAAF) 66
Astor, Jakie 158
Astor, Michael 158
Athén 183–184
Athlit 35
Auchinleck, Sir Claude, tábornok 26, 29–30, 48, 53, 88, 138, 210
Auka 148

Babbage, Dennis 150
Bagnold, R. A., őrnagy 27, 110
Bardia, rajtaütés 87
Bari 19, 43, 45, 115–116, 180, 190
Beck, dr. Leslie 175
Beevor, J. G. 194, 210, 244
Belga SAS-ezred 31
Belgium 9, 12, 54, 110–111, 130, 147, 155, 157, 161, 180, 192, 198, 201–202, 241
Bengázi 29–31, 35
Bernevali üteg 99
Bileca (Jugoszlávia) 127
Bismarck 90
Black, G. D., százados 104
Bombe gépek 149
Boulogne 82, 101
Brac (Jugoszlávia) 124–126
Brit hadsereg segédcsapata (BAAG) 242
Brit Királyi Légierő 17, 20, 25, 38, 42, 46–47, 50, 86, 92, 110, 112, 117, 139–140, 142, 144, 155, 172, 197–198, 201
Brit Királyi Haditengerészet robbantókommandó (RMBC) 39
Brit Kódoló és Rejtjelező Iskola, Bletchley Park 136
Brodie dandártábornok 66
Broadway (Burma) 67–68, 74
Bruneval 50, 144, 171, 245
Buckmaster, Maurice, ezredes 192, 194
Bulgária 184–185
Bureau Central de Renseignements et d'Action (BCRA) 192, 242

Bureau de Renseignements d'Action Londres (BRAL) 192
Burgess, Guy 138, 165
Burma 9, 67, 72, 74, 203–205, 207, 210, 214, 244

Calvert, Mike, dandártábornok 66, 68–69
Cammaerts, Francis 194, 196
Campbelltown 90, 92–93
Campioni tengernagy 37
Canaris, Wilhelm, tengernagy 165–166
Chapman, F. Spencer, százados 8, 212, 246
Chennault, Claire, tábornok 225
Chindwin folyó 70, 73, 77
Chowringhee (Burma) 67–68
Churchill, Jack, őrnagy 86, 124
Churchill, Winston 6, 9, 17, 21, 29–30, 38, 66, 81–83, 106, 123, 148, 172, 175, 178, 180, 222–223, 241, 244
Ciprus 38, 88
Clark, Mark, tábornok 182
Clarke, Dudley, alezredes 17, 81–82, 168, 170
Clayton Aileen 140–141, 244
Clayton, P. 27
Commachio-tó 123, 129
Courtney, Roger 33–34, 87
Cox, C. W. H., őrmester 50
Crossman, R. H. S. 6, 175
Cruickshank, Charles 208, 217, 244
Csang Kaj-sek tábornok 65, 77–78, 225
Csin Peng 212
Csinditek 66, 68–69, 80
Csipkerózsikák 216–217

D szekció 172, 242–243
Dalmát-szigetek 123
Dalton, Hugh 6, 173, 180
Dánia 119, 192
Darby rohamcsapata 107
Darby, William 106
De Gaulle tábornok 242
Deane-Drummond, Anthony, hadnagy 20
Delmer, Sefton 174–176
Dennison, Alistair 150
Dentz tábornok 88
Desgrange, André 102–103
Dieppe 10, 95, 99, 106, 121, 151
Dill, Sir John 17, 81
D-nap 11, 21, 55, 60, 62, 87, 100, 103, 109, 122, 133, 167, 195, 200, 241
Dodds-Parker, Douglas, ezredes 182, 244
Dominó 144
Donovan, William J. 180–181
Dourlein 198
Duggan, Marine 35
Dunbabin, Tom 190
Dunkerque 9, 81, 101, 146–147
Durnford-Slater, John, alezredes 82, 86, 95–96, 98, 244
Düppel 146

Eastwood, Stan 45
Eben Emael 241
EDES 183–184, 242
Ehrenfels 209
Eiffler, Carl, őrnagy 225–226
Eisenhower tábornok 238
ELAS 183–184, 242
Elba 122, 239
Elba, partraszállás 122, 239
Englandspiel 198
Enigma 84, 133–137, 139, 143, 145, 147–148, 150, 152–153, 242–244
Észak-Afrika 9–10, 12–13, 25, 29, 31, 55, 87, 108, 115, 121, 130, 154, 162–163, 182–183, 201, 204, 223

Fairbanks Jr., Douglas, hadnagy 122
Fairweather, J. M., repülő alezredes 155, 156
Fáklya *(Torch)* hadművelet 9, 55–56, 108, 121, 182
Falaise, csata 159
Farwell, Stan, hadnagy 108
Faulkner őrnagy 72
Fergusson dandártábornok 66
Fertig, Wendell 219–220
Fielding, Xan 190, 244
Fleming, Peter, alezredes 69–71, 73, 213
Fletcher, Walter 217–219
Foot, M. R. D., professzor 193, 230, 244
Franciaország 9, 12, 62, 94, 96, 178, 180, 192–193, 222
Fraser, Hugh 158
Friedman, William 135, 150
Frost, J. D., alezredes 49–50, 53
Fülöp-szigetek 203, 210–211, 219–220, 223, 225

Gale, R. N., vezérőrnagy 22
Gamelin tábornok 156
Garbo 167–168
Gavin, J. M. G., ezredes 212
Gavin, Jim, tábornok 57
Giap, Nguyen, tábornok 224, 229
Giles, Morgan, korvettkapitány 126

Giraud tábornok 182
Giskes, Hermann 197–198
Glomfjord, rajtaütés 104
Goa 205, 209–210
Gorgopotomosz folyó, viadukt felrobbantása 183
Gort, Lord 169
Gothenburg 178
Görög szigetek 10, 38, 40–42, 163
Görögország 9, 12, 24, 29, 37, 41, 44–46, 87, 158, 162, 169, 180, 183–185, 189–190, 200, 236
Gravina 117
Gubbins, Sir Colin, vezérőrnagy 173, 186
Guernsey, rajtaütés 83
Guidoni tábornok 14

Hackett, Sir John, tábornok 113–114
Haddow, G. H., százados 8, 215
Haderőnemközi topográfiai egység (ISTU) 233, 243
Hadműveleti csoportok 199–200, 233
Halliday tizedes 75
Hambro, Sir Charles 173
Hargreaves tizedes 75
Harvey, L. G., repülő ezredes 18
Hasler, E. G., őrnagy 106
Határvidéki ezred (Burma) 74
Haydon dandártábornok 83
Hayes (Port-en-Bessin, rajtaütés) 103
Heydrich, Reinhard 187
Hitler 12, 14, 21, 23, 29, 32, 38, 50–51, 84, 87, 130, 135–136, 147, 155, 161, 165, 170, 176, 232
Ho Si Minh 203, 224
Hodzsa, Enver 45
Holland Kelet-India 203–204, 214
Hollandia 12, 15, 63, 180, 192, 198
Hongkong 204, 206, 228, 231
Hopkinson, G. F., vezérőrnagy 22, 115, 156
Horrocks altábornagy 63
Horthy tengernagy 188
Houghton, B. J., százados 104
Husky hadművelet 55
Húspástétom hadművelet 56
Húszas (XX.) Bizottság 166
Hutton-Williams, B., százados 156

Ibrahim százados 213
Indokína 186, 203, 215, 223
Ingrams, Leonard 175

J különítmény 121
J Szolgálat 121, 152–155, 159
Jedburgh-csoportok 199
Jellicoe, Lord 24, 33, 35, 37–38, 41
Jenkins, W. G., hadnagy 8, 123, 129
Jones, R. V. 142, 144, 245
Joyce, William 24, 177–178
Jugoszlávia 41, 44–45, 47

Kabrit 26
Kacsin kommandó 78–79, 227
Karenek 210
Katonai Hírszerző Kutatócsoport (MIR) 172–173, 243
Kennedy-Shaw, W. B. 27
Keresztes lovag *(Crusader)* hadművelet 160
Keyes, Geoffrey 88–89
Keyes, Sir Roger, flottaadmirális 83–84, 88–89
KGr 100 143–144
Kínai–amerikai Együttműködési Szervezet (SACO) 226–227, 243
Királyi Berkshire ezred 233–234
Királyi haditengerészeti kommandók 122
Kiscsavar 144
Kisléptékű rajtaütések 101
Kitcat alezredes 185
Knickebein 142–143
Knight, Claude 198
Knox, Dilly 150
Koch, H. A. 134
kommandó-támogató ezred 128, 190
Komrower, Arthur 86
Korfu 43
Kraus százados 235
Kréta 21, 113, 208
különleges haderő 41, 67
különleges műveleti csoport 105, 233
Különleges Összekötő Alakulatok 138, 243
Különleges szövetséges légideszantos felderítő erő (SAARF) 236

Langton, Tom 24, 33–35
Lapraik, J. N. 38–39
Lassen, Anders 35–36, 41, 102, 104
Lauwers, Hubertus 197–198
Lay-harccsoport 24–26, 34, 87–88
Laycock, Robert, dandártábornok 24, 82, 87, 89
Le Touquet, rajtaütés 82
Leasor, James 209
Leeper, Reginald 175
Légierő Női Segédszolgálata 140

Leigh-Fermor, Patrick 190
Lengyel ejtőernyősdandár 23
Lentaigne dandártábornok 66, 68
Levegő-föld Mentőszolgálat (AGAS) 231, 242
Lewes, Jock 24, 27, 33
Lewin, Ronald 152, 245
Lezaky 187
Líbiai arab kommandó 111
Lidice 187
Lloyd-Owen, David, vezérőrnagy 8, 43–45, 47, 114
Locke tizedes (Popski magánhadserege) 114
Lofoten-szigetek, rajtaütés 83, 94
Lokátorzavaró fémcsík 146
Lovat felderítői 118
Lovat, Lord, alezredes 96–97, 118–119, 160, 189, 245
LRDG (nagy hatósugarú sivatagi csoport) 10, 27–31, 33, 40, 42–47, 111, 113–115, 132, 183–184, 188, 243
LRPG (nagy hatósugarú behatoló csoport) 48, 243
Lyon, Ivan, őrnagy 216–217

MacArthur tábornok 215
Macedónia 46, 185
Mackenzie, Colin 207
Maclean, Donald 20
Maclean, Fitzroy, dandártábornok 35, 123, 245
Macmillan, Maurice 158
Madagaszkár 94–95
Magyarország 188
Mainwaring őrnagy 152–153
Maláj Japánellenes Néphadsereg 212
Malájföld 9, 32, 77, 180, 203, 206–208, 211–216, 223
Maniu, Juliu 187
Mao Ce-tung 203, 227, 229
March-Phillips, Gus, százados 8, 35–36, 101–104
Mareth, csata 130, 154
Mark, Robert 158
Marriot, H. R. 192
Marshall tábornok 106
Maskelyne, Jasper, őrnagy 8, 150, 168–170
Mast tábornok 182
Masterman, J. C. 166, 245
Mayne, R. B. 28, 33
McCallum, Daniel 150
Megerősített harctéri csoportok (CAFTS) 234, 242
Merrill martalócai 67, 77, 207
Merrill, Frank, dandártábornok 77–78
Merville-i üteg 60
MI_5 6, 55, 165, 175, 242–243, 246
MI_8 145, 243
MI_9 188, 192, 207, 215, 229–231, 243, 246
Midwayi csata 150
Mihajlovics 127, 182–183
Miles, Milton, kapitány 225–226
Mills-Roberts alezredes 95–96
MIS-X 243
Mitchell ezredes 14
Mitford, E. 27
Montagu, Ewen 162, 166, 245
Montanaro, G. C. S., százados 100–101
Montgomery tábornok 137–138, 153, 245
Moore, G. R., őrmester 220
Moss, W. S. 190, 208, 245
Moulin, Jean 193
Mountbatten, Lord, tengernagy 49, 66, 79, 84, 121, 207
Mussolini 12–13, 29, 58, 190–191
Münsterlager, vegyifegyver-üzem 234
Myers, E. C. W., dandártábornok 183
Myitkyina (Burma) 67–68, 74, 77, 79–80, 205

Nasmyth, J. A. 8, 102
Nelson, Sir Frank 173
Neptun *(Neptune)* hadművelet 55
Newby, Eric 34
Newell, Dare 8, 184
Newman, A. C., alezredes 19, 90, 93
NID_9 145, 243
Nimitz tengernagy 151
Niven, David 158
Northamptonshire ezred 207
Norvégia 12, 56, 64, 85, 104, 119, 131, 192, 200–201
Nyakigláb *(Longshanks)* hadművelet 209
Nye tábornok 163

O'Flaherty, Denis 86
Oakeshott, Michael 158
Olaszország 9–10, 14, 28, 37, 40, 43–44, 115, 117, 122–123, 135, 182–183, 189
Omaha tengerpart 109
Oradour-sur-Glane 197
Oradour-sur-Vayres 197
OSS (Stratégiai Hírszerző Hivatal) 9–10, 78, 180–184, 187–188, 192, 207, 210–211, 215, 224–228, 230, 239, 243, 246
Otway, Terence, alezredes 60–61

Oxfordshire és Buckinghamshire könnyűgyalogság 234
Őfelsége Liverpool ezrede 233

Pantellaria 83, 115
Parkinson-Cumine, Ralph, százados 123
Patkányhét *(Ratweek)* hadművelet 194
Pearce, Eddie 150
Pearl Harbor 9, 77, 130, 149–150, 181, 204, 206
Penjakoff, Vlagyimir, alezredes 110–118
Perowne dandártábornok 66
Pershing tábornok 14
Phantom (főhadiszállási összekötő ezred) 13, 31, 116, 155, 157–160, 168, 186, 246
Philby, Kim 20, 138, 165
Piackert *(Market Garden)* hadművelet 63
Piccadilly (Burma) 67
Picchi, Fortunato 20
Pinckney, Philip 35–37, 104
Ploeşti olajmezők 179, 186–187
Pointe du Hoc 108–109
Politikai Hadviselési Szervezet (PWE) 174
Politikai hírszerző osztály (PID) 174
Popesti repülőtér (Románia) 187
Popski magánhadserege 10, 110, 114–118, 120, 188, 243
Port-en-Bessin, rajtaütés 103
Porteous, Pat, százados 97
Portman főtörzsőrmester 97
Preece közlegény 101
Prendergast, G. 27
Pridi (Thaiföld) 214–215
Prince of Wales 211, 241
Princess Beatrix 83
Princess Emma 84
Pringle, R. C., őrnagy 8, 69, 73–76
Pritchard, T. A. G., őrnagy 20
Purple gép 149, 152

Quayle, Antony 43

Ranville 59
Reddaway, Norman 8, 158
Regiment de Chasseurs Parachutistes 64
Repülő Tigrisek 225
Ride, L. T. ezredes 229–231
Ringway, Központi Ejtőernyős-iskola 17, 19, 22, 26, 50
Ritchie, D., hadnagy 34
Robin, Harold 175
Rochefort, Joseph 150
Rock, John, alezredes 19
Rodosz 37–38
Románia 186–187
Rommel, Erwin 9, 29–30, 88–89, 113, 137–138, 153, 160, 183
Roosevelt, F. D. 10, 180, 222–223, 227
Royal Scotsman 108
Royal Ulsterman 108

Safford, Laurence 150
Sark, rajtaütés 104
SAS (Különleges Légi Szolgálat) 6, 10, 19, 25–37, 40–42, 48, 58, 64, 66, 88–89, 100, 104–105, 112–114, 116, 159, 188, 199, 240–241
SBS (különleges csónakosszázad) 10, 33–36, 38, 41, 46–47, 87, 100–102, 104, 106, 115, 181–184, 240–241
Seago, Edward 53
Seagrim, Hugh 210
Seckelmann, Peter 175
Shetlandi busz 201
SIAM 154
SIS (MI_6) 6, 192, 243
Skorzeny, Otto 58
Slim, William, altábornagy 65, 67, 77
Smiley, David, ezredes 184, 246
Smith, Kenneth, rádiós 47
SO_1 172, 243
SO_2 172, 243
SOA 216
SOE (Különleges Műveletek Szervezete) 6, 9–10, 13, 23, 31, 78, 148, 166, 171–175, 177–194, 196, 197–198, 200–201, 207–217, 222, 225–226, 228–231, 239–240, 242–244, 246
Solta (Jugoszlávia) 124–125
Songramm, Pibul 214
Sötétkamra 135
Spitzbergák, rajtaütés 84
St. Nazaire, rajtaütés 90, 94, 115
Stilwell tábornok 65, 74, 76–77, 204
Stimson, Henry 135
Stirling, David 24
Stormonth-Darling százados 46
Strange repülőosztály-parancsnok 18
Student tábornok 15
Sutherland, David 24, 35
Sweet-Escott, Bickham 193, 246
Szantorini 39
Szardínia 40, 115, 163
Szemét *(Rubble)* hadművelet 178
Szicília 34, 37, 40, 54, 115, 162–163

Szídi-Enich repülőtér 30
Szimi 38–40
Szingapúr 211, 216
Szíria 43
Sztálingrád 10, 35, 188, 239
Szumátra 203, 214

T különítmény 190
Taj Li tábornok 218, 225, 230
Talisman 89
Taranto 115
Terry őrmester 89
Thaiföld 205–206
Thompson, Frank 186
Tirpitz 90
Tito 44, 123, 182–183
Tobruk 29–30, 88, 113, 153
Tod, Ronnie 82
Torbay 89
Torgau 156
Traginói vízvezeték 19, 24
Tunisz 53, 113
Turing, Alan 150

Ubbink 198
Újonc *(Freshman)* hadművelet 50, 52
Ulster Monarch 108
Ultra 11, 137–139, 150, 152, 244–247
USA Hadsereg, különleges haderő (Jugoszlávia) 124
USA Hírszerző Szolgálata 135, 243

Vaagso, rajtaütés 86, 94
Varázslat 11, 150, 152
Vaughan ezredes 121
Verney, John 33, 40–41
Viet Minh 225
Vis (Jugoszlávia) 123, 126
vitorlázórepülő-dandár 22

Wassermann 146
Wavell tábornok 14–15, 28–29
Wedermeyer, Albert, tábornok 228, 231
Welchman, Gordon 150, 246
Wheatley, Dennis 54
Whistler, Laurence 158
White City (Burma) 68, 74–76
Wilder, Thornton, őrnagy 146
Williams, Bruce, repülős tiszt, USAAF 71
Williams, Tam 158
Wilson tábornok 37
Window 146
Wingate, Orde, vezérőrnagy 48, 65–69, 72
Wodehouse, P. G. 177–178
Worrall, Philip, őrnagy 8, 189–190, 236–238, 240
Worsthorne, Peregrine 158
Wotan 142, 144
Wright, Jim, közlegény 221
Würzlaus 146

X állomás 145
„X" század 201
X Gerät 142, 144
XX. Bizottság 167, 171

Y Szolgálat 132, 137, 139–140, 143–148, 162, 171
Y Gerät 144
Young, Peter, dandártábornok 8, 82–83, 86, 96, 98–99

Zahidi tábornok 35
Zipzár *(Zipper)* hadművelet 213–214

SZEGED 4

X 24365

LORD RUSSELL OF LIVERPOOL

A BUSHIDO LOVAGJAI

A JAPÁNOK ÁLTAL ELKÖVETETT HÁBORÚS BŰNÖK RÖVID TÖRTÉNETE

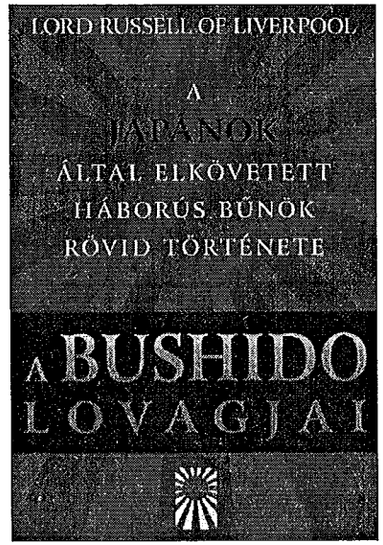

1931 és 1945 között japán csapatok pusztították végig a leigázott területeket. Civileket végeztek ki, városokat fosztottak ki, foglyokat mészároltak le, foglyaikat és a helyi lakosságot kegyetlenül kizsákmányolták. Körültekintően összeállított munkájában a szerző feltérképezi a pusztítás e szisztematikusan kiépített szörnyű rendszerét, objektív vizsgálatnak veti alá az egyének által elkövetett bűnöket, és részletesen kitér azon okokra is, melyek Japánnak az elfogadott emberi jogokat semmibe vevő példa nélküli rémtettei mögött rejlettek.

Keresse a könyvesboltokban, de kedvezménnyel megrendelheti közvetlenül a kiadótól is a **www.goldbook.hu** online áruházban, illetve az (52) 530-843 telefon-, illetve faxszámon.

Viszonteladók jelentkezését várjuk a kizárólagos terjesztőnél, a **PÉCSI DIREKT Kft.**-nél.
Pécsi Direkt Kft., 7630 Pécs, Üszögi-kiserdő u. 1.
Tel.: 72/777-000, fax: 72/777-111
e-mail: rendeles@alexandra.hu
Pécsi Direkt Kft. Budapesti Kirendeltsége
1138 Budapest, Tomori utca 33. szám
Tel.: 350-6482 – Tel./fax: 350-6483

A II. világháború óta eltelt évtizedek alatt meglepő felfedezések sora látott napvilágot, ám számos titokra azóta sem derült fény, vagy ha igen, akkor a titkos információkat csak töredékes formában tárták a nagyközönség elé. Mindennek az lett az eredménye, hogy visszatekintve, a II. világháború egy hatalmas dzsungelnek tűnik, amely számos, egymástól független hadművelet szövevényéből állt.

Ennek a könyvnek az a célja, hogy rámutasson a II. világháború titkos erőire, bemutassa, hogy ezek miként fonódtak össze, és milyen hatást gyakoroltak a háború egészére. A könyv egy megdöbbentő történetet mond el.

A téma olyan szerteágazó, hogy a szerző nem tudott mindennel olyan mélységben foglalkozni, mint szeretett volna. Azonban bizonyos mintaértékű incidenseket részletekbe menően írt le.

Philip Warner (1914–2000) 1939-ben lépett be a brit királyi híradósokhoz, miután diplomát szerzett a cambridge-i St. Catherine College-ban. Harcolt Malájföldön, és 1100 napot töltött el Japánban „a császár vendégeként". Raboskodott Csangiban, kényszermunkát végzett a Halálvasút építésénél és különböző japán bányákban, de erről sohasem beszélt. Harminc évig tanított a Királyi Katonai Akadémián (Sandhurst), ahol több nemzedéknyi kadét élő legendaként tisztelte. Írt a *The Daily Telegraph* számára, és a mintegy 2000 prominens katonáról szóló megemlékezése miatt is sokáig emlékezni fogunk rá.

Emellett 54 hadtörténeti témájú könyvet írt, többek között Nagy-Britannia kastélyairól, brit csatákról, de kiemelkedő katonai személyiségekről is (pl.: *Kitchener: The Man Behind the Legend, Field Marshal Eearl Haig, Horrocks: The General Who Led From the Front* és *Auchinleck: The Lonely Soldier*), és természetesen megírta az SAS, az SBS és a királyi híradósok történetét is.

A *The D-Day Landings* című könyvét a Pen & Sword Books másodszor is kiadta a normandiai partraszállás 60. évfordulója alkalmából, amelyet a *The Daily Telegraph* emlékkiadványának tekint.